

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2022 · MÁRCIUS ■

XXXI. ÉVFOLYAM, 2022. MÁRCIUS

TARTALOM

■	3	ZOLTÁN GÁBOR	
		Téma és változatok	(regényrészlet)
■	12	MÁRTON LÁSZLÓ	
		A kárpótlás	(regényrészlet)
■	20–22	KÜRTI LÁSZLÓ	
	20	délutáni matiné	
	21	túlélők	
	22	női zuhanyzó	(versek)
■	23	MOLNÁR T. ESZTER	
		Hidegkút	(regényrészlet)
■	29	MOESKO PÉTER	
		Őszi hó	(regényrészlet)
■	34–36	PIROS VERA	
	34	Egyedi jellemzők	
	35	Kapcsolattartás	
	35	Fáraó az Uzsokiban	
	36	Hagyaték 1.1	
	36	Hagyaték 1.2	(versek)
■	37	DOMINIKA MADRO	
		Belső szentélyek	(regényrészlet Péntes Tímea fordításában)
■	43	PETER BALKO	
		Akkor, Lošoncon	(elbeszélés Mészáros Tünde fordításában)
■	50–51	KERBER BALÁZS	
	50	Pirosodik	
	51	A nap íve	
	51	Csak suhannak	(versek)
■	52	NOVÁK ZSÜLIET	
		Indonézia	(novella)
■	58	CSILLAG LAJOS	
		Szféra	(vers)
■	60	N. TÓTH ANIKÓ	
		A szalamandra mosolya	(elbeszélés)

■	66	MAKAI MÁTÉ	
		Vegán szex	(novella)
■	80–81	HORVÁTH FLORENCIA	
	80	Étetés	
	81	Siratóének a tárgyakról	(versek)
■	82	SZÁSZI ZOLTÁN	
		Betűtészta	(novella)
■	86	STRICKLAND-PAJTÓK ÁGNES	
		Báró Orczy Emma A Vörös Pimpernel sorozata – kulturális hibriditás és a kettős identitású szuperhős létrejötte	(tanulmány)
■	92	LENGYEL ANDRÁS	
		A Levegőt! ügyészi értelmezése.	
		A vers kognitív szerkezete – ellenfényben	(tanulmány)
■	100	BERETI GÁBOR	
		Főnix születik – 1871, Párizs	
		(Balázs Gábor: <i>Párizs szabad város – 1871, a párizsi kommun</i>)	(kritika)
■	104	HOVÁNYI MÁRTON	
		Zsenge nász a vonalon (Bánkövi Dorottya: <i>A női test biztonsága</i>)	(kritika)

A borítón Michal Macků alkotása

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:
Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com
Szász Pál

palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Hizsnyai Zoltán,
Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
KALLIGRAM, spol. s r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box: 223
SK-810 00 Bratislava 1
Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlače;
Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap
(Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných
menšín)

Nemzeti Kulturális Alap

**KULT
MINOR**

Kiadja a Kalligram Polgári Társulás/OZ
Kalligram, Hlavná / Fő utca 37/19,
SK-929 01 Dunajská Streda / Duna-
szerdahely [IČO:42291810] és a
Pesti Kalligram Kft., 1094 Budapest,
Tűzoltó u. 8. sz. fél em. 2. Adószám:
12241273-2-43

Nyomja: Expresprint s.r.o., Partizánske
Példányszám/Náklad: 700 db/ks
Ára / Cena: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

Téma és változatok*

TÉMA

Nem azér' mondom, reggel hattól talpon vagyunk. Asszonyok, be lettünk hívva a pártszékházba. Kapunk jó meleg teát és eligazítást. Hála Jóistennek, a rumot se sajnálják tőlünk. Kapunk címet, odamegyünk. Éjjel ahonnan behoztak testvérek bujkálókat.

Zsidókat.

Egyik asszony, Müllerné, azt mondja, ismerte őket. Járt hozzájuk. Ablakpucolni, nagy-takarítást intézni negyedévente. Legalább megvan a helyismerete. Tudja, hova kell benyúlni, mit kell kihuzigálni. Mégiscsak könnyebben lelünk rá ezüstre, miegyébre.

Utánunk küldenek délelőtt tizenegykor egy ifitestvért. Az mondja nagy fontoskodva, most verte ki a kisebbik Bokor testvér ezekből, hogy az ékszeres kazetta hova volt eldugva. Az egész családnak összesen ha három foga maradt a helyén a végére, azt mondja. Úgy ragaszkodtak a titkukhoz. Nade ha a kisebbik Bokor testvér valamit a fejébe vesz, nincs mese.

Erre gondolsz, kérdezzük a legényt. Ami a nagy dunsztos üvegbe volt bedugva több kiló laska közé? Toljuk az orra alá a gyöngyházberakásos kazettát, csörög benne a sok gyűrű, fülbevaló. Hát megtaláltuk bizony magunktól, saját erőből, asszonyok.

Na mondjuk a legénykének, ha ezt megtudja Bokor testvér, a kisebbik, bassza meg, a maradék három fogukat is kiszedi azoknak.

Azért csak nevetünk. Nem baj, te gyerek, jó, hogy utánunk menesztettek, elkél a segítség a holmikkal, ha beszállítjuk, ezt mondjuk neki.

Aztán mire beérünk a pártszékházba, megfő az ebéd. Egytálétel, de igen finom és tartalmaz, repetázni is lehet belőle. A tíz ujjunkat megnyaljuk utána.

Ja, és azt tudátok, hogy hazajöttek? Itt van a festőnő meg a fia, mondja Rédliné, ahogy becsukja maga mögött az ajtót. Utánam fordultak be az utcába, a festőnő meg a fia.

Meinhardtéknál szól a rádió. Német katonazene. A készülék a hallban terpeszkedik, de erős, mély hangja betölti a lakást.

Ilonka, Rédliné lánya terhes. Szőke haja kontyban. Babaruhákat válogat és hajtogat az ablaknál. December van, kora délután. Sötétedik, de még lehet látni.

– Azt mondtátok, hogy betojtak, mert kijöttek hozzájuk a második kerületi testvérek – folytatja rosszállón Rédliné. – Valami feljelentés nyomán. Hogy aztán elpucoltak, és elbújtak valahol.

– Ja... A Klári feljött mihozzánk a múlt héten, innen telefonált egy rendőrhadnagy ismerős lakására, hogy segítsen. Még a néhai ura révén van a nexus. És az a rendőrhadnagy azt mondta, hogy nem tud mit csinálni a nyilasok ellenében. „Tűnjön el a szemük elől, Klári!”, azt mondta... „Amilyen gyorsan csak tud!”

* Az alábbiakban a regény *Téma* című részlete olvasható, melynek egyik variációját áprilisi számunkban jelentetjük meg.

– Azt a zsernyákokat kéne kicsinálni, aki így a pártját fogja! A pimasz zsidónőjének. Tudom, ti jóba vagytok, de...

– Mivelünk nagyon aranyos. Engem lefestett, ajándékba megkaptam tőle a képet. Az ura, az keresztény volt neki. Sőt, huszárezredes.

– *Al!* – javítja ki a férje, Meinhardt. – Nem mindegy! Csak *alezredes*.

– Mindegy! Onnantól, hogy megmurdált, ugyanannyi, mint az én szegény uram. Vagy kevesebb. Mert az én uram becsületes munkásember volt, hungarista. Aki rendőri bántalmazás következtébe boldogult meg harminchétbe.

– Ez a csodálatos nagy világvevő rádió az övéké. Feljött a Klári, megkérdezte, kérjük-e. Amikor kijött a rendelet, hogy zsidók be kell szolgáltassák a rádiójukat.

– Te meg azt mondtad neki, ha visszaáll a régi rend, és újra lehet nekik, visszaadjuk.

– Még csak az kéne. A régi rend! Meg hogy rádió a zsidónak. Soha többé.

– Jól van, na! Nem gondoltam komolyan azt a visszaadást. Egyáltalán, mi komoly, mi nem, olyan izé... Nem is tudom.

– Hát én tudom.

Szerda van, ezerkilencszáznegyvennégy december tizenharmadika.

Két emelettel lejjebb Klárának nem vetik le a kabátjukat. Csak a sapkától, kalaptól szabadulnak meg. Tamás a gyerekszobába siet. Előbb a könyvei, aztán a játécai közt keres, mit vihetne magával. Az anyja fojtottan utánaszól:

– Tomi, ne gyűjts villanyt! Nem akarom, hogy meglássanak.

Ő közben a kamrában kutat. Lisztet és zsírt, cukrot és sót szed össze, táskába pakolja.

– Gyere, kisfiam...

Kimennek. Körül se nézve, sietve távoznak, de a lépcsőn szembe találkoznak egy nagy szoknyás, irhabekecses, kerek arcú asszonnyal.

– De rég láttam, kedves... Jól vannak?

– Jól, köszönjük. Apukámék hívtak magukhoz Pestre. Kellett nekik a segítség, a bátorság. Nagyon félnek a bombázásoktól. És Mariska? Jól van?

– Én jól. Csak az otthoniakért aggodom egyre jobban. Mióta elesett egész Székelyföld, semmi hír felőlük. Nem is tudom, az oroszról féltsem őket inkább, vagy a romántól...

– Majdcsak vége lesz egyszer. Talán már nemsokára. Én bizakodom. Azért jöttünk, hogy lisztet vegyünk magunkhoz. Közeledik a front, lehet, hogy egy darabig nem lesz kenyér, apukám azt mondja, csináljak kétszersültet... Mariska kedves, van esetleg a háznál kovásza? Ha tudna adni egy keveset, az most jól jönne nagyon. Cserébe adnék a kétszersültből.

– Van, Klárikám drága. Ha gondolja, segítek meggyúrni a tésztát. Most van gáz és villany, víz is rendesen. Használjuk ki az alkalmat!

– Mit szólsz, Tomi?

– Akkor itthon maradunk?

– Estig. Estig megleszünk. Mariska néni segít.

A fenti lakásból kinyomulva, a lépcsőház korlátjára hajolva Meinhardték lesik őket.

– A székely asszonnyal tárgyalnak... – közvetíti Ilonka. – Mennek vissza a lakásba. Halljátok? Ezek készülnek valamire. Behúzódnak a lakásba!

A Széll Kálmán-téren. Távolból ágyúlövéseket hallani. Két honvéd fenyőfákat árul. A közelükben más árusok is vannak. Egy hölgy kiválasztja az egyik fát.

– Ez megfelel.

Muffjából kinyújtja kesztyűs kezét, benne a fa árával. Az egyik honvéd elveszi.

– Csak még az a gond, hogy haza is kéne cigitni. Itt lakom a közelben. Nem lennék hátatlan, amennyiben egy vitéz...

A honvédek egymásra néznek.

– Menjél te! – hunyorít az egyik. – Találkozunk ugyanitt.

A hölgy átveszi az irányítást: – Jöjjön... Most mintha közelebbről szólna. És más irányból. Nem gondolja?

– Egye ki a belüket a rosseb.

– Meg fogom kínálni egy pohárka itallal. Már feltéve, hogy nem siet.
– Nem sietek én, kezeit csókolom.
– Csókolja, az jó. Majd odahaza, a jó melegben. Miért mondta a másik vitéz, hogy maga jöjjön velem? Elárulja nekem? Az előző hölgygel ő ment el?

A Főposta épületében. Egy kisebb teremben postások veszik át a kikézbcsítendő levélcsomagokat. Az egyik postás váratlanul, fennhangon megszólal:

– Kollégák! Nem tudja valaki megmondani, milyen árfolyamon váltják ma a pengőt rubelre?

Kis szünet után kitör a nevetés. Van, aki csak mosolyog, van, aki a fejét csóválja. Valaki vállon veregeti a vicces postást.

Egy újlipótvárosi ház egyik lakásának előszobájában. Renner, a vasgyáros indulni készül. Elegáns, hosszú kabátjában jól érvényesül karcsúsága és széles válla. Édesanyja és kislánya ölelik.

– Maminak mondd meg, hogy nagyon-nagyon szeretem. És ezt küldöm neki – megpuszilja az apját.

– Átadom.

– Mikor jössz? – kérdezi Renner anyja.

– Holnap.

– Vigyázz magadra...

Keresztet rajzol a homlokára. Az ajtó becsukódik. Renner lendületesen lépked lefelé, a lépcsőházban találkozik egy férfival.

– Jó napot, Renner úr.

– Jó napot. Hogy van?

– Én jól, a körülményekhez képest... – Közelebb hajol, suttogva mondja: – De maga, Renner úr, kérem, vigyázzon!

– Jól van, kérem.

– Láta a plakátokat, nem? „Minden férfi köteles...” „Tizenhattól hatvanig...” Miegyéb, satöbbi... „Felkoncoltatás...”

– Ez mind szép és jó, de egyrészt, kérem tisztelettel, az én üzemem hadiüzem. Papír van róla. Másrészt velem született testi hiba folytán hadiszolgálatra alkalmatlan vagyok. Arról is papír van.

– És akiket alkalmaz! Nem tartozik rám, és félre ne értsen, én magával egyetértek, és csodálom a kurázsiját, de most *olyan* időkben élünk! Ezt komolyan kell venni. Ért engem, Renner úr?

– Nem vagyok képes komolyan venni ezeket. Ez is egy velem született hiba. Jó napot.

Elsiet. A férfi a fejét csóválja. – Jó napot, Renner úr.

Egy belvárosi textilkereskedés irodájában. Fiatal, csinos nő telefonál. Fojtott hangon szól bele a kagylóba: – Kitartás! A Nyilaskeresztes Párt tizenkettedik kerületi székháza? Kvatsák Tibor testvérrel szeretnék beszélni. A menyasszonya vagyok. De nem ezért keresem. Bevetésen? Értem. Elmondom! Azért keresem, mert bejelentést szeretnék tenni.

A vonal túlsó végén, a nyilasok Városmajor utca 37. szám alatti pártházában Hortobágyi Sándor főtestvér jegyzetel.

– A testvérnő neve?

Írja, tiszta, kiírt betűkkel, zöld tintával:

Horváth Róza Kvatsák t. m. a. Paulay Ede-u. 1. fsz.

– Mit szándékszik bejelenteni, Rózsika?

Aztán írja:

zs.

– Hányan?

Írja:

2

– Ki bújtatja őket?

Írja:

T. Z. textilkeresk.

– A helyszínen?

Írja:

Tulaj nincs ott. Az üzleth. hátsó traktusából lépcső a pincébe.

– Küldök egy rajt. Kegyed derék hungarista nő, Rózsika. És ezt okvetlenül megmondom Kvatsák Tibor főtestvérnek is. Büszke lehet! Értékek a helyszínen?

Írja:

Ládák, börröndök

– Ha netán megpróbálnak távozni, visszatartja őket. Akármi ürüggyel. Kitartás!

Leteszi a telefont, a titkárnőjét utasítja: – Wéber testvér a teherautóval átmegegy Pestre. Rajparancsnok Budaházy testvér. Itt a cím. A bejelentő a helyszínen, vele kedvesen bánni, Kvatsák főtestvér menyasszonya.

A titkárnő átveszi a papírt, a telefon közben újra csöng. Hortobágyi egy intéssel elbocsátja a titkárnőt, beleszól a telefonba: – Kitartás!

A belvárosi textilkereskedés irodájában. Rózsika óvatosan leteszi a telefonkagylót. Izgatott. Mélyet sóhajt. Előkotorja a póderkészletét, jól megnézi magát a tükörben. Az orrán izzadságcseppek. Nekilát eltüntetni őket.

A Széll Kálmán-téren nyilaskeresztes őrzőpécézi ki a fenyőfát áruló honvédot. Egy Bocskai-kabátos ember, aki már majdnem megvette az utolsó darabot, sietve ellép mellőle, és odébbáll. A nyilasok körbeveszik a katonát. Az egy kicsit megszeppen, de mosolyog, minden rendben lesz, nyugtatja magát, tiszteleg, és kezdi elővenni a papírjait.

– Szabadságos levél? Nincs? Milyen alapon hagyta el az alakulatát?

– Az egységünk tegnapelőtt megsemmisült. Ketten jutottunk ki az őrzőzetőmmel egy Bontond gépkocsin. Útközben megláttunk, kérem szépen, néhány fain kis fenyőt, karácsonyfának valót, mondtuk, elhozzuk a városiaknak. Nekünk meg legyen, ugye, egy kis pénzünk. Aztán jelentkezünk az első egységnél.

– Velünk jössz.

– Igen, kérem, de az őrzőzetőm... De a fa...

– Az is le van tartóztatva. Felkapod, hozod magaddal. Indulás!

A Bocskai-kabátos ember egy másik karácsonyfaárus mellől lesi őket.

Hortobágyi irodájában. Felettese, Bokor Dénes lép be. Feláll az íróasztal mellől, kitartással üdvözik egymást. Bokor Dénes kezében egy kifli van, időnként harap belőle.

– Szóltak, hogy fogytán a liszt. Hozzunk a malomból. Egy mázsát legalább.

– Előjegyzem a fuvar. Járnak a kocsik, bevetés bevetés után doszt, egyik bejelentést kapom a másik után.

– Én jobbat sütöttem pék koromba. De azért ez is elég jó. – Bokor odaadja Hortobágyinak a kifli maradékát. Az szakértőn megsemmisíti, megszagolja, beleharap.

– Egyetértek. Lehetne ropogósabb a héja. A fogdáink teli vannak. És egyre kapjuk az újabb kuncaftokat.

– Hát akkor, édes jó testvérem, úsztassunk az éjjel!

– Erre gondoltam én is, Bokor testvér. Negyven darab, majdnem mind zsidó.

– Hallottad, hogy Udvardi főtestvér eltávozott a mai kitelepítő vonattal? Mindennap indul egy szerelvény a gyeptűre. Holnapra is szervezik egyet.

– Akkor a Págyon-utcai lakást nem veszi igénybe az Udvardi? Alaposan megdolgoztunk érte...

Bokor Dénes nevet: – Pontosan a munka az, amitől mi nem riadunk vissza. Emlékszem, egy része kifejezetten kellemes volt annak a munkának. A főbérő lánya...!

Hortobágyi csak mosolyog a bajusza alatt: – Az jutott eszembe, hogy én még nem igényeltem zsidólakást. Tényvalóság, szerettem a Táltos-utcába lakni. De így, hogy felszabadul az Udvardi testvérnek szerzett lakás, beköltöznék, ha lehet.

– Az a legkevesebb! A tiéd, Hortobágyi testvér. A kerületvezető testvér egyet fog velem érteni, és aláírja.

Közben a telefon megint megszólal.

Bokor Dénes kimegy. Hortobágyi felveszi a telefont:

– Hortobágyi testvér vagyok, kitartás. Hallgatom, testvérnő.

Miközben beszél és jegyzetel, két fiatal nő lép a szobába. Látva, hogy Hortobágyi telefonál, néma karlendítéssel köszönnek. Kivárájk, amíg befejezi.

– Ismer minket, Hortobágyi testvér. Én Marcsi vagyok, ő meg a Zsuzsi. Mi itt a Tizenkétkerbe vagyunk tagok, mert korábban a MOM-ba dolgoztunk, és itt van most is lakásunk. Tudja testvér, Fery Oszkár-utca, egész közel a testvérhez. A munkahelyünk az most Pesten van, egy Renner nevű vasgyárosnál. Én könyvelek, a testvérnő gépen dolgozik. Azt szeretnénk mondani, hogy a gyár tele van zsidóval. A Rennerné is zsidó, és napok óta nem otthon lakik, hanem benn az üzembe, az irodába. A munkások közül többen is már egy ideje este nem mennek haza, matracok vannak a raktárba, pokrócok, minden éjjel leterítik, a gépek között hálnak.

– Nemcsak hogy zsidók, de szocdemek is vannak köztük! Egy munkavezető pedig rendőrtanácsos volt a Főkapitányságon, amíg el nem bocsátották, merthogy zsidó. Az a Rennerné nagybátyja, kérem! Zsidó rendőrtanácsos.

– De az utóbbi napokba olyan is jött már kettő-három, aki egyáltalán nem melózik az üzembe, csak dekkol. Benn bújtassa őket a Renner úr.

Hortobágyi ezen a ponton feltekint a jegyzeteiből: – És hogyhogy ezt elnézi az ötödik kerületi nyilaskeresztes pártszervezet?

– Hát nem olyanok, mint mink, az tutifix.

– A vezetés... Minden a vezetőkön múlik, tudjuk jól.

– Hitelt adok a szavuknak, testvérnők. Kiküldök intézkedni egy rajt. Még a mai nap folyamán. A címet írják fel maguk, jól olvasható módon!

Marcsi az asztalra hajol, és akkurátusan felírja a gyár címét.

– Akkor most elviszik őket...?

– A Rennert...?

– És kezelésbe is veszik...?

Marcsi és Zsuzsi egymásra néz, boldog izgalom hevíti őket.

Budai utcán. A vicces postás lép ki egy házból. Éppen füttyörészni kezd, de kint két nyilas pártszolgálatos várja.

– Megmondom, mi lesz. Vissza leszel kísérve a Főpostára. Táskát, egyenruhát leadol. Aztán irány a pártszékház.

– Nem akarom megsérteni az urakat, de...

– Még az kéne, hogy meg akarjál.

– Baj az, hogy már sértve vagyunk – folytatja a másik nyilas. – A magyar nemzeti érzésünkbe! Te szemét hazaáruló!

Megüti.

A postás mindkettejüknél magasabb, testesebb. Csakhogy azok fegyverrel is el vannak látva. Engedelmesen megindul velük. Közrefogják. Hárman elfoglalják a járdát. Jön szembe egy asszony, szó nélkül lelép az úttestre, míg elhaladnak mellette. Néhány lépés után megtorpan a postás: – Jóemberek, ezt nem lehet. Van két kislányom. Otthon várnak rám. A nagyobbik ötéves, a kisebbik két és fél. És a feleségem. Hadd mutassak róluk egy fotográfiát...

– Itt lőlek le az utcán. Azt akarod?

– Jöhet az összes kölköd megnézni a dögödet.

A szeme elé tartják a puská csövét. Kibiztosítják a fegyvert. A postás megint elindul.

Ügyvédi irodán. Egy nyilas raj razziazik benn. Eredetileg minden biztonnal tekintélyes küllemű, hatvan év körüli férfit bántalmaznak. Zakó, ing nincs rajta. Mellén már elnyomtak egy-két szivart. Az ügyvéd íróasztalánál, a párnázott székben az egyik nyilas terpeszkedik. Fiókok mind kihúzgálva, kiborítva. Egyedül egy pánccsaszekrény őrzi a tartalmát, az ügyvéd még nem árulta el a kulcs rejtékhelyét.

– Ügyvéd úr, bemutatom Gáll testvért. Gáll György, cipésmester – mondja a nyilasok vezetője, Megadja Ferenc.

– Alászolgája – mondja Gáll György.

- Cipőt, zoknit levenni! – vezényel Megadja Ferenc.
- A többiek lefogják a férfit, és lábait a magasba emelik.
- Gáll testvér kilencszázharminchét óta nemzetiszocialista párttag.
- Gáll György árt nyom az egyik köröm alá.
- Ne... Megmutatom.

Gáll György, mintha meg se hallotta volna, dolgozik tovább az árral. Az ügyvéd felsír, mint egy kisgyerek. Nézik, ahogy dőlnek a könnyek a szeméből, ahogy remeg a szája, míg Megadja Ferenc azt nem mondja: – Egyelőre elég.

Előkerül a kulcs egy preparált könyvből, kinyitják a páncélszekrényt. Borítékok borulnak ki, Megadja Ferenc elé hordják őket.

– Részvények... Grünhut Károly... Ügyvéd úr! Hiszen ezek bankjegyek... Ez is a Grünhuté... Nem fér a fejembe, ügyvéd úr. Hogy egy ügyvéd ne legyen tisztában az aktuális jogrenddel! Zsidónak nem lehet részvénye, nem lehet pénze. Eleve jogtalanul birtokoltak ilyesmit, de most már mindez a nemzeti vagyon részét képezi a kormány rendelkezése folytán. És arról se hallottál, hogy mindazon keresztény személy, aki zsidóvagyonot rejtetget, nemzetárulónak minősül? Velünk jössz. Meg fogunk úszatni. Keressetek táskát, palotajátok be mindent.

Az egyik nyilas leveti saját régi ruháját, és magára ölti az ügyvéd ingét, zakóját. Közben átnézi a zsebeket. Előkerül egy töltőtoll. Azt észreveszi egy másik, szemüveges nyilas, megdöbben neki: – Testvér, a tollat megkaphatom...?

Elegáns táskát hoz az egyik nyilas: – Ez jó lesz! Marhabőr.

Arcához emeli, szagolgatja a táskát.

Klárának lakása. Készül a kétszersült. Mariska kötényben, fejkendősen hajtogatja a tésztát. Klára mellette áll a lisztzacskóval, hogy behintse a deszkát, hogyha kell. Tamás az asztal szélén ólomkatonával játszik. Közben a kisujjával belenyúl a tésztába. Csöngetés a bejárati ajtón. Klára indul kinyitni. Megijed, de csak kicsit – talán csak valamelyik szomszéd...

Négy puskás ember, azonnal benyomulnak a lakásba, az asszonyt félreszorítják. Van, aki a konyhát veszi célba, mások a többi helyiséget járják be. A raj parancsnoka huszonéves, értelmes arcú, hivatalnokkülső fiatalember, Bartányi Miklós. A többiek között van idősebb, munkáskülső és egészen fiatal is, egy gimnazista. Nincs egyenruhájuk. Karszalagot viselnek, az teszi őket csapattá. Meg természetesen a fegyverzetük. Bartányinak pisztolya van, a raj tagjainak puskájuk. Többek övében kézigránát.

– Éppen sütögetünk. Karácsonyi előkészületek, tudják. Kóstolóval még nem tudom megkínálni az urakat, de egy kis snapszot ha elfogadnak...

– Egy pofont, mocskos zsidó kurva, elfogadsz?

Megüti Klárát.

– Kérem...?

– Kérj még nyugodtan, és kapsz.

Megüti.

– Szűzanyám, segíts! – fohászkodik Mariska.

Klára igyekszik gyorsan összeszedni magát.

– Nem tudom, miért jöttek, de biztos vagyok benne, hogy tisztázódik a helyzet, csak azt kérném, hogy amíg az megtörténik, a kisfiam, aki mindenképpen ártatlan, hadd menjen le a szomszédasszonyomhoz, első emelet egyes szám. Mariska őskeresztény, sőt székely, és Tomika édesapja huszáralezredes, néhai...

– Kuss – vág bele Bartányi. – Nézzétek meg, a hajukban nem rejtegetnek-e valamit!

Mindkét nő feje be van kötve a sütéshez. A nyilasok letépi a kendőket, és beletúrnak a frizurájukba. Nem találnak semmit, de megcibálják a hajukat. Bartányi Miklós kedvtelve nézi, ahogy hajladoznak jobbra-balra, előre hátra, mint jegenyefák a szélben, aztán folytatja: – Bokor Dénes, a zsidótlantítás vezetője mondotta: a gyermek helye a szülője mellett van, mindenkor osztozik annak sorsában. Bokor főtestvér nagyon szépen megmondta, és nagyon igaza van.

– Kérem szépen, engedjék meg, hogy telefonáljak. Egy emelettel feljebb van telefon, Rédlí Ilonka a barátnőm, biztos ismerik, csak két perc...

Kiss György, az egyik nyilas, szőke, kék szemű, értelmes arcú, szemüveges, puskája táskája lábára lesújt a nő lábára.

– Rédlí Szepi húga egy igazi nemzeti asszony, nem veszed a szádra a nevét, érted?

Állánál fogva felemeli Klára fejét, és kényszeríti, hogy a szemébe nézzen.

– Érted?!

– Értem...

Kevéssel puhábban kérdezi:

– Hányba született?

– Ezerkilencszáztizenkettőben.

– Az annyi, mint harminckettő, nem rossz. – Megfogja a mellét. – Egy tízest letagadhatnál.

– Mellékes dolgokkal most nem foglalkozunk – szól rá Bartányi. – Kötőzd meg!

Mariska megpróbálja kihasználni, hogy a másik nőre figyelnek, és kifordul a lépcsőházba, ott futásnak ered. Az egyik pártszolgálatos utánamegy, és célba veszi a puskájával.

– Állj meg! Mer’ én gyorsabban lövök, mint ahogy te futni bírsz.

Kibiztosítja a fegyvert. A fém feketén kattannak a márványfehér lépcsőházban.

Bartányi Miklós Klárát faggatja: – Hol a pénzed? Az ékszerek?

– A retikülömben. És ezek itt.

Mutatja a nyakláncát, jegygyűrűjét. Egy nyilas kiveszi kezéből a retikült, és kiborítja a tartalmát. Turkálnak az iratok, pénzek között.

– A többi? Hol a többi?!

– Ez van, kérem. Nincs több.

Kiss György elkapja Tamás haját, „a pajeszát”, és elkezd fölfele húzni, hogy szóra bírja az anyját. A fiú szeme könnyel telik meg.

Bartányi Miklós leállítja: – Nem kell. Megoldódik majd a méltóságos asszony nyelve odabenn. Elmond mindent gyönyörű szépen. Mit elmond?! Elénekel!

Nem hoztak magukkal kötelet, de az egyik fiókban találnak spárgát. Azzal kötözik hátra a kezeket.

Tamás tenyerében ott lapul egy ólomkatona.

A belvárosi textilkereskedésben. Betódul egy nyilas raj. Ezúttal nem harsannak vezényszavak, az alárendeltek sem kiabálnak, de Rózsika még csendre is inti őket, miközben széles mosollyal eléjük siet, akár vendégek elébe a háziasszony. Mutatja, hogy kövessék. Hátról, az irodában, egy széket arrébb tesz, egy szőnyeget félrehúzza: alatta ott a csapóajtó. Egy nyilas felhajtja. A zsírozott zsanér nem csikordul, lenn a zsidók még most sem tudják, hogy lelepleződtek. Egy férfi és az időse anyja. Kislámpa mellé kuporodva olvasnak. Az egyik nyilas a „Szól a kakas már...” dallamát füttyüli. A zsidók felnéznek.

– Egy-kettő, felmászni!

A férfi belebújik a cipőjébe, az időse asszony nem képes felhúzni a magáét. A férfi letérdel elé, úgy próbál segíteni neki.

– Ne húzzátok az időt, patkány zsidók!

Az időse asszony cipő nélkül indul neki a létrának. A parancsnoknak eszébe jut, hogy a holmit is el kell szállítani: – Ácsi, te visszamegy, és feladogatod a cőreszt. Kufferek, ládák, mind. Figyelj, először is azt a cipőt add fel!

A férfi felnyújtja az anyja cipőjét. A nyilas szemrevételezi. Egész jó állapotban lévő darab.

– Kisasszony, ad egy papírt, ha szépen kérem?

A kisasszony selyempapírba csomagolja a cipőt. Végül nemzetiszínű fonallal kötözi körbe. Közben a feladogatott holmit elkezdik kihordani az üzlethelyiségből. Az időse asszonyt lökéssel indítják el.

Egy nagy, elegáns személyautóban viszik Klarákat. Összepréselődnek a nyilasok mögött és között. Klára megpróbálja a fejét a fiához hajlítani, erőt adni neki, de Tamás durcásan elfordul, és kinéz az ablakon, mintha kocsikázna.

Az égen a légvédelem keresőfényei bóklásznak. Ellenséges repülők lehetnek a légtérben? Akár még le is bombázhatnák előttük az utat, vagy magát az úticélt, a nyilasházat.

Klárának lakásába behatolnak Rédli Ilonkának. Az ajtó nincsen bezárva. Körülnéznek. Megvizsgálják az ott maradt tésztát: – Van ebbe minden, ami kell.

– Az Isten tegye őket akárhová... Rohadt zsidók.

– Kár érte. A sok jó materiáért, úgy érte.

– Már a süti is be volt gyújtva.

– Süssük ki!

– Mi lesz, ha visszajönnek? – veti fel Meinhardt. – Ennek a nőcskének van egy udvarlója. Német hadnagy.

– Nem jönnek ezek már vissza! – vágja rá az anyósa. – A német az meg majd vigasztalódik más pesti kurvákkal.

Nekiállnak újragyúrni a tésztát. Állítólag minél többször gyúrnák át a kétszersültet, annál finomabb...

A Városmajor utcai nyilasház. A katonát kísérik be. Az utca felől keskeny előkert, ott áll őrt két nyilas. A homlokzaton fekete zászló mellett a nyilasoké. Bent a kapubeállóban emberek sorakoznak a fal felé fordítva. A katona hozza a fenyőfát, amiatt végighajtják a folyosón, le egy lépcsőn, a kertre nyíló kapuig. Kimennek. Az a villa igazi kertje, örökzöldekkel, kerti utakkal. Letetetik a fenyőt a honvéddel, őt pedig visszaindítják a villába. Beállítják a sorba a többiek mellé.

A kapubeállóban őrzöttet felügyelő nyilas, egészen fiatal legény, rákérdez:

– Katonaszökevény?

– Ja – felel az egyik, aki bekísérte.

A fiatal legény hátulról meglöki a honvéd fejét, neki a falnak. A falon korábbi hasonló falnak lökések emlékeként vérfoltok: barnák, feketék, vörösek.

Nyílik az utcai kapu, előbb egy katonás tartású, de civilbe öltözött fiatalember, aztán a postás és kísérői.

– Kitartás, éljen Szálasi! – zengeti meg a kapubeálló légterét a katonás tartású fiatalember.

A köszöntést viszonozza a foglyokat őrző fiatal legény és az egyik fogoly is, azt azonnal megüti a nyilas: – Mit képzelsz?! A Nemzetvezető szent nevét a szádra venni? A büdös zsidó szádra?!

A katonás tartású civil mosolyog a jelenet láttán, barátságosan kérdezi a felügyelő nyilast: – Testvér, merre találok Hortobágyi testvér irodáját? A KABSZ tagja vagyok.

– Hortobágyi testvérré kicsit várni kell. Lement a templomba, az esküvőre. Péter Kun most adja össze Schablauer József testvért és Schramek Edit testvérnőt. De jönnek vissza nemsokára.

– Esküvő, ez nagyon-nagyon szép... Történelmi időkben se szunnyadnak a meghitt érzések! És mondja, testvér, a fekete zászló kinek a tiszteletére lett kitűzve?

– Wirth Károly testvér barbár bombatámadás áldozata lett, ráadásul vasárnap. Munkás volt, egész életét az eszme szolgálatának jegyében élte le. Igaztalan vádak alapján évekig sínylődött börtönben. Országgyűlési képviselőként szolgálta a nemzetet.

– Döbbenetes! Meghalt?

– Szoros kapcsolata volt a Tizenkétkerrel, többször tett látogatást a párthelyiségünkben, előadásokat tartott.

– Ó, igen, én is nagyra tartottam. Ilyenkor óhatatlanul arra gondol az ember, hogy az ilyen gaztett vért kíván.

– Szerintünk is.

Ezeket jó hangosan mondják, a foglyok felé fordulva. Közben a postást beállítják a sorba. Az egyik kísérője ott marad vele, a másik továbbmegy jelentést tenni.

Az irodák felől hozzák az ügyvédet. Meztőláb támolyog. Lökdösve irányítják tovább a folyosón a fogdaként használt fürdőszoba felé.

Az utca túloldalán, néhány házzal feljebb, a Városmajor-utcai hentesüzletben Tímár úr, a hentes vevőt szolgál ki.

– Első osztályú áru, el kell ismerni. Ügyeskedők hozták valahonnan a Dunántúlról, a miénk meg elkobozták a Délivásúton. Ki lett osztva bizalmi üzletekbe nemzeti értékesítésre.

– Hálát kell adjunk a Jóistennek, hogy van ez a rend – vélekedik egy idősebb, jól öltözött vevő. – Természetesen a nyilaskeresztes hatalomnak köszönhetően. Hogy még háborús körülmények közt is úgyszólván békebeli ellátásban lehet részünk!

– A Nemzetvezetőt illeti a hála mindenekelőtt – közli Tímár. – Az ő példája lelkesít mindnyájunkat. Én is most leteszem a szerszámot itt, és felveszem odaát a nyilasházban. Már tudniillik a puskát. Be vagyok osztva.

– Velünk mi lesz? – aggódik egy asszony.

– Kegyedéket kiszolgálja a segédem, Szabó úr. Ő tegnap volt razziázni. Szabó!

Szabó úr, a segéd álmosan előjön a hátsó fertályból.

Tímár kibújik hentesköpenyéből, és előtűnik nyilas egyeninge: – Szabókám, meséljen! Honnant hoztak zsidókat?

Szabó ásitva gombolja a kötényt: – Svábhegy, Zugliget...

– Azt az oldalt megmutatná, Szabó úr...? Volt ellenállás?

– Parancsoljon. Hát próbálkoznak azok, tudja, hogy van, mindenfélivel.

– És az a szélesebb darab, hátul...?

– Erre tetszik gondolni?

Közben Tímár felvette a télikabátját, rajta a karszalaggal.

– Kitartás! – szól vissza üzlete ajtajából.

– Éljen Szálasi! – adja meg a választ Szabó és némelyik vevő.

Csak át kell menni az úton átlósan, és ott a nyilasház. Épp akkor áll a kapuhoz két teherautó. Terelik, lökik le róluk az embereket. Van, aki elterül a kövezeten. Az érkezettek között van az idős asszony és a fia, meg Renner és sokan a gyárából. A felesége nála néhány évvel idősebb, valamivel alacsonyabb nő. Néhány férfi, több nő, húsz és harmincöt év között.

Tímár kedélyesen szemléli a beteretelésüket.

– Ezeket az Ötkerből hoztuk be – tájékoztatja az egyik nyilas. – Ottani testvéreink helyett is mi dolgozunk.

Megnyílik a ház kapuja, nyeli el az embereket. Bent, az irodák felé vezető átjáróban áll és figyel Zsuzsi és Marcsi. Renner szédülten halad a többiek között, nem látja meg őket.

– Itt van a Renner! – suttogja Marcsi.

Zsuzsi kuncogva hajlik Renner felé: – Igazgató úr, egy csókot! Azzal a szép szájával!

Egy fürdőszobába terelik be a csoportot. Eredetileg tágas és kényelmes, nagypolgárokhoz illő helyiség, komforttal és ízlésesen berendezve. Az utóbbi hetek eseményei, a nem rendeltetésszerű használat nyomot hagyott itt-ott. Vannak bent emberek, vegyesen férfiak és nők, különböző korúak. A legtöbbnek már nincs meg minden ruhája, és verések nyomai látszanak rajtuk. Felnéznek az érkezők láttán. De nem mindenki. Van, aki önkívületi állapotban van, és van, aki a szégyen miatt húzódik össze. Ott van Klára és Tamás, meg Mariska. Ők még fel vannak öltözve, és állnak megkötözött kézzel. A két nő közrefogja a gyereket. Rennerék csoportja döbbenten mered a bontásra a folyosón, nem indulnak befelé, csak azután, hogy belökdösik őket. Emiatt valaki rálép egy földön elnyúlt ember lábára, és keresztülesik rajta. Egy idősebb, de kemény tartású, ápoltságos férfi közöttük, Renner né nagybátyja szólal meg: – Elnézést kérek! Tisztelettel.

– Tisztelet... – mondja csendesen az egyik férfi. – Jó vicc.

Kintről rájuk zárják az ajtót.

Zoltán Gábor (1960) író. Legutóbbi könyve: *Szép versek 1944*, Kalligram, 2020.

A kárpótlás

Magam is emlékszem: 1968. január nyolcadika hétfőre esett. Aznap este vitte haza Ernőke a félévi bizonyítványt. Azért este, mert délután riporter-szakkör volt Pokorni Piroska tanárnő vezetésével, és Piri néni Ernőt bízta meg az iskolarádió „Tudományos Híradó” rovatának szerkesztésével.

Az iskolarádió másnap délelőtti adásai az igazgatói iroda mellett, egy telefüstölt szobában készültek. Ernő sötétkéék iskolaköpenyének riporter-szakkör után cigarettafüst- és kávéillata volt. A magnetofont, amelyről másnap kilenc óra és negyed tíz között bejátszották az adást, Piri néni kezelte.

Ott lebzsel az iskola földszinti folyosóján Piri néni vőlegénye, Emil bácsi is. Időnként rányitotta az ajtót a riporter-szakkörre, bedugta fejét a sűrű füstbe, és elordította magát: „Huhuuu!” Másnap ez a különös huhogó kiáltás is elhangzott az adásban, mert Piri néni nem tudta megvágni a magnószalagot.

Időnként Emil bácsi, miután kiürítette a zakózsebében lötyögő palackot, összetettebb megnyilvánulásokra is ragadtatta magát. Ezt mondta például: „Pirikém, hagyj már abba ezt a faszágot, gyere, menjünk haza baszni!” Mire Pokorni Piroska tanárnő rezignáltan ezt válaszolta: „Még nincs is meg a lakás.” Mindenki tudta, hogy Piri néni a szülei támogatásával befizetett egy lakásra az épülő óbudai lakótelepen, de azokat a földszintes viskókat, amelyek helyén a tízemeletes szovjet mintájú panelcsodák épülni fognak, egyelőre még le sem bontották.

Emil bácsi efféle közberikkantásai után az egész másnapi műsort újra fel kellett venni, mert, mint már említettem, Piri néni nem tudta kivágni az adásba nem illő részletet. Benne hagyni pedig nem lett volna szerencsés.

A riporter-szakkör heti adásaiban szó esett a Nagy Októberi Szocialista Forradalomról, a Télapó ajándékairól (akkoriban így hívták a Mikulást), a hongkongi influenzavírusról és az éppen aktuális közéleti kérdésekről. Ezeket a kérdéseket Piri néni fogalmazta meg. „Mi a véleményetek az alábbi esetről? Egy negyedik osztályos tanuló megy az utcán, kezében egy piros almával. Odalép hozzá egy nyolcadik osztályos tanuló, és arra kéri, adjon neki egy harapást belőle. A negyedik azt feleli, hogy nem ad, mert az alma az övé. A nyolcadikos kicsavarja a negyedik kezéből az almát, és a szeme láttára elfogyasztja.” A legtömörebb választ a riporter-szakkör kisdobos-szakosztályának első titkára, Fömötör Ilona adta meg: „Mosatlan gyümölcsöt nem eszünk!”

Ezzel a tanulsággal gazdagodva vitte haza a félévi bizonyítványt Porzsolt Ernő este hét óra körül. Vendégek is voltak: a középso szobában ott ült a nagynénje, Magda néni és a lánya,

Matild. Ernő anyja, Frank Sára kihalászta fia táskájából az ellenőrző könyvet, és megállapította, hogy a félévi tanulmányi átlag négy egész négy tized, holott az előző évvégi tanulmányi átlag négy egész hét tized volt. Vagyis Ernő évvégéhez képest három tizedet rontott.

A bejelentés utáni hangzavart nehéz volna leírnom.

Az anyja ezt kiabálta: „Nem elég, hogy maszek az apja, még rosszul is tanul!” Frank Sárán ekkor már mutatkoztak a depresszió jelei, noha nemrég kapott egy oklevelet a Magyar Népköztársaság búzakalászos címerével, amely bekeretezve lógott az *Éjszakai medvevadász a befagyott tó jegén* és a *Kecskepásztorlány három kecskével az erdei cseppkőbarlang bejáratánál* című festmények, a háború előtti jólét viharvert, szomorkás tanúi között. Frank Sára színpadias mozdulattal erre az oklevélre mutatott. „Nézd meg anyádat! Kitüntetéssel jutalmazták a munkáját! Mikor lesz belőled »A Magyar Népköztársaság Kiváló Gyógyszerésze«?”

Matild néni túlharsogta a sógornőjét. Ő volt a hivatásos túlharsogó. „Azért rossz a bizonyítványa, mert nem szereti a testvérét!”

A tizenkilenc éves Matild szintén kieresztette a hangját. „Minden előnyét elvesztette! Minden előnyét elvesztette!”

Húga is hozzászólt a rögtönzött értekezlethez. Elmondta, hogy Ernő pazarolja a pénzét. Kivesz a perselyből tíz, néha tizenöt forintot is, és fantasztikusokat vásárol belőle. Így nevezte Vera a tudományos-fantasztikus regényeket, amelyeket Ernő az 1960-as évek végén valóban szívesen olvasott.

Előhozták Ernő perselyét, és megállapították, hogy mindössze harminchárom forint van benne, holott a visszaváltott sörös- és befőttesüvegek betétdíjából száz forintnál is többnek össze kellett volna gyűlnie.

Az apa csendet kért, és egy Marci nevű fiúról beszélt, akit gyerekkorában ismert. Marci élt-halt a medvecukorért. Naponta három tekerccsel is megevett volna belőle, de csak egy tekerccsre volt pénze, ezért a falusi boltból hol medvecukrot, hol pedig pénzt lopott, hogy azt is medvecukorra költse. Igen ám, de a boltban tükrök voltak kifüggesztve, és ezekből a boltos kifigyelte a lopást. Marci lelepleződött, és igen súlyos, de jól megérdemelt büntetésben részesült, amely megállította a züllés útján. Nem sokkal később Marci édesapjának, aki uradalmi gépész volt, a cséplőgép leszakította a jobb kezét, és Marci olyan hűségesen, olyan kitartóan, olyan buzgón végezte el mindazt, amit az apja a jobb keze híján nem tudott, hogy az egész faluban mondogatták – legyen az akár Csökmő, akár Komádi –: „Marci az apja elvesztett jobb keze!”

Ernő megértette: az apa ezzel a példázattal azt akarja kifejezésre juttatni, hogy ő, mármint Ernőke a züllés útjára lépett azáltal, hogy három tizedet rontott az év végi bizonyítványhoz képest. De azt is jelentheti ez a kurta-furcsa elbeszélés, hogy ő, mármint az apa attól szorong, hogy egy balesetben elveszítheti a jobb kezét. Még így sem volt egészen világos, mire megy ki a példabeszéd: Ernőke egész életében összesen egyszer kóstolt medvecukrot, és nem ízlett neki. Továbbá soha meg sem fordult a fejében, hogy pénzt vagy cukorkát lopjon a közértben.

Ebben a pillanatban csengettek. Ernő azt hitte, hogy Nagymama jött haza, és vége a kín-szenvedésnek. Nagymama, ha lehet még szigorúbb volt, mint a jelenlevők. Ő is felróta volna Ernőnek az évvéginél gyengébb félévi bizonyítványt, de nem itt és nem most. Nagymama a legcsekélyebb egyetértésbe sem bocsátkozott sem a lányával, sem a vejével, sem pedig Magda nénival, akinek még csak a létezéséről sem volt hajlandó tudomást venni. Ha ők egy emberként szidják Ernőkét, akkor Nagymama védelmébe veszi.

Nagymama a soproni tudószanatóriumba volt három hétre beutalva, de úgy látszik, már az első hét után hazaküldték bomlasztó magaviselete miatt. És most itthon van.

Hiú reménység volt, Ernő tévedett. Az előszobaajtóban Zsolnay Mária néni, a szülői munkaközösség elnöke magaslott. „A lecke! – visította magából kikelve. – Mi van már a leckével?!” Kiderült, hogy Mária néni utánanézett: Porzsoltnak Ernő pajtásnak hiányos házi feladat miatt nyelvtanból három, környezetismeretből négy fekete pontja van. Porzsoltnak Ernő pajtás lusta és hanyag! Nem veszi komolyan sem az általános iskolai tanulmányokat, sem a kisdobosok égszínkéek nyakkendőjét!

Bezzeg Zsolnay Gábornak egyetlen fekete pontja sincs! Zsolnay Gábornak mindig hiánytalan a házi feladata!

Zsolnay Gábor magas termetű, nagy testi erejű, buta fiú volt, Ernő osztálytársa. Ernő minden tanítási napon felment Zsolnayékhoz, hogy segítsen Gábornak a házi feladat megalkotásában, délelőtti tanítási héten délután, délutáni tanítási héten délelőtt. A segítség azt jelentette, hogy megírta Gábor leckéjét. Sokkal kisebb fáradság volt megírni, mint megértetni Gáborral, hogy mit kellene megírnia. Ezért volt hiánytalan Gábor házi feladata, és ezért volt hiányos az övé: mert unta. Egyszer már megírta Gábornak, és már akkor is unalmas volt, másodszor ugyanaz pedig elviselhetetlen.

Zsolnayéknál főzelékszag volt. Gábor apja, Béla bácsi a konyhában ült a hokedlin, és egy zománcos lavórban lábat áztatott, miközben érdeklődve nézegette a felszálló gőzt. Délutáni tanítási héten, miután délelőtt megírta Gábor házi feladatait, Ernő ebédet is kapott Mária nénitől, többnyire répafőzeléket.

Eleinte kedvelte a répafőzelék édeskés ízét, de aztán Gábor elvette a kedvét tőle. Szokásává vált ugyanis, hogy amikor Mária néni kiment a szobából, átöntötte a saját adagját Ernő tányérjába. Ebből pedig Ernő megértette, hogy nemcsak Zsolnay Gábor, hanem valójában ő sem szereti a répafőzeléket.

„Nem szeretni kell – kiabálta Mária néni, amikor visszajött –, hanem meg kell enni!” Rövid csend után: „Nézz meg az ember! Jó szívvel ebédet adunk neki, ő meg hozzá sem nyúl! Finnyáskodik, visszautasítja az ételt! Bezzeg Zsolnay Gábor megette az egészet!” Máskor pedig arra hivatkozott, hogy bezzeg Etiópiában éhen halnak a gyerekek. Itt meg, a fejlett szocializmust építő Magyarországon Porzsolt Ernő pajtás nem szégyell válogatni!

Béla bácsi, akinek a hadifogság óta örökké fázott a lába, váratlanul megszólalt. Ő a fogolytáborban a kétharmad életét odaadta volna egy tányér meleg répafőzelékért! Ők is kaptak répát a lágerben, de nem ám sárgarépat, hanem takarmányrépat, és nem ám megfőzve, hanem csak úgy nyersen. Behajtott a lágerbe egy teherautó, lapáttal leszórták a marharepát a földre, aztán aki kapja, marja!

Mást is mondott volna még, de jött Mária néni, és azt mondta: „Fogolytábor nem téma!”

A félévi bizonyítvány azért lett olyan, amilyen, mert Ernő rossz jegyeket kapott szépírásból, testnevelésből és ének-zenéből. Ezeket is unta, akárcsak Zsolnay Gábor leckéit.

Énekórán az osztály egy dalocskát gyakorolt, amely így hangzott: „A kutya a holdat ugatja, mert a hold a kutyát nem ugatja, hollári-hollári-hollári-hó!” Ernő, amikor már tizenötöd-ször hangzott el ez az ostobaság, befogta a fülét, és ezzel magára haragította Aranka nénit.

Tornaórán Ibi néninek az volt a nevelési koncepciója, hogy erőnléti gyakorlatokat vezényelt, például a tanulók hármásával a hátukra vettek egy-egy padot, és azzal futottak körbe-körbe. Az egyik ilyen erőnléti gyakorlat közben a későbbi Por Zsolt odakiabálta egy osztálytársának, hogy Ibi néni összetéveszti a tornaórát a fegyencteleppel, és ez a mondat sajnos az alany fülébe jutott, aki ezt követően retorzió gyakorlását foganatosította.

Írásórán Csilla néni krétával felírta a táblára: „Az úttörők kiváló tanulmányi eredményre képesek a Magyar Szocialista Munkáspárt kilencedik kongresszusára!” Az óra hátralevő része a fogadalom szabályszerű gyöngybetűkkel történő leírásával telt. Csilla néni ütemesen vezényelte a betűrajzolást: „ú-kettő-három-négy-öt, té-kettő-három-négy-öt”. Neki ugyanis az volt a véleménye, hogy a betűket rajzolni kell.

Ernő viszont, miután másodpercek alatt lefirkantotta írásfüzetébe a táblára írtakat, betűk helyett repülőgépeket, királyi palotákat és mélytengeri halakat rajzolt, amivel örökre eljátszotta Csilla néni jóindulatát.

Csilla néni egyébként mondott érdekeseket is. Egyszer elmesélte, hogy régebben apólonő volt egy kórházban, ahol mindenféle furcsa gyereket gondozott. Egy kisbabának például olyan formájú szája volt, mint a húsvéti nyuszinak. Egy másik gyerekről nem lehetett eldönteni, hogy fiú-e vagy lány, mert fütyije is volt neki, meg puncija is. Ezenkívül volt egy ikerpár, akik a fejüknél össze voltak nőve. Az egyik erősebb volt, a másik gyengébb, és mindig arrafelé mentek, amerre az erősebb akarta.

Máskor meg azt mesélte, hogy a háborúban, amikor voltak a bombázások, az amerikai bombázópilóták ejtőernyős robbanó babákat dobtak le, és ha egy magyar gyerek lehajolt egy ilyen babáért, a baba felrobbant a kezében, és leszakította a magyar gyerek ujjait.

Ilyenkor Csilla néni megváltozott, mint amikor a veréb elhiszi, hogy ő valójában pacsirta. Aztán visszahálynódott, visszavárult, és tovább vezényelte a gyöngybetűket.

Ernő kézírásával Nagymamának is meggyűlt a baja. Rendszeresen ellenőrizte a leckét, és ha Ernő hibát vétett (magam is emlékszem: egyszer például „Tibor” helyett azt írta, hogy „Tilor”, mert a gyöngybetűs írásban a „b” és az „l” betű majdnem egyforma volt), vagy ha nem találta megfelelőnek az írásképet, mert véleménye szerint, mondjuk, dülögéltek a betűk, akkor kitepte a lapot a füzetből, és Ernő kezdhette előlről a házi feladatot.

Az új változat, ahogy ilyenkor lenni szokott, még csúnyább volt az előzőnél, ezért Nagymama ezt a lapot is kitepte.

Ernő egyszer azt hazudta az iskolában, hogy elvesztette a gyakorló füzetét, mert azt mégsem vallhatta be, hogy Nagymama tegnap délután háromtól este kilencig mind a harminckét lapot kitepte.

A lapkiszakítás időszaka általában két-három hétig tartott, utána a sorminták időszaka következett. Ez elviselhetőbb volt a füzetlapok kitépésénél, mert a sormintát, amelyet Ernő az ő határozott kívánsága nyomán három különböző színű ceruzával rajzolt a lap tetejére és aljára, Nagymama többnyire elfogadta. Gondok inkább abból adódtak, hogy egyrészt Ernő az iskolában intőt kapott a sorminták miatt, mert a sorminta nem volt kötelező, és ami nem kötelező, az tilos, másrészt Nagymama egy idő múlva már alul-felül három-három sormintát kívánt, és ha három sorminta helyett csak kettő készült, akkor azt a füzetlapot is kitepte.

Az intőt az apjával íratta alá, mert attól tartott: ha Nagymama az intőt meglátja, kitepi az összes füzetéből az összes lapot. Az apa későn jött haza. Nyilván kiszámította, mi az a legkésőbbi időpont, amikor még nem kap hangos szemrehányást az elhúzódozó távollét miatt, és annál csak egy kicsivel később zördült meg a zárban a kulcsa.

Az intőt el sem olvasta, úgy írta alá. Megjósolta, hogy utcaseprő lesz a fiából. Vagy olyan koldus, amelyet a szülőfalujában látott, aki záraskor bemegy a kocsmába, és megissza az asztalon hagyott korsókból a maradék sört. Aztán eszébe jutott, hogy utoljára 1944 tavaszán látta a szülőfaluját, és a falu huszonöt év alatt bizonyára sokat változott. Elképzelhető, hogy bezárták a kocsmát, és másféle nélkülözés van divatban, mint a régi vágású koldusoké. Aktuálisabb szerencsétlent kellett keresnie, hogy elrettentő példa gyanánt állíthassa az intőben részesült harmadik osztályos tanuló elé.

„Olyan leszel, mint az a lábatlan ember, aki tolókokcsiban ül a Majakovszkij utca és a Lenin körút sarkán, és akinek 1956-ban órákig verték vasrúddal a mülábat, mert azt hitték, hogy ávótsiszt, pedig már akkor sem volt senki és semmi.”

Mostantól nem tudok garázipénzt fizetni, mert nincs kinek. Csopaki néni, akinek mostanáig fizettem a Határőr úti garázs bérleti díját, meghalt. Heveny veseelégtelenség miatt bevitték a Szent János Kórházba, ahol megfertőződött a ragályos betegséggel, és az néhány nap alatt végzett vele. Lánya, Kriszti (negyvenöt éves) nem látogathatta meg, mert a bambergi egyetemen tanít szerves kémiát németül és angolul, de ha Budapesten élne, akkor sem láthatta volna az anyját, mert nem engedték volna be. A temetés, pontosabban az urna kihelyezése is Csopaki Krisztina nélkül zajlott, az ő részvétele a számla kiegyenlítésére korlátozódott.

Harminckét évvel ezelőtt, amikor először fizettem garázipénzt, Csopakiék még működő család voltak. Csopaki professzor, a *Nagysebességű vasúti pályák geometriai kialakítása* című kézikönyv szerzője, aki otthon is öltönyt és nyakkendőt viselt, egy tervrajzot tanulmányozott az íróasztalánál, és a nyakszirtjét mutatta, így a háromhavi garázbérleti díjat a feleségének nyújthattam át, aki helyett, mert éppen baracklekvárt főzött, és az egész lakást betöltötte a fortyogó gyümölcs illata, a tizenhárom éves kamaszlány, Kriszti tette be a pénzt a családi kasszába.

Gyerekeim – az egyik négy-, a másik hároméves – csodálkozva nézték a faragott faoszlopokkal és timpanonnal díszített, hangosan ketyegő faliórát. Ámulatuk tetőpontra hágott, amikor a timpanon közepén levő kerek lyukból előbukkant egy madár, és ötszöri kakukk szóval adta hírül, hogy ismét eltelt egy óra az életünkben.

Attól fogva minden évszakban felkerestem Csopakiékat, és kifizettem a negyedévi garázipénzt. Ezek a három hónapos időszakok éppen elegendők arra, hogy megőrizték a folyamatosságot, ugyanakkor érzékeltessék a változást.

Láttam Krisztit, amint nyurga süldőlányból okos, ígéretes egyetemi hallgató lesz, aztán lelkes pályakezdő biokémikus, aztán megkeseredett, magányos nő, végül kitöltetlen, üres hely, mert áttelepült Németországba, és ha kérdeztem felőle, Csopaki professzor mindössze annyit mondott: „Jól van.”

Figyelemmel kísérhettem Csopaki professzor lassú leépülését is. A sodronykötélpályákról szóló monográfia harmadik, befejező kötetének tervét viszonylag hamar feladta. A *Vasúti kitérők fejlesztésének kinetikai alapjai* című, nagyobb lélegzetű tanulmány is torzó maradt, és a budavári sikló zúzottkő-alapjának folyamatos cseréjéről szóló javaslat sem öltött végleges formát. Mondogatta néhány évig: „Már nem vagyok kompetens.” A garázs, amely sajnos beázott, még sokáig fontos volt neki. Úgy szerette azt az odút, mintha a gyereke lett volna. Elhatározta, hogy kicseréli a tető kátrányos szigetelését. Kár, hogy a szándéknál nem jutott tovább.

Végül már csak régi operafelvételeket nézegetett képernyőről, azokat is lehalkítva, úgy szólván teljesen elnémítva. Öltöny helyett mackónadrág és kardigán volt rajta. Aztán fogta magát, és meghalt.

Csopaki néni szerette a férjét, és nehezen heverte ki a veszteséget. Mégis az volt a benyomásom, hogy Csopaki professzor halála után újjászületett. Operába és hangversenyre járt, borkóstolásokon vett részt. Felújította az ismeretséget azzal a baráti körrel, ahová férjével együtt valaha bridzsezni járt, amíg Csopaki professzor súlyosbodó betegsége miatt le nem kellett mondaniuk a részvételről.

De a legnagyobb változás az volt, hogy az addig hallgatag asszony beszédessé vált. Amíg Csopaki professzor élt, Csopaki néni szó nélkül átvette a garázspénzt, és kikísért az előszobaajtóhoz. Férje halála után szokása lett, hogy leültetett a nappaliban, és írói terveiről kérdezgetett. Amikor elmondtam neki, hogy *A Nibelung-éneket* fordítom, megkérdezte: mennyiben különbözik a középkori német nyelv a mai némettől? Azt is kérdezte: hogyan kell megírni egy regényt? Mondogatta: kár, hogy régebben sohasem ért rá olvasni, most meg, hiába érdekelné az irodalom, nem látja a betűket. A hangoskönyvhöz pedig nincs türelme.

A timpanonos falióra még mindig megvolt, a kakukk még mindig lelkesen hirdette, hogy múlik az idő.

Csopaki néni egy idő múlva magáról is beszélt. Hol a sátoraljaújhelyi gyerekkort idézte fel, az ügyvéd apa furcsa klienseit, a kora őszi erdei gombaszedéseket, egy nyár végi rákfogást a Ronyva-patakban, a felsőregmeczi zúgó alatt, hol pedig a munkájára emlékezett. Ő is mérnök volt, „de persze nem olyan zseni, mint a Jenő – tette hozzá –, hanem csak egy mezzei szakember.” Elmesélte, hogyan mentett meg a beomlástól egy földemet egy hirtelen támadt ötletből adódó fagerendázati megoldással.

Ki tudja, mi mindent mesélt volna még, ha ki nem tör a járvány, amely véget vetett a beszélgetéseknek. Csopaki néni rettegett a fertőzéstől. Nem lépett ki az utcára, és nem érintkezett senkivel. Az élelmiszert a szomszédasszony vásárolta neki, és lerakta az ajtaja elé. Engem is arra kért, amikor felhívtam, hogy tegyem a bankjegyeket borítékba, és rakjam az ajtó elé, aztán lépjek hátrább.

Maszkban jött ki a pénzért. Érintkezésünk arra szorítkozott, hogy intettem neki, ő pedig visszaintett.

Aztán bevitték a kórházba, és többé nem látta senki. Én pedig nem tudom kifizetni a garázspénzt. Attól félek, hogy hősömnek sem tudom kifizetni a kárpótlást, amely az egykori szőke kisfiú életvesztése miatt jár neki.

Nagymama azt is mondogatta, hogy Ernő apjának ez a mostani nem a második, hanem a harmadik házassága. Hol azt állította, hogy Porzolt Árpád egyszer már meg-nősült a hadifogság idején. Kint a Szovjetunióban összeházasodott egy tatár nővel. Hol pedig azt, hogy a Szovjetunióból való visszatérése után vett feleségül „egy valakit”, aki aztán „eltűnt a balfénéken”. Részleteket nem volt hajlandó mondani, talán nem is tudott.

Ezeket az állításokat Por Zsolt ugyanúgy nem hitte el, mint azt, hogy Nagymama és Frank Sára életét 1944-ben Frank Tivadar 1916-os vitézségi kitüntetése mentette meg, viszont el kellett gondolkodnia: mivel töltötte Porzolt Árpád az időt 1958-ig, amikor meg-nősült?

Erről az időszakról Por Zsolt egyetlenegyszer hallott az apjától egy rövid kijelentést: „Tíz évig munkaképtelen voltam.” Ezt Por Zsolt nem tudta sem felfogni, sem elképzelni. Az ő apja, a szorgalom és a munkabírási mintaképe éveken át nem csinált semmit?

Mit csinál valaki akkor, amikor semmit sem csinál?

Egyszer látott egy régi fényképet az apáról. Kevéssel a hadifogság után készülhetett, mert a férfi, akit a fénykép mutat, huszonnégy-huszonöt évesnek látszik, mégsem közvetlenül utána, mert már nem feltűnően sovány. Hazatérése után az apa – egyszer így hallotta Por Zsolt – „feljavítva harminc kiló volt”. A fiatalember egy teraszon ül egy asztalnál, talán egy vendéglő teraszán, és reményvesztett arccal bámulja egy korsó sör habját.

Por Zsolt nem emlékezett rá, hogy az ő életében az apja valaha is sört ivott volna. Úgy látszik, régebben kedvelte a sört, később meg már nem. Csinálhatott ő más dolgokat is régebben, amiket aztán abbahagyott. Dohányzott is, de aztán leszokott róla, még hozzá kétszer egymás után. Egyszer Kazahsztánban, amikor a dohányfejadagját kenyérre cserélte, egyszer pedig már itthon, Pesten, amikor egy este elfogyott a cigarettája, és addig keresgélte nyitva tartó trafikot, amíg be nem látta, hogy jobb lesz, ha leszokik.

Később, Ernő gyerekkorában az volt a legfőbb nevelési elve, hogy minél inkább szokásunkká válik valami, annál inkább le kell róla szoknunk, és minél inkább vágyunk valamire, annál inkább le kell mondanunk róla.

Viszont ha tíz évig munkaképtelen volt, és tényleg nem dolgozott, akkor keresete sem volt. Valakinek el kellett tartania. Valakinek tartania is kellett érte a hátát, nehogy Porzsolt Árpádot közveszélyes munkakerülés miatt letartóztassák. Valakinek el kellett intéznie, hogy Porzsolt Árpád igazolványában fel legyen tüntetve egy munkáltató, aki leplezi a fogolytáborból szabadult fiatalember évtizedes semmittevését.

Ez a valaki, aki Porzsolt Árpádon akkoriban segített, egy házaspár volt, Klein Samu és Barkóci Bözsi. A Klein-házaspár a József körúton lakott egy fényűzőnek szánt, azóta kissé megtépázott bérpalota első emeletén. A palota földszintjén portásfülke tátongott üresen, tolóablaka be volt törve, de a mahagóni falborítás még megvolt. A lépcső két oldalán sorakozó rézgyűrűk arról tanúskodtak, hogy valaha futószőnyeg húzódott közöttük, amelyet ércrudak szorítottak a lépcsőfokokhoz. A forduló boltívén freskónyomok látszottak, egy lebegő angyal szárnyai és lábujjai; magát az angyal kalapáccsal gondosan leverték.

Az első emeleti ajtón oroszlánfejes bronz kopogtató fölött három névtábla szűrkellett arany betűkkel: „Klein Sámuel József vizsgázott fogász”, „Barkóci Erzsébet” és „Porzsolt Árpád”. Itt kell megjegyeznem, hogy a Damjanich utcai lakás bejárati ajtaján mindössze két névtábla volt, egy fekete: „özv. Frank Tivadarné” és egy fehér: „Porzsolt Árpádné”. A férj neve ezen az ajtón nem volt feltüntetve. Ernő apja – házasság ide, gyerekek oda – még mindig sokkal inkább otthon volt a József körúton, mint a Damjanich utcában. Samu bácsi és Bözsi néni volt az ő igazi családja.

A hadifogságból hazatérő Porzsolt Árpádot, akinek a nővérén kívül nem maradt senkije, a házaspár befogadta, és hármásban éltek tíz évig, Porzsolt Árpád nőüléséig. Hármásban jártak az utcán is, teljes szélességben elfoglalták a járdát, középen Samu bácsi, balról Bözsi néni, jobbról a fiatal és időközben felhízalt Árpád. Ha régi, háború előtti ismerőssel találkozott Samu bácsi, így mutatta be társait: „Ez itt a feleségem. Ez meg itt a faszom.”

Samu bácsinak, ellentétben védencével, Porzsolt Árpáddal, csakugyan volt egy korábbi házassága, amelyből két kislánya született. Akik régebből ismerték a vizsgázott fogászt, azt állították: negyvenéves koráig sűrű, fekete haja és izmos testalkata volt. Ha felutazott Vésztőről Pestre, versenyt futott a villamossal.

Negyvenéves korában, 1944-ben újszerű élettapasztalatokra tett szert, amelyekből azt az alapvető bölcsességet szűrte le, miszerint mindenki, de tényleg mindenki megvásárolható, megvesztegethető, lefizethető. Kivétel erősíti a szabályt.

Ettől a bölcsességtől meghízott, és kihullott a haja. Húsz évvel később, az 1960-as évek közepén Ernő már kövérnek és kopasznak, szétfolyni készülő, amőbaszerű lénynak látta.

A német megszállás után, de még a gettóba költöztetés előtt lefizette a megfelelő személyeket, akik olyan okiratokhoz juttatták, amelyek lehetővé tették, hogy vonatra üljön,

és Vésztőről Pestre menekítse a családját, ahol számítása szerint több lehetőség kínálkozott a túlélésre, mint vidéken.

A számítás csak részben vált be. Igaz, hogy a feleség és a két kislány nem került sem haláltáborba, sem a nyilasok puskacsővei elé, de így sem éltek túl Budapest ostromát. Megfulladtak egy parányi alkóvban, ahová a razziák elől falazták be őket.

Bözsi néni jómódú gazdálkodó családból származott. Apjának negyven hold birtoka volt Jászberény határában. A fogászati lerakatban, amelyet a házapár üzemeltetett, ő intézte az adásvételeket, míg Samu bácsira a tanácsi tisztviselők és az ismeretségi körbe tartozó belügyi tisztek lefizetése hárult. Szavajárása volt: „Ahol fogászati arany van, ott elhárítótiszt is van.” Őrnagyokat, alezredeseket hívott meg ebédre, akik civil ruhában érkeztek. Dicsérték a szakácsnő, Ágica örmény tésztafül-levesét és kolbászos borjúsültjét. (Nem volt semmi gond a borjúhús beszerzésével, pedig az még a hiánycikkek közt is a legritkább kincsek közé tartozott.) Mindeközben Bözsi néni úgy tartott rendet az alapanyagok és a félkész termékek között, mint jó gazdasszony a baromfiudvarban.

Tizenöt évvel volt fiatalabb Samu bácsinál, és öt évvel idősebb Ernő apjánál. Amikor Porzsolt Árpád beköltözött a házaspárhoz, Bözsi néni harminc éves lehetett. Amikor Ernő apja megnősült, és végeszakadt az együttélés tíz évének, az asszony még mindig alig volt több negyvennél. Teltkarcsú, falusias hangulatú, lassan hervadó szépség volt. Ernő anyja rosszul leplezte ellenérzését vele szemben, Bözsi néni pedig levegőnek nézte Porzsolt Árpádnét, ha nagy ritkán találkozott vele. Frank Sárának felfordult a gyomra, ha meglátta Samu bácsit, különösen, ha Samu bácsi megcsipkedte a karját vagy a combját. Egyszer még a fenekét is megfogta, de akkor Nagymama ajtót mutatott neki (ez a Damjanich utcában történt), „ha már a vejem képtelen férfiként viselkedni”.

Samu bácsi távozott, de így is ő volt az egyetlen hímnemű lény, aki nem félt Nagymamától. Tudta vagy sejtette Nagymama titkát. Kaján pillantásokkal méregette özvegy Frank Tivadarnét, mint aki azt akarja mondani: „Átlátok a szitán!” Mondta is, de nem ezekkel a szavakkal, hanem azt állította: lefizetni nemcsak pénzzel lehet a felhasználható személyt. Van a megvesztegetésnek természetbeni módja is. Mire Nagymama felugrott, és kiviharzott a szobából; aznap este többé elő sem került.

Frank Sára borzadva mesélte Ernőnek, hogy Samu bácsi időnként pénzért kapható nőket visz fel a József körúti lakásba, és olyankor Bözsi néninek el kell mennie. „Ki tudja, hol tölti az éjszakát szegényke?” – tette fel a kérdést olyan hanghordozással, hogy érződött: nem túlzottan sajnálja Bözsi nénit.

Nagymama viszont úgy tudta, hogy ilyen esetekben Bözsi néni, még ha távozik is, nem sokára visszatér, és konyhai csonttörő bárdal vagy húsklopfolóval (ahogy az erdélyi születésű Ágica mondta: „potyolóval”) támad az idegen nőre. Ebből már többször volt rendőrségi ügy.

Viszont olyan is előfordult, hogy a Samu bácsi karjai közt ficáncoló hölgyről kiderült: Bözsi néni régről, még Jászberényből ismeri. Diskurálni kezdtek, jászági embereket és adomákat idéztek fel, miközben hörpölték a grúz konyakot, amely szintén a különleges kapcsolatok révén volt beszerezhető, „és le sem szarták Samu bácsit”. Igaz, hogy Nagymama hajlott a finomkodásra, de ha gyűlölt személyről volt szó, nyersen fogalmazott.

Porzsolt Árpád, amikor megkérte Sára kezét, nemcsak azt ígérte meg Nagymamának, hogy fogorvosi diplomát szerez, hanem azt is, hogy minden kapcsolatot megszakít Kleinékkal, „ezekkel a romlott és közönséges emberekkel”.

Egy seggre ültetett kucséber és egy fehérmájú paraszthisztérika! Ilyenekkel nem barátkozunk.

Pedig Ernő apja tudhatta volna, hogy ezt a feltételt nem akarja, de ha akarná, sem tudná teljesíteni. Ahhoz túlságosan le volt kötelezve a Klein-házaspárnak, és túlságosan függött is tőlük.

Annak idején, amikor Porzsolt Árpád megnyitotta a Víg utcai fogtechnikai műhelyt, Magda néni taposta ki az iparüzési engedélyt, viszont a műhely berendezését Bözsi néni szedte össze. Jó kapcsolatai voltak az Elhagyott Javak Kormánybiztosságán, ahol festmények, szőnyegek és antik bútorok mellett fogtechnikai szerszámok és készülékek is fel vol-

tak halmozva. A vidéki fogászok és fogtechnikusok többsége zsidó volt, és amikor elvitték őket, munkaeszközeik nem kellettek senkinek. Így ezek nagy része az Elhagyott Javak raktáraiba került. Az egyik ilyen raktárban Samu bácsi és Bözsi néni jobbnál jobb holmikat válogatott össze védencük – már-már nevelt fiuk – Víg utcai műhelyébe.

De Porzolt Árpád nemcsak ezért lehetett hálás Kleinéknek, hanem azért is, mert – most mondom el, de az olvasó már eddig is gyaníthatta – annak idején, az 1930-as évek végén Vésztőn, Klein Sámuel Józsefnél tanulta ki a mesterséget. 1941-ben Samu bácsi maga mellé vette segédnek, a háború és a hadifogság után pedig Samu bácsi lett apja helyett az apja.

És ha a hála nem lett volna elég, a jól felfogott érdek is megkövetelte, hogy fenntartsa a bensőséges kapcsolatot Kleinékkel. Tőlük kapta a nyersanyagokat. Máshol nem tudott volna beszerezni sem elfogadható minőségű fogászati gipszet, sem olyan porrá őrölt, kemény műanyagot, amelyből a szép, szabályos műfogakat öntötte Hegymagosi Jóska bácsi fönt a galérián. Ezt a kilencféle színárnyalatban forgalmazott műanyag port Csehszlovákiában gyártották, de gyakran akadozott az ellátás. Ilyenkor Ausztriából kellett behozni hasonló alapanyagot. Egy kicsivel még jobb minőségű is volt, viszont sokkal drágább, és Bözsi néninek mozgósítania kellett külkereskedelmi kapcsolatait.

Ernőnek eleinte, ha ki akart nézni a József körúti lakás valamelyik ablakán, sámlira kellett állnia. A sámlit a konyhán kérhette Ágicától. Ha ráállt, megpillantotta a behallatszó csilingelés forrását, a villamost.

„Sárga villamos” – mondta mögötte egy hang.

Ha ráállt a sámlira, erre a csodálatos varázseszközre, és kitekintést nyert az ablakon, Ernő a világ urának érezte magát. Vezényelt, mint egy hadseregtábornok: „Hajrá, villamos! Hajrá, busz!” A sárga villamos mellett kék busz is járt a Nagykörúton, a 12-es körjárat. A síneken túl óriási gödör tátongott. Mintha egy óriási meteor, egy kisbolygó csapódott volna be a város területén, és Ernő annak látná a kráterét. A gödör alján ólomkatonákra emlékeztető apró figurák lapátolták a sárgásbarna talajrétegeket.

„Ez volt a Nemzeti Színház – mondta Ernő háta mögött egy hang. – De csak volt, mert felrobbantották.”

Ernő sokáig azt hitte, hogy a Nemzeti Színházat a háborúban robbantották fel, ugyanúgy, mint a hidakat. Később tudta csak meg, hogy a neoreneszánsz épületet, Ferdinand Fellner és Hermann Helmer alkotását nem katonák rombolták le, hanem bürokraták.

Amíg a sámlin állt, amúgy is természeti képződménynek látta a nemzeti gödröt. Sárga villamosok és kék buszok nélkülözhetetlen háttérének. „Hajrá, villamos! Hajrá, busz!”

Még javában ott állt a sámlin, amikor hátulról átölelte két kar. Mintha egy óriási polip, egy fullasztó puhatestű fonódott volna rá. A hájhurkák, a húsredők fojtogatták, túlcsoordultak rajta. Émelyítő, avított puhaságot érzett, amint fölényesen diadalmaskodik. „Samu bácsi, tessék engem elereszteni!” – suttogta.

Samu bácsinak az volt a szokása, hogy addig csiklandozta Ernőt, amíg a kisfiú sírva nem fakadt. Ilyenkor diadalmasan rikkantotta: „Hű, de bőg a kis számár!”

A rikkantás ezúttal elmaradt. Igaz, Ernőt nem is csiklandozta senki. Viszont erős, különös illat érződött, amelyet kívülállóként így jellemeznék: narancsos-vaníliás parfüm. A kisfiú nyakszirtjéhez és hátához nyomódó poliptest puhasága is máslyen volt, mint Samu bácsié.

„Panaszkodnak rád, hogy nem szereted a húgodat – mondta Ernő háta mögött egy hang. – Pedig ők is tudják, hogy meg sem kellett volna születnie.” ■ ■ ■

Márton László (Budapest, 1959) író, műfordító és esszéista. Könyvei a Kalligramnál: *M. L., a gyilkos* (2012), *A mi kis köztársaságunk* (2014), *Faust I-II.* (műfordítás, 2015), *Hamis tanú* (2016), *Walter von der Vogelweide: Összes versei* (műfordítás, 2017), *Két obeliszk* (2018), *A Nibelung-ének* (műfordítás, 2020), *Bátor Csikó* (drámák, 2021).

délutáni matiné

a cigány tanulólányok nagyapám utasellátójának
hangulatát idézik. nem tudja a szokított csaj, hogy melyik
kupakos a mentes víz –, most tanulja, vendéglátós
zsargonnal: „csálé még a csálinger”.
de az „időzítésről” érzéki jelenlétről mindent,
de tényleg mindent...
úgy mint egy világháború előtti madám,
beavatott szolgálója egy halhatatlan dinasztiának.
ahogy a remegő csülköt hozza leves után a szomszéd
asztalhoz, ahogy összeszedi a terítéket az ebédszünetek
nagy menete után az örök szakmák mentik át a korszakot.
hivatástudat, fehér ing, „B” menüs folytatólagosság.
kezeiben a felmosónyél, így csak vendéglátóegység
állhat, ebben a biztonságban. táskám, laptopom,
szemüvegem, ha elugrok a gyerekért tíz percre a suliba.
rábízok mindent, és tudom, gondosabb, elkötelezettebb
feladat nem létezik a „délutáni matinében”:
szemmel tartani, visszavárni, hozni még egy mentes vizet,
tudni most már, hogy a rózsaszín kupakos, igen. soha másra
nem elcsábulni, józanésszel csak az igazira. készségesnek lenni,
nagy tapintattal, vigyázni még a borraivalóval,
halálos sebet sosem ejteni legelső virágzáson.

túlélők

karmolsz, harapsz, hatalmaskodsz velem,
és vannak a túlélők.

fejfel mégy a falnak, kos vagy, nagy hadvezér,
és vannak a túlélők.

belekezel, otthagysz, keresel másikat,
és vannak a túlélők.

hátha csak fenyegetőzől – mondom, de bosszút forralsz,
és vannak a túlélők.

azt mondd, elhagysz, soha ne keresslek!
és vannak a túlélők.

öngyilkos leszel, de előbb minden titkunkat kiadsz,
és vannak a túlélők.

gyűlölnek majd – mondd, lejáratasz mindenhol,
és vannak a túlélők.

jöhet utánad bárki, téled csak jobb lehet!
és vannak a túlélők.

megátkoztatsz, pénzért idegennel,
és vannak a túlélők.

tőlem kapott cuccaidal teledobálsz az udvart,
és vannak a túlélők.

nincs szükségem téled emlékre, nem vagyok megvásárolható!
és vannak a túlélők.

majd én megmutatom: fényes élet, karrier, szabadság!
és vannak a túlélők.

minden szavad hazug: ez lenne a boldog élet?
és vannak a túlélők.

ha tényleg szeretnél, nem hagynál ennyit sírni!
és vannak, akik hallgatnak, akár a sír.

női zuhanyzó

harkány, gyógyfürdő. női öltözőbe tévedsz,
egész életedben rossz ajtón mentél be,
a nők hüledeznek, de te biztosra veszed,
ez egy koedukált öltöző.
látod, kissrácok az anyukkal jöttek,
zárható öltözőkabinok. kulcsos ruhásszekrénybe
gyűröd a szennyest. méregetik, hogy szatír vagy- e,
vagy spontán elmebeteg.
szól a melletted haját fésülgető negyvenes anyuka,
hogyan van itt ám férfiöltöző is...
merthogy ez női lenne? – bámulsz,
felügyelet nélkül, elkészült fogyasztékos...

kifelé a női zuhanyzóba tévedsz,
nem okozol különösebb riadalmat,
két ötvenes nő, a habos, fehérhúsú délutánban.
aztán valahogy mégis sikerül kikászálódni innen,
– rajtad nevet a teljes női szakasz.
így vagy te életünk művésze, költője a párás,
gőzös magyar ugarnak, privát tévelygő,
rendezett világok barakkjai között.
nagymúltú gyógyfürdők, mágneskártyás
öltözőszekrények, női zuhanyzók, titkok,
szabályok vétlen látnoka.

■ **Kürti László** 1976-ban született Vásárosnaményban. Költő, író. A *Vörös Postakocsi* folyóirat versrovatszerkesztője. Könyvei: *Félszavak* (1999), *Akvárium* (2003), *Alkalmi otthonok* (2007), *Testi misék* (2012) *a csalásról* (2017), *Ahogy én öleltem* (2020).

Hidegkút

Barbara

Az irodában bűdös volt. Nem por vagy dohzag, nem az izzadság szaga, hanem valami más, alattomos szerves bűz, amiről Barbarának a bélgázok és a fogak közötti résekben rothadó ételmaradékok jutottak eszébe. Bucsainak volt egy külön tárgyalója, a vendégeket általában ott fogadta, ide, az irodába csak a tanároknak és a diákoknak volt bejárása. Előttük az igazgató nem zavartatta magát, vagy talán nem is volt tisztában a szaggal, ami mostanában egyre gyakrabban ólálkodott körülötte. Máskülönben magabiztos férfi volt, magas és könnyed mozgású, mint egy kosaras. Barbarának egyedül a mosolyával volt baja, talán a keskeny arca, vagy a közel ülő szemei tehettek róla, hogy amikor mosolygott, sakálra emlékeztetett. Ezért is rázta le annak idején három randi után.

Amikor Barbara belépett, Bucsai éppen telefonált, és csak intett az íróasztallal szemben álló szék felé. Barbara leült, megigazította az inget a derekán. Az igazgató válla fölött a fák lombján átzuhanó fényt figyelte, ilyen zöld volt aznap is, amikor Juli meghalt, még mindig ugyanaz a nap volt, azóta nem történt semmi sem. Jó lett volna sírni, üvölni, ökölrel verni a fejét, mint akkor, de elmúlt a kétségbeesés, sőt már a harag is, és a helyüket nem töltötte be más. Nem akart itt ülni Bucsával a bűdös szobában, hallgatni, ahogy a férfi próbálja lerázni a telefonáló kérdéseit. Valamelyik napilaptól hívhatták, azt hajtogatta, perelni fog, ha a cikkben leírják a nevét, vagy akár egyetlen mondattal rossz hírét keltik az iskolának.

– Hiénák – mondta Bucsai, és az asztalán tornyosuló iratkötegre dobta a telefont. – Persze, értem én, hogy tájékoztatni kell az embereket, de könyörgöm, mi újat tudok mondani? Azt kérdezzetik, hogy milyen ember volt a Bagó. Mondd meg nekem, Barbara, milyen ember volt? Mit tudtunk mi róla? Te talán tudtad, hogy ízé... hogy fogdossa a fiúkat?

– Nem tudtam, Imre.

– Látnod, pedig a te fiadat tanította!

– Majd pont tőle... – Barbara felvonta a vállát. Az anyák általában beszélgettek a fiaikkal, persze ettől még nem tudnak róluk semmit, mert arra a kérdésre, hogy mi volt ma az iskolában, egy gyerek sem tud értelmesen válaszolni. Viszont ő lassan öt éve egy biccentést vagy fejrázást sem tud kicsikarni Attilából. Igaz, az utóbbi időben nem is nagyon próbálkozott.

– Jaj, tényleg, bocsánat. – Bucsai elvörösödött. – Ne haragudj, mindig elfelejtem.

– Semmi baj – mondta Barbara. – Én is szeretném elfelejteni.

– Attila remek fiú! – próbált szépíteni Bucsai. – Persze, a kémia a vérében van, de az összes többi szaktanár is odavan érte. Csapatmunkában és kooperációban nem olyan erős, viszont fantasztikus a kognitív teljesítménye, és Íliás Tibi szerint elképesztő a szókinccse és kifejezőképessége is. Meglátod, kinövi ezt a dolgot, és úgy fog beszélni, mint egy szóvivő. De nem húzom az idődet. Azért hívtalak, mert tanácsot akarok kérni.

Bucsai megdörzsölte a szemét. Rosszul alhatott az éjszaka, arca gyűrött volt és zöldesfehér. Mint aki össze akarja szedni az erejét, nagy levegőt vett, és egy sóhajjal kifújta. Barbarának erőt kellett vennie magán, hogy hátra ne hőköljön, amikor elért hozzá a bűz. Előkapott egy zsebkendőt, és hosszan dörgölte az orrát.

– Pont tőlem? – kérdezte, amikor újra levegőt mert venni.

– Te vagy itt legrégebben, pontosan tudod, hogyan működik ez a cirkusz. Másnak nem is merném elmondani, mekkora szarban vagyunk, Sugár meg Réti Janó már tizenötször hívtak ma, ne tudd meg, volt itt minden kedélyes érdeklődéstől számonkérésen át a testi sértéssel való fenyegetésig. Be vannak tojva, hogy a szülők tömegesen elviszik majd a gyerekeket, és akkor nem térül meg a pénzük, amit tavaly beleöltek az építkezésbe. Barbara, én már ott tartok, hogy bánom az egész kisház-sztorit, ha tudom, hogy mi van Bagóval, biztos nem építtetek új épületszárnyat, de hát honnan tudtam volna, engem nem taperolt soha. Szerinted mit csináljak?

– Mivel kapcsolatban? Bagó pedofilijával vagy az agyonverésével van baja a befektetőknek? – Bucsai olyan elveszetten nézett rá, hogy Barbara önkéntelenül is összekapta magát. Tulajdonképpen még örült is, hogy pár percig valami mással foglalkozhat, mint amin egész délelőtt rágt a magát.

– Hát, tulajdonképpen mindkettővel – fintorodott el Bucsai –, de most inkább a matatásról van szó.

– Nevezd nevén – szólt közbe Barbara. – Nem matatás, hanem zaklatás, pedofília, szexuális visszaélés.

– Számít ez? – hökkent meg Bucsai.

– Elég baj az, hogy eddig nem tudtunk róla, legalább most beszéljünk egyenesen.

– Jó, akkor legyen zaklatás, mit bánom. – Bucsai hátrébb tolta a székét, és idegességében körbe-körbe hajtotta magát, mint egy kislány. Barbara szédülni kezdett, inkább a lombokat figyelte az igazgató helyett. – Azért attól én is tartok, hogy a szülők nem veszik túl jó néven az ilyesmit. De hogy van az, hogy soha egyetlen gyereknek sem jutott eszébe legalább anyunak, otthon elpanaszolni? Arra vártak, hogy valaki agyoncsapja azt a nyomorultat? Miért csak akkor állnak elő a sztorival, amikor a rendőrök már megtalálták a fotókat? Akkor is csak ketten! Érted, azt sem tudjuk, hányat... zaklathattak. Kettőt? Ötöt? Az összes fiút? Tíz éve tanított itt, csak számold ki, az mit jelenthet. És mit lehetett volna tenni ez ellen? Becsukta a terem ajtaját, amikor órát tartott, valóban, de ki szeretné, ha a kezdő furulyatanítványok próbálkozásaitól zengene a folyosó? Komolyan, Barbara, egy másodpercet sem aludtam az éjjel, ezen pörögtem végig, hogy mit basztam el.

– Nyugi – mondta Barbara. Furcsán összeszedettnek érezte magát, mint régen, még a betegség és a nyugtatók előtt, csak azt nem tudta, hogy a morfiumtól van így, vagy attól, hogy ez a probléma bár súlyos, de nem az övé. – Az önváddal ráérsz. Most azt találjuk ki, hogyan tudnád menteni a helyzetet.

– Gondoltam egy levélre a szülőknek. De mit írjak bele?

– A sajnálkozáson kívül konkrét terveket. Érezzék, hogy értéket kapnak a pénzükért cserébe. Egy percig mindketten gondolkodtak, majd Bucsai koppintott az asztalon.

– Az iskolapszichológus elbeszélget az összes tanítvánnyal.

– Tudunk jobbat. Meghívott előadókra gondolok, minden évfolyamban fiúknak és lányoknak külön.

– Nem rossz – bólogatott Bucsai. – Megteszed, hogy keresel ilyet?

– Nem vagyok a titkárnőd – vágta rá Barbara. – De megpróbálom, ha lesz időm a következő óra előtt. Lehetne egy projekthet is csinálni, *Az én testem* címmel.

– Nagyon jó, a projektheteket imádják a szülők. Ezt szervezze meg a biológia munkaközösség.

– Nem pakolhatod az egészséget az én nyakamba! – csattant fel Barbara.

– Ott van Emő is – mondta Bucsai. Most, hogy lassan körvonalazódott a megoldás, megint bele tudta élni magát a főnöki szerepbe. – Rajtatok kívül ehhez senki sem ért. Le-gyenek rendkívüli szülők?

– Semmiképpen! Azzal azt üzennék, hogy nagy a baj. Egyszeri és befejezett dologról van szó, amivel kapcsolatban a tanulók biztonságos, aszertív közegben speciális utógon-dozást kapnak, és ezzel azt is megalapozunk, hogy ilyesmi ne fordulhasson elő a jövőben.

– Ez marha jól hangzik. Nem akarod te megírni a szülői körlevelet? – kérdezte Bucsai.

– Kapd be – vágta rá Barbara, és felállt. – Megyek, megnézem, milyen felvilágosító órákat ajánlanak, aztán majd elküldöm a linkeket.

– Te egy kincs vagy, remélem, tudod – mondta Bucsai, és ekkor már mosolygott, széle-sen, kivillantott fogakkal. – De várj még! Mit tudsz a nyomozásról? Emő valami olyasmit mondott, hogy Attilát kikérdezték tegnap este. Ez igaz?

Barbara megtorpant az ajtóban. Visszafordult, és tett egy lépést az íróasztal felé. Emő? Mikor beszélt Emő Bucsaival? És mit mondott Attiláról? Keze ismét remegni kezdett, de most egészen finoman, mintha csak emlékeztetni akarná a reggeli rohamokra. Nem eshet szét Bucsai előtt. Válaszolni kell, még hozzá könnyedén. Attila nem csinált semmit.

– Elég sokat lóg Szűcs Tomival és Csanggal, úgyhogy a rendőrök meg akarták hallgat-ni, hátha tud vagy látott valamit. Persze Attila hozta a formáját, és ott sem reagált semmi-re. Végül hazaküldték.

– Mi van Szűcs Tomival meg a kis Csanggal? – értetlenkedett Bucsai.

– Nem tudod? – döbbsent meg Barbara. – Azt hittem, mindenki tudja.

– Mit tud mindenki?

– Neked nem szóltak? Te, ha ez még nem nyilvános, akkor lehet, hogy el se szabadna mondanom.

– Barbara! – szólt rá fenyegetően Bucsai. – Mit?

– A két srácot látta valaki aznap. Ott bóklásztak, ahol később Bagó testét megtalálták.

– Ezt nem hiszem el! – Bucsai úgy pattant fel, hogy kis híján felborította a gurulós fotelt.

– A szüleik beszélgettek tegnap este a váróban, én ott hallottam. Meg persze az Attilá-nak feltett kérdésekből is kitaláltunk ezt-azt.

– Bóklásztak? Azt mondd, bóklásztak?

– Attila nem volt velük, ő a szertárt rendezte Emővel – tette hozzá gyorsan Barbara.

– Még jó, hogy! De komolyan azt gondolják, hogy a saját tanulóink verték agyon azt a szerencsétlent, és én vagyok az utolsó, aki erről tudomást szerez?

– Semmi sem biztos. Csak egy bejelentés volt, és a rendőrségnek utána kellett járni.

– Atyaég! Ma megint jött két nyomozó, mondták, hogy be akarnak menni egy-két osz-tályba, el akarnak beszélgetni a tanulókkal, de azt hittem, Bagó dolgai után kutatnak. Eszembe nem jutott, hogy a gyerekek között keresik azt, aki agyonverte a nyomorultat. Basszameg, gyilkosság? Itt? Ehhez képest a matatás semmi! Ha ez igaz, akkor tényleg be-csukhatjuk a cirkuszt!

Barbara a szék támlájához nyomta a tenyerét. Bucsai őrjöng, de neki ehhez semmi kö-ze. Tomi és Csang nem számítanak, és Attila ott se volt.

– Két gyerek a négyszázból – mondta.

– De hogy a Csang? – szörnyülködött Bucsai. – Annak az apja, te tudod, hogy az kicso-da? Atyaég. De miért csinált ilyet, őt is tanította Bagó?

– Imre, nekem mennem kell – mondta Barbara. – Szerintem most koncentráljunk a zak-latási ügyre, az biztosan volt, és arról mondanunk kell valamit a szülőknek. A másikkal majd akkor foglalkozz, ha odáig jut az dolog.

– Igazad van! – Az igazgató még mindig hitetlenkedve rázta a fejét, de próbált uralkod-ni magán. – Köszönöm. Nem is tudom, mihez kezdenék nélküled.

Barbara biccentett, elindult az ajtó felé. A küszöbön megállt, és másodszor is visszafordult.

– Szerezzek neked egy időpontot Simonnál?

– Mi? – kérdezett vissza Bucsai. – Minek?

– Persze fogorvoshoz is el kéne menned – folytatta Barbara –, mert szerintem vagy a szád-ban, vagy az arcüregedben lehet a gyulladási góc.

– Miről beszélsz?

– Te nem érzed, mi? Borzalmas a leheleted. Azt gondoltam, ha már úgylis tanácsokat adok neked, elmondom ezt is.

– Te tényleg pszichopata vagy!

Barbara erre már nem válaszolt, kilépett a folyosóra, vett egy mély lélegzetet, és elindult a lépcsőn felfelé. Már a második emeleten járt, amikor eszébe jutott, hogy vajon miért tet-e oda Bucsai azt a „tényleg”-et.

Simon

Nem szabadna látogatókat engedni a műtét előtt állókhoz, bosszankodott Simon. Főleg nem gyerekeket. Ha nem bírnak magukkal, legalább este jöjjenek, amikor az orvosok már nincsenek itt. Ő még az arcát sem szeretné a szükségesnél jobban megnézni ennek a nőnek, nem akar emlékezni a puha bőrre, a nyak fáradt vonalára, a kék szemet keretező szarkaláb-ra. Majd, ha már túl vannak a műtéten, akkor esetleg, de addig semmiképpen, addig ez a nő számára maradjon baloldali nyelvész, nyálmirigy és nyirokcsomó. A gyerekek annyi idősök lehettek, mint Juli és Attila volt akkor, két lány, puha, szőkésbarna hajuk egyforma copfban, még az anyjuk fonhatta be reggel, mielőtt befeküdt. Nem kellett volna észrevenni a copfokat, a félelmet a fáradtkék lányszemekben. Simon jelezte, hogy visszajön később, de az apa felállt, nem zavarnak, mondta, kimennek a kórterem elé.

Megtörténtek a szükséges vizsgálatok, megtervezték a műtétet, az aneszteziológus is látta a nőt, már csak a papírokat kell vele aláíratni. Simon nem akarta megúszni a kockázatok ismertetését, nem is bagatellizálta el a súlyosságukat, a beavatkozás szükségességét hangsúlyozta inkább. A nő bólogatott, az élet fontosabb, mint egy működőképes arcizom.

– Hozasson be a férjével füzetet és ceruzát – tanácsolta Simon. – A műtét utáni napokban csak írásban tud majd kommunikálni.

– És utána? – kérdezte a nő.

Simon az aláírt papírokat rendezgette, aztán lesimította a köpenye szegélyét.

– Meglátjuk. Mi mindent megteszünk – mondta végül. Nem nézett fel, szégyellte, hogy elbújt a többszám mögé.

A folyosón odalépett hozzá a fiatalabbik lány.

– Neked rajzoltam – mondta, és Simon kezébe nyomott egy gyűrött papírlapot.

Nem szabadna beengedni őket, gondolta Simon, miközben leguggolt, hogy a szeme egy vonalban legyen a gyerekével. Kisimította a lapot. Egész ügyes ceruzarajz volt, egy sárga hajú, pocakos alakot ábrázolt, aki kivont karddal állt a kutyaformájú lova hátán.

– Ez te vagy – mondta a kislány.

– Nagyon szép rajz. Köszönöm. – Simon felállt, megsimogatta a gyerek fejét, és komolyan biccentett az apa felé. – Most már visszamehetnek a szobába.

Gondosan összehajtotta a lapot, és betette a farzsebébe. Ahogy elindult az orvosi szoba felé, gumitalpú cipője alatt felnyávogott a linóleum.

Barbara betegségét egy ideig titokban tartották a gyerekek előtt. Simon végül a műtét megelőző napon ült le velük a kanapéra, akkor már nem halogathatta tovább, el kellett nekik magyarázni, miért nem megy haza aznap este az anyjuk. Van egy kis baj a hasában, és meg kell műteni, csak ennyit mondott, és hogy ha minden jól megy, egy hét múlva már újra velük lehet. Juli már ennyitől kiborult, nem tudta abbahagyni a sírást, anyát akarom, anyát akarom, ezt kiabálta, lefeküdt a földre, ott hányta-vetette a fejét és a lábait. Simonnak le kellett fognia, hogy össze ne törje magát a márványpadló és a bútorok között. Attila nem sírt, mozdulatlanul ült, egy tűzpiros játékaütőt szorongatott a kezében, és úgy bámult maga elé a levegőbe, mint egy kis vénember. Simon azt gondolta, talán nem is értette, amit mondott nekik. Csak amikor Juli megnyugodott, és Simon az ölébe vehette Attilát, akkor érezte, hogy a fiú remeg, és az egész teste jéghideg.

Szerencsésnek is mondhatták volna magukat. Barbara műttei jól sikerültek, és ugyan végül a méhét is ki kellett venni, az utókezelést megúszta egy viszonylag kíméletes kemoterápiás programmal, és azóta nem találtak benne újabb daganatot. Persze a műtétek után

közvetlenül még nem tudhatták, hogy jól alakulnak majd a dolgok. Akkoriban csak az apró részeredményeknek lehetett volna örülni, és erre egyikük sem volt képes. Mire megérkezett az első biztató lelet, Barbara már rég a nyugtatóké volt. Remélte, hogy megszabadulhat tőlem, ugye, kérdezte Simontól aznap este, miután elaludtak a gyerekek. A lelet öröme Simon megnyitott egy üveg Zenitet, és bár tudta, hogy Barbara bevette a délutáni Xanaxot, azért töltött neki is. Barbara az első korty után mondta ezt, aztán letette a poharat, mintha attól félt volna, hogy ha többet iszik, akkor még keményebben fog beszélni. Magafeledten állt a tálalószekrénynek támaszkodva, nem akart hatni Simonra, talán nem is tudta magáról, hogy még mindig szédítően szép. Máshogy volt figyelemreméltó, mint korábban, nyoma sem maradt a buja, göndör hajnak és a játékos mosolynak. Bordó selyempongyolájában szinte eltűnt a teste, a hátracsúszott selyemkendő alól kivillant a csupasz fejbőr. A csontok és a hosszú nyak eleganciája viszont megmaradt, ahogy az arc lágy vonalai is, a domború homlok, az íves szem, a száj melletti puha ráncok. Volt benne valami más is, valami kegyetlen és engesztelhetetlen. Az új Barbara egyszerre volt esendő és iszonyú, mint egy elfelejtett isten. A Zenitet túl savasnak érezte aznap. Simon is letette a poharat, és közelebb lépett Barbarához. Aznap este szeretkeztek utoljára.

Barbarának lehetett oka haragra. Simon nem akart megszabadulni tőle, sőt el sem tudta képzelni nélküle az életét, ám ha más nőkkel találkozott, nem fogta vissza magát. Az egyetem óta együtt élt Barbarával, akiben szinte mindent megtalált, amire szüksége lehetett, ezért soha nem kereste a lehetőséget, de túl korrektnek vagy udvariatlannak sem akart látszani. A test az csak a test, végül is a szex nem több, mint egy jó vacsora vagy egy munka után lejátszott teniszmeccs. Úgy gondolta, nem vesz el semmit Barbarától és a gyerekektől, sőt, épp jól tesz a családnak azzal, ha felszabadultabban megy haza. Hogy Barbara mit gondolt, azt nem tudta, mert ezekről a futó viszonyokról soha nem beszéltek. Ha akarta, sejtette, hogy Simon nem hűséges hozzá. Észre kellett vennie a nők pillantásait a közös társaságban, és könnyen lehet, hogy elkapott néhány óvatlan üzenet Simon telefonján. Mégsem hozta szóba egyszer sem. Nem is duzzogott. Egyszerűen úgy tett, mintha nem tudna semmiről.

Egy komoly hátránya viszont volt a szeretőknek: Simon nem tudott elég figyelmet fordítani arra, ami otthon történt. Nem tűnt fel neki, hogy Barbara esténként nem ül mellé a kanapéra, és egyre több hétvégén szervez külön programot. Aztán már a nyári szünetben is több időt töltöttek külön, mint közösen, Barbara a gyerekekkel leköltözött Badacsonyba, vagy elutaztak valahová a barátnőivel, Simonnak viszont dolgoznia kellett, így ő otthon maradt Hidegkúton. Akkor kezdett nőket vinni a házba. Őket a vendégszobában dugta, nem a hálóban, erre az egyre vigyázott. Szókéek vagy barnák, kollégák és páciensek, jöttek-mentek, elszórakoztatták, de valójában egyedül Barbara számított. Lehetetlen, hogy ezt pont ő ne tudta volna.

Aznap este, amikor a jó leleteket ünnepelték Barbarával, a nehéz diófa asztalon szexeltek először, később az emeleten folytatták, a fürdőben és a hálószobában is, úgy kapaszkodtak egymásba, mint két fuldokló, újra és újra a mélybe húzták a másikat. Kérj tőlem bármit, mondta hajnalban Simon. Mindent megteszek. Barbara nem válaszolt, talán azt gondolta, hogy hitegeti. Aztán másnap lett, Simon elment dolgozni, és mire a gyerekekkel együtt hazaért, Barbara újra bezárkózott önmagába. Csak a teste volt jelen. Megsimogatta Attilát, és az ölébe vette Julit, gyógypuszt adott, sőt mesét is olvasott, de a tekintete úgy ugrott a szobában, mintha nem rájuk nézne, hanem messze mögöttük látna valami sokkal érdekesebbet. A gyerekek körbeugrálták az anyjukat, aztán leültek enni, Linda főzött aznap is, vagy valahonnan hozattak, erre Simon már nem emlékezett, csak a Barbara arcán bujkáló halvány mosolyra és a reményre, hogy apránként kikerülnek az örvényből, és visszatérhetnek a megszokott életükhöz.

És talán így is történt volna. Ha két héttel később, azon a május eleji napon nem viszi el kirándulni a gyerekeket, ha nem hagyja, hogy Juli és Attila egész úton marakodjon, ha nem egy lelkes és csinos rezidenssel csetel a padon ülve ahelyett, hogy felment volna a kislátóba a gyerekekkel, akkor talán együtt lennének ma is.

– Minden oké? – kérdezte Csilla aznap már másodszor. A lány, nyakában a státuszszimbólumként viselt sztetoszkóppal eltorlaszolta Simon előtt az orvosi szoba bejáratát.

– Le kéne szoknod erről – mondta Simon, aztán rögtön meg is bánta, amikor meglátta a lány arcára kiülő megütközést. – Ez egy kórház, itt beteg emberekkel foglalkozunk – magyarázta, hogy enyhítsen a rendreutasítás éln. – Itt semmi sem oké, és ez így van rendben.

Csilla komolyan bólintott. A sztetoszkópját babrálta, szőke frufruja eltakarta a szemét, de Simon így is látta, hogy legszívesebben elsüllyedne szégyenében. Finoman arrébb tolta az útból, és a kezét a szükségesnél két másodperccel tovább hagyta a lány vállán. Ha ma este későn végez Hidegkúton, akkor Anett-tel csak holnap tud beszélni. Holnapután péntek.

– Ez a hét nagyon zűrös, viszont pénteken ráérek – mondta. Csilla felnézett, közelről látszott, hogy kék íriszében zöldes pöttyök úsznak. – Aznap nem mentek sörözni az évfolyamtársaiddal? – A lány elkapta a tekintetét, de Simon már nem a szemét, hanem a felé forduló testét figyelte, a frufrut igazító kezét és az elakadó lélegzetet. – Az se nagy baj, ha ők nem érnek rá.

Csilla ismét felnézett. Már nem volt félszeg a mosolya, és a korábbi kihívásnak sem látszott rajta nyoma, inkább mintha megilletődött volna.

– Péntek jó – mondta egyszerűen, azzal megfordult, és elsietett a vizsgáló felé.

Simon nem nézett utána. Magára zárta az ajtót, levette a köpenyét, és elővette a szekrényből az utcai ruháit. Remélem, nem fog belém szeretni, futott át az agyán, amíg öltözött.

Gundermann, ne hozzon nekem virágot!

Ha elég sokáig maradok mozdulatlan, velem szemben a fal hullámozni kezd, a józan ész azt sugallja, hogy ilyenkor elfeledkezik rólam, és úgy viselkedik, mint amikor egyedül van, megremeg, óvatos hullámot indít az egyik sarkától a másikig, aztán egy másodikat és egy harmadikat is, új közeg határához érve a hullámok részben visszaverődnek, részben behatolnak az új közegbe, az induló és az érkező hullámok a fal síkján innen keltene keltene tündöklő interferenciákat, de talán nemcsak hullámozni, hanem lebegni is tud, sőt gomolyogni, csak én, az ember akadályozhatom meg ebben, figyelmem dárdái bökődik mozdulatlan, lapos közhellyé, amit három unott betűvel leírhatok, a latin ábécé hatodik, első és tizenkettedik betűje közé feszítem ki, se gomolyogni, se hullámozni ne tudjon, két fehér súly figyeli egymást, két hófehér és vaksötét súly, nézze, a dárdahegyek nyomán vér fakad, lassan megrölti a szobát, mindig sejtettem, hogy a figyelem nem más, mint a tapintat hiánya, egyetlen célja, hogy a tárgyat megfossza a szabadságtól és a szabadság reményétől is, mégsem nézhetek félre, mert a fal már hullámszik előttem, ha megmozdítom a szemgolyóm, ráébred, hogy itt vagyok, kifigyeltem a titkát, és szégyenében rám borul, segítsen hát, énekeljen nekem, tegye könnyűvé a perceket, énekeljen hullámról, gomolygó ködről és irizáló interferenciáról, én meg közben csak ülök itt, ideszögez az odafordulás, a meszterkelt alázat, nem moccanok, levegőt se veszek, két fehér súly figyeli egymást, ezt azt hiszem, nem én írtam, de írhattam volna én is, akárki írta, biztosan ült már hófehér fallal szemben órákon át, egészen addig, amíg a fal megmozdult, hullámozni és gomolyogni kezdett, sőt talán még annál is tovább.

Őszi hó

Nem érte meglepetésként, amikor egy áprilisi napon Norbi ráírt Facebookon, hogy fussanak már össze egy sörre, rég dumáltak. Komoly összegben mert volna fogadni, hogy a nagy újság az, hogy Norbi otthagyja az egyetemet. Így is volt, a következő vizsgaidőszaknak már neki sem fut. Különben is, a munkahelyén alig négy hónap után új pozíciót adtak neki, lett egy háromfős csapata, extra feladatokat kapott, és hozzá valamivel több pénzt. Egyáltalán mivel foglalkozol, mi a pontos munkád? Norbi csak legyintett és mosolygott, mint Barney Stinson, de Márton rájött, hogy neki tényleg fogalma sincs, még csak körülbelül sem tudja, mit csinál. Ezért Norbi kifejtette pár percben, hogy német ügyfelek accountjait monitorozza, elvégzi a heti és havi clearinget, úgynevezett Mahnungokat küld ki, rendszeresen egyeztet a menedzsmenttel – szóval még semmi komoly, egyelőre, mondta. Hát, azért komolyan hangzik! Norbi röhögött, kezdésnek jó lesz.

Ennyire nem jött be az egyetem? Hát, ennyire, baszki. Ha össze kell hasonlítanom, hogy hol tanultam többet négy hónap alatt, itt vagy az egyetemen – hát, ne hülyéskedj, még összehasonlítási alap sincs. Vicc az a hely, te! És tele van nyomorékkal. Csicska pedálgépekkel, akik még az előadónál is jobban tudják az anyagot, felmondják neked az összes lábjegyzetet visszafelé. Á, nem nekem való. Neked mondjuk lehet, hogy bejönne, tele van kis piperkőc fiúkakkal, pont az eseteid. Hm? Nem jössz át egyszer terepszemlére? Márton még csak udvariasságból sem nevetett, lehangolt volt. Egyik pillanatról a másikra rátört a felismerés, persze nem először, hogy Norbival eltávolodtak egymástól. Pedig milyen jól indult a nyár! Tök jól elváltak a reggeli műszakok előtt, jól bekajáltak a belvárosi pékségben, aztán kibumliztak a Tescóhoz, lenyomták a napot, este meg pizzázás, filmezés vagy grillezés Mártonéknál. Szerette volna, ha megragadnak abban az egy hónapban.

Na, most komolyan. Nálad nem alakul semmi? Márton lemondóan sóhajtott. Nálam? Dehogyan. Engem nem szokás észrevenni. Jaj, te szegény, cukkolta Norbi, de próbált segítőkészen viselkedni. Jó, nálad ez biztos eleve nehezebb. De azért még ne fordulj magadba! Szoktál eljárni ide-oda? Én, hova? Na, hova, faszikám, emberek közé! Vagy hogy akarsz megismerkedni valakivel? Mondattanórán? Jó, hagyjuk, zárta le Márton, fölállt az asztaltól, és hozott inkább még egy kört. Mikor visszajött, Norbi villogó tekintettel nézett rá. A nagy hírt még el sem meséltem. Nem? Jesszus. Márton első gondolata az volt,

hogy csak ezt ne, nehogy azt mondd, hogy megint összejössz Katával, mert beverem a képed. Aggódó tekintettel, magában már előre dühösen nézett Norbira, aki nagyot kortyolt a sörből, majd megtörölte a száját, az asztalra könyökölt, és azt mondta: kaptam egy lakást. Apám szarházi üzlettársa végre elvesztette a pert, minden pénz nálunk maradt. A részleteket nem tudom, mert már annyi éve húzódik az egész, hogy rég elvesztettem a fonalat, meg őszintén, nem is nagyon érdekel. És csak így kaptál egy lakást? Azért nem semmi! Hát, nem semmi, persze. De korábban mit kaptam tőlük? Neked nem kell részleteznem. Egyébként meg eddig is a nevükön volt, valami raktárnak vagy minek használták, amíg apám mobilos meg DVD-s bizniszei be nem csődöltek. Szóval azt mondta, ők kipakolják, és ha kifestem meg rendbe hozom, beköltözhettek. Á, szóval innen fúj a szél, somolygott Márton, közben pedig rettentően megkönyebbült, hogy nem Kata a nagy hír. Elkelné a segítség a festésnél, mi? Miről beszélsz, legyintett Norbi, már rég kifestettük az Árpival, tip-top lett a pecó. Márton leforrázva ült az asztalnál, de annyira, hogy nem sokon múlt, hogy menten elbőgje magát. Ez most komoly? Hát ide jutottak? Már egy rohadt szívességre sem őt kéri meg, hanem valami újonnan megismert jöttmentet? Nem értette, hol rontotta el, mit tett, hogy ezt érdemelte. Mielőtt tényleg kifakadt volna, inkább a szájához emelte a poharát, lefojtotta a könnyeit a sör maradékával. Norbi is így tett, de mielőtt beleivott volna a sörbe, elröhögte magát, nagy habfelhőt prüszkölt a levegőbe. Csak szívatlak, te hülye, persze, hogy elkelné a segítség! Ha ráérsz.

A lakásavatóra csak július elején került sor, megvárták a vizsgaidőszak végét. Meg aztán, mint ahogy arra Márton számított is, jóval több teendő volt egy szimpla tisztasági festésnél. Először is a hálóban és a nappaliban föl kellett szedni az atomragasztóval rögzített szőnyeget, majd padlót kellett lerakni. Márton apja is jött, miután nagyjából három perc után nyilvánvalóvá vált, hogy ketten nem fognak boldogulni. Zoli amúgy is épp a nagy munkák előtt volt, még nem indult be a fesztiválszezon, jól jött neki az a kis pénz, aminek a kifizetéséhez Norbi ragaszkodott. Ha már ott volt, lecserélte a konyhabútor tropára ment fogantyúit és a fiókok csúszósíneit is.

A felújításon kívül bőven volt takarítani való is, de Mártont nem izgatták különösebben a vizsgák, úgy érezte, annyit mindegyikre tanult, hogy hármassal átcússzon. Különben is hülye lett volna a kollégiumban rohadni és tanulni, mikor Kata többnyire otthon volt az anyjával, akinek megint kifecamodott valamije – miközben ő ismét együtt lóghat Norbival! Mennyire hiányzott már a társasága, a sok hülye poénja, a nagy pofája, a vaskos bölcsességei, még a rettenetes zenék is, amiket a telefonjáról bömböltetett. Hihetetlen, de amióta Norbi dolgozni kezdett, főállásban pénzt keresni, még jobban nézett ki, mint előtte. Márkás ingeket és öltöny nadrágokat vett, dizájnos napszemüveget, minimalista ezüst karórát. Néha úgy várt Mártonra a tanszék épülete előtt, mint egy modell. Ő ilyenkor mindig elpirolt, aztán fölpattantak a hetes buszra, és leszálltak a Róna utcánál. A lakás felé menet beugrottak a sarki kis Tescóba, bennfentesen korzóztak a sorok között, megvették a mirelit pizzát és az energiatálokat, majd a lakásban átöltöztek melósba, és kezdődhetett a munka.

Többnyire egyébként csak hülyültek, beszélgettek – nem csoda, hogy több mint egy hónapba telt a lakás felújítása. De végül kész lettek, valami adok-veszek Facebook-csoportban alig ötvenezer forintból Norbi szervált egy kopott étkezőasztalt, két széket, egy foltos matracot és egy kinyitható kanapét. Ez utóbbit vendégágynak szánta, de amint először kinyitották és kipróbálták, rájöttek, hogy baromi kényelmetlen, aludni képtelenség rajta. De hogy képtelenség, erősködött Márton, mikor első alkalommal aludt a lakásban, simán elalszik itt. Hullafáradtak voltak mindketten, a fürdőszoba és a vécé megsárgult csempéjét suvickolták egész este. Jól van, Marci, ne kelljen könyörögnöm. Keresztbe is elférünk itt ketten, mondta Norbi, majd arrébb kúszott, hogy helyet adjon Mártonnak maga mellett a matracon.

Nyitva hagyták az erkély ajtaját, és lekapcsolták a villanyt, hogy ne jöjjenek be a szünyogok. Kivégeztek még egy üveg bort, bár Norbinak már egy pohár is megártott. Kavargott velük az üres szoba, de nem bánták, átadták magukat a szédítő forgásnak, elégedetten néztek végig a helyiségen. Sokat dolgoztak, és szépen kipucolták. Már bőven elmúlt éjfél, elcsendesedett a Róna utca, ők pedig átvették az utca csendjét. Norbi pár másodperccel később az oldalára is fordult, és halkán szuszogni kezdett. Márton a nyakát nézte, alig pár centire volt tőle, látta, ahogy az utcai lámpa halvány fényében lüktet egy ér. Gyönyörű nyaka volt, nem is gondolta volna, hogy egy férfinyak szép is lehet. A rövid szőke pihéket figyelte a tarkóján. Elképzelte, ahogy közel hajol hozzá, és óvatosan megcsókolja. Épp csak annyira, hogy Norbi ne ébredjen föl. Finom szellő fújt be az ablakon, a távolból hangszó hallatszott. Forgott vele a szoba. Nem gondolkodott, Norbi csipőjére tette a kezét, mintegy támpontként, hogy elmúljon végre a szédülés. El is múlt. Norbi tovább szuszogott, és lassan az ő feje is elnehezült. A szemét próbálta még nyitva tartani, ameddig lehet, nem akarta, hogy véget érjen ez a nap.

A július eleji lakásavatóra Norbi tizenhat ismerőst hívta meg, aminek hallatán Mártonban rögtön megkérdőjeleződött, hogy tényleg ennyire ne találta volna meg a helyét az egyetemen. De, mint kiderült, egyetemi csoporttársak közül csak két lányt és egy fiút hívott meg, ez utóbbit kifejezetten és nagyon nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy esetleg összehozza Mártonnal. A többi vendég újdonsült munkahelyi haver volt, egy ismeretlen eredetű unokatestvér, valamint – legnagyobb meglepetésére – Kata, aki nem sokat teketőriázott, gondolkodás nélkül eljött a buliba. Együtt mentek a hetes busszal a Tisza István térig, a buszút alatt Kata kétszer is határozottan kijelentette: ő már túlvan ezen az egészen, kedves ismerősként gondol csupán Norbira, örül a sikereinek és az új lakásának, és igazából főleg annak, hogy elszabadul Edit mellől egy kicsit, és bulizhat végre egyet.

Márton arra számított, hogy Norbi kicsinosítja a kérőt, vagy ha azt nem is, legalább hoz néhány összecukható széket. Semmi ilyesmi nem történt, egy száz wattos erősítőn kívül mást nem tartott fontosnak beszerezni, persze kaját és piát is kerített. Hogy ne legyen rögtön beköltözéskor összetűzés a szomszédokkal, inkább meghívta őt is, egy harmincas könyvelő volt, aki egykedvűen fogadta a meghívást, de aztán jól szót értett mindenkivel, néhány pohár után még táncolt is.

Ami Norbi csoporttársát illeti, Márton mindent megpróbált, a srácnak viszont vagy rossz napja volt, vagy csak nem tetszett neki a társaság, de tőszavakon túl nem sokat sikerült kicsikarnia belőle. Egyébként nem nézett ki rosszul, a szemüveg még külön ki is emelte a szép barna szemét, a haja is ügyesen be volt löve, más viszont nem nagyon fogta meg Mártont, és látszólag a srác sem volt túlzottan elragadtatva. Igyekeztek fenntartani a beszélgetést, nehogy Norbi rájuk szálljon – mindketten tudták, hogy csak rontana a helyzet kínosságán. A fiút amúgy Doriánnak hívták, amin Márton majdnem elröhögte magát, bár jobban belegondolva illett hozzá a név, volt a srácban valami arisztokratikus. Régóta ismered Norbit, kérdezte Dorián. Gyerekkorunk óta, felelte Márton büszkén, mintha csak valami trófeával dicsekedne. Rögtön el is szégyellte magát, érezte a srácon is, hogy nem számított ilyen erős reakcióra. Kényelmetlen csend állt be köztük, jobb híján a többieket figyelték. Én csak pár hete ismerem, a kijelentkezés miatt kezdtünk chatelni, folytatta aztán Dorián. Én is félbehagytam az egyetememet. Tényleg? Hogyhogy? Hát, nyelt egy nagyot Dorián. Majdnem mindenből megbuktam.

Az este egyébként meglehetősen jól sikerült. Már bőven elmúlt éjfél, de nem tűnt úgy, mintha bárki is távozni készülne. Norbi látszólag nagyon jól kijött a munkatársaival, akik között volt olyan is, aki kétszer idősebb volt nála. Mindez valahogy mégsem számított, nagyon családisá vált a légkör, főleg a sokadik üveg pezsgő után. Márton észrevette, hogy Norbi állandóan koccintgat ugyan, mégsem iszik. Helyette megállás nélkül korzózott, négy-öt percre letáborozott egy-egy beszélgetős csomópontnál, bedobott egy poént, majd suhant is tovább, teletöltötte az üres poharakat, új-

ratöltötte a chipses tálkákat, átvette a pizzarendelést, és közben vissza-visszatért Mártonhoz. Hozzá nem sok szava volt, inkább csak rámosolygott, megszorította a karját, és örült, hogy végre megszabadul a prosztó kollégiumtól meg a gyökér szobatársaitól, és elkezdheti élni azt az életet, amit elképzelt magának. Mit szólsz Doriánhoz, kérdezte váratlanul Mártontól, ami fölöttébb kínos volt, mivel Dorián épp mellettük állt, tökéletesen hallva a kérdést. Hát, ő, nagyon jófej, kezdett hebegni Márton, de Dorián, túl a sokadik pohár pezsgőn, rezignáltan szólt közbe: te amúgy tényleg azt hitted, hogy mi itt majd rámásznak egymásra? Norbi arcára fagyott a mosoly, szinte még aranyos is volt az értetlensége, Márton egy pillanatra tényleg elhitte, hogy őt csak a jó szándék vezérelte. Végül Dorián röhögése törte meg a jeget, és inkább koccintottak egy újabb pohár pezsgővel. Köztünk szólva, von-ta félre Norbi Márton, majd inkább rögtön ki is mentek az erkélyre, köztünk szólva, tévedés volt a részemről a csávó, ne haragudj. Ez nem a te színvonalad. Márton ellenkezni próbált, de Norbi azonnal leállította, a-a-a-a. Tudom én. Ismerlek.

Újabb táncolós félóra következett, lekapcsolták a nagyvillanyt is, de a késői órára való tekintettel valami lazább zenét raktak be. A táncolás inkább csak ringatózás volt, de mindenkinek jólesett a pezsgő után. Egy hirtelen partnerváltásnál Márton váratlanul Kata kezét kapta el, egymásra nevettek. Hát te? Hát te? Mi újság, kérdezte Márton, és átkarolta Kata derekát. Most először tűnt föl neki, mennyit fogyott az összeköltözés óta, az ő fejében továbbra is egy viszonylag erős csontú lányként élt. Kata nevetett, hát mi lenne. Itt vagyok, nem? Márton nem értette a választ, inkább szótlanként táncolt, majd mikor véget ért a zene, kiléptek az erkélyre friss levegőt szívni. Azért vagy itt? Kata nevetett, leguggolt, majd ismét fölegyenesedett. Kiitta a poharát, aztán váratlan józansággal fordult Márton felé. Azért, Marci. Most mit vársz, mit monddjak?

Három körül fújtak takarodót, a társaság nagy része közösen hívott két taxit. Katának és Mártonnak semmi kedve nem volt visszabumlizni a sasadi kollégiumba, felvetették, hogy itt aludnának a kanapén, ha nem baj. Norbi kikísért mindenkit, aztán kinyitott még egy üveg pezsgőt, habár Márton és Kata is mondta, hogy ők már nem kérnek többet. De én kérek, mondta Norbi, és hosszan ivott az üvegből, majd hatalmasat böfögött. Azért ez kurva hosszú nap volt, gyerekek. Meg kurva hosszú hónap, tette hozzá Márton elterülve a kicsi kanapén. A júniusra gondolt, az első rendes vizsgaidőszakra, mert itt már nem voltak elbliccelhető bevezető tárgyak, mindegyik óra megizzasztotta, mondatlanból pedig meg is bukott elsőre. Norbi is elfeküdt a kanapé szabad részén, és tovább ivott a pezsgőből. Kata az ágy mellé ült a földre. Veled amúgy mik vannak mostanság, kérdezte Norbi. Ezer éve... Igazság szerint Márton sem hallott Katáról az utóbbi hetekben. Az üzenetekre mindig többnapos késéssel és röviden válaszolt. Márton sokáig próbált olvasni a facebookos aktivitásából.

Miután ideiglenesen hazaköltözött, többet volt fenn Face-en, bár általában csak filmek plakátjait vagy egy-egy jelenetképet osztott meg. *Marvin szobája*, *A szív hídjai*, *Sült zöld paradicsom*, ilyeneket nézett. Nem érek most rá, Marci, kezdődik mindjárt a film, mondta egyszer a telefonban. Anya erőt vett magán, és meg-nézzük a Tortúrát! Edit bármit megnézett, amiben Kathy Bates játszott, mert önmagára ismert benne, de amúgy jobban szeret-te a kellemes, lassú filmeket, ha már napközben úgyis dolgozni kell, mint a güzü.

Nem nagyon van mit mesélnem, mondta végül Kata. Anya nincs jól, de már évek óta egyre jobban azt érzem, hogy sose lesz jobban. Nem figyel magára, nem vigyáz a cukrára, a koleszterinjé négyszáz fölött. Gyógytornára is kéne járnia. Mindig csak azt mondja: ilyesmi-re legfeljebb csak a vasárnap és a hétfő közötti szabadnapon lenne ide-je. Meg most megint összevesztek a szomszéd-dal a körtefa miatt, amin idén is rogyásig van a körte, már most alig bírják az ágak, de a szomszéd hagyja lepotyogni és megrohadni, mert ennyit még az éhenkórász kutyá-juk sem tud megenni. Az udvart ellepik a darazsak, anyám meg ugye al-lergiás. Vagyis nem tudom, tényleg az-e, de állítólag egyszer kórházba kellett vinni egy csípés miatt. Na, hát ilyenek vannak otthon, nem túl izgalmas.

Norbi nem leplezte, hogy túl mélyen tényleg nem érdekli a történet, de ettől függetlenül csillogó szemmel nézett Katára, örült, hogy hallgathatja, szeretne, amikor a csendes biatorbágyi életéről mesél. Meg aztán kicsit bele is fáradt az este folyamán, hogy mindenki körülötte nyüzsgő, kérdezőgeti, milyen a munka, honnan lett ez a kérés, mi lett az egyetemmel, mik a tervei. Márton korábban elcsípett egy beszélgetésfoszlányt, és most, miután percek óta csendben ültek, rákérdezett: tényleg külföldre akarsz költözni? Norbi újabbat bőfőgött a pezsgőtől, de próbálta lefojtani. Hát egyszer majd igen. Miért, ki nem? Ti talán itt akartok maradni? Kata és Márton egymásra néztek, a vállukat vonogatták. Na, ne csináljátok már! Ebben a pocsolyában, ebben a korrupt, romlott izébe, hallod, ahol még...

Jó, ebbe bele se menjünk, késő van már. Én nem akarok elmenni, jelentette ki Kata. Nem is tudok, anyámat mindenki magára hagyta, hagyjam egyedül én is?

Szóval csak ő tart itt.

Egyáltalán nem. Ide születtem, ezt ismerem.

Mást is megismerhetnél!

Persze, nyilván. Nem is azt mondom, hogy nem érdekel más. De legyünk realisak, Norbi. Más dolog megismerni új országokat, új kultúrákat, és más dolog új életet kezdeni valahol.

Az biztos, hogy más! Biztos, hogy nem ugyanolyan, mint megöregedni Biatorbágyon.

Most mit izélsz? Úgy mondod, mintha egy szuper ajánlat várna külföldön, és győzködni kéne, hogy fogadjam el.

Hát, nem tudom, Kata, ha várna egy szuper ajánlat, lehet, hogy tényleg győzködni kéne. Nem lehet, hanem biztos! Azért ahhoz nagyon szuper ajánlatnak kéne lennie.

Na, és mi lenne az?

Őszintén?

Őszintén.

De nem kezdesz gúnyolódni.

Nem kezdek, na.

Valami műfordítós ösztöndíj nem lenne rossz, mondjuk Angliában vagy Írországbán. Aztán tegyük fel, amin ott dolgozok, azt kiadnák itthon, és nagy siker lenne. Kiutaznék ismét, összebarátkoznék pár emberrel. Megismernék valami rendes fiút, aki elvenne, és lenne egy aranyos házunk. Jól keresnénk, és ki tudnánk hozni anyámat is.

Na jó, ez több sebből vérzik.

Azt mondtad, nem gúnyolódsz.

Jól van, nyugi van. Na, és neked, Marcikám? Azt hittem, te író akarsz lenni, azt' tessék, már 19 éves vagy, és még nem foghatom kezembe az első könyvedet? Mintha elolvasnád, te hülye, gondolta magában Márton, és a gondolatra elmosolyodott. És te, kérdezték egyszerre Norbitól. Hogy én? Hogy én mikor veszem át az igazgatói posztot, erre vagytok kíváncsiak? Hamarosan, ne aggódjatok. Mondjuk most aludni kéne, de én nem vagyok álmos, csak kibaszott fáradt! Rakjatok már be valami zenét! Ilyenkor? Ilyenkor hát, miért! Marci, rakj valamit a Third Eye-től! Azt most inkább ne. Majd én, mondta Kata, felnyitotta Norbi laptopját, berakott egy Mazzy Star-számot, és közben elmélázott Norbin, ahogy a pezsgőt szüröcsölgeti. Vajon tényleg elköltözik? Márton helyet szorított maga mellett, így ő is el tudott feküdni a kanapén. Erős szél jött, a zenét csak elszórtan lehetett hallani. Pillanatok alatt elaludtak.

Egyedi jellemzők

Nem tudok

megállni, mindenhova gyalog megyek. Aznap megmagyarázhatatlan eufória.

Nem tudok elhallgatni.

Mi lenne, ha egy kicsit pihennél, megigazítom a párnádat. Direkt érintések, pillanatok, rövid közlések, az utolsó napok

kényszeres rekonstrukciója. Rendkívüli élesség, ezt érzem

apám halálát követő első hónapban, az első másfél hónapban. Délután

felhívnálak, a hiány észlelése. Az élesség marad,

minimális

türelmem van bárkihez is a második hónapban. Váratlan

összegörnyedek, szorító mellkasi fájdalom a nap bármely szakaszában,

az élesség töredezik. Nehezen megy az írás. Aztán

percekre nyugalom, úgymond boldogság apám halálát illetően

a második-harmadik hónapban, ezt nem értem. Megint

otthon felejtettem a lakáskulcsát. Felmerülő banális kötelezettségek,

tevékenységek tologatása. Mindent tologatok. Képtelen vagyok

a múltidő használatára, mint például apám ilyen és ilyen volt. Inkább

nem írok a negyedik-ötödik hónapban. Ma nem

gondoltam rád, miközben a hatodik és a hetedik hónap

fele kiesik.

A hetedik hónap végén elfogadás, en toute simplicité, újra írok.

Sírás, magatehetetlen testként az ágyban, elmaradt vacsora, reggeli vagy

ebéd a nyolcadik hónapban, ezeket nem említem. Aztán

megkönnyebbülök. A halált megelőző utolsó

hónapok kényszeres felidézése, ami most, júliusban velem történik.

Kiegészítés,

ma nem gondoltam rád a fent leírt állapotok állandó jellemzője, kivétel

az első hónap. Akkor nem volt más helyzet.

Kapcsolattartás

Nem engedi, hogy hozzáérjek. A vírus.
Nem szeretné elkapni. Nem mondom, hogy
apukám, nem mindegy, Covid
vagy rák, heteken belül meghalsz. Azt mondja,
menjek ki a konyhába, a hűtőben van nekem valami.
Hogy szólt Lilinek, hozzon nekem.
Marcipán golyók.
Nem vagyok éhes. Egész nap
nem ettem. Nem kezdhetem a napot édességgel.
Nem kívánom az édeset. Az asztalnál ülök. Előtte
a csomag marcipán golyó. Apám nézi, ahogy eszem. Hogy
mindet megegyem. Megettem mindet. Egy kicsit rosszul vagyok.
Pedig szeretem a marcipángolyót.

Fáraó az Uzsokiban

Gurulós, olyasmi, mint egy ágy. Megnézhetném a Google-ben a pontos
nevét. Talán beteghordozó ágy, amin apám fekszik. Fekete pólót visel.
A földről, a kupacból rántotta elő. Az jó lesz, mondta, tegyem a kék
hátizsákba, a papucs meg a pizsama mellé. Kintről nézem, oldalról.
Tudja, a járvány, ki kell mennie. Nem, nem tudom. Az ablakon keresztül
figyelem apámat. Apám szép. Két hete egyre szebb. Az elmúlt két hétig
nem tudtam, hogy szép. Várakozik. Aztán a fáraó előlép.

Hagyaték 1.1

Nem stimmel a dátum, ismétli az anyakönyvvezető.
Apám meghalt, semmi nem stimmel.
Ezt meg hogy érti, kérdezem.
A válás dátuma, mondja.
Nem igaz, elvette. Anyám után elvette
a vasutasnőt. Apám, a praktikus, sokat vonatozott.
Kidekorált ebédlő, vendégek, valami ünnep lehetett. Esküvő.
Nem találtam semmilyen papírt, vonatkozólag.
De a nevét tudja? Talán Mari.
És a vezetéknév? Vasutas,
ezt nem mondom, nem tudom, talán
Hatvanban lakott.
Akkor ők az illetékesek. És
nyugodjon meg. A lakásba bemehet, csak elhúzódhat
a hagyatéki eljárás.

Apám a második feleségétől, a hatvani vasutas Maritól, nem pont így fogalmaz az illetékes hatóság, 1991 májusában bizonyítottan elvált. Többször nem nősült. A lakásban alszom.

Hagyaték 1.2

Mennyire hasonlítasz apádra, mondja nekem valaki.
Mire gondol, hogy az orrom, a szemem, a mosolyom, vagy
úgy profilból? Hogy nincs türelmem, és sokat okoskodok?
Vagy tudja, hogy meghalt, és kedves akar lenni. Vagy
nem tudja, és. És egyáltalán, miről jutott eszébe?
Ahogy a kanapén ülök?
Mi van vele, kérdezi.

Piros Vera Budapesten született, jelenleg Portugáliában él. Öt-hat éve foglalkozik rendszeresen írással. Prózát és verseket egyaránt ír. A Kalligramnál jelent meg az első kötete: *Eltévesztettem, drágám* (2021).

Belső szentélyek

szentélyek

XXVI.

Az én életem. Ugyancsak egyedül zajlik. Méhkirálynőélet. Az életem. Korai halál. Ez vagyok. Sem belégzés, sem kilégzés. Sem nap. Sem fű a lábam alatt. Alžbetka sem jár már hozzám. Már egy hónap is eltelt. És nem jött. A barátném. Nem vagyok barátné, és nincs barátném. Minden marad a régiben. Már látom, hogy közeledik Paľo. Régóta nem mutatkozott. Bizonyára bezárta őt Dáša. Visszamegyek a házba. Gondosan felrakott főköttöm csipkéi most szörnyen szúrják a fejem. Vért izzad a hajam. Ó, Istenem! Szabadíts meg! Azonban le nem veszem! Paľo előtt sem. Istenem!

Legyen meg az akaratom.

XXVII.

Az utolsó októberi napfény olvad a kezemben. Jó ideje nem hallottam, nem láttam Salamont. És Alžbetkát sem... Talán túlságosan boldog. Slávkóval. Isten dicsőségére. Jól van. Legyen a szerelem veletek. Jól van ez így. Kimegyek a ház elé. Lángban áll a világ. Csak egyszer volt ilyen harapós a nap. Csak egyszer voltak ilyen nyomorultak és szomjasak a fűszálak. Csak azon a napon mutatkozott ilyen sárgállónak a messzeség – akár egy hős tatár aranypajza. Amikor az történt. Az. Fokhagymalevest főztem. *Több vizet, mint fokhagymát.* Úgy szagolgattam a kis fakanalat, mint egy rózsát. Még úgy-ahogy ismertem az apró örö-

möket. Egy szál pendelyben álltam a kemence mellett. Tikkasztó volt a meleg. Višniačka az üres fatál fölé hajolt. A körmével kaparászta. Mintha köszörülné a fát. Aztán abbamaradt. Rémülten felhördült: *Máris???* A földre zuhant. Kábán fordultam el a fazéktól Višniačka földre zuhant teste felé. Egyik keze a háta mögött, felhasadt, a másik a hajában. Szemében véres rémület. Nem moccantam. Meghalt. Meghalt? Ő? A halhatatlan sárkány? A székre rogytam. Rákönyököltem az asztalra, tenyerembe fogtam a fejem, homlokom a ház üres része felé nézett. A halott bábaasszony nélküli része felé. Hát meghalt itt nekem. Pedig csak hőség volt, csak kavargattam a levest, Višniačka csak karcolta a tálat. És aztán a fájdalom. Alig hallhatóan jajgattam. Nem is magamnak vagy magamban. Hanem mintha máshonnan siránkoztam volna, siránkozásom el sem ért idáig. Amikor leheveredtem mellé a földre, érthetően elismételtem, legalább négyyszer: *Legyen könnyű neked a Miava földje, leheld ki könnyedén a lelked, legyen könnyű neked a föld...* De milyen föld? Magam nem tudom a sírt kiásni, magam nem bírom őt odacipelni, magam nem tudom őt megáldani. Magamra terítem fekete gyapjúkendőm, és ugyanolyan fekete tekintettel elindulok lefelé. A szél nekem fészül. Talán két órámba telik lejutnom. Útközben, az első háznál, nővérem, Margita házánál, összeesem. Bekopogjak? És ítékezzenek felettem? Nem a házak előtt vagy az úton volt sötét. Hanem a házak voltak sötétek. És a lelkek bennük. A benti világok. Elvászorogtam a kerítésig, mögötte Margita tehene kérődzött. A torka alatt sárgaréz kolomp. Moccanatlan, mert a tehén éberén tartotta a fejét. A szemébe néztem. Sok évnyi szolgálat, magány, harag gyülemlett fel benne. Nem volt számomra mindez idegen. A haragot kivéve. Megsimítottam a nyakát, és leoldottam róla a kolompot. Odaadta. Egy kis ideig felhőtlen örömet éreztem. Hogy a kezemben a sárgaréz kolomp, hogy nem kell kopognom, hogy nem ítékeznek felettem, hogy kicsivel éjjél előtt a téhénben kevesebb a boszorkányság, mint a gazdasszonyában.

Megkongattam a kolompot. Vagyis addig kongattam, míg elő nem szállingóztak a miavaiak. Meg Margita, Kata, Ľubuša, Marka. Az eljövendő férfijaim is, az összes férfi, Šimonko Bašnár, a fiam, pálinkától elnehezült szemmel, sok gyerek. Nem hagytam abba. Margita úgy lépett oda hozzám, mint egy boszorkány. Kitépte a kezemből a kolompot. Lecsengetett. Hátat fordított nekem, és a többiek is kezdtek szétszéledni. Felüvöltöttem, jobb híján saját magam kondítottam meg: *Višniačka halott!* Futásnak eredtem, és közben kiabáltam: *Mind nekik köszönhetitek az életeteket! Helyezzétek végső nyugalomra!* Nem tudom, mi történt. De reggelig eljöttek érte. Tudom pontosan, kik. Margita Peterje, Daro Dycha, Paľo Adámek és Tóno Klimka. Peter úgy viselkedett, mintha ott sem lennék. Darót büntudatosan elfogta irántam a vágy. Paľo röhögött. Akkor fogta fel, ki marad itt egymagában, férj nélkül, élő test nélkül. Tóno közeledett felém, durván lerángatta a lepedőt az ágyról (mintha rólam tépné, élvezte). Beletekerték Višniačkákat. Másnap Margita Peterje kihámozott a gyászruhámból. A rákövetkező napon letéptem Višniačka kunyhójának külső faláról a szent jeleit. A három pólya felett őrködő három szöget – a pólyák már megkeményedtek, és úgy bongtak, amikor egymáshoz ütődtek, mint a kutyacsontok.

A napsütés nem hagy alább. Beleremegnek a csúcsok. Nem hagyom, hogy a főköttöm szétolvadjon, bemegyek. Višniačka halála odaszegezett.

A saját húsomhoz.

Félig éberen egy férfit hallok a kunyhóban. Feltűröm a pendelyt. Másom nincs. A férfi a térdemhez ér, megráz. De olyan ártatlanul. Még gyermeki a keze. Még jó. *Roda-nna*, hebeg Slávko. *Slávko? Mi van?* Ébredezem. Nem tudatosítom, de biztosan mosolygok rá. *Alžbetkának szüksége van rád, az anyja furán szül, az asztal körül téblábol, valami ragacos folyik belőle.* Összekapkodja a szoknyám, a kötényem és a pruszlikom. Nincs idő több ruhát magamra kapni. *Megyünk*, mondom határozottan. *Már látni a fejecskét?* Slávko meghökkenően megtorpan az ajtóban. *Nem igazán tudom. Ó, Istenem, a ragacos előtt fejecskének is kellene lennie?* Félig-meddig felöltözve megragadom az ingét. Izzadt. *Férfi vagy. Szedd össze magad! Egyszer a saját gyerekedet várod majd.* Slávko arcára kiül a rémület. Megelőzöm, és síetek lefelé. Szegény Alžbetka. Anyja combjánál áll, fél. Félelme hatalmas. *Gyorsan!* Slávkóra nézek, aki nem győzi a lépést. Nem érdekel, mit mond a falu, ha belenyúlok Marišába.

Az irtványostanya szíve előtt sűrű köd. Kit érintek meg benne elsőként? Ki tol el? Széttárom a karom – senki. A köd sűrű, de üres. Senkit sem rejt. A Motúz-i malom még messze hajtja a vizet. Úgyhogy még egy jó ideig köd. Talán még a falu is mér rám egy ütést. Slávko utolér. A ködben nem tart az emberektől. Ott nem az ellenségei. Úgyesen kerülgeti a hephupákat és a köveket. Anélkül, hogy lefelé tartaná a fejét. Slávko. Emlékezetből ismeri a járást. Alžbetkához. A köd nem rejt senkit, és már előttünk az éppen életet őrlő malom. Belépünk, nem kopogunk, nem tehénkolomppal kell bejutnunk. Slávkót szívesen látják. A malmot anyasikoly hajtja. A kemence mellett Rudo Augustini. Pipát szív, lázasan, mint ha fel akarná falni. *Ez a perszóna nem!* – ragadja meg Slávkót, a sarkában vagyok. A kunyhóban Rudo másképp beszélt: *Drágaságom, kismalmom, gyönyörűséges vagy, tüzes és jeges.* Slávko eltolja őt, mint kos a kost, egyszeriben Isten dicsőségére erős, kemény férfi. Slávo, amit sziklának fordíthatnánk. Magával húz Rudo mellett, aki egyenesen az orromba fújja sűrű füstjét, nem veszek róla tudomást, a füstöt kétfelé tolom magam előtt, mint a spaletákat, odalépünk Marišához. Az ajtó nem nyikordul – a molnár gazdag. Még felakasztott lepedőre sincs szükségük. Az egész szoba csak a szülőanyáé.

Az ágyban a görcsbe rándult Mariša, térdek egymáson, remegő mellek, verejtéke egészen az ágy alá hull. A homlokán Lubuša feje. A leendő keresztanyáé – már az új főkötőcskével bíbelődik. Magában imádkozik, de felém sziszeg. Alžbetka – a feje búbjától a lábujja hegyéig rimánkodás – kérlel: *Anyám, terpassze szét a lábát!* Mariša körül zöldes-piros tó. *Takarodjon a házamból ez a...* Marišanak nincs ereje, de rám emeli remegő ujját. Alžbetka csak most vesz tudomást a mögé vetülő árnyékokról. Slávkóét elhessegeti, az enyémet egy sóhajjal magához húzza. *Segíts*, kérlel nedves ajkakkal, melyek hamarosan biztosan összeomlanak. Lubuša feláll (lármásan és ingerülten), hogy megtépjen. Slávko az útjába áll, mint szikla a szélnek. *Nem akarja őt itt*, ordítja a nővére, *Mariša nem akarja őt!* Sosem vezetett Rodának. *Itt maradj!*, feleli Alžbetkája, és az ágyhoz húz. Mindkét kezem Mariša térdére teszem. Lerázza magáról, legszívesebben megharapna. Alžbetkára nézek. Megérti, azonnal segít széthúzni anyja egyik lábát a másiktól. Megpillantom a lábcskákat. Szürkéssek, néhány horzsolással. Égési sebet sem éreznének meg. Utánuk egy darab kicsusszant köldökzsínór. Megint Alžbetkára nézek, és alig észrevehetően rázom a fejem, hogy Lubuša és Mariša ne nyugtalankodjon. Megérti. Nem engedi el anyja lábát, de sokkot kap. *Slávko, rázd meg Alžbetkát, fogd meg!*, parancsolom durva hangon, nem szabad elveszítenem a segédemet. Slávko előugrik a szomszéd szobából. Erős. Nem kifújt füst. *Mariša*, mondom eltökélten. Mintha éppen egy élő gyermek születne. *Nyomd! Erősen!* Még a körme is iz-

zad, Mariša remeg és zúg, mint sűrű bozót a zivatarban. De szívesen hagy figyelmen kívül. *Mariša! Úgy ordítok rá hirtelen, mint a velem egyenrangúra. Tölj, vagy te is meghalsz!* Erre rám emeli tekintetét. Ha belevágnék a tenyerébe, akkor sem rebbenne a szeme. *Františkám,* felül, mintha éppen azt parancsoltam volna – kelj fel és járj. Alaposan széttárja a lábát és a kezével kitapogatja, mi nem él a térdei közt. Megérinti a parányi combok petyhüdt bőrröcskét. *Add vissza!* ordítja, hátrahanyatlik, belélegez, kilélegez. Amikor a sokktól nem bírja megtartani a lábát, és a sarka lecsúszik a véres lepedőn, Ľubuša menekülőre fogná. A kezéből kihull a kis főkötő, és lehányja a szoba küszöbét. Mariša megpróbálja arra kényszeríteni a szemét, hogy engem nézzen. Hamarabb meghal azonban, minthogy a lelkembe hatolhatna. Megfogom Františkáját, és kiemelem a világ fényébe. Alžbetka tiszta lepedővel betakarja az anyját és a hógát, majd könnyek és sírás nélkül az ablakhoz megy. Slávko hozzálép, hogy megcsókolja a félárva fejet. Alžbetka eltolja. Nem azért, amire képtelenek voltunk az imént, hogy képtelenek voltunk megmenteni, nem amiatt a szörnyűség és zűrzavar miatt. Hanem mert nem akarja őt maga mellett. Mint nő a férfit. Elindul felém, ráborul a mellkasomra. *Mit nem szabad a gyászidőszak alatt?*, szólal meg komolyan. És kíváncsi. *Menyegzőt tartani, ugye?*, feleli, félig Slávko felé fordulva. *Mennyi ideig is? Legalább egy évig?* Ridegsége – a két hirtelen halállal és Slávko közelünkben dobogó szívével szemben –, megdöbbsent. Beront Rudo. *El innen!* Énrám gondol. Alžbetka szorosan az apja mögé áll. *Ha nem vetettek volna Višňiacka házára keresztet, könnyebben lemászott volna ide, és az aszszonya még élne.* Rudo nem tudja türtöztetni magát. Megfordul, tarkón vágja. Slávko tesz egy dühös lépést Rudo felé, de közben Alžbetka magával vonszol engem. A malom előtt örömmel súgja a szemembe: *Várj meg éjjel előtt! Valamit elárulok neked. Segítesz?* Nem értem. Hogyan segíthetnék neki? Az imént nem mentettem meg az anyját, a hógát sem bugyoláltam ködmönbe. *Nem alszol el?* Megerősítést vár. *Nem alszom el.* Teljesen magán kívül megölel. Gyászidőszak. Annyira visszájára fordult benne a bánat és az örövendezés, hogy visszakaptam a barátnőmet? Igen.

De nem alszom el.

XXIX.

Az éjjel nagyon lassan csoszogva közeledik. Biztosan még csak a második vagy a harmadik ütés. A tizenkettedikre várok! A sötétség csiklandoz, el akarom magamtól tolni, hogy Alžbetka égethessen rajta lyukat. Az ő titka. A számomra tartogatott. Repesek. Titok! Másfajta titok, mint én. Igazi. Nem kegyetlen. Nem goromba. Hányadik ütés? A hetedik? A nyolcadik? Alžbetka már, gondolom, felfelé tart a dombon. Egy örökkévalóság óta nem váraкоztam éjszaka. Egy örökkévalóság óta nem vártam semmi jóra. Senki kedvesre. Gyeritya mellett üljek? Az ablak mögött álljak? Az ajtófélfák közt álldogáljak? Izzad a tenyerem. Hol a rongy? Mindig itt van! Mi van ma velem? Hisz letöröltem az asztalt... *Rodana,* hangzik fel az ajtó felől. Alžbetka. Mind a tizenkettőt elütötte? Hamarabb érkezett? Vagy időben? *Alžbetka,* szólok meg *igen, itt vagyok* helyett. Alžbetka megölelget. Talán így ölelgetik meg egymást a nővérek. Talán a legjobb nővérek. *Bocsásd meg, tör elő belőlem, nem lehetett rajtuk...* Alžbetka, vagyis valószínűleg a nővérem, megigazítja a főkötőmet, ráköp a csomóra, alaposan meghúzza és jószágosan visszarakja a fejemre. *Anyá hibája. Nem a ti-*

ed. Úgy szorította a kezem, mintha béklyóban tartotta volna, nem engedett időben érted. Nem siratom az életét. Egyszeriben anyám halálsóhaját hallom a földből, ugyanerről tanúskodik. A sötétnek már a leigázott hátát látjuk, Alžbetkával megpillantjuk az őszinteséget egymás szemében. *Segítségemre leszel, súgja türelmetlenül, a szerelmemmel?* Rámosolygok, talán túlságosan is boldogan. *Mégiscsak mielőbb össze akartok házasodni Slávkóval?* Alžbetka felnevet, néhány könnye szikraként pattan a félhomályba. *Nem, nem!* Megfogja a kezem, leül az asztalhoz, epedezve árulja el: *Én már másé vagyok.* Mindenestül, folytatja sóvárogva, mindenestül. A feszültség alábbhagy a vállában. A térdemhez omlik. *Szerelem, Rodana, szerelem. Te ismered. Te tudod, mi az.* Megpróbálom átérezni az örömét. De Slávkóra gondolok. Megszakad a szíve? Vagy már megszakadt? Ezer gyűlöletté szakad? Nem szakad meg, mert törhetetlen? Törhetetlenség nem létezik. *Alžbetka*, szólok meg félénken, hangomban bizonyára dorgáló árnyalattal. *Nem szeretem Slávkót!*, dörren fel. *Rodana, legalább te az én pártomon állsz, ugye?* Azok a szemek! Szerelmes, látni képtelen, csak szeretni képes szemek. Mint egykor a mi szemünk Jásekkel. *Mindig melletted állok*, vigasztalom, mivel ez a színtiszta igazság. A legszíntisztább. Karjába zár, erősen, mint egy embert, érzem, hogy egyszer én is feltámadok, számomra is lesz Feltámadás, olyan, amit nem kell kiérdemelni. *Elbújtatod Jonatánomat egy kis időre?* Alžbetka ölése nem gyengül. *Miért bujkál?* Még csordultig tele vagyok reménnyel. *Rákóczi oldalán harcolt. De megszökött. Az a sok öldöklés. Éhínség, nyomor...* Már nem akart neki szolgálni. Én (nem szaggatom szét a reményt): *Rendben. És megsérült?* Alžbetka (nem szaggatja szét az ölelést): *Nem, hál' Istennek! Épségben van!* Én (nem hessegetem el a reményt): *Hol van?* Alžbetka (ölelése felerősödik): *Itt.* Csend borul ránk. Aztán Alžbetka csicsergő hangja: *Tudtam, hogy segítesz. Már kint vár.* Felpattan, a karjaival csapkod, szerelmesen. *Ne félj, ha rád törné az ajtót valamilyen férfi, ő megvéd!* Kifut, hallom a sustorgásukat és a fiú súlyos lépteit. *Ő az én Jonatánom*, duruzsolja. Hatalmas férfi. Alžbetka úgy töredezik mellette, mint egy tölgyfaág. A fiú büszkén áll a sötétben. Remélem, hogy hamarosan körberajzolja őt a gyertya lángja. Jonatán felém nyújtja a kezét. *Meg akarja neked köszönni*, duruzsol tovább Alžbetka, a törékeny ágacska. A fiú kezéhez lépek. Az inge alól durva seb bukkan elő. Egészen a hüvelykujjáig ér. Erősen a gyertya lángjához húzom. Négykarú kereszt alakú seb. Kicsusszanok köszönő kézszorításából. Biztos vagyok benne, hogy éppen úgy mosolyog, mint egy ördög. *Várjon odakint!*, rivallok Alžbetkára. Nem ért engem. *Küldd ki! Most azonnal!* Nem tudom, kiabáltam-e vele valaha ehhez foghatóan. *Ne hidd egy szavát se*, szól Jonatán, és arcon csókolja Alžbetkát. Elmegy. Alžbetka felháborodottan sóhajt. *Idősebb, na és akkor mi van?* Felzokogok, mintha fojtogatnának, óriási fájdalom hasít belém. *Al-al-žbetka...* Ez a férfi... *Kérlek, fe-felejtsd el őt!* Alžbetka, a vékonyka, a véznácska, a törékeny ágacska a fejét rázza. *Úgy szeretem, mint a saját lelkemet!* A tenyerembe fogom az arcát. *Járt már itt.*

Alžbetka (a tenyerem marcangolja): *Hogyhogy itt?*

Én (marcangolom magam): *Tudod, mit jelent az, hogy itt!*

Alžbetka (a marcangolás erősödik): *Hagyd abba! Ne hazudozz itt nekem!*

Én (elhessegetem a reményt): *Nem hazudozom neked! Eszem ágában sincs!*

Alžbetka (darabokra szakadva): *Jonatán megvédene téged! Sosem tenné be ide a lábát úgy, hogy fájdalmat okozzon!*

Én (a reménytelenség): *Járt itt ifjúkorában. Én lázban nyomtam az ágyat! Ő pedig... Felismerem őt a sebéből! Alžbetkám!*

Alžbetka (teljes összeomlás): —

Aztán odalép hozzám. Megragadja a főköttöm. És cibálja. Rángatja, tépi. *Az enyém!* Nem hagyja abba, szaggatja a hajamból, és úgy ordibál bele, mint a hegyekbe – minden három-

szorosan visszhangzik felém. *A tiéd az összes! Az összes! A tiéd! Nem adsz nekem egyet sem?! Egyetlenegyet?! Sajnálod tőlem?! Sajnálod tőlem?! Irigyled? Ilyen utálatos vagy! Utálat! Vagy! Úgy állok ott, mint egy megnyírt birka. És a kés még mindig a bőröm alatt. Alžbet-ka. Remegek, repedezem. Vagyok, ami vagyok. Halott vagy! A földhöz csapja a főkötőm, a szerelemmel életembe fonottat. Rátapos. Rám szegezett tekintettel. Lángolóval. Eltűnik. A férfival együtt. Jonatánnal. A sebhelyes férfival. Alžbetka, bocsáss meg! Itt történt meg velem. Akkoriban. Már néhány napja félrebeszéltem, és egyedül voltam. Višniačka a környéket járta. Tulajdonképpen, ki tudja, merre kóborolt. És jött egy ifjú. Erős, mint egy óriás. Hálás voltam érte. Angyalnak tűnt. *Meggyógyítalak*, üzenté a szárnyával. Ismét hálát rebegtem. Csak másnap, amikor magamhoz tértem, éltem át olyan fájdalmat, amilyet. De Višniačka szelint a láz múltával az egész test és az egész lélek fájni kezd. Minden porcika. Így hát az óriást – angyalt meghagytam álomnak. Furcsa sebéért azonban az emlékezetembe véstem. Mint a hazafelé vezető utat. Alžbetka! Ez az igazság! Ez! Alžbetka, ne fuss el! Ne rohanj! Ne engedd neki! Ne beszélj hozzá! Ne ajándékozd magad neki! Ne engedd! Ne engedd! Alžbetka, vékonyka, véznácska. Te fény. Isten óvjon!*

A szárnyaktól!

Pénzes Tímea fordítása

Dominika Madro 1990-ben született. Szlovák nyelvet és irodalmat tanult a pozsonyi Comenius Egyetemen, majd dramaturgiát és forgatókönyvírást a pozsonyi Színművészeti Főiskolán (VŠMU). Több irodalmi díj birtokosa. A *Belső szentélyek* (Svätýne) című folklorisztikus-misztikus elemeket tartalmazó regényével debütált (KK Bagala 2019), amely az azonos című elbeszélése továbbírása, amiért elnyerte a Poviedka (Elbeszélés) 2016 díját. Meséket ír a rádióknak, recenziókat a szlovák prózáról és a fantasyről, jelenleg a gyermekkönyvén dolgozik, valamint a finn mitológia ihlette fantasyregényén. Madro lett volna a (Covid miatt meghiúsuló) 2020. évi Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál keretein belül megvalósuló Európai Elsőkönyvesek Fesztiváljának szlovák díszvendége.

Pénzes Tímea 1976-ban született Érsekújvárbán, pár évnyi prágai és bukaresti kitérő után jelenleg Budapesten él. Tizenegy kötete és tíz fordításkötete jelent meg. Cseh, szlovák és német nyelvből fordít, az ELTE-n szerzett doktorátust fordítástudományból. Legújabb kötete az *Ikeranyaverek*. A *Belső szentélyek* fordítása a Phoenix Library Kiadónál jelenik meg 2022-ben.

Akkor, Lošoncon

A vadászkes története

Vadászkes esetén a lényeg a funkcionalitás. A penge legyen rövid és enyhén ívelt, nyúlhoz és nagyvadhoz egyaránt alkalmas. Élének állnia kell követ és csontot is. A rovátkák között elegendő helynek kell lennie, hogy a penge könnyen fejtse a bőrt, de ne ronsolja a húst. Markolata szilárd legyen, ugyanakkor lágy, tenyérbe simuló. Nem szívhatja magába a vért és a halott állatok szagát. A kés olyan, mint a nő, az egyetlen. A végzet asszonya. Egész életre szól.

– Te gennyes méhkaparé! – üvöltött fel Kápia, és a táblához nyomta Maco Mamukót.

Ahányszor csak belenyomta ujjait egy-egy áldozata nyakába, és az áldozat ettől fuldokolni kezdett, meg hadonászni a kacsóival, földöntúli mosoly terült szét az én barátom arcán. Ekkor általában el is engedte a zsákmányt, megvárta, míg az elegendő friss levegőt vesz magához, majd seggbe rúgta. Aztán diadalmasan felemelte a kezét, és átadta magát az osztály ünneplő tapsának.

Ki tudja, honnan eredtek Kápiának ezek az agresszív, zsarnoki hajlamai, amelyeknek szinte minden szünetben tanújelét adta. Sokáig abban a tévhitben éltem, hogy egyszerűen csak jó bulinak tartja a dolgot.

Az áldozatokat illetően nem volt válogatós. Fojtogatott, ütött, harapott, lepisált és alázott mindenkit fajra, nemre, szülei vagyoni helyzetére való tekintet nélkül. A keddek kivételével. Keddenként nyugi volt. A Dienstag ugyanis szent nap volt Kápiáéknál, mert azon a napon halt meg a nagymamája, egyetlen lányára hagyva családi házát, három kecskáját és az immár nem működő puskát, amellyel a szlovák nemzeti felkelés idején a fess német katonákat lödözte.

Kápia egy gyenge pillanatában beavatott a jó és rossz emberekről alkotott elméletébe. Ha behunyja a bal szemét, másképp látja a világot. A helyiség elveszíti határozott körvonala- it, egybemosódik, a falak szétfolynak, furcsa alakzatokat képeznek. És mikor nyitott jobb szeme előtt elkezd így változni, átcsoportosulni, torzulni a kép, az a különös érzése támad, hogy semmi keresnivalója ebben a ferde, összevissza facsart világban. Egyszeriben nem ő áll a helyiségben, hanem a helyiség áll benne. Nem az ő örömet szolgálják a körülötte lévő tárgyak, hanem a fél szemmel hunyorgó Kápia válik a tárgyak tulajdonává, szolgáljukká, adósukká életfogytig. Zaklatott, ingerült volt ez a vallomás, hiszen ezek a tapasztalatok jelentették számára az első olyan alkalmat, amikor nem ő irányította az életét.

Ugyanígy működött az emberekkel is. Ha lehunyja a bal szemét, mondta, a látószögébe eső alanyok változni kezdenek, testük elképesztő fizikai torzuláson megy át. Ezek a lények aztán alakjuk állandó módosulásával, folyamatos mozgásukkal lángnyelvekre emlékeztetik. El is nevezte őket Lángoló Embereknek. A Lángoló Emberek basáskodók, álnokok és gonoszak. És ha Kápia fél szemmel körülnéz, látja a körülötte lévők valós természetét. Aki nem torzul el, az jó ember, és nincs szüksége preventív verésre. Ennek az örült elméletnek az alapján mindössze két jó ember van az iskolában – Alica meg én.

A barátom csodás képességét a legkülönfélébb teszteknek vetettem alá. Ha az utcán gyanúsnak találtunk valakit, Kápia lehunyta fél szemét, és nagy biztonsággal megállapította, jó vagy rossz ember-e az illető. Arra azonban nem volt elég ez a tálensum, hogy a gonzság részleteit is felfedje, tehát nem tudhattuk, hogy az illető az élettársát veri, pincébe zárja kiskorú lányát, vagy éppen poltári fekete mágját úz herélt szurikátával és román egyszarvú vérével. Persze csak a gyengébbeket bántotta. Sosem aggasztott igazán a viselkedése. Van, aki iszik, van, aki pucéran futkos a napraforgótáblában, és van, aki rossz embereket ver. Mikor egyszer megkérdeztem tőle, hogy beállt-e már a tükör elé fél szemmel, nem válaszolt.

Aztán megmutatta a kést.

A születésnap bulimon történt, a nyolcévesen. Kápiától egy követ kaptam, amit útközben talált, meg egy tincset a nővére hónaljiszőréből. Megnéztük a *Dupla dinamitot* Jean-Claude Van Damme-mal, Kápia pedig marcipántortával tömte magát, mert az anyja gyűlölte a cukrot, és kitiltott a házukból mindent, aminek köze volt ehhez a sátánspermához. Aztán cinkos pillantást vetett rám a barátom, és előkapott egy viharvert vadászkést. Kopottas barna bőrmarkolatából rövid, görbe, dúslila penge állt ki. Alsó része az idő vasfoga ellenére tökéletesen éles volt, a felső rovátkolt. Nyúzáshoz, mondta Kápia. Fúj, gondoltam, miközben a marcipánt nyalogattam az ujjamról.

A markolat alsó részén egy fémlapocskán ez állt: 1899, Óbuda.

A késnek, érthetetlen módon, illata volt. Nem az acél szagát éreztük, és nem is a kopott bőrmarkolatét. Valami üdeség fricskázta a szaglősejtjeinket. A lila pengéjű öreg szerszámnak bizony levendulaillata volt.

A kést a padláson találta Kápia, egy régi bőrkofferban, ami még a dédnagyapjáé, vagyis az anyja nagyapjáé volt. A dédapa tisztázatlan körülmények között hunyt el 1969-ben. Fénykép sem maradt róla. Kápia anyja azt mondta, rettentő csúnya ember volt, és nem akadt fotós, aki megörökítette volna. Ritkás ősz hajában kopasz folt, amely fentről úgy nézett ki, mint egy dudorodó heréjű madár, ajka kékre dagadt, homloka magasabb volt, mint amilyen széles – féltek hát tőle az emberek, a felesége pedig csak sörétben élt vele házaseletem. Kápia tisztában volt vele, hogy az anyja közönye tulajdon családjával és az általa idióta szolganemzetnek tartott szlovákokkal szemben, akiknek jobb lenne Magyarország védőszárnyai alatt, már nemegyszer elferdítve adta vissza a valóságot. Így hát a barátom csakis a legjobbakat gondolta a dédapjáról. Az öreg bőrröndből egy tetűtette kalap, néhány érme és egy fogakkal teli bádogdoboz társaságában előbukkanó lelet tovább erősítette a derék dédunoka meggyőződését elődje kivételes mivoltát illetően.

A kés onnantól fogva Kápia lényének részévé vált. Azzal aludt, vele volt az iskolában, a templomban, és ha valaki úgy istenigazából feldühítette, előkapta, hogy éles pengéjével megcsiklandozza a boldogtalan orrát. Sohasem adta ki a kezéből. Hitte, hogy a csúf dédapa szelleme ott lakik valahol a kopott, markolatra feszülő bőrborításban, a hajlított penge fölött.

A kövér Bálint kováccsal kezdődött.

Bálint kovács Budapesten élt, Óbuda legszélén, és olyan kövér volt, hogy járni sem bírt. Az életét egy hatalmas, hárommatracos ágyon töltötte, amelyben volt egy lyuk a kis-, egy pedig a nagyszükségének. Az ágyra kerekeket szereltek, így Bálint tudott közlekedni a házban és a városban. Hatalmas csecse és hasa volt, akkora, hogy nem látta tőle a lábujjait. És volt neki három szenvedélye. Az első a kovácsmesterség. Bálint apja híres kovács volt, ő látta el a komplett Osztrák–Magyar Monarchiát karddal, páncélzattal és olyan vázákkal, amelyekből később szárba szökken az art deco. Franc Jozef is hűséges vásárlói közé tartozott. Az osztrák császár és magyar király a fegyverek és lakásdekoráció mellett titokban egy rokkó ruhához való fémabroncsot is készíttetett a kováccsal. Ferenc Józsefnek nyilvánvaló vonzalma volt a női holmihoz. Gyakorta öltött habostorta-fazonú ruhát, kifestette a száját, a fejét púderes parókával ékesítette, magas sarkú cipőben parádézott a tükör előtt. Így kiöltözve, csípőjét ringatva kóricált éjszakánként a bécsi bulvárokon a választékos modorra sokat adó uralkodó, aki ilyenkor mademoiselle Joschkának szólíttatta magát.

Mikor a császári szenvedélyről szóló hírek kiszivárogtak, Ferenc József elsőként a kovácsot fejeztette le, mert azt hitte, a neves iparos az ő elhajlásán akart meggazdagodni. Mire kiderült, hogy nem a vasműves, hanem az uralkodó másodszülött leánya, Habsburg Gizella Lujza Mária adta el az információt az *Osztrák–Magyar Monarchia Ma!* című első európai bulvárlapnak, késő volt. A kovács feje a Duna hullámain lebegett a Fekete-tenger felé. Ott maradt utána a felesége és hétéves fia, Bálint. Ferenc Józsefet a bűntudat arra indította, hogy őszinte részvétén felül életjáradékot is biztosítson a családnak a világhírű osztrák Johannes W. Krüger-féle praliné formájában, így a szegényes óbudai hajlékba minden hónapban érkezett egy teljes vagonnyi édesség. Bálint, aki onnantól fogva pralinét reggelizett, ebédel és vacsorázott, nagykorúsága elérésekor elnyerte a világ legkövérebb férfinak a címet. Tekintélyes nyolcszáznyolc kilóját, szétfolyó testét egyszer megpróbálta körberepülni egy pillangó, de félúton megdöglött.

Bálint harmadik szenvedélye a kovácsmesterség és a rumos praliné mellett az volt, hogy szerelmes leveleket írt. Imádta a világ minden nőjét, de nem kellett egynek sem. Behúzódtott hát a műhely félhomályába, és írt egy-egy levelet Budapest valamennyi kisasszonyának. Egyetlen válasz érkezett. Kristóf Matildtól, a híres magyar balett-táncos, Kristóf F. Edgár egyetlen leányától.

Kétévnyi intim levélváltás után egyszer csak azt írta Matild, hogy látni kívánja.

Bálintot az anyja még aznap megfürösztötte, lenyírta a haját meg a körmét, és tizenkét kordbárszony öltönyből tökéletes szmokingot öltött össze neki. A kerek ágyat rózsával díszítették, guruló szerelmi lakófészekké varázsolták. Egyetlen dologról kellett már csak gondoskodni: a jövődöbéli após ajándékaról. Bálint tudta, hogy Matild apja nagy rajongója a vadászatnak, és ha létezik a világon valami, ami a népes publikum előtt produkált pas de chat-nál, vagyis macskalépésnél is nagyobb örömet szerez neki, az az elejtett állatok nyúzása. Bezárkózott hát a kövér ember egy teljes hónapra a kovácsműhelybe, és nekilátott, hogy készítsen egy vadászkest. Tökéletes ajándékot akart adni, amely kitárja az após szívét és Matild combjait, így belemorzsol az olvasztott acélba némi levendulát, és egy kis Miskolc környéki porított ametisztet.

Gurult Bálint felvirágozott, kerek nyoszolyáján a macskaköveken, és érezte, hogy felvirradt az ő napja. Megállt a kis barokk palota előtt, és beleüvöltötte szerelme nevét a nagy magyar égbe. Jobb kezében kilencvenkilenc szál vörös rózsá, a balban a lila vadászkés. Matild hosszú, fehér ruhában lépett ki a repkénnyel benőtt muskátlis erkélyre. Szép volt, akár egy méretre készült porcelánbaba, arany haja a térdéig ért, szabályos arcát szeplők pettyez-

ték. Egy nő, akiért meghalni is érdemes. Matild hátralibbentette haját, és pajkos pillantást vetett Bálintra, aki az erkély alatt nyáladzott kerekas ágyában. Néhány végtelen percen át csak nézték, nézték egymást szerelmesen, ahogy azt a levelekben annyiszor elképzelték már, és most, hogy közös életüktől csupán néhány méter választotta el őket, hallgattak, csak nézték egymást némán.

És akkor Matild elájult.

Kisvártatva megjelent az erkélyen az apja, és a kövér kérőt a pokolba átkozva karjába kapta elélt leányát. Tragédiába illő spicceléssel hátat fordított, majd leányostul elnyelte a ház. Ha Bálint tudta volna, hogy Matild kómába esett, amelyből soha többé nem ébredt fel, még összebb tört volna, és kétségbeesett tettét nem fél órával később, hanem azonnal elkövette volna. Nem rendelt volna előtte a vén Bence fogadójában jól átsült szilvás-rebarbarás borjúhátszín, nem öblítette volna le egy korsó édes barna sörrel, és nem adott volna a főúrnak szemérmetlenül bőkezű borravalót. Nem parkolta volna le kerekas ágyát a Duna-hídon, nem gombolta volna szét az ingét, és nem nyelte volna le a jövődöbéli apósna szánt tökéletes ajándékot, a saját kezűleg készített vadászkést. Nem zuhant volna a folyó békés hullámai közé, és teste, a világ legnehezebbje címmel büszkélkedő test nem a Duna fenekén végezte volna.

De mégis így történt.

Mikor három nappal később egy tajt részeg halász meglátta a partra kivetett tetemet, azt hitte, delfin. A kórboncnok, aki a vízbefúlat felvágta, negyven éve dolgozott a szakmában, pedig lehetett volna bűvár, ügyvéd vagy éppen virágárus. Csakhogy a családi hagyomány kötelez – ha a kórboncnok nagyapa és kórboncnok apa után az egyetlen fiú nem kórboncnokságra adta volna a fejét, a tudás kórboncnoki fonala elszakad, és megszűnik a kórboncnokvilág. Nos, a derék patológus látott már a negyven esztendő alatt Eustach-kürtbe szorult kubai szivart, vastagbélben rejtőző fél pár gyerekzoknit, és húgyvezetékben dagonyázó angolnát. Élőt. De mikor felnyitotta a kövér megboldogultat, kinek nagylábujján az F379 jelzésű cédula lógott, levette csontkeretes szemüvegét, és elismerőn ingatta a fejét.

A lila kést a szekrénybe rejtette, nem szólt róla senkinek. És ha meg-megfurdalta is néha a lelkiismeret, azzal nyugtatta magát, hogy egy szép napon majd az útjába sodor a sors valakit, talán épp Juditkát a belgyógyászatról, és Juditkával nemzenek egy gyönyörű fiút, aki a tizennyolcadik születésnapjára megkapja apjától a vadászkést. Ezzel az ábrándképpel szenderült álomba a kórboncnok éjszakánként mindaddig, míg az asztalára nem került az az átkozott podagrás öregember.

Megállt a szíve, állt a papírjaiban. Az özvegyember lement a reggeli újságért, de hazavinni már nem tudta. Szegény, gondolta magában a patológus a boncolásra készülődve, meg sem nézhette a lutri nyerőszámait. És Horthy félrelépési botrányának fejleményeit sem. Erről eszébe jutott, hogy ő sem látta még a lapot. Fejébe nyomta hát a kalapját, és leszaladt a trafikba. A feketekrónika-rovat új témájának, amely boncászatilag érintetlenül várt sorsára az asztalon, egyszer csak megmozdult az ujjja.

Az orvos visszajött, és nem hitt a szemének. A test eltűnt. Ám hirtelen mintha mozdult volna valami a terem sarkában. Odafordult. Az öreg volt, aki az imént még a boncasztalon feküdt pőrén a fehér lepedő alatt, és akinek a lábujján cédula fityegett. Egy darabig dermedten nézte a köszvényes kísértetet, aztán összeszedte magát, előkapta a szekrényből levendulaillatú kést, és halálra döfködte vele az újjászületett kuncsaftot. Az öreg a padlóra rogyott, és újra meghalt.

A műhiba, amelyet az esethez kihívott orvos követett el azzal, hogy nem vette észre, nem exitált, csak kollabált az öreg, aki ennek következtében a boncteremben ébredt, ugyanolyan gyorsan be lett söpörve a szőnyeg alá, mint az ópiumfüggő idegsebészek összeomlása, vagy a kórházi fasírtba darált kétes eredetű hús. A kirúgott kórboncnok nyitott egy virágüzletet Pesten, a lila kést pedig behajította egy rókalyukba a Hun-erdőben.

Hosszú éveken át hevert ott a tör, míg csak rá nem bukkant egy tízéves, szürke hajú kislány, aki évtizedekkel később Alicia dédnagyanyja lett. Letisztogatta róla a mohát, begöngyölte a kendőjébe, és becsempészte az erdőszéli vályogházba, ahol az apjával lakott.

A lány tudott löni, csapdát állítani, tüzet rakni, kunyhót építeni, halászni és olvasni. Mikor a Hun-erdőn átdübörgött az első világháborús front, az apát besorozták a Monarchia regimentjébe, a lányt pedig elhelyezték egy Szolnok környéki árvaházban, ahol napközben bakancsot varrt a katonáknak, esténként pedig a Gusztáv nevű nevelő fojtott nyögdecse-lését hallgatta, aki lényegesen több figyelmet fordított a gondjaira bízott leányokra, mint az egészséges és legális lett volna.

Egy éjjel, mikor a holdat sötét fellegek takarták, és a német hadak a verduni erőd felé törték útjukat, a vadász leánya ismerős ajtónyikordulást hallott, majd Gusztáv lépteit a rozoga padlón. Mivel a léptek zaja csak nem szűnt, rájött, hogy a túlbuzgó intézeti nevelő már elhaladt Paula meg Rozália ágya mellett, és egyenesen az övé felé tart. Hallotta az izgatott zihálást, érezte, hogy emelkedik a takarója, és érezte a libabőrös combján matató ujjakat. Mikor a férfi ráfeküdt, és kigombolta a sliccét, a lány kikapta párnája alól a vadász-kést, és belevágta a nevelő mellkasába. Gusztáv hördült egyet, majd elkotródott az örök-kévalóságba. Merevedéssel.

A lány még aznap este kiszökött az árvaházból, és napokig kóborolt a háború dúlta Magyarország. Romos házakba húzódott be éjszakára, és ette, amit talált, a szentjánosbogártól a gumiabroncon át egész a vastag sárga lepedékkel benőtt tojáslevesig. Mikor elért a Dunához, tudta, hogy a túloldalon egy új, torz, a köznapiság kontextusából kiszakított világ várja, tele veszélyes helyekkel, aknamezőkkel és mély lövészárkokkal, amelyekben az apja és a hozzá hasonlók kuporognak, akiknek fegyvert nyomtak a kezükbe, és a fülükbe súgták: „Menj, és láss!”

A révésznek, egy mankós, magas, sovány fiatalembernek egyetlen kincsével fizetett a lány. Gazdát cserélt a lila kés, a vadász lányát pedig elnyelte a túlpárt. Az apját sosem találta meg, a révészre pedig még aznap este rátámadt egy ferdeszemű ördöghorda. A hórihorgas derekasan küzdött, felváltva hadonászott a mankójával és a késsel, így végül két sárga ellenfelet is likvidált, mielőtt férfiként helytállva kiadta a lelkét. A ferdeszeműek Laskatők becenévre hallgató legfiatalabbja tisztességgel eltemette, és a tört magához vette. A „Károly vadászkiürtje” fedőnevű titkos küldetésben járó japán katonák eredeti feladata IV. Károly megmerénylése volt budapesti rezidenciáján. Mikor azonban kezdett úgy tűnni, hogy Japán titkos egyezséget köt az Osztrák–Magyar Monarchiával Oroszország, Franciaország és Nagy-Britannia háta mögött, megszűnt az összeköttetésük a támaszpontjukkal.

Szerencsére a titkos küldetésre való felkészülés jegyében még odahaza részt vettek egy speciális tanfolyamon, amelynek programja egyebek mellett haladó magyarnyelv-ismeretet és rendszeres paprikafogyasztást tartalmazott, továbbá egy átlagos kiasszonkával esetlegesen lebonyolítandó flört útmutatóját is. Végigcsalinkázta a japán különítmény Magyarországot. Ismerkedtek a helyi kultúrával, bolondították a helyi özvegyasszonyokat, iszogatták a helyi erjesztésű nedűket, és itt-ott agyonlőttek valakit, de csak ha tényleg elkerülhetetlen volt. A több hónapnyi semmittevésben elvesztették a fonalat, fogalmuk sem volt, ki harcol ki ellen, hol áll a front. Mi több, azt sem tudták, nem ért-e véletlenül véget közben a háború.

A révésztől tulajdonképpen csak az utat akarták udvariasan megtudakolni, meg hogy hogyan mondják az ország nyelvén a hódót, mivel a rendelkezésükre álló japán–magyar szótár csupán a mormotát és a görénnyt ismerte. A hórihorgas azonban Magyarország ellenségét látta az egyre közeledő, kapatos ferdeszeműekben, és támadott.

A vadász-kés Laskatők markában folytatta kalandos útját egészen addig a pillanatig, míg rájuk nem rontott egy csapat parasztnak álcázott német katona. Az ifjú japán élete utolsó küzdelme során elhelyezett néhány halálos döfést, majd elesett az ugyancsak ifjú Lars Morgenstein kezétől, aki szögletes germán vonásait tekintve akár Hrachová nyanya, az osztályfőnök távoli rokona is lehetett volna. A német egység búvóhelyét aztán letarolta egy brit vadászgépraj, a menekülő, lenyalt hajú fiúkat pedig szétpörkölte a szárazföldi szerb sereg. Lars volt az egyetlen, akinek sikerült megmenekülnie. Ausztriában rejtőzött el, Baden külvárosában, egy lakatlan házban várta ki a háború végét. Lenyelte a vereség keserű piuláját, Michael Böllre változtatta a nevét, és egy osztrák zsidó hamis útlevelével kivándorolt Izlandra. A keflavíki vásárnapi piacon megismerkedett Anna Olaf Grímsdóttirral, egy

gyermekkönyvíró és egy protestáns lelkipásztor leányával. Esztendőre rá megszülettek Michael és Anna ikrei, Ása és Ida. Lett egy szép kék házacska is, egy csomó macskájuk, a kertjüket pedig egy fjord szelte át.

Michael aztán egy nap, pont úgy, mint az összes többin, felült piros biciklijére, letekert tizenkilométert a kikötőig, és tengerre szállt a Hvítur Úlfur nevet viselő kis halászhajóján. Kicsit kijebb ment a szokásosnál. Mikor eltűnt szeme elől a part, kidobta a horgonyt, és bedobta a csalit. Egy cigarettányi idő sem telt el, és már húzta is kifelé az első jól megtermett lazacot. Előkapta a lila kést, és nekiállt feldarabolni. Ekkor azonban hirtelen behorpadt a vízfelszín, és felbukkant a mélyből egy hatalmas, szőrös lény. A hús-, ín- és kagylóhegyre emlékeztető valaminek fél szeme és hegyes füle volt, korallok leptek ajka mögött fekete fogak rejtőztek. Akvamarinkígyóból, önmagán túlnőtt koboldból és elsüllyedt viking hajóból összetapadt testét kékszürke szőr borította, amelyből kis mészke csápok kacskaringtak elő, és rothadó halhullakkal benőtt közetdarabok álltak ki.

Még mielőtt az árja Larsként született Michael rádöbbenhetett volna, hogy Onibabo, a legendás tengeri troll került elébe, a lény kitátotta a pofáját, és úgy kapta be a hajót, mint a követ Bálint kovács a rumos pralinét, majd alámerült, és az északi tenger felszíne elnyugodott.

Michael, a derék férj és nagyszerű apa szerencsésen túlélte a troll nyelőcsőjén végigvezető utat. Innen a lošonci kultúrházra emlékeztető, iszonyatos méretű gyomorba került, ahol három nappal később megfulladt. Éppen kifűlt belőle a lélek, mikor a jól megtermett, szakállas Arne dán királyi halászhajó-kapitány odaordította a legénységnek, hogy jéghegynek ütköztek. Mikor kiderült, hogy csak egy tengeri szörny az, szigonyt ragadtak, és megölték a bestiát.

Csak úgy. Mint Jean-Claude Van Damme.

A hatalmas testet elvontatták Klitmøller kikötőjébe, készítettek róla néhány fényképet, majd nekiálltak feldarabolni. A troll gyomrában heverő emberi test senkit sem lepett meg különösebben, a megboldogult markában szorongatott vadászkés viszont annál nagyobb felfordulást okozott. A talált kincsre ugyanis mind Arne kapitány, mind pedig Mort másodtiszt igényt tartott. Mikor befuccsolt a diplomácia, amely halászhajókban egyébként sem divott különösebben, a férfiak birokra keltek, és a küzdelem végén a kapitány ellenfele szívébe döfte a tört. A győzelmet meg a zsákmányt alaposan megünnepelte némi pálinkával, és egy füst alatt el is kártyázta a kést.

Zsarót, a hírhedt bolgár kártyást a második világháború kitörésekor behívták frontszolgálatra, ahol aztán egy lila késsel irtotta a ruszkat. Zsaro hosszú éveken át utazgatott Európában, szerencsétlen lapjárású partnereit fosztogatva, és a hosszú évek alatt sok mindent látott. De olyan rondát, mint a kéken duzzadó ajkú, magas homlokú manus azon az éjszakán a szibériai sztyeppe kellős közepén, hát olyat még soha. Sokáig nem is nézhette, mert a rusnya ember egy golyót eresztett a szemébe, és a Magyarországot, Izlandot plusz az északi tengereket megjárt vadászkés Imrichhez, Kápia dédapjához került.

A lila pengéjű, levendulaillatú késből, mellyel a pedofilfrizurás, ronda pasas nácik torját nyiszatolta, és trófeaként magával vitte a bölcsességfogukat, suttogva terjedő legenda lett az orosz, amerikai meg német lövészárkokban. Ezernyi árja bölcsességfogról szólt a fáma, de valódi számukat egyetlen ember tudta csak. Ez az ember később, amikor a német hadsereg szétkergette a szlovák nemzeti felkelést, sok száz partizántársával együtt behúzódtott a Kárpátok sűrűjébe. Imrich bátorságáról és a nácikkal szembeni könyörtelenségéről, de elsősorban rendkívüli csúfságáról Ján Golian tábornok is megemlékezett naplójában.

Kápia dédnagyapja a tervek szerint még a Reinhard Heydrich birodalmi protektor elleni merényletben is részt vett volna. A többek között idomított patkányokat, egy törpe kurvát és az Imrich arcát viselő stricit felvonultató, „Cirkusz” munkanevű hadművelet előkészületei hét hónapon át folytak az amerikai hadsereg felügyelete alatt. Pár nappal az akció kezdete előtt azonban kitört a protektoron a szifilisz, ráadásul rögtön a második stádiuma, ezért Heydrich minden előre fixált légyottját sztornírozta. Így az „Anthropoid” pótterv lépett életbe, és Imrich helyett közeli barátja, Jan Kubiš ment merényelni.

Heydrich halála után a Harmadik Birodalom felszippantotta magát, mint egy fekete lyuk. A háború vége karnyújtásnyi közelségbe került, Imrich pedig bélcavarodással egy tábori kórházba, ahol megismerte Piroškát, a félszeg ápolónőt, és ezzel bevégeztetett. Beköltöztek Lošoncra, házat építettek, és összenemzettek Károlyt meg Etelkát, Kápia öreganyját. A házasságuk jellegzetes lošonci házasság volt. Szerették egymást, veszekedtek, verekedtek, vagy épp egyszerre csinálták mindhármat.

Aztán eljött egyszer Lošoncra a híres poltári cirkusz. Imrichet magával ragadta Marína, a bajszos díva csábereje, és elhagyta érte Piroškát. Múltbéli életének valamennyi emlékét – az öreg vadászkést is – összecsomagolta egy bőrkofferbe, és elrejtette a padláson. Írt egy búcsúlevelet, és továbbállt a cirkusszal. Csúf ábrázata miatt az Elefántember nevet kapta, és onnantól kezdve nem hallott róla többé senki.

– Te... Felfogtad, hogy ez mit jelent? – kérdezte izgalomtól remegő hangon Kápia, mikor a vadászkés történetének végére értünk.

Én szépen beírtam mindent a füzetembe, és felpillantottam a bunkerünk falán lógó órára.

– Hogy mindjárt beesteledik, és apám jól megzupál?

– Hogy akihez a kés került, az mind ölt vele – suttogetta, és nagyot húzott a törött cigiből.

– Ugyan már, hiszen az egész csak mese!

Kicsit hátba csapkodtam Kápiát búcsúzóul, és szedelőzködtem, de megállított a levendulás pengén pihenő álmodozó tekintete.

– Várjuk ki a végét – mondta a barátom, és úgy mosolyodott el, hogy nem lehetett nem szeretnem.

Mészáros Tünde fordítása

Peter Balko 1988-ban született Dél-Szlovákia egyik legnagyobb városában, Losoncon (Lučenec). Diplomáját forgatókönyvírásból és dramaturgiából szerezte a Pozsonyi Film- és Színháztudományi Akadémián. 2012-ben megnyerte az Elbeszélés 2012 című országos pályázatot: nyertes novellája, a *Hattyúballada* Juhász Dósa János fordításában magyarul is megjelent a *Gömörország* című negyedévente megjelenő folyóiratban. Losoncról írott első kötetével bejutott az Anasoft Litera döntőjébe, és elnyerte a közönség díját. Írásait angolra, magyarra és olaszra is lefordították. *Akkor, Lošoncon* című elbeszéléskötete 2022 tavaszán jelenik meg a Kalligramnál Mészáros Tünde fordításában.

Mészáros Tünde (1970, Pozsony) műfordító. Jelenleg Budapesten él.

Fotó: Szarka Károly

Pirosodik

Bomló derű, kék alkony előszobája.
Aláhuppannak távol a hullámok, és
a festett asztallap rései, buckái között
pohár vándorol, mint friss, fehér
veríték, kristályos lecsapódás. Feljebb
óriási tenyerek a falfelületek, kicsit
vibrál, remeg a szem, ahogy leül sorban
a négy-öt kiterjedt szín. A kéz hálót
érint; nem sűrűséget, csak apró feszültség-
pontokat. A határ nem áll ellen, csupán
működik. Leng. Belegabalyodnak
az ujjak.

* * * *

Alkonyi padlókövek halk zenében.
A nap vörös taraja alatt egy bukkanásnyi
kék. Már nem fogom jól beszélni ezt
a nyelvet, de mintha zongora szólna,
miközben a tankönyvlapot nézem.
Minden oldal dallamszerkezet,
őszülnek a bekeretezett részek, ősz
lesz, pirosodik-sárgul a szabály. Nem
tanultam meg azt a versszakot, azt
a képletet; hogy is volt az az emlékezetes
mondat? A zengés fúzi egybe, halad,
mint a sínek. Lépked, akár fénypamacs
a villamoskocsin, a festett sárgán,
ablakokon. Csikorog a kanyar. Iszom,
szemem világosabb, nyakam izzadt. Szél,
esti ing, valószínűtlenül lebeg az öröm.
Minden korty után koccanás.

A nap íve

Táncot lejtünk a pocsolás estén,
közel egy padhoz, ez az este már
úgyis elmúlik, lámpaszilánk a vízben,
a fény, mint egy ember törzse. Volt
ott plakát vagy csobbanás? A tükör:
plafon, megremeg. Hát az épület
felénk néző oldala kékes-homályos,
mondhatni, szürke. Kapuban nyegle
beszélgetés, a kéz úgy emelkedik fel,
mintha ennyi volna az eltelt nap íve.
Nem tesz semmit, és a maradék:
szabadidő. Kis cigaretta kicsit suhan.
A láb előrébb, hátrább, kapuseprű;
lendület az üveg előtt, tartóztatni nem
kell. Magában világít az ég, a fehér
tömbökben nem történik semmi.
Házak fölött a tér, mint akvárium.
Leülhetünk a padra, meg is állhatunk
mellette, és támaszkodhatunk, ez
eltarthat még így. Hús illat, kellemes
hideg az orrlyukak körül, könnyű
karunk ide-oda mozdul. Ránk frissül
az átlátszó sötét, a kéklila pezsgés.
Akármennyit lépni akármeddig.

Csak suhannak

Állok egy buszmegállóban.
Fent a felhők hosszúkásak, az ég
olvadtkék, szinte fehér vagy vajszerű,
mint tíz nappal, tíz évvel ezelőtt.
Telt, rózsaszínes homlokzatok az út
túlloldalán. Megrezegek a rücskőkön
az idő, a leheletnyi délután, azaz
a délután finom lehelete. Apró hideg,
apró íz. Apró villanás a gyomrom
táján, talán részint a mellkasomban.
Menetszél, lépjek, ne lépjek, különös
kedv. A járda kedélye. Ahogy szürke
hosszán minden elhalad. Annyira
vagyok boldog, mint egy végtelen
üvegalagút, januári szenvtelenség,
átlátszó falon át a hűvös mező.
Mögöttem a Duna Plaza ezüstös
tornya, fák ágain a percek menekülő
lépte, távolságtartó lombok. Ha
buszra szálllok, akár egy régi bögre fülét,
fogom meg a korlátot. És csak
suhannak a nagy kőházak, súlytalanul.

Kerber Balázs (1990) költő, műfordító, kutató. Az ELTE BTK olasz doktori programját elvégezte; dolgozata védési folyamat alatt áll. Kutatási területe: a modern olasz és magyar irodalom kapcsolatai. Tagja a Szépirok Társaságának és a FISZ-nek. Verseskötetei: *Alszom rendszertelenül* (JAK+PRAE.HU, 2014), *Conquest* (Jelenkor Kiadó, 2019).

Indonézia

Indonézia

Úgy

kezdődött, hogy nem is Brigitta, hanem Aurél akart elmenni egyszer az életében Indonéziába.

Brigittát a harminchetedik születésnapja előtt hagyta el a férje. Az aszszony nem volt különösen csúnya, sem izgalmasan szép. Furcsa méretezéssel alkotta meg a szabója. Vékony és izmos testéhez nagy fejet és jelentőségteljes orrot adott, hosszú tenyere és talpa vékonysága ellenére is ormóttan benyomást keltett. Világosbarna haját évek óta szorosan a fejbőrére simítva lófarkba fogta, majd körbetekerte, és néhány kopott hullámcattal praktikus kontyba tűzte. Ettől mintha kevesebb haja lett volna, de nem zavarta. Hajmosás után néha meglepődött, hogy milyen fényesek és étellel teliek a máskor feszes tincsek. A szeme is világosbarna volt, de nem az a fajta, amelyről eposzi jelzők születnek. Öt éve voltak már házasságok, amikor útlevelet igényeltek. Ő éppen főzött, a férje a nyomtatványokat töltögette. Az egyik rubrikához érve zavartan felnevetett, és megkérdezte, te Brigi, milyen színű is a szemed?

Gyermeük nem született. Nem akart arra gondolni, hogy egy csecsemő összetarthat-e volna házasságukat. Először esküvőt, nagyobb lakást és autót szerettek volna. Amikor mindez megtlett, a baba már nem is került szóba. Valahol valami nem klappolt. Beszélhetek volna róla, ha meg tudják fogalmazni, hogy mi, de mivel a körülírható dolgokkal immár rendelkeztek, csak a tényeket rágták át újra és újra magukban, és nem jutottak közelebb a megoldáshoz. Olyan volt ez a házasság, mint egy bonyolult étel, amely megfelelő mennyiségű sót, húst és fűszert tartalmaz, valami mégis hiányzik belőle, azonban arra sohasem derül fény, mi lehetne a titokzatos hozzávaló, mert így is elfogy az étel. A házasságok is el szoktak fogyni, anélkül hogy kiderülne, miért nem működnek tökéletesen. Ebbe Brigitta bele is nyugodott, Aurél már kevésbé.

Talán el tudtak volna normális, felnőtt emberekhez méltón válni, ha Brigitta nem a korallzöld szemű, legjobb barátnőjével, in flagranti kapja rajta Aurélt. Korábban ért haza, mert a munkahelyén délután elment az internet, nem működtek a munkaadások. A félhomályos lakásba lépve verejték és édes bor illatának elegye fogadta, valamint a férje, aki egy női tangában pucsitott, a barátnője pedig egyik kezével a fehérneműt feszítve, a másikkal a férfi fenekét ütve azt ismételte: *ugass, kutya!* Brigitta hisztérikusan nevetett a látványon. Ezek után egyetlen normális, barátságos pontja sem lett a válásuknak.

Hónapokig tervezte az ázsiai utat, és csak a szükséges összeget költötte repülőjegyre, szállásra. Az útikönyvek tanulmányozása közben sok más szigetet érdekesebbnek talált, mint

Balit, mégis a legnépszerűbb turistacélpontot választotta. Ennek két oka volt. Az egyik Aurél, a másik, hogy egyedül utazott, és nő volt. Habár Indonézia muszlim többségű, Bali lakosságának kilencvenhárom százaléka hindu. Brigitta alacsony beosztású pénzügyi elemzőként dolgozott egy banknál. Az ügyfeleknek megbízható, praktikus tanácsokat adott, de hiányzott belőle az a kezdeményezőkézség és kockázatvállalás, amely hatására kitörhetett volna a félmillió forintos bankbetétek és életbiztosítások bűvköréből. Elemzése alapján Bali éppen annyira volt egzotikus és európai, hogy oda egy budapesti, harminchét éves nő egyedül is elutazhasson egy válást követő biztonságos kalandozásra.

Miután eldöntötte, a perből neki jutott összeget a rá nem jellemző ostobaságra fogja költeni, mindent gondosan megtervezett. Már attól is, ahogyan kimondta, mélyen, kicsit elhúzva az utolsó szót, Bali, édesebb lett a szája és nyugodtabb a lelke.

Miután kigurult a gép a hangárból és körülnézett Ferihegy kies, lehangoló szürkeségén, egy pillanatra elfogta a vágy, hogy maradjon. Októberben utazott. Tudta, hogy megkockáztatja az esős évszak kezdetét, de mivel ez a hőmérséklet tekintetében nem jelentett semmit és nagyobb pozitívumnak találta a vélhetően kevesebb turistát, a mérsékeltebb repülőjegyárat, belevágott. Jobb befektetésnek tűnt, ha az október végi szürke esőt cseréli Balira.

Sanurt és Kutát, a legexkluzívabb déli helyeket el akarta kerülni, így Tulambenben, egy közepes árfekvésű északkeleti faluban szállt meg, amely remek bűvárbázissal és egy kis étteremmel is rendelkezett. Búvárkodni ugyan nem akart, de a búvárokat megbízhatóbb lakótársnak tartotta a bulizó fiataloknál. Vacsora előtt kiment a tengerpartra megejteni az első, igazi találkozást a mosolygós nevű szigettel. Azonban sem aranyhíd, sem szikrázó fehér homok nem várta. A tengerpart kopár volt és fekete kavicsos, a víz sötét homokjában csupán néhány törött korallal találkozott.

Másnap a szállásadója segítségével egy kisbuszos csoporthoz csatlakozott, amely Bali legmagasabb hegyére, a Gunung Agung-ra indult, Besakih templomait meglátogatni. Megérkezésük után a sofőr átadta őket egy helybelinek, bár előtte tisztázta, hogy a parkolási díja nem volt benne az előre kialakított összegben. Az újonnan megismert kicsi, sötét férfi idegenvezetőnek nevezte magát, és többször elismételte, a túra végén önkéntes adomány jár a kedvességéért. Az összeget sosem nevezte meg, ami Brigittát roppant bosszantotta. Értette, hogy gazdaságilag ez lehet itt a leghatékonyabb magatartás. Aztán jóképű, motoros fiatalok álltak meg a csoport mellett. Sajnálkozó arccal mondták, az út hosszú és fárasztó, a templomegyüttes ezer méter magasan fekszik, de néhány dollárért felviszik őket a templom bejáratáig. A templom előtt saját szarongot kellett venni vagy bérelni, amit Brigitta inkább megvett, mert a bérletet pénzkidobásnak tartotta. Úgyis szerette volna eggyel meglepni magát, bár nem éppen sárgával, ami sápasztja, de nem volt nagy a választék.

A sok-sok lépcsőt és kanyargós ösvényt gyalogosan tette meg, de a kilátásban nem gyönyörködhetett azonnal, türelmesen kivárta a sorát, amíg a telefonjával fényképezgető első sor végzett, aztán balra fordult, libasorban oldalra vonult és keskeny oszlopban, egymás után lesétált, átadva helyét a következő sornak. Ezen annyira elálmélkodott, hogy a maga egy percében nem kattintott telefonjával egyet sem, csak nézett jobbra és balra, igyekezett felfogni ezt a nagyon más látványt, de egy lépéssel sem jutott közelebb a megértéséig. Csakhamar udvariasan megkocogtatták a vállát, és felfordított tenyérrel a Brigitta előtt felszabaduló keskeny útra mutattak. A tömeg miatt lassan hömpölygött a sor, így még fölfelezhette, hogy a helyi gyerekek Messi és Ronaldo mezben rúgják a bőrt. Lenézett sápadt szarongjára, és ostoba európainak érezte magát.

Pár napig kiábrándultan a szálláson maradt, és csak annak környékén sétálgatott. Kellemes, szeles idő volt, ám a látnivalók száma nem szaporodott. Kétségbeesetten gondolt arra, még tíz hosszú és keserves nap van hátra a nyaralásból.

A panziót vezető asszony látta, a vendég rosszul érzi magát, ezért minden erejével igyekezett a problémát megoldani. Odaült Brigittához az étkezések alatt, masszázst, bűvárkodást és látnivalókat ajánlott, de ez a szomorú, lófejű asszony mindegyiket köszönettel visszautasította. Először zavarba jött a figyelemtől, de néhány nap múlva már jólesett neki. Istri Putu nem hagyta annyiban a dolgot. Az ő vendégének jól kell éreznie magát, szégyen, ha nem találja meg a fehér nő boldogságához vezető utat. Szép angolsággal azt kérdezte, mi ragadta meg még otthon, Magyarországon Indonéziában? Brigitta nem akarta azt mondani, hogy Aurél, az ő álmodozó lelkű költő férje, akiről kiderült, a lelke pont olyan kevésbé álmodozó, mint amilyen kevésbé költő, ezért azt mondta, hogy a vulkán, amelyben kék fényű tűz ég. Ezt elfogadható és normális válasznak találta. Istri Putu ajkát olyan sóhaj hagyta el, mint akinek nagy kő esett le a szívéről. Már két napja kis csomagocskákat hagyott az isteneknek, segítsenek utat találni ennek a keserű nőnek a szívéhez. Azt hitte, kudarcot fog vallani. Ezen egy pillanatig elpironkodott. Hiszen az istenek sohasem feledkeznek meg senkiről.

Másnap a reggeli végén személyesen hozta ki Brigitta kávéját.

– Bemutatom a fiam, ő Kadek.

A neve hallatán egy finom vonású fiú lépett előre, udvariasan meghajolt, de nem mondott semmit.

– Elviszi Önt a Kawa Ijenhez, ahol a kék fényű tűz ég. Bízhat benne, személyesen kezeskedem érte – majd ő is finoman meghajolt.

Brigitta először félrenyelte a kávé, hosszan köhögött, hogy átgondolhassa a hallottakat. Ez egy idegen férfi, de a nő fia, nyilvánvalóan nem sértheti meg őket. Valószínűleg ismét egy turistakerengőben akarják megforgatni, de végül is legyen, még kilenc nap hátravan a világ legunalmasabb nyaralásából. Csak nem lesz rosszabb, mint a panzióban ülni.

– Rendben, és nagyon köszönöm.

Istri Putu középkorú, komoly arcán olyan őszinte mosoly kelt fel, ami bárki térdét meggyengítette volna. Brigitta legszívesebben százszor elismételte volna iménti szavait, hogy ezt az örömet újra láthassa.

– Csomagoljon össze, de csak egy hátizsákba a legszükségesebbeket! Meleg ruhát vigyen magával! Egy éjszakát Jáván fognak tölteni. Fél óra múlva indulnak.

Itt Brigittának megint köhögnie kellett, de mire bármit válaszolt volna, Istri Putu és Kadek már sehol sem volt.

Dünnýögve pakolt be a hátizsákjába. Vajon mekkora annak az esélye, hogy sosem tér haza Indonéziából és a hulláját sem találják meg? De ez a gondolat sem volt már rá semmilyen hatással. Így éppen fél óra múlva kiment csomagjával a szállás bejáratához.

Kadek egy robogón várta. Nem volt nála csomag, csak a kezében egy bukósisak. Brigitta felvette hátizsákját és a sisakot, felült Kadek mögé, és felkészült a közeli halálra. A balinéz vezetési stílus áttörte Brigitta sztoikus nyugalmit és egészséges sikkantások hagyták el a testét, amelytől a helyzet ellenére egyre jobban érezte magát. Megérkeztek Gilimanukba, ahol már nem nézelődtek, egyenesen a komphoz rohantak.

Brigitta attól tartott, reszketni fog, talán tengeribeteg is lesz egy rozsdás, billegő kompon. Kadek kifizette a viteldíjat, tőle udvariasan csak az útlevelét kérte el. Ő megállt a kompszélén, ahova nem kellett tülekednie, senki sem akart tőle semmit, és csak élvezte a pillanatot, amely óráig tartott ebben a lassú tempóban. A gyomra leszállt és megpihent, az elmúlt hónapok óta most először nem émelygett. Valahol azt olvasta, ha az emberek látnák, mi rejtőzik a tengerek mélyén, nem mernének többé egyetlen ladikon sem a vízbe ereszkedni. Belegondolt és megborzongott.

Csak Jáván derült ki, Kadek angoltudása elég sok kívánnivalót hagy maga után. De a fiút ez kevésbé zavarta. Mindenféle növényeket, fákat, épületeket mutogatott, és mosolyogva magyarázott. Brigitta kézzel-lábbal elmutogatta, nem beszél a nyelvén, erre Kadek szintén mosolyogva bólogatott és folytatta tovább előadását. Egyetlen szót sem értett a szavaiból, mégis enyhítette magányát. Lefoszlott róla a fájdalom, ami addig sem volt más, csak egy ismerős, meleg kabát, amely a világ többi fájdalmától óvta. Ám a fájdalmak közötti öröm is távol marad, és akkor végtére is, mi marad az ember életéből, ha sem fájdalmat, sem örömet nem tapasztal.

Egy nagyon rövid sétát követően ismét robogóra ültek, és megszokott, életveszélyes tempójukban száguldottak tovább. A főúton haladtak, Brigitta jobbra és balra tekintgetett, szirteken és szurdokokban megbújó házak után kutatott. Elfogyott alóluk az aszfalt. Ez a kiírás szerint még mindig főút volt, csak éppen köveken egyensúlyoztak. Brigitta belekiabált Kadek fülébe, nem lenne-e jobb, ha inkább gyalognának a továbbiakban, de ezt a fiú nem hallotta vagy nem értette. Az út egy egyutcás faluba torkollott. Lícen minden épületet pompázatosan élénk színűre festették, a rózsaszín, kanárisárga, püspöklila, égszínkék és türkiz házakat karácsonyfaizzók fonták körül. Sötétedéskor értek a faluba, akkor kezdték egyenként felkapcsolni a mindig ünnepi közvilágítást. Az egyik házban, amely pont ugyanolyan volt, mint a többi, illetve egy kicsit csúnyább, mert rózsaszín falait élénk zölddel egészítették ki, felirat jelezte: Kawah Ijen Inn.

Nem számítottak rájuk, de megkapó természetességgel ültették le őket a kőkeményre taposott földű udvaron. Kadekkel élénk társalgást folytattak, Brigittát is megkínálták mindenféle innivalóval és gyümölcscsel, ő jobb híján az étel elkészítését figyelte. Olajozott gépezetként működött minden. A gazda tüzet rakott, aztán cigarettára gyújtott. A felesége kilépett a házból, csupán egy műanyag palackot és egy lapátot hozott magával. Egy mélyülő serpenyőbe olajat öntött, mire egy apró fiúcska lépett elő a függöny mögül, kezében három tojással. A száját enyhén csücsörítette a koncentrációtól. Amikor az anyja átvette és leütötte a tojásokat, megkönnyebbülten fújtatott egyet és kiszaladt az utcára. Az asszony a serpenyő szélére kotorta a sült tojást, majd egy nagyobb, iskolásfiú jött, nagy adag aprított zöltséggel egy tálban. Ezt is megpirította az asszony, végül a legnagyobb lány érkezett az utolsó hozzávalókkal, főtt rizs és fűszerek kerültek a forró vasa, amitől csípős, sárgás gőz lepte el az udvart.

A sült rizs elfogyasztása után Kadek mutatta Brigitta karóráján, hogy tizenkettőkor indulnak. Aztán felmutatott a holdra.

Minden hitetlenkedése ellenére tényleg felébresztették éjfélkor, kétórányi álmából. Húsz kilométert tettek meg motorral fölfele, a sűrű esőerdőbe vajt úton, hajnali egyre értek

a Kawah Ijen pénztárához, ami egészen megdöbbenő módon éppen akkor nyitott, és Brigitta erősködése ellenére Kadek ezeket a belépőket is megvette. Bérelt még két gázmaszkot és egy pár kesztyűt a nőnek. Másfél órás gyalogút vezetett a vulkánra.

Satnya fák között vitt az ösvény, a környezet inkább emlékeztetett holdbéli tájra, mint természeti csodára. Habár ajánlgatták, nem vettek föl fejlámpát. A szemük lassan hozzászokott a sötétséghez. Nem világított telihold, de olyan közel voltak a csillagok, mintha nem is a hegy tetejére, hanem értük indulnának, a fényük hívogatón imbolygott. Fölrtek a kráterhez, de még mindig sötét volt. Visszafordulva látták, tíz-tizenkét apró kis pont követi őket az ösvényen, akiket ugyanaz a vágy hajt: megtapasztalni valami nem mindennapit, amely kiemelkedhet nyolcvan év egyhangúságából.

A helyi férfiak már dolgoztak, súlyos, sárga kötömböket hoztak föl a kráterből és tettek kosárba. Eleven, kék erek izzottak mindenfele, mintha a világban csak fekete, fehér és a csordogáló ultramarinkék létezne. A lángoló kén hűvös lángnak tűnt, amit akár meg is érinthetne az ember. Kísérteties fénybe burkolták a tájat, amely nem tűnt se élőnek, se holtak. A sziklahasadékokból forró kengőz szállt föl, a bányászok csákányai és nyögései álltak össze izzadt ritmussá, mialatt a kénkövet törték fíradhatatlanul a kísérteties fényben.

Visszamasztak a kráter szélére, és Kadek mutogatására a csúcsra mentek tovább. Időben elérték a napfelkeltét.

Szinte észrevétlenül ritkult az éjszaka szövete. Először csak körvonalai lettek a hegyeknek és a fáknak, azután a csillagok fénye halványult el. Derengés hatolt át a sötétségen, ami azonnal felébresztette a madarakat. Ismeretlen dallamok adták hírül, több százezer korábbi után ez a hajnal is bekövetkezett. Meggyúlt körülöttük a fény, mintha ez a két magányos alak magához vonzaná a világosságot. Kiemelkedtek a Kawah Ijen tetejéről, mint két gyufaszál. Két akkora úr között, mint a hegy és a tenger, olyan könnyű kicsinek lenni. Az embert szinte nem is zavarja saját jelentéktelensége. Körülöttük más csúcsok sziklakoszorúi szürkéllettek, elszakadt az éjszakától a tenger kékje, rózsaszín, égszínkék, püspöklila és kanárisárga évődött egymással, majd egyszer csak Bali felől, a Merapi csúcsa mellett fölküszött a nap is. De nem amolyan európai módon, lassan és ráérősen, hogy az ember bele-
révedjen egy bögre tea vagy kávé társaságában és közben átgondolja az életet, Istent, meg amit akar. Ez a nap láthatóan nem ér rá ilyen semmiségekkel vacakolni. Gyorsan kel föl. Amint kidugja az orrát az éj leple alól, már fel is ül, feláll, nyújtózkodik egyet, elfoglalja az egész égboltot, ráteszi tenyerét a sziklákra, megcsókolja a tenger vizét, megmelenget minden élőlényt és teljes erejéből sugározza az életet.

Lenéztek a kráterben felgyúlt kilométernyi széles, kénsavas tóra, amely hívogató türkizben játszott. Nem tükröződött, a természet nem követ el ilyen galádságot, az iránymutatás világos: szép vagyok és veszélyes.

Főnt nem kellett fölvenniük a maszkot, de lefelé, ahogyan a szél feljük fújta a kengázt, köhögni kezdtek a fullasztó felhőtől. A munkások csak benedvesített rongyot kötöttek az arcuk elé, sokaknak a kosár mély sebeket vajt a hátába. Legtöbbjük szeme gyulladt és könnyes volt. Brigitta szerette volna megkérdezni, ezek a férfiak mennyit keresnek, nem tesz-e ez a munka rosszat az egészségüknek, és muszáj-e ezt csinálniuk. Természetesen az összes kérdés ostobaság lett volna, de néha nem marad más, mint a kérdezés. Csak ennyivel tudjuk jelezni, nem vagyunk érdektelenek mások szenvedései iránt.

A hegyről leérve szuvenírárusokkal találkoztak, akik kénkőből faragott kanárisárga teknősbékát, macit, repülőgépet, Donald kacsát és egyéb ócskaságokat árultak. Brigitta elő-

szőr elfordította a tekintetét, aztán erőt vett magán és vásárolt egy kacsát. Emlékezni akart arra, hogy mennyi a gyönyörűség és a szenvedés összegzése a Kawah Ijen lábánál.

Ketapangba visszaérve nem sétálgattak, álmosan beálltak az állomáshoz, és megvárták a kompot.

Aztán megérkezett a monszun. Nem széllel és dühvel, csak elkerülhetetlenül. A tenger csendesen, vég nélkül nyelte magába az édes permetet. Nem érkezett több, szelíd hullámzás mögött fölbukkanó, méteres taréj a tengeren. Az édes simogatásnak is megvan a maga hatalma.

Esett. De nem is eső volt ez, hanem valami más, amire nincsen megfelelő szavunk. Talán függöny. Vízből és párából álló függöny, amelyet elhúztak a világ fölött. A külvilágtól megnöveli a távolságot, az egy helyen élőknél lecsökkenti, a magányosokat remetévé teszi. Még itt, a kompon is.

Lassabban, de még így is nyaktörő tempóban értek vissza Tulambenbe. Kadek udvariasan meghajolt a robogója mellett, Brigitta viszonozta, és a szobájába ment. Másnap délig aludt.

A hátralévő időben csak téblábolt. Megnézett egy közeli rizsteraszt, kiült a partra. Bámulta, ahogyan felszaggatja a szél a tenger vizét, de Istri Putu nem zaklatta többé, mert úgy tűnt, a vendég végre jól érzi magát.

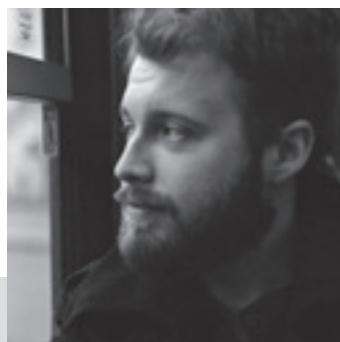
Az eső minden egyes nap eleredt és elállt, lassan elverte Brigittában is a harag hullámain.

És ő jól is érezte magát ebben a homályos, alaktalan kavargásban, ahol szétszóródtak a fények és eltűntették a látható éleket a világban. Tetszett neki az emberek nyugalma, akik számára olyan természetes a monszun eljövele, mint Magyarországon az olvadásé, a tavaszé és a cseresznyevirágzásé. Házassága hordaléka alatt a legtöbb szerelmes ígért immár gyerekes ostobaságnak tűnt, de hát melyik szerelmes ígért nem az. És megértette, nem voltak hazugságok.

Brigitta hazamenetele előtt pontos számításokat végzett. Mennyibe került a jávai út, milyen szolgáltatásokat és ajánlatokat hagyott ki, és a mogorvaságát milyen mértékben fájlahatták a balinézek. Erre rászámolt húsz százalékot, és elutazása előtt odaadta ezt a nem kis összeget Istri Putunak. Az asszony kedves szavakkal hálálkodott, arcát megcsíkozták mosolyának sugarai. Brigitta egyetlen otthagzott fillért sem sajnált. ■ ■ ■

Novák Zsüliet (1983) író, korrektor, tördelőszerkesztő, a FISZ és a Hermaion Irodalmi Társaság tagja. Pomázon él.

Szféra

Árterekben bújtattuk el a vágyakat,
s csak mikor a víz újra apadni kezd,
akkor válnak újra
fürkészővé pillantásaink,
tapinthatóvá csontjaink,
érezhetővé leheletünk.

Némi teret hódítanak ilyenkor maguknak a szarvasok,
akiknek fülébe súgtad a téridő-diagramokról alkotott elméleted.
Közelebb merészkednek a szakadozó partokhoz
a nyulak, akikkel tortareceptet cseréltetek,
a fák kiugró gyökerei között sünök motoznak,
de velük egy ideje már nem állsz szóba.

Az apály idején mégis kivétel nélkül megcsókolod őket mind,
erről pedig törköly és muskotály illatuk árulkodik.
Tudjuk, hogy ezek az állatok nem élnek
ezen a vidéken, életterük a fénykúpok
egymáshoz közelebb eső pontjaira korlátozódik,
mégis őket kérdezed, meddig kell még várnunk,
amíg tudomásunkra jut a Nap halála.

A hátralévő időt akár zárványokban élve is eltölthetnénk.
Hogy végül növényekké változunk vagy kristályokba
zárt idegen anyagokká leszünk, továbbra sem sikerült
eldönteni.

Ha mégis felmerül a kérdés, csak hátradőlsz, és úgy
teszel, mintha a csillagképeket figyelnéd,
a Nagy- és a Kis Medve felismerése már könnyen megy,
a Sarkcsillagon tovább azonban már nem látsz el.
Úgy érzed, romlik a látásod,
Isten szemüvegét keresed magad mellett
a fűcsomók között, hogy azon keresztül olvasd a világot.

Felhúznak, mint egy kesztyűt, mondod halkán,
majd hirtelen elálmosodsz,
az ébrenlét utolsó pillanataiban pedig még érzed,
hogyan sikerül elérnem a szinuszcsomót.

Megszabadulunk a feleslegessé vált
végtagoktól, bár az előző nap határoztam el, hogy
ismét rászokok a dohányzásra
pusztán azért, mert azt mondtad,
megédesedik a füst illata az ujjaimon.

Még érezzük a micéliumok enyhe szorítását a koszorúereken,
az átadott információk profán oldódását,
az interferenciát, az egymást felerősítő frekvenciahullámok
kicsúcsosodását, végül a kioltást.

A konyhában a szivárgó víz sistergő zajára ébredek.
Ahogy annyiszor kértél, apád régi franciakuclcsával
igyekszem elzárni a fővezetékét.
Egy ideje így próbálunk védekezni az elszökő idő
és a magas vízszámla ellen.

Ennek a franciakuclcsnak viszont nem itt lenne a helye, ezt tudom,
egy másik szférában, egy másik időben hagytam
a hűtő tetején.

A konyha lassan megtelik vízzel, ahogy a szomszéd szoba is,
amelyben még alszol,
nem ébredsz fel a sejtfalak felszakadására, ahogy a csempék
repedései között beszökik az idő,
ahogy a szarvasok, nyulak és sünök
újra távolabb húzódnak a partoktól.

■ **Csillag Lajos** (1990) író, grafikus. Első kisregénye *Túlító part* címmel jelent meg a Fiala Írók Szövetsége gondozásában.

A szalamandra mosolya

*A selmeci különös hölgy
legendáriumából*

Trilla, mordent, schleifer

Apám éjfél körül érkezik. Az ablakban állok, nézem, ahogy Jakab és Henrik óvatos erőlködéssel leemelik a hatalmas utazóládát, és bevonszolják a máshausba. Apám még visszamászik a kocsiba az iszákjáért, meg egy nagyobb dobozt is a hóna alá csap, így felmálházva elég nehezen kászálódik le. Már majdnem ellépek az ablaktól, hogy üdvözlésére siessek, amikor váratlanul szoknyafodrok jelennek meg a kocsi ajtajában. A kocsilámpa gyér fénye nem fedi fel, kihez tartoznak. De azt látom, hogy amint leugrik, azonnal apámhoz simul, a köpönyege szinte körbeöleli a lendülettől, apám kalapos feje gyengéden ráhajol – ismerős mozdulat – a főkörtőre. Kit hoz ez ide nekem? De aztán szétválnak, a szoknyás-főkörtős-köpönyeget apró alak visszapenderül a kocsiba, csapódik az ajtó, pattan az ostor, csattognak a kerekek, kopognak a paták a köveken. Apám sokáig áll a vállára vetett iszákkal és a dobozzal. Csak akkor indulok köszöntésére, amikor hallok a kapu döndülését.

Betka a konyhában sűrűg-forog, mire leérek, épp sört tölt apámnak. Mielőtt szomját oltaná, magához ölel, homlokon csókol. Pontosan úgy hajol fölem, immár kalap nélkül, mint az imént a titokzatos főkörtő fölé. Idegen, édeskés, nem kellemetlen, sőt izgató illat csapja meg az orrom. A fáradságnak semmi nyomát nem látom apámon, pedig hosszú út áll mögötte, és későre is jár. A hazatérés öröme, nyugtatom magam, igyekszem elhessegetni az ablakból látottakat. Leülünk a nagy tölgyfaasztalhoz, Jakabot és Henriket is odainti, pedig azok már laposakat pislognak az álmoságtól. Ahogy issza a sört, dől belőle a szó, Bécsről mesél, a boltokról, az árutól roskadozó polcokról, a kereskedők szívélyességéről vagy épp mogorvaságáról, a piaci kofák harsányságáról és ravaszságáról, a sör ízéről, az utcán sétáló dámák kalapjairól, a színházról, fogadóbeli szobájában a patyolat dunnáról – ez utóbbit olyan részletesen és érzékletesen, hogy egészen belevörösödik, mintha nem is a dunnáról beszélne... Már a számon a kérdés, amikor hirtelen feláll, a sarokban álló ládához siet, felkapja róla a dobozt, amit a kocsiból szedett ki az előbb.

Ezt neked hoztam, mondja azon a hangon, amivel legbensőségebb érzelmeinek megnyilvánítását kíséri, és amire igazán csak elvétve kerül sor.

Kinyithatom? kérdezem izgatottan.

El is várom! nevet, s int Betkának, hogy hozzon egy kést, amivel a dobozt biztosító zsinort levághatom.

Tetszetős doboz, halványlila, fényes, alig észrevehetően apró virágmintás. Vigyázok, meg ne sértsem a kés hegyével. Szinte reszket a kezem, ahogy leemelem a fedelét. Apám csaknem ugyanolyan izgalommal figyeli, mit szólok majd az ajándékhoz.

Felsikoltok. Visszateszem, majd újra leveszem a doboz fedelét. Majdnem ledöntöm apám a padról, amint kitörő örömmel az ölébe pattanok, nyakát ölelem, csókolom, ahol érem, lecserélve az előbb érzett fura illatot az enyémmel. Majd ismét felugrok, magamhoz szorítom a dobozt, feliramodok az emeletre.

A pamlagra teszem a dobozt, egyenként emelem ki belőle a lapokat. A kézírás szemlátomást kiegyensúlyozottságra törekedett, ám a kottafejek engedetlenül táncolnak a vonalak között. Nem türtőztethetem magam, összesimogatom a lapokat, odalépek Amáliához. Kétoldalt a magas gyertyatartón meggyújtok két vastagabb gyertyát, körberajzoló mutatóujjammal a billentyűk fölött röpködő kék madarakat, majd végigsimítom előbb a fehér, majd a fekete billentyűket – ez a szertartás elengedhetetlen ahhoz, hogy sikeres legyen a csembaló megszólaltatása, hiszen Amália mindig meghálálja a gyengédségem. Különös erő szállja meg a karjaimat, a kezem egyszeriben akaratomon kívül megindul, a csuklóm mutatóujjaskodik, ujjaim nyomán a kotta szerint rendkívüli dallamok ficáncolnak elő. Hiba nélkül jutok a röpké négyoldalnyi darab végére, ilyen még talán sosem fordult elő, pedig nem épp könnyű művet írt ez a furmányos Rameau...

Mohón rakosgatom a lapokat, lássuk a következőt, Daquin, Louis-Claude Daquin, látom a karcsú fehér ujjait, egy futam a manuálon, egy futam a papíron, trilla, bebung, mordent, sodornak egyre a kotta hullámai, az érces hangok körbeússzák a gyertyafényt, a boltívekben keringnek, visszacsapódnak a falakról, forog velem minden, Jean-Philippe, Louis-Claude, Jean-Philippe, Louis-Claude, azt hiszem, egy pillanatra eszméletemet is veszttem...

Apám nagy, forró tenyerét érzem egyszer csak a vállamon.

Ideje lepihennem.

Ez olyan gyönyörű, nem szabad abbahagyni... pihegem hálásan.

Holnap is van nap, mondja megnyugtatóan.

De hiszen már holnap van, Jean-Philippe... rebegem vágyakozva.

Az ablakon a hajnal szégyenlős fényei kukucskálnak be.

Apám felnyalából, mint kislány koromban számtalanszor, amikor a késő estébe futó vacsora közben elbóbiskoltam. Átvisz a harmadik szobába, ahol Betka frissre paskolta a csipkés párnáimat.

Rameau megvár, Daquin türelmes, suttoja a fülembe, aztán betakargat, távozó lépteit felszipantja az álom.

Látogatód érkezett, nyit be apám a szalonba, épp a Daquin-kottákat rendezgetem az unatkozó Amália zárt fedelén.

Biztosan Elisa néni, az szokott felkeresni a kora délutáni órákban, hiszen a korabeli öreg hölgyektől eltérően ő sosem alszik ebéd után.

Megfordulok. Egy ismeretlen férfi áll apám mellett.

Az úr neve Nicolaus Joseph Jacquin, mondja ünnepélyesen apám. A kisasszony pedig Katarína Schreibert. A lányom.

Meghajlunk valamennyien, lassú, kimért mozdulattal. Úgy érzem, apám elárul. Sose volt férfi látogatóm, nekem, külön. A távoli rokon férfiak nem egyedül és nem kizárólag hozzám jöttek általában.

Zavart csend áll be, a vendég sűrűn pislogva néz, rendkívüli mondanivalója majd' szétfeszíti, de szemlátomást tanácstalan, hogyan fogjon bele.

Amália csalta ide a fiatalembert, töri meg a csendet apám, mire az döbbszerűen feléje kapja a fejét.

Amália? De hiszen Katarínát mondott az imént... csuklik el a hangja izgalmaiban.

Apámnak ismerem ezt a tulajdonságát: kellemetlen vagy idétlen helyzetekre talál egyszerű megoldást, rendszerint nevetést váltva ki. Hát én fel is nevetek, korántsem zavaromban, inkább a vendég arckifejezése miatt, aki semmit sem értve tovább feszeng.

Amáliának hívom a csembalót, avatom be a ház titkába.

Pompás hangszer! kiált fel a vendég, s indul Amália felé, de rögtön megtorpan, mikor tudatára ébred, hogy a hangero is, a mozdulat is udvariatlan és túlságosan heves.

Lépjén közelebb, biztatom kedvesen.

Lábujjhegyen jön. Olyan mulatságos, hogy nagyon nehezen tartom vissza a nevetést. Minden apró részletet tüzetesen megszemlél. A kék madarakat különösen hosszan tanulmányozza. Később elárulja, hogy nem tudta megállapítani, milyen fajhoz tartoznak, ami nagyon zavarta. A természettudományok elkötelezettjével álltam szemben, ezt pedig én nem tudtam még akkor. A csembalón röpködő madarak amúgy a képzelet szüleményei, nem lehet őket besorolni semmilyen rendszerbe, fajba.

Szóval Amália miatt jött az úr, próbálom felvenni a beszélgetés fonalát.

Tudja, gyakran járok a házuk előtt, nem véletlen, hogy felfigyeltem: valaki csodálatosan játszik idefenn. Mindig örömmel tölt el, ha nyitva az ablak, olyankor le is lassítom a lépéseimet. De néhány napja történt valami megfoghatatlan.

Schreibert úr, Winkler úr várja a máshausban, hasít bele a vallomásnak induló mondatba Jakab, miközben kíváncsian körbejárhatja a tekintetét a szalonban.

Megbocsát, Jacquin úr, hajol meg apám, üzleti ügyek szólítanak el, de talán nélkülem is elbeszélgetnek a muzsika csodálatos hatásáról... Cinkosan rám kacsint. Ettől csaknem megrémülök.

Apám kettesben hagy egy férfival, akit most látok először, hát ez minden illemszabályt felrúg. Megbízik egy ismeretlenben? Rábíz egy vadidegenre?

Mielőtt a vendég válaszolna, apám súlyos lépéseitől ropognak, nyikorognak a falépcsők. Az ajtót nyitva hagyta, menekülési útvonalnak...

Bevallom, bár érdekel a zene, sosem kerestem különösebben az alkalmat, hogy zenét hallgassak. De most valami kivételes erő vett birtokába.

Talán ülünk le, biztatom, mintha ezzel megkönnyíteném a dolgát. Én a pamlagon rendezem el gondosan szoknyám redőit, ő az asztalka mellé tett zsámolyra ereszkedik le, nem figyelve arra, hogy maga alá gyűri a kabátját.

Nos, az elmúlt napokat a Glanzenberg táróban töltöttem.

Kicsit kívár, milyen hatást tesz rám. Udvariasan és nagyon figyelmesen hallgatom.

A tanítványaimmal, teszi hozzá, és zavartan köhint. A császárlépcsőkön haladtunk lefelé, amikor váratlanul valami furcsa zajt hallottam.

Megijedt? nézek rá együttérzéssel.

Dehogy! Inkább meglepődtem. Ahogy egyre lejjebb értünk, már jól kivehetően zene szólt. Zene? A bányában? kerekedik el a szemem.

Igen. Méghozzá csembaló.

Csembaló? Valaki lecipelt a táróba egy csembalót?

Dehogyis! mosolyodik el. Fentről jött a zene. Honnan fentről?

Hát Schreibert kisasszony szalonjából.

Az nem lehet! döbbenek meg.

Márpedig innen jött. Úgy tippelem, a császárlépcsők nagyjából a maguk háza alatt húzódnak, s ahogy kisebb teremmé szélesedik a táró a lépcsők aljában, teljesen olyan, mintha közvetlenül benn szólna a zene.

Zeneterem a táróban? Zenetárho? Még ilyet! álmélkodom. De meghallgatnám!

Erre nemigen látok esélyt, mosolyodik el, hiszen a kisasszony nem lehet egyidejűleg két he-

lyen. Ha fenn játszik, nem tudja lenn hallgatni. S ha lemerészkedik, nyilván nem játszhat idefenn.

Ez igaz, ismerem el, de rögtön el is szontyolodom. Milyen kár.

Bizony kár, mert az a hangzás egészen különleges, szinte nem is hasonlít ahhoz, ami idefenn, vagy legalábbis az utcára szűrődve szól. Földöntúlian szép.

Végigfut a hátamon a hideg. Miről beszél ez az ember?

Azóta mindig epedve várom, ha lemegyek, hogy megszólaljon ez a hátborzongatóan gyönyörű muzsika.

Gyanakodva nézem, bízom benne, hogy nem veszi el az eszét ez a fura élménye.

Elhatároztam, hogy felkeresem. Érdeklődtem, ki lakik ebben a házban. Betértem a boltjukba. Megismerkedtem Jakabbal, aki sokat mesélt a kisasszonyról.

Képzelem, miket beszélhetett Jakab. Úgy bámul mindig, hogy majd leszaggatja a tekintetével az ingemet. Gondolom, de persze nem mondom.

Tudom, mi a kedvenc étele. Tudom, mikor jár templomba. Tudom, hogy imádja az édesapját. Tudom, hogy kedveli a madarakat, és szívesen sétál a Paradajz erdeiben. De legeslegjobban csembalózni szeret.

Miért szentel kivételes figyelmet szerény személyemnek, Jacquin úr? teszem fel gyorsan a keresztkérdést.

Schreibert kisasszony...

Szólítson Katarínának, mosolygok rá.

Katarína, a játéka... alighanem megbabonázott.

Jacquin úr hisz a babonákban? húzom el a szám.

Az érzéseimben hiszek. Eddigi életemet a tudományoknak szenteltem. Az ész és a tapasztalat volt a vezérfonal. Lenyűgözött a természet csodálatos rendszere. Növényeket, állatokat, ásványokat tanulmányoztam, gyűjtöttem a világ legkülönbözőbb pontjain. S ide hozott a sorsom, le, a schemnitzi bányába, hogy rájöjjenek: érzelmek is léteznek! Gomolyognak itt benn, mutat egyszerre a szívére és a homlokára, ide-oda küldöznek. Löknek, csábítanak bennünket. Mint engem most ide, ebbe a házba, hogy le kellett küzdenem az etikett akadályait, az elutasítástól való félelmet. Meghallottam a kisasszony csembalójának a hangját...

Amália, rebegem.

...Amáliát, odalenn, a táróban, idefenn az ablak alatt, ez indított el mindent.

Nemigen tudom, mit mondhatnék erre. Kicsit rémisztő, de furán izgalmas is, amiket összehord ez a nem is annyira fiatal ember.

Katarína...

Jacquin úr?

...ha kérhetem, játszana most nekem...?

Megörülök, a csembalózás oldja azt a sok feszültséget, amivel telerakta a szalont a vendégem.

Mit hallgatna szívesen?

Nem vagyok nagyon jártas a muzsikában, mint már említettem. Játssza azt, amit szeret.

Édesapám nemrég Bécsben járt, hozott új kottákat, azokat nagyon megkedveltem. Rameau-t például.

Francia zene?

Igen, könnyed, elegáns, cifra. Vagy Daquin is játszhatok. Jé, Daquin neve majdnem úgy hangzik, mint az öné...

Akkor legyen Daquin, mondja határozottan, de udvariasan.

Van egy sziporkázó darab, egy madárról szól, nem mondom meg, melyikről, találja ki, Jacquin úr! mondom pajosán.

Felnyitom Amália fedelét. Közel húzom a széket. Elrendezem a kottát. Érzem a vendég figyelmét, mi több, áhítatát. Körberajzolom mutatóujjammal a billentyűk fölött röpködő kék madarakat balról jobbra, végigsimítom jobbról balra előbb a fehér, majd a fekete billentyűket. Nem szabad zavarba jönnöm. Nem remeghet a kezem. Csuklóm a manuál fölé rebben. Nekifutnak az ujjaim. Válaszolgatnak a dallamok. Versenyez a jobb és a bal kéz, melyik futama díszesebb. Itt egy schleifer. Amott egy doppelschlag. Virtuózan játszom, egyszer sem tévedek, lázasan megyek előre, sóhajtok, szétröppennek a kottalapok. Hiszen meg már fejből is.

Kakukk, nem vitás, kiált fel a vendég, amikor a hatásos akkorddal véget ér a darab. Előzékenyen szedegeti a kottalapokat a földről.

Eltalálta, dicsérem, s magam is hajlongok a szétszórt papírokért. Egyszer csak ugyanazért nyúlunk mindketten. Megérinti a kézfejemet.

Katarína, csodálatos keze van.

Azt gondolom, túlságosan előreszaladtunk, de fittyet hányok az etikettnek. Nem értem magam. Sose merészkedtem ennyire távol.

Nicolausnak kék szeme van.

Amikor az ásványairól beszél, egészen elsötétedik, kék kristályok csillognak benne.

Amikor a szülővárosáról beszél, a leydeni csatornák szomorú-kék vize hullámszik a szembogara körül.

Amikor a növényeiről beszél, a Paradajz harangvirágai ringatóznak a szempillák árnyékában.

Amikor rólam beszél, a vágy kék madarai lebegnek a tavaszi ég fátylai között.

Szól a kakukk, mondja Betka, miközben a répát tisztítja szélesebben. Számolom, hányszor mondja. Annyi évet élek.

Szólok Nicolausnak, sokat kakukkoljon, nevetek. Hogy sokáig élj.

Hát nem a kakukk szól? álmélkodik Betka.

Válasz helyett csukódik mögöttem a konyhaajtó, kisvártatva nyílik a kapu.

Amióta eljátszottam neki Daquin darabját, kakukkszóval jelzi érkezését. Nicolaus kíváncsián utánoz mindenféle madárhangot. Vidám sürgetést komponál bele, amikor meglátogat. Ha csak a tárhoz tartva elhalad az ablak alatt, bánatos kakukk szól. A tanítványai összenevetnek, de inkább cinkos elismeréssel, semmint gúnyosan – néha meglesem őket az ablakból.

Nicolaus ünneplő ruhában, ünnepélyes arccal lép be.

Nincs vasárnap, se jeles nap, furcsállom.

A szalonban a köpenye alól egy doboz kerül elő. Bordó bársony, arany szalaggal átkötve.

Amáliának hoztam, jelenti ki komolykodva. Óvatosan helyezi a dobozt a csemláló csukott fedelére.

Mielőtt kibontaná neki, mondja szokatlan hangszínnel, kérdeznék valamit.

Csak bátran, biztatom, mert kíváncsivá tett a doboz tartalma.

Hosszan készül a kérdés. Tavaszi ég fátylai között a vágy kék madarai lebegnek.

A kérdés sóhaj szárnyán röppen felém.

Meglep, Nicolaus, rebegek.

Ez határozott szándékom, mondja bársony baritonján.

Hiszen alig három hete ismerjük egymást.

Húsz nap elegendő volt a döntéshez. Bár számomra már akkor eldőlt minden, amikor a Glanzenberg táróban...

...belehabarodott Amáliába! mosolyodok el zavaromban, és persze időhúzás céljából.

Ha bele nem is habarodtam, de lenyűgözött.

Ezért is hozott neki ajándékot most.

Igen, hálából, amiért elvezetett Katarína kisasszonyhoz.

Felnyithatom a dobozt?

Még nem válaszolt a kérdésemre.

Leülök Amália elé. Körberajzoló mutatóujjammal a billentyűk fölött röpködő kék madarakat balról jobbra, végigsimítom jobbról balra előbb a fehér, majd a fekete billentyűket. Közben Nicolaus elveszi a dobozt, a kanapéra helyezi, óvatosan felemeli Amália fedelét.

A darab, amit választok, szenvedélyesen bonyolult, hosszú percekig tart, tele van kirobbanó örömmel.

Ez a válaszom, fordulok Nicolaus felé.

Sugárzik az arca. Ölembe teszi a dobozt.

Kibogozom az arany szalagot. Leveszem a fedelét.

Kotta! sikkantok fel.

Egyenesen Velencéből hozattam, magyarázza lelkesen Nicolaus. Baldassare Galuppi fiatalkori darabjai csembalóra.

Galuppi? Nem hallottam még róla.

Egy régi barátom ajánlotta. Nagyszerű zenemesternek tartja. Sokan rajonganak érte. Uralkodók is.

Köszönöm, Nicolaus. Alig várom, hogy játszhassem.

Van még valami.

Egy sokkal kisebb dobozt húz elő, bordó bársony, arany szalaggal átkötve. Kérdően nézek rá.

Jegyajándék, mondja mosolyogva.

Felállok, a kottákat a székre helyezem, mire odalép hozzám.

Kibonthatom?

El is várom!

A doboz egy követ rejt.

Rózsakvarc. Mesterkristály. Tartsa mindig magánál.

Felforrósodik a tenyerem, ahogy kiveszem a bársonyból. Nicolaus rácsukja az ujjaimat a rózsakvarcra. Apámon kívül nem öleltem férfit. Zaklatott szívdobogása kiszámíthatatlan ritmust ver a mellkasomon.

N. Tóth Anikó (1967) író, irodalomtörténész. Könyvei a Kalligramnál: *Fényszilánkok* (2005, 2012), *Szövegvándor* (2006), *Tükörkönyv* (2008), *A varietas öröme* (2011), *Szabad ez a hely?* (2017).

VEGÁN szex

Este randizom, véletlenszerűen és kicsit talán felelőtlenül. Romantikus férfiélményt választok, ami még sokba fog nekem kerülni. Ray mellett kötök ki. Rákattintottam HookUpon és már rám is írt cseten. Nyilván, mert Ray ma estére szabad, és mert eleve a szabadokra megyek rá. Beállíthatnám úgyis a keresőt, hogy a tökéletes tulajdonságok jöjjenek ki, de én úgy vagyok vele, egy kicsi alkalmazkodás a fix kínálathoz nem árt. Így van a dologban valami emberi is.

De istenem, milyen gyenge szöveget írt ez a Ray. Bemutatkoztam neki, azaz a rendszer ismeri a háttérstorimat: gyerek, néhai férj neve, iskolák és a munkahely, súly, mentális állapot. Szóval komplett bió. Úgy indít a pali, hogy emlékszik rám, még a férjem, James előttről. Szerinte találkoztunk egy gimis házibuliban, ahol állítólag az ölébe ültem, majd amikor elkérte a számomat, én direkt rosszat adtam meg neki.

Belemegyek a csetelésbe, mert tetszik a fantázia, de azért ezt a direkt kamuzást lehet, hogy szóvá teszem majd az értékeléskor.

A Soho Solnál találkozunk. Spagettizni, vörösborozni visz, elegáns helyre. Próbálok nem belegondolni, hogy miféle barterek mentén hozzák össze, hogy egy kufircba befér egy teljes vacsora borral. Mert amúgy a *VeganRomance*+ csomag ezt tudja. És persze Ray is eszik. A spagetti belehullik egy kis tartályba emésztetlenül, aztán ki tudja, hova kerül.

Nem ügyetlen egyébként a kiszérés, dicsér, udvarol, de végtelenül közhelyesen. A kezemet markolássza, és a gyerekkoromról kérdez. Naná, ezt nem töltöttem fel a bióba. És ez nekik egyfajta piackutatás is. A frászt hozza rám, de azért mesélek neki a gyerekkoromról, egy másik, egy nem igazi, kitalált gyerekkorról. Ray közben ragyogó, zöld szemével végtelen pillantásokat lövell rám. Pörög az algoritmus, és azt hiszem, ez a Love+ jelző nekem már talán a gejl latin szerető felé tendál.

Egy idő után próbálom laza kötetlenbe átvinni a dolgot, úgyhogy elkezdem piszkálni őt a tökéletes külsejével. Merthogy végső soron tényleg tökéletes, még ha nem is teljesen az esetem. Azt válaszolja, boldog, hogy elégedett vagyok vele. Köszöni a bizalmamat, és reméli, elégedett leszek vele a későbbiekben is. Mikor aztán megérkezik a spagetti és a bor, és még a pincér is megpróbálja fényesre nyalni a seggem, megjegyzem, hogy nekem egy sima ír pub is bőven elég lett volna. Hadd legyen a sales-eseknek csámcsognivalójuk. Mielőtt azonban lehúznám a bort, kimegyek a mosdóba, és beleszippantok párat a cannabetámba. Bevált recept, így szeretek alkalmi szexbe rohanni.

Kaja után hazataxizunk, mármint hozzá, vagy a bánat tudja, hova. Lesmárol, nyelvezni akar, gyengéd és eredeti. Tehát itt jön meg a csomag valódi tartalma. Kicsit azért játszani kezdek vele, és eltolom magamtól, mintha az egész helyzet igazi lenne, egy valódi első randi, valódi ismerkedéssel. Ray eljátssza, hogy megbántódik, majd azt, hogy nagyon akar, de még mielőtt énekelni kezdene nekem az utcán, felmegyünk, és hagyom, hogy megdugjon.

Éjfél körül aztán hazavitetem magam taxival, hiába marasztal Ray egy feláras együtt alvásra. Van nekem egy Szofim otthon, a dadust sem szívathatom meg.

Elköszönünk egymástól kultúreberek módjára, majd a taxiban le is adom Rayre az értékelést. Az abszolút skálán 10-ből 7-es, de van egy fránya relatív skála is, amin maximumot adok, tekintve, hogy azt kaptam, amiért fizettem. Szó se róla.

A játszótéren vagyunk Szofival. Édesen homokozik, és valamiféle halandzsanyelven beszélgetnek a másik kislánnyal. Egymagamban ülök, így úszva meg a háztartási történeteket.

Kipakoltam a lábaimat, mert meleg van még október végén is. De azért csak szolidan. Csakhogy így is megtalál egy gyerektámas, morálisan felsőbbrendű anyuka, a négyfős csapatával.

– Hol az apja? – kérdezi.

De most komolyan. Azért ennyire nem ordít rólam, hogy szingli vagyok.

Kérdő tekintetet vet felém a nő, válaszra várva. Viszont nem szeretem elindítani a sajnálkozást, ezért hazudok.

– Elváltunk.

Nem mintha nem örülnék annak, hogy vannak, akik arra tették fel az életüket, hogy uniós techszektori támogatással vállalják a három-négy gyerek felnevelését, elnyerve ezzel a tökéletes nőnek járó önfeláldozók díját is, de úgy érzem, mások a preferenciáink.

És persze megvan a magam lelkifurdalása is. Szofi hat hónapja nem alszik. Annnyira nem, hogy már-már utálni kezdtem őt. Hogy Raniero doktor rendszeres látogatása ez ügyben segít-e, nem tudom. Eltökéltem próbálja a férjem elvesztésére terelni az ügyet, még ha nem is hiszi el, hogy az egész történetben ezt érzem a legkevésbé elfogadhatatlannak.

Szóródik a közönség a játszótéren, Szofi pedig elvan, mint a befőtt, úgyhogy három lépéssel hátrébb húzódok a fák közé, védőtávolságba, ahonnan látom őt, és rágyújtok a kora délutáni cannabetámra. Utálom, jobban szeretem a szintetikus herbál helyett a klasszikus füvet, de itt végképp megszólálnak. A vapor pedig nincs nálam.

Csak pár slukkot, hogy felkészülhessek az esti cirkuszra Szofival. Most épp nincs lelkifurdalásom, mert ezt – mondom magamnak – Szofiért is teszem. Raniero-féle papírom van róla, hogy csinálhatom.

Olvastam egy könyvben, hogy a tulajdon kislányom utálata nem az én hibám. És nem is az övé. Mert számoljuk csak össze a napi tortúrákat hetivé, a hetieket hónapokká, és a hat hónapnyi szenvedésből kijön az, hogy tényleg nem velem van a baj. Ennyi idő után jogosan merül fel, hogy utálod a gyereket. De a támogatott játszótéren a támogatott szülő-asszonyok között ez tabu. Egyedül vagyok ezzel a pszichológussal. Olykor azt érzem, borzasztó anya vagyok. De van mentségem: egyedül vagyok. Viszont a fene tudja, hogy ez valódi mentség-e.

Receptre írta fel a pszichológusom a csoportos jelenidő-terápiát, mert sejtése szerint ez fog használni nekem. A problémáim forrása a jelenemből való kikökenés, amit a konzisztens élet- és jövőképem megszakadásával magyaráz. Raniero könyvet írt az időről, mert szerinte minden baj az időhöz fűződő viszonyunkra vezethető vissza, sőt, szerinte mi magunk vagyuk az idő. Az irányzatot, amit ő képvisel, Temporális Pszichológiának nevezik, és azt hiszem, azért mentem hozzá, mert tetszett ez a megnevezés.

Az idő fogalmával kezdődik a kurzus is, ahol különböző jelenre fókuszáló gyakorlatokat kellene, hogy végezzünk, a sajáttest-figyeléstől a légzőgyakorlatokon, a hangok, majd a formák megfigyelésén át a mantrák mormolásáig. Ezeknek a technikáknak a célja kettős.

Az egyik funkció szerint megtisztítja a figyelmi zónánkat a különböző betörekvő hatásoktól, a másik pedig érdekes módon éppen azt eredményezi, hogy a felszín felé nyomakodó ingereknek is teret adjon. Mert amúgy a testfigyelés meg a teremben lévő formák szuggerálása unalmas. Az agyunk egy bizonyos régiója tehát mindig éber marad.

Nekem túlzottan is. Minden egyes alkalommal szarabb kedvvel és szomorúbban jövök ki a Mentálhigiénés Intézet és Kezelő Szanatórium épületéből. Bár azt nem vitatom, hogy az idegeim a szomorúsággal együtt is kisimultabbak. A kezelőnő, aki vezényli a gyakorlatokat, erre mindig csak annyit mond: *Mind a minor és major mentális eltérések többsége spontán elmúlik. A kezelés legfontosabb kognitív tétele az állapot elfogadása, majd az elfogadásból fakadó szükségszerűen következő bagatellizállódás.* Mindebből én annyit hallok, hogy a férjem elvesztéséből és a gyerekem utálatos viselkedéséből fakadó hétköznapi állapotom alapszintű rosszkedvnek számít. Húsz éve ezt még depressziónak hívták, ötszáz éve pedig melankóliának. Azt olvastam a neten, hogy görögök híg fröccsöt ajánlottak rá. Én inkább cannabétát szívok, és szexre költöm a pénzem.

A férjem halálát követően eladtam a közös tengerparti házunkat, és újból a belvárosba költözünk Szofival. Egy drága, liftes, portás házba. Szofi azóta nem alszik rendesen. Nekem viszont ingerekre volt szükségem, odakint Montaukban pedig csak a korábban elképzelt és befuccsolt jövőnkön gondolkodtam volna. Egyszóval lett egy kisebb, de jól felszerelt és frekvenciált lakásom. Újból találkozhatok a régi barátaimmal, például Normával.

Norma pedig épp arról próbál meggyőzni kedvenc tantrikus magkávézónkban, hogy járjak a szakácstanfolyamára.

– Megtanulhatnál egy rakás alternatív receptet. Folyamatos az igény a húsfehérjepótló étrendek és receptek kidolgozására. Jót tenne neked.

– Mindenki úgy tudja, mi a jó nekem – förmedek rá.

Ő csak vigyorog, közben szürcsöl egyet.

– De te is jó vagy ám. Az egyetem alatt még hús pogácsákat sütöttél.

– Bolond voltam és a fiatal.

– Évekig éltél utána Dél-Amerikában, csak azért, hogy húst ehess.

Anno tényleg egy Buenos Aires-i steakházban lapítgatta a hamburgerhúsokat, erre most reformer lett. De Norma nem jön zavarba. Bölcs képpel néz le rám, mint aki már túl van valamin az életben.

– Mindenkinél bekattan valami előbb-utóbb – mondja.

Azért elgondolkodom az ötletén. Az élelmiszeriparba mindig is volt és lesz is valami. És folyamatos a felvétel. Én pedig elvileg kreatív ember vagyok. Gimiben minden teszten ez jött ki.

– Ha már kajaipar. Akkor én inkább a Hold sötét oldalán bérelnék kávéföldet, terményrészesedéssel.

Normának felcsillan a szeme. Persze, hisz hülye.

– Az nagyon progresszív lenne!

Bólogatok, de nem teszem közkincsé az információt, miszerint már közel sincs annyi pénzem, hogy befektethetném.

– És talán még egy jövőidő-összefüggést is biztosítana.

– Hogy micsodát? – kérdezi.

Észreveszem, hogy elbambultam.

– Bocsi, csak a házfeladaton törtem a fejem.

– Még mindig a poszt-mindfulness tanfolyam?

Bólogatok, de büszkén, mint aki tesz magáért valamit.

– Inkább le kéne kötnöd magad. Nem elemezgetni.

– Ez nem elemzés, hanem szemlélődés.

Norma legyint egyet, aminek örülök. Tényleg nincs értelme fejtegetni az ott használatos technikákat. Az éppen szembemenne a lényeggel.

– Gyere inkább, nézzünk neked befektetési opciókat – mondja, és megpörgeti a DiWatchon a kínálatot.

Miután elköszönök Normától, a kávézótól nem messze egy sikátorba lépek, és tovább szívom a tárcás cigimet, mert a béta mellett sodorni szoktam. A falnak támaszkodom, jókora bénázást hajtok végre, mire a táskámból előügyeskedem a dolgot. Lóg rajtam, esik le rólam minden.

Fél szemmel látom közben, hogy egy hajléktalan pasas sunyin stíről. Onnan tudom, hogy az utcán lakik, hogy nincsen cipője. A cipőboltokba nem mehetnek be próbálni, és a cipők drágák.

Hogy oldjam a kialakult kínos helyzetet, tüzet kérek tőle.

Megkínál, megköszönöm. Közben a torkomban dobog a szívem. Vajon szexinek tart, és ezért bámul?

Aztán egyik pillanatról a másikra elém tolja a terminálját. Ráírányítom a DiWatchot és zavaromban túlságosan nagy összeget utalok át neki. Nem győz hálálkodni a fickó, de én már mennék, elvégre ez egy sikátor. Szippantok még egy gyorsat, aztán lelépek.

Egy egész tömbön át loholok, majd befordulok jobbra, és a következő sarkon rám is jön a sírás. Minek teszem ki magam ilyen szerzeteknek? De egyáltalán mitől borultam ki?

Este párhuzamosan mozizunk Szofival. Butácska mesét néz a Netflixen, én pedig a hordozható DiPlay-ről egy másikat. Béna, nyomasztó dramedy három nőről, akik a gyerekevelés mellett próbálnak karriert építeni. Norma ajánlotta. Szerinte egyszerre lehangelő és vicces, szerintem simán csak lehangelő. A karrierista csajok kínládásáról a saját karrierem jut eszembe.

Miután visszaköltöztem a városba, csatlakoztam egy huszonévesekből álló belsőépítész irodához, részmunkaidőben, ami hoz valamennyi pénzt, és idővel akár főállásúvá is válhatnék. De én vagyok köztük az öreg picse a magam harmincnégy évével, ezért folyton kívülállónak érzem magam. Bár lehet, hogy csak el kéne mennem a céges piálásokra, és akkor nem érezném ezt.

Mikor Szofi filmjének vége, zuhanyozunk, de amint meglátja a pillangómintás pizsamáját, elrohan a lakás túlsó végébe. Kieszelek egy trükköt, megpróbálkozom egy másik ruhával. Utcai póló, melegítőnadrág, zokni. Meg is nyugszik, könnyen feladom rá, majd visszasétálunk a szobájába. Ahogy belépünk az ajtón, kijelenti, hogy ő nem fog aludni.

Nézem a kis karikás szemeit, és küzdök az utalással, amit ilyenkor iránta érzek, és azzal, hogy valójában ő a mindenem.

– Szofikám, mi a baj? Az apu hiányzik?

Váratlan, szembesítő kérdés. Ha nekem tennék fel, sírnék. Szofi csak néz maga elé. Azonnal megsajnálom.

– Szeretnéd, ha veled aludnék? – Némán bólogat, míg a szájában szorongatja a nyusztakaróját. Befekszem mellé, és maradok is, amíg elalszik. Végtelen melegséget érzek közben. Furdal is a lelkiismeret. Az előbb direkt meg akartam bántani.

Mikor megmozdulok úgy fél óra után, felébred.

A kezébe nyomom a DiPlayt, és kimegyek az erkélyre szívni.

– A kurva anyád James! – dűnnyögök magamban. Pillanatnyi dühkitörés, egy általános, mindenre kiterjedő hibáztatás. Pár percnyi nyugalom.

Jó tíz percig maradok kint, és kiűritem a cannabétát. Közben arra gondolok, hogy egy kevéskét ebből talán belesüthetnék Szofi piskótájába. Ezt persze lehet, hogy nem mondom majd el a terapeutámnak.

Bent Szofi már mélyen alszik, a kijelző mellette az ágyon. Úgy tűnik, hogy ezúttal nyertem.

Zuhanyozni megyek, hogy kihasználhassam a béta tripet. Magam felé fordítom a vízszagat, és felidézem Ray kisportolt, műanyag testét. Jobb, formásabb, izmosabb, mint valaha Jamesé volt. De tudva Rayről azt, hogy nem igazi, valahogy elveszi az élet. Jamesre terelődnek a gondolataim, majd lefekvéskor dühödten csapkodom a párnámat, amiért képtelen vagyok nem rá gondolni. Halványodik már, de nem eléggé. Azt hiszem, Norma mondta azt, hogy akkor leszek túl rajta, ha már nem tudok csak úgy fejben rágerjedni.

Álomba sírom magam, de még az éjszaka közepén átmegyek Szofihoz, és az ágy melletti fotelben alszom tovább.

Vezekelek apu említése miatt. Pedig direkt hoztam fel. Mert gonosz anya vagyok.

A pszichológusom, Raniero kedves és előzékeny a heti találkozónkon, mint mindig. Teával és teasüteménnyel kínál, érdeklődik, hogy vagyok, majd közli velem, hogy elkezdhetjük tervezni a beszélgetésünk lezárását.

Mi van?

Azt mondja, nagyon sokat léptem előre az elmúlt időszakban, és öröm velem dolgozni, látja a progressziót, és úgy gondolja, most már meg fogok tudni birkózni a nehézségekkel.

Mindez nagyon szuper, én azért még gyakran érzem magam úgy rendesen szarul.

Szerinte nem ez a lényeg, mert nem azért járok oda, hogy megszüntessük a felmerülő gondjaimat, hanem hogy megtanuljak együtt élni velük. És ha megtanultam, majd maguktól elmúlnak.

Leforrázva ülök a kurva kényelmes fotelban.

És akkor ezután válaszoljon a kérdésre, nagylány: *Hogy teltek az elmúlt napjai?*

Elmondom, hogy teltek. Ugyanúgy. Közös megegyezéssel füvezhetek, és akkor nem kell gyógyszer szednem. Úgyhogy füvezek, legális és illegális formában is: tehát szívom a gusz-tustalan cannabétát és a dílerfümtől szerzett klasszikus marijuánát is, közben pedig napi szinten bunyózok a gyerekekkel. Kancás vagyok, emiatt furdal lelkiismeret, a poszt-mindful terápia pedig sokszor kelti bennem azt a benyomást, hogy szart se ér.

Raniero hümmög, jegyzetel. Kérdezi, hogy szokásommá vált-e a béta vagy a fű, én pedig elmondom neki, hogy dugiban tolom a játszótéren. Válaszként megint jegyzetelni kezd.

Ekkor elveszítem a tartásomat. Leginkább a hideg profizmusától.

– Akkor most kidob?

– Nem erről van szó. A beszélgetés lezárása külön téma, fel kell vetnünk. Még azért jöhet 2–3 alkalommal.

– Talán nem tud már nekem segíteni?

Sóhajt. Nem szeretem, ha sóhajt, nem tudom, mit jelent.

– Ez is egy folyamat lesz, és nem máról holnapra történik. Épp az imént dicsértem meg. Jól lehetett magával dolgozni. Nem is tudja, hogy ez mennyire fontos.

– Miért?

– Sajnos van, akivel nem lehet.

Felfogom, amit mond. És jól esik, de akkor is...

– Rendben van – mondom. Majd az ötvenperces beszélgetés negyvennyolcadik percében elsírom magam. Raniero pedig arra kér, hogy most már ne kezdjek új témába.

Megköszönök mindent, fizetek, és elmegyek. Házifeladatként még megkapom, hogy gondoljam végig, hová jutottam a terápia alatt.

Hazafelé egy ősrégi Amason-lemezt hallgatok, amitől kitisztul a lelkem. Sebezhetőnek érzem magam, kitaszítottnak, nem pedig megtisztultnak és nyugodtnak, amilyen ilyenkor lenni szoktam.

Ami azt illeti, hálás lehetek a pasasnak, mert ő volt az egyetlen, akinek elhittem, hogy teljesen normális azt éreznem a kislányommal való hadakozásom kapcsán, amit érzek. Utálat és szeretet ide-oda taszigáló örvényét, amit Szofi alvasképtelensége idéz elő.

Leülök egy padra, és miután kicsit jobban érzem magam, belépek a HookUpra. Megnézem, hogy mik az SOS lehetőségek. Ray esélytelen, de hamar talállok egy ráérős, egyetemista

élményt nyújtó, lépcsőházi gyorscsomagot. Olcsó, és van is egy kapcsolódó ház a közelben. HookUp *Cool+* a neve. A fizikai kivitel a leírás szerint megközelíti a párkapcsolati színvonalat, persze pont a körítéssel lesz ez olcsóbb. Semmi spagetti, semmi borozgatás. Tökéletes.

Az orrom előtt zöldre vált a lámpa. Bepötyögöm a GPS-be a ház adatait, és szinte lefutom a tíz perc sétányi távolságot.

A robotfiú neve Tom, és a lépcsőház előtt vár, majd szépen feltessékel a másodikra és behúz egy félredugott zugba. Látom, hogy az elsőn és a földszinten is dugnak. Kiakadok. Dehát ezt akartam. Ez most egy rendes, tematikus bordélyház.

– Van piád? – kérdezem Tomot, majd azzal a lendülettel el is röhögöm magam. – Hülye kérdés, bocs.

Tom idiótán vigyorog, majd a falnak tolva meghág. Az orgazmusom pillanatában pedig rám tör a sírás.

Negyed óra múlva pedig már a kis vodkás üvegemet szorongatom a park szélén. Futok haza Szofihoz, a sminkem szanaszét. Menet közben azon töröm a fejem, miként lehetséges, hogy minden csomagot + jellel kínálnak. Talán ilyen magasak az igényeim?

Mikor hazaérek, kifizetem és elküldöm a dadust. Kedves csaj, és el tudja altatni Szofit, ezért imádom. Boldog vagyok, hogy van egy kis időm megint. Így azonnal sodrok magamnak cigit. Orizsinál helyett most cannabetát örlök bele. Mert ez erősebb, kivédhetőlenebb, fix hatóanyaggal.

A korlátra dobom a lábam, és az elmúlt pár órán merengek pro és kontra. Nem figyelek, ezért közben szép csendben nagyon sokat szívok. Gyorsan be is üt az anyag.

Basszameg.

Elfelejttem, hogy előtte megittam két deci vodkát. De aztán tojok rá, jöjjön, aminek jönnie kell.

Alig tíz percen belül már szédülök, zsibbad a kezem, kalapál a szívem. Járkálok, próbálom kielégezni magamból a pánikot. Végül az ájulástól rettegve földön kúszva jutok be a fürdőbe. Kihányom magamból az egész sokkot, amitől azonnal jobban leszek.

Parahányás. Így hívtuk egyetem alatt az ilyet.

Visszamegyek az erkélyre, nehogy felkeltem Szofit. De itt rámtör egy belső, nyomorult hidegrázás. Az ilyen hiábavaló estéken fagyosnak, az átlagosnál is nehezebbnek érzem a világot. Veszek egy forró fürdőt, sok-sok vizet iszom, megszagolom a lányom haját, majd Netflixezek, de belealszom.

A DiWatchon felvillanó üzenetre riadok fel. Megérkezett az aktuális HookUp-számlám, és vele együtt egy banki jelentés, ami azt állítja, hogy lenulláztam a teljes számlámat. Pontosabban enyhe mínuszban vagyok, de még a hitelhatáron belül.

Ez azt jelenti, hogy minden pénzemet, ami a montauki házból maradt elköltöttem.

Letépek a kezemről a készüléket, majd kimerült lélekkel zuhanok az ágyba.

Még ebben a pillanatban meg is világosodom, hogy az a rohadék Raniero is emiatt akarja lezárni a terápiát. Látja a kreditképtelenségemet.

– A bűdös faszl!

Sebaj, a poszt-mindful tanfolyam receptre van, ingyen. Mert államilag támogatott hülye vagyok.

Anyámmal és a barátnőjével, Hajdinával beszélgetünk egy csirkefalatozóban. Mikor elszalad anyám újra tölteni a kólát, Hajdina letámad. Igazi sunyi nő.

– Le vagy törve kicsit – mondja.

– Anyagi gondok.

Elkerekednek a szemei.

– Anyagi?

– Hát, tudod – és itt habozok. Hajdina olyan, mintha az anyám lenne, mínusz a kínos kellemetlenség, ami akkor lép fel közöttünk, ha pajzán dolgok jönnek szóba.

– Kicsit elszaladt a bűdzsé. Elköltöttem egy... szolgáltatásra.

– Anyádék biztosan adnak kölcsön.

– Isten őrizz. El kellene magyaráznom, hogyan történhetett ez meg. – Hajdina csóválja a fejét, próbál biztató lenni.

– De hát szeret téged.

– Hajdina, én ennyi idősen már nem akarok kioktatást. Meg hát, tényleg kínos.

A pulthoz pillantok, anyám sorban áll, de már csak egy ember van előtte. Még van időm beavatni Hajdinát. Közelebb hajolok hozzá.

– HookUp – sugom neki oda.

Nem érti, úgyhogy még egyszer megteszem. De már annyira hangosan suttogok, hogy csak az nem érti, akinek Earset van a fülében.

– Áá. Értem. Én is csináltam. Nem annyira rossz ötlet, ha bírod. De azért gondold át. Vannak mellékhatásai.

Megijedek egy másodpercre, de a reakciómat elhalasztom, mert visszaér anyám az extra adag kóla light-tal.

Anyám gyanakvó, kissé maradi nő, nagyon jó szimattal. Megpróbálom előre lekötöni.

– Tegnap megdicsért a terapeutám. Azt mondta, már erős vagyok – fordulok felé.

– Brávó! Remélem, hogy érzed is ennek a súlyát.

Brávó. Mintha teniszeccsen lennénk.

– Igyekszem. De inkább kérdezz a pasikról. Kérdezd meg, van-e?

– Miért, van?

Nem válaszolok neki. Nevetünk rajta.

Hajdina látja az idegességemet. Szerencsére kisegít.

– Örül az anyád, csak azért szigorú veled, mert jót akar. Elvégre nem a barátnőd.

Anyám magyaráz valamit az elavult pszichoterápiákról, miközben én már másról töprengök. Hirtelen ötlet jön rám. Még elég jó alakom van, bár ez még a korom szerint nem is meglepő. A bőröm oké, élvezem is a dolgot. Miért ne regisztrálhatnék bioalanynak?

– Mi a véleményetek a bio-trade szabályról? – ugatok közbe.

Hajdina szeme elkerekedik.

– Miről? – kérdezi anyám.

– A tudományos alapokon megállapított jogszabályról, miszerint férfiak nem lehetnek legálisan prostituáltak, mert jobban kívánják a szexet.

– Baromság – vágja rá anyám nevetve.

– Szerintem is – egészíti ki Hajdina. – De amúgy az egész HookUp-rendszer borzasztó. Nem mindenkinek való. Az sem mindegy, mikor csinálja az ember.

– De azért abban megegyezhetünk, hogy marhára kirekesztő, és valahol megszégyenítő is – teszi hozzá anyám, miközben furcsa pillantásokkal bombázza őt Hajdina.

Anyá nem tudja, hogy egy perce már én is tudom Hajdináról, amit eddig csak ő tudott.

– Ismerek egy csoportot, ahol foglalkoznak olyanokkal, akik bekattantak ettől a munkától. Egy merkabah meditációs csoport.

Villan a DiWatchomon egy üzenet. Hajdina elküldte a webcímüket.

Jót akar nekem, pedig még semmi nem történt, csak ötletelek.

– Jól lehet ezzel keresni egyáltalán? – kérdezem.

– Ha jól tudom, a bio mindig is többet ért, mint a szintetikus, vagy mi.

– Vegán – vágjuk rá egyszerre Hajdinával. Aztán lesütött szemmel még hozzá teszi: – De elég jól fizethet, igen.

Nem piszkálhatom tovább a témát, mert anyám a végén politikát csinál ebből is, mint a legtöbb dologból. Megiszom a kólát, és egy találkozóra hivatkozva lelépek. Hajdinának egy néma köszönömöt mormolok az órámra koppintva, és abban reménykedek, hogy ez elég lesz.

Mivel nincs jobb dolgom aznap délután, és a dadus munkaidejéből még hátravan pár óra, elmegyek erre a meditációs izére, amit Hajdina ajánlott.

Lepukkant vagy stílusosan puritán lakásban találok magam a belváros egykori zsidónegyedében, ahol egy hippi lány a recepciónak nevezett, foszlott bőrknapén ülve élő prospektusként elmagyarázza nekem, hogy ha képes vagyok visszatartani az orgazmusomat, az aurám megtelhet energiával és elnyerhetem az örök életet. Emellett, ha rendszeresen végzem a meditációs tananyagot, a testemet körülvevő fénytetek megtisztulnak, pörögni kezdenek, én pedig megváltozom. Persze azért óva int az esetleges dimenzióváltástól, mint a merkabah meditátorok titkos függőségétől.

– Szóval az egész egy jól kidolgozott légzőgyakorlat? – kérdezem a lánytól, aki erre megtorpan jól begyakorolt mondandójában.

– Hát, tulajdonképpen, igen.

– Akkor köszönöm – mondom, és már ott sem vagyok.

Már hazafelé sétálok, amikor Ray hív. A neve mellett ott a cuki megcsillagozás, ami azt jelenti: *Igazolt Fizetett Hirdetés*. Csak emlékeztetne rá, hogy milyen jó is volt a múltkori éjszaka, és hogy szívesen megismételné.

Megismételni, igen. Mert itt nincs előrelépés, tervek, jövőkép. A legrémisztőbb az egészben az intimitás hiánya lehet. Rossz passzban vagyok, és ennél még az is jobbnak tűnik, hogy a vegán zónából kilépve bevessem magam a valódi piacon. Pénzem is lesz. Úgyhogy elhatározom magam, amint hazaérek, elkészítem a profilomat.

Az MBCT szobában ülök, egy alabástrom színű számítógépfal előtt. Egyetlen gomb, led vagy bármilyen input-output egység sem látszik a falon.

Halk, puha hangon megszólal a rendszer.

Helyezkedjen el kényelmesen. Húnyja le a szemét.

Itt a gép vár, számol, rendkívül udvarias, majd folytatja.

Érezze a környezetét, a testét. Érezze, ahogy érintkezik a tárgyakkal. A talpát, ahogy a talajon nyugszik, a combját, a fenekét a széken, majd feljebb és tovább a hátát, egészen a merrev nyaki izmokig.

Végigveszem magam, a saját testem. Mikor először csináltam ezt, türelmetlen és ideges lettem. Mióta beláttam, hogy működik, már nem vagyok annyira az.

Egy percm van erre, végrehajtom, majd tovább lépünk.

Most figyelje meg a légzését.

Figyelem.

Képzelve el, hogy egy buborék bebújik az orrán, majd a légcsövét követve szétterül és felszívódik a tüdejében.

Rögtön ezután, kilégzéskor, képzelje el, ahogy egy másik buborék a testéből a tüdején és a légcsövein keresztül összegyűlik, majd távozik az orrán, ott, ahol bejött.

Elképzelem. Beszívom, kilélegzem.

Ezt elvégzem még többször. Két-három percen át, ami nagy szó. Eleinte ebből fél perccet enged a rendszer, mert képtelenség tovább bírni anélkül, hogy az ember el ne kezdje befolyásolni a légzését. Vagy hogy be ne golyózzon tőle, ha hajlamos rá. El is hangzik az erre vonatkozó litánia.

A cél nem a légzésünk direkt befolyásolása vagy lassítása, pusztán annak megfigyelése. A légzés megfigyelése a feladat helyes és tartós végrehajtásakor automatikusan a légzés lassulását, így a lehetséges kívánt hatást eredményezi majd.

Paradoxon. Ahogy a melankólia leküzdése is az.

A gép egy ponton felteszi a kérdést, mely érzés az, ami a leginkább nyomaszt. Ez az érzés aztán a légzőgyakorlat legvégén, mint egy elfojtott, de megkerülhetetlen jelenés automatikusan előtérbe nyomakszik.

Azt mondom: a melankólia.

A melankólia litániája a légzéséhez hasonló: *A melankólia egy érzés, egy gondolat. Képzeld el, hogy minden érzés egy felhő, és minden gondolat a pára a felhőben szétszóródva. Képzeld el, ahogy a szél, ez a természetes, befolyásolhatatlan erő elfújja az érzéseket és gondolatokat. Az érzések és gondolatok pedig jönnek és mennek. Mennek és jönnek. Ezek nem mi vagyunk: mi magunk pusztán a figyelők vagyunk. A figyelem valóságot teremt. A következtetés: a gondolkodási zavarból nem tudjuk „kigondolkodni magunkat”. A gondolkodás engedése, előtérbe kerülése, majd megszűnése a cél. A természetes előtérbe kerülés eredményezi a gondolat tisztulását, megszűnését.*

James. Melankólia. A montauki ház. Egy meg nem született kisfiú. Az, ahogy látom magam negyven, ötven, hatvan évesen. Annak szomorú tapasztalata, hogy hiába képzelem el magam, minden perccel beljebb lépek a változásba. Az elmém képtelen lehorgonyozni. A szexualitásom az egyetlen. Hagynom kell.

Nem érzek persze semmit. Mire eltelik vagy húsz perc, megszűnik a végtagjaim nehézkedése. A testem ilyenkor gyakran egy picit felemelkedik, elszakad a talajtól, majd oldalra dől.

Kissé felemelkedve és megdőlvé függök így a levegőben.

Most, hogy a gyakorlat végére értünk, megkezdjük a tudatos légzést.

Öt másodpercen át be.

Három másodpercen át bent tartva.

Majd amilyen lassan csak lehet, de minimum tíz másodpercen át kifújjuk.

Ismételni négyszer.

Mire a harmadik körhöz érek, a testem megtelik figyelemmel és jelenléttel. Az ötödiknél már megmozdítom a csuklómat.

Mikor kinyitom a szememet, a látásom éles. A figyelmem tiszta. Az elmém csendes.

Már nem vagyok ideges a gyakorlattól.

Felállok, és a felvillanó ledlámpához tartom a DiWatchomat. Levonja az összeget, ami jelen esetben nulla, mert receptem van rá. Hála az automatizált rendszerek olcsó üzemeltetésének, sok minden működőképes így.

Mivel használatba vettem a számlámat, emlékeztetőt kapok a fogyóban lévő kreditketről. Aztán egy reklámot a Szükségszolgáltatások Kredithiteléről.

Kilépek az MCBT szobából, majd ki az utcára. Aznap már nyugodt vagyok, cserébe szüntelenül James jár a fejemben. Ilyen ez.

A padon ülök a játszótéren, Szofi édesen játszik a homokozóban. Épp a HookUp-eladói fiókomat töltöm fel, bio kategóriában. Előnyös képeket csatolok magamról, majd beállítok egy, a rendszer által ajánlott tarifát.

A sors kezeként Hajdina hív telefonon, és arról kérdez, milyen volt meditációs csapat.

– Azt mondták, soha többé ne maszturbáljak – mondom.

– Jaj, drágám – nyaffant egyet Hajdina, majd belekezd az előadásba arról, hogy a HookUp így meg úgy, de hogy persze mennyire jó volt neki az az időszak.

Nézem közben a kislányomat, és gyönyörködöm a kora őszi metropolisz fényeiben. Minimális szmog, pára és a naplemente. Hajdina beszélt tovább.

Raytól közben újabb reklámtartalom érkezik, ezúttal üzenet formájában. Megnézem. Egy félmeztelen, stilizált fotó a pasas felső testéről, amit azért kaphattam, mert aktivitást mutattam az alkalmazásban.

Hajdinát leteszem, mert közben megérkezik a dadus Szofiért. Ranieróhoz megyek, talán az utolsó előtti, vagy az azelőtti alkalomra.

A doki az ülésen megkérdezi, jutottam-e valamire a terápiánkkal kapcsolatban. Én pedig őszinte vagyok, és elmondom, hogy mivel nem fogok tudni hozzá járni, erősen elkezdtem inkább az MCBT programra koncentrálni. Nyilván tudja, hogy ingyenes, és gondoltam jelzem neki, hogy értek a szóból.

A házifeladatot illetően előadok valami halandzsát arról, hogy határozottabbnak érzem magam, amiben azért van igazság. És hogy rájöttem, a nehézségeim a szexualitásomhoz való viszonyomban realizálódnak.

Raniero erre elismerően bólogat. Megdicsér, azt mondja, a terápia fontos lépése, hogy közel egyértelmű állításokat tudjunk közölni saját magunkról.

– Akkor is, ha ezek az állítások teljesen spontán jönnek? – kérdezem.

– Akkor is – mondja.

Ezután panaszodom még neki picit a magányról, és hogy mennyire nehéz talpra állnom a sok-sok HookUp-találkozó után, de azt nem mondom el neki, hogy úgy döntöttem, magamat is áruba bocsátom.

Kíváncsi leszek, hogyan reagál majd, ha kap a fiókomtól egy újabb kreditértéstit. Elcseszte, mert onnan már nem lesz visszaút.

Este hazaküldöm a dadust, és befekszem Szofi mellé az ágyba. Várom, hogy elaludjon a DiPlay-jel a kezében. Közben elszívom az esti biobétámat. A pipa oldalán a digitális reklám: *Maximális Hatóanyag. Garantált Élmény.* Szofi nem kérdezi meg mi az, nem is érdekli.

Mikor a végére érek, pittyen a készülékem, megjön az első megrendelés. Valaki le akar feküdni velem.

Alig kapok levegőt, annyira izgatott leszek.

Egy TonyBoi nevű felhasználótól érkezik a kérés. Azt írja, éppen rám várt, tökéletes lennék a számára, stb. Mikor tudnánk találkozni? Kép persze nincs. A szolgáltatás szerint én nem válogathatok. Maximum a helyszínen, ami mindenkinek kínos. Én kapok egy szar értékelést, plusz rámegy az időm is.

Ajánlom neki a másnap estét. A találkozó helyszínéül az egykori egyetemi kampuszom bárját jelöli meg. Lesz ott egy jó kis retro tripedelic koncert, megismerkedhetünk, és rákésülhetünk az estére. Jól ismerem a helyet, úgyhogy örülök. Viszont én szívem szerint hamar a lényegre térnék, de a vásárlónak mindig igaza van. A hely mondjuk furcsa választás. Biztos egy pénzes pasi egyetemista fiacskája.

Mikor Szofi elalszik, kimegyek a teraszra, hogy elszívjam a biobétámat. Ki sem veszem a kezéből a DiPlayt. Isten mentsen tőle, hogy felébredjen.

Kellemesen és puhán benyomok a pipától. Zuhany nélkül dőlök ezúttal a saját ágyamba.

Szeptember vége van, de az irodában még mindig szötyög a légkondi, ugyanis 32 fok van odakint. A főnököm, Dora terepre készül a gyakornoklányokkal. Niké, a pletykafészek lehuppan mellém, és kifaggat arról, van-e már valakim. Bár gyanítom, hogy őt csak a szex érdekli.

– Ma este lesz – mondom neki. Végre tudok dobni neki valami csontot, hátha hamar leszáll rólam.

– Komolyan?

– Te már nem hittél bennem.

– Hát, nem is tudom. Mutasd a pasast.

Dora is lecsap a történetre. Ő más, mint Niké, romantikus alkat.

– Semmi különös. Egy nyomulós seggfej. – Ha képet kell mutatnom, bajban leszek.

– Jobb a semminél, nem? – kérdezi Niké.

– Maradj már – szól közbe Dora. – Kicsit több tapintatot.

Felém fordul.

– Szóval van képed?

Kínos, de nem érdekel. Bevillantom Ray egyik, exkluzíve nekem küldött fotóját. A megrendelést fix profillal árulják. Ha rászánok egy minimum kreditmennyiséget, akkor láthatok egyebeket is. Én rászántam, ezért tele vagyok a képeivel.

– Hoppá – Niké nagyot néz, mintha le is fagyyna. Kisebb büszkeséget érzek.

– Elhiszem róla, hogy nyomulós seggfej – mondja Dora. Jogosan: a fotón latino szettben nyomul a fickó, kigombolt ingben, koktéllal a kezében ül egy bárban a sétányon.

– Profi a csávó – jegyzi meg Niké. – Mármost gondolom...

– Ami azt illeti, az.

– Akkor már volt valami.

Hümmögök, rejtélyeskedem.

– Hát, a HookUpnál biztos jobb – mondja Dora, közben menni készül.

De Niké rákontráz.

– Nem kell szidni a szolgáltatókat. Igenis van, akinek ez jelenti a boldogságot.

– A végén piac? Ugyan. Akkor már egy szívóeszköz.

Niké felröhög. A főnök végre bepillantást engedett a magánélete rejtelseibe.

– Azért ott a bio is – kacsintok rájuk. Közben azért kicsordul az izzadság a hónom alól. És fejben közben már máshol járok.

Ki a fene ez a TonyBoi? Tényleg egy milf-őrült egyetemista? Vajon tiszta pali? Mi van, ha el kell utasítanom? Mi van, ha egy valódi seggfej?

Niké szakítja meg a gondolatmenetemet.

– Jó ízlésed van – duruzsolja a fülembe úgy, hogy Dora ne hallja. Elnevetem magam. Közben komoly képet vág. Ami furcsa.

– Csak nem? – kérdezem.

Niké viszont beindítja a kávégépet, talán már nem is hallotta a kérdésemet. Nem feszegetem tovább.

Kora este a játszótéren. Naplemente, pezsgő parkélet a belvárosban. Szofi épp homoklevessel kínál, kanalat nyom az arcomba. Bébirépa ujjait érzem a térdemen.

Eljátszom, hogy eszem belőle. Közben a vaporizert szorongatom a dzsekim zsebében. Nincs kedvem a fák közé menni. Nem szeretném magára hagyni őt, egyedül játszik.

A dadussal megbeszéltem, hogy ha szükséges, ott alszik nálam éjszaka. Már csak Szofi-val kellene egyeztetnem valahogy.

Nem érdekel, hogy körül vagyok véve anyukákkal, előkapom a vaport, és egyetlen hosszú slukk erejéig aláizzítok. Szagtalan, diszkrét és gyors.

– Szofika. Lehet, hogy ma nem alszom otthon. És a dada fog oviba vinni, jó?

A kicsim odalép, lapáttal és edénnyel a kezében maszatol.

– Miért?

– Anyának dolga lesz este, és lehet, hogy csak későn ér haza. Megígéred, hogy szépen alszol majd?

Bólogat. Megsajnálom.

– Milyen dolog?

Nem kezdek el már most bujkálni a lányom elől, ezért elmondom.

– Egy bácsival találkozom, randim lesz.

Néz maga elé, forgatja a lapátot a kezében, közben egy kicsit gondolkodik.

– Szerelmes vagy?

Egy nő a szomszédos padról felém fordul.

– Meghalt a férjem – súgom oda neki, majd vissza Szofinak. – Még nem tudom, hogy szerelmes vagyok-e. De lehet.

– Lehet? – kérdezi tétován.

– Aha. Na, gyere.

Hazamegyünk, teleengedjük a kádat, és együtt lefürdünk. Hétkor aztán lepasszolom a dadusnak.

Mielőtt elmennék a kampuszra, teleeszem magam Downtown Mother dupla vegánsajtos vegaburgerével. Nem tudom, mennyit akar inni, vagy szívni majd ez a TonyBoi, ezért jobbnak érztem előre feltölteni a raktáraitam. Röhögök magamon. Éppúgy taktikázom az evéssel, mint az egyetemi bulik előtt. És ezt a fogást még Normától tanultam.

Épphogy elindulok evés után, amikor üzenetet küld a fickó, hogy elnézést kér, de inkább találkozzunk a Gutteridge-ben. Ez is tipikus egyetemi hely, pár utcával arrébb, úgyhogy odavitetem magam taxival.

Mikor belépek a helyre, lesokkolok. Hús-huszonegy éves srácokból álló banda ezeréves zenét játszik. Velvet Underground, egy kis modern ízzel – mondja a csaj az infós pultnál.

– Ma már mindenki csak feldolgozást játszik – teszi hozzá nevetve, majd megkérdezi, veszek-e jegyet. Én pedig az első hookupos biorandim alkalmával jegyet veszek az *Izzadó Rabszolganduszok* nevű feldolgozásbanda koncertjére.

Kicsit kavargott a gyomrom.

A legrosszabb, hogy a saját húszas éveimre emlékeztet. És ez most rohadtul nem hiányzott. Nem James, hanem a James előtti évek törtek elő. Amiket szerettem, imádtam, és most, hogy ő már nincs, elpocsékoltt értéktelen tapasztalatnak éreztem az azóta eltelt időt. Éreztem, hogy innom kell. Talán csak a dupla vegántömb nyomta a gyomorszájamat.

TonyBoi eközben újabb üzenetet küld, hogy késik, de mindenképpen jön. Mert ki nem hagyna. Előveszem vapóm, és beülök a *Vaporizer* tábla alá. Két mélyet szippantok, majd kérek a pultnál egy gintonicot.

Hamár egyetemi retró, legyen tökéletes.

A gin mára ritka pia, ezért örült drága, de jól esik, hamar elkezdem élvezni a zenét, ami nem is rossz. Meditatív, ismétlődő gitárdallam, lüktető basszus és jobbra-balra kacsázó szintetizátor-hangok töltik fel a helyet. Beállok lötyögni az egyetemista arcok közé. Egy fiú a nulladik percben rám kattan, de megrázom a fejem, úgyhogy lelép. Aztán elkezdenek egy számot, a *Buddyt*, amit én is ismerek, de az már nem jutott eszembe, kié a dal.

Pár perc után szinte már tombolok, előtör belőlem a lendület, és azok a mozgalmas, aktív évek, amikor huszonötévesen minden politikai témára és minden intelligens pasira beindultam. Felpörget a helyzet, de közben picit nyomaszt is, mert már idegen.

Hogy aztán az egész helyzet még hihetlenebbé váljon, egyszer csak megkocogtatja a vállamat valaki, majd a fülembé súg egy *hellót*. Ezer éves barátom Zo az, az egykori legjobb barátom, Regina egyetemista szerelme volt. A nyakába ugrok, annyira megörülök neki.

– Te meg mi a fenét csinálsz itt? – kérdezem.

– Hát, én elég gyakran, tudod... Miért, te?

Eszembe jut TonyBoi. Nem igazán érdekel most, csak felismer majd, ha akar.

– Várok valakire, de még nem bukkant fel – mondom.

Reszket a lábam, annyira örülök Zo-nak. És mert annyira jól néz ki.

A pulthoz megyünk, és lehúzzunk egy tequilát, hogy megünnepeljük a véletlen találkozót. Sablonos nosztalgiába kezdünk, de nem érdekel. Ez most támpontot ad a bizonytalan estének. Zo hoz még egy kört, nekem gint, magának egy sört, és visszarángat táncolni.

A srác teljesen odavan, össze-vissza ugrál, és éppen olyan idegesítő módon táncol, ahogy annak idején. Még több nosztalgia, még több melegség és szorongató elidegenedés egykori önmagamtól. Zo szétlocsolja a piáját, mindenkinek nekimegy, de valahogy szeretném azt hinni, hogy ez a hirtelen baromkodás nekem szól.

Ahogy beüt a whisky a béta mellett és ahogy magával ránt Zo örülete, kezdek kiengedni. Kinyílik a lelkemben egy folyosó, amin keresztül a saját jövőmbé pillantok egy másodpercre. És erre már jó ideje képtelen vagyok.

Nézem Zozót, és már nem bírom visszatartani a nevetésemet. A srác tényleg mindent belead. Régen az ilyen arcokról azt gondoltam, hogy amolyan direkt idióták, akik megátsszák, hogy jól érzik magukat és igazából csak feltűnést akarnak kelteni.

Odalépek hozzá, és a fülebe súgok.

– Jó lenne, ha el tudnál mesélni mindent.

– Jó – ordítja, majd tovább ugrabugrál. Amikor vége a számnak leülünk egy félreeső kánpérra.

– És mi a helyzet Reginával? – kérdezem. Észlelem, hogy nem tetszik neki a kérdés. – Bocs, de ezer éve nem hallottam róla.

– Mert férjhez mentél.

– Hát, igen. Tudod, ez nem tartott sokáig.

Erre aztán egy simogatás volt a válasz.

– Ne sajnálj, túl vagyok rajta.

– Ezt látom.

– Szóval Regina?

Hátradől a széken, játssza a menőt. Tényleg be akar vágódni nálam.

– Hát, tudod, vannak eltéphetetlen kötelékek – mondja sejtelmesen vigyorogva. Aha.

– Akkor még mindig... találkoztok?

– Ő volt a nagy szerelmem.

– Nekem meg a legjobb barátom.

Zo kimegy a mosdóba. Én pedig elkönyvelem magamban, hogy az első kuncsaftom eltűnt a francba. Sosem gondoltam volna, hogy ilyen van. De van. Még hogy a pasik mindenáron dugni akarnak. Elsötétítem a DiWatchot, és bámulom tovább az embereket. A zene nem rossz, de ezt már nem ismerem.

Tíz perc múlva jön vissza Zo két újabb tequilával.

Rázom a fejem, és a ginre mutatok.

– A kedvemért – könyörög.

Arra gondolok, hogy mégsem lesz ma este pénzem, úgyhogy végül lehúzzom ezt a szart.

Fintorgok, Zozo erre kinevet, aztán lesmárol.

– Menjünk el hozzám – súgja a fülemből.

– Nem sokat vacakolsz.

Erre megint nevet. Tényleg huszonöt maradt, nem csak a nosztalgia hajtja.

A DiWatchomra pillantok. A mocsadék TonyBoi még csak nem is írt semmit, úgyhogy lelépek Zóval, nincs vesztenivalóm mára. Hányini pedig Zo lakásában is tudok.

Másnap délelőtt a készülékem rezgésére ébredek. A dadus írja, hogy minden rendben, Szofi oviban van, rendesen viselkedett.

Kérdezem, hogy nem jajveszékelt-e a hiányom miatt, és mint kiderült, nem. Talán neki is jó volt egy éjszakát nélkülem.

Várt azonban egy másik üzenet is. Ray írt, hogy még mindig nem felejtett el, és hogy találkozhatnánk, mert elképesztően megkedvelt, szimpatikus vagyok neki. Megírom neki, hogy talán elköltözzöm külföldre, de azért kedves tőle.

Elsuhanok zuhanyozni, és mire visszaérek, Zozo már felébred. Ahogy venném vissza a koszos, pia és izzadságszagú ruhámat, a pasi magához húz. Mintha a nője lennék. Furcsa, de azért tetszik is.

– Ezt most még ne – mondom neki, de elnevetem magam. – Bocs, mennem kell.

– De mi az, hogy még? – kérdezi tágra nyílt szemekkel.

– Inkább menj vissza aludni. Kicsit bűdös vagy.

Dünnögve kel ki az ágyból.

– Nem fáj a fejed?

– Nem én tűntem el tíz percre a klotyóban, úgyhogy nem.

Röhög egyet, majd rám néz. Karikásak a szemei.

Nézzük egymást egy pár másodpercig. Arra gondolok, hogy jó: lefeküdtem az egykori legjobb barátom gyerekkori szerelmével. Aztán megállapítom, hogy ez a fickó semmit nem fejlődött.

Fújtatva feláll, és a nadrágjához sétál. Ellenőrzi a kijelzőjét.

- Figyelj. Ha menned kell, oké, de azt tudnod kell, hogy amúgy én rendelvelek meg.
- Te rendeltél? Mit?
- Néz rám, mosolyog, búvólni akar, vagy nem is tudom, jófejnek tűnni.
- Én vagyok TonyBoi.
- Nem te vagy.

Az egész érzelmi hanyatlás egy másodpercen belül megy végbe. Elnehezül az arcom. Érzem, most rondák lehetnek a vonásaim.

Folytatom az öltözködést, ő beszél helyettem.

– Figyelj, megértem, ha ez most... nem tudom, rosszul esik. Nem így terveztem. Ez egy nagyon jó este volt. Több volt egy hookupnál, ezt te is tudod.

Bólogatok. De nem is tudom, mit mondjak. A gyomromban kalapál a szívem. Ez most fáj nekem?

Zozo odalép hozzám. Megint próbál megölelni. Nem tudok ellenkezni, de azért van anynyi lélekjelenlétem, hogy ne hagyjam intimmé válni a pillanatot.

Eltolom magamtól. Leül elém az ágyra, és stírolni kezd. Kaján képet vág. Ettől térek magamhoz.

– Nem mondasz semmit? – kérdezi.

– De mondok.

Kérdő tekintettel néz rám. Vár valamit.

– Figyelj. Nincs ezzel gáz. De akkor fizess ki, légyszíves.

Kicsit megdöbben. De nem baj, döbbenjen.

– Ezt akarod?

Bólogatok neki, szívom az orromat. Érzem, minden porcikámon, hogy belül nem ezt akartam. Remeg a térdem.

– Igen, ezt.

– Oké – mondja, majd belép a fürdőbe, és magára csukja az ajtót.

Míg zuhanyik, megnyitom az alkalmazást és beikszelem a kis négyzetben, hogy a találkozó létrejött, majd lelépek.

Már az utcán sétálok, amikor jóvá íródik a TonyBoi-nak kiszámlázott összeg. Látom, hogy borraivalót is adott.

Rám akar törni a sírás, ezért tempós gyaloglásba kezdek.

Negyed óra után kezdem érezni a tegnap estét, a fáradságot, úgyhogy beülök egy kávézóba töltődni.

Míg pincérre várok, megrendelem magamnak másnap estére Rayt. Azonnal és készségesen válaszol. *Már vártam a jelentkezésedet*, bla, bla, nem olvasom végig. Bezárom a csetet, a kibuggyanó könnyeimet törölgetem.

Dupla espressót rendelek magtejjel, meg egy salátát. Igyekszem rendbe hozni magam, aztán eldöntöm, a következő találkozón megmondom Ranierónak, hogy révbe értem, úgyhogy végeztem vele.

■ ■ ■

Etetés

Állatok gyűlnek az eresz alá, összehúzzák maguk,
úgy reszketnek. Most kell jónak lenni.

Aki távolra néz, látóterébe sétálnak, aki közel keres,
félő, hogy csak darabokat lát. Az észlelés elsőrangú
élmény, tiszta állapot. Nagy levegő, rövid távú tervek,
így nem lehet baj.

Mi a betűket kerestük, emlékszel, idejekorán tanítottál
meg olvasni. Nem volt hiba, de egy idő után megsaporodott
ismert szavaim száma, ez lehetett a bűnbeesés.

Krisztus vére cseppekben tapad a fűhöz, legyen áldott
minden szál. Aki ezt legeli, belepusztulhat, az első falat
után annyit kíván, de aki túléli, akinek gyomra a lehetetlen
mennyeiségeket is befogadja, abból lesz az új jövődőlő.

A hosszúságban ma is hiszek, emlékszel, te mondtad
egyszer, hogy össze ne törjem, ami magától eltörhet,
a darabokra hullót pedig ragasztani nem kell. Gyöngyimáid
őrzöm, ezek szentségeim, de áldozni csak te voltál képes.

* A szerző a művek megírásának idején a Petőfi Irodalmi Múzeum Móricz-ösztöndíjában részesült.

Siratóének a tárgyakról

Minden, amit magammal vihettem volna, most a tenger fenekén lebeg. Szerencsés vagyok, ha a hullámok néha partra vetnek egy-egy fecnit régi napjaimból. Könyvgerincekre fészkelnek ezentúl a kagylók, minden víziállat tárgyaik között találhat ezután hazát. Hallgatnom kellett volna rád, amikor azt mondtad, még megmenthetők a dolgok, még be lehet pakolni a csomagtartóba az összes dobozt. De féltem megemelni őket, féltem, hogy csak úgy találok rajtuk fogást, hogy az aljuk közben kiszakad és porba hull, amit mindeddig gyűjtögettem, pedig ezek mind az idáig leélt éveim. Mi lesz ezután velük? Ki hiszi el majd, hogy tényleg léteznek? Nem akartam, csak bizonyítani, hogy meg tudom tartani a tárgyakat legalább, ha az emlékeket nem is. Ha lenne egy tengeralattjáróm, mindent összegyűjthetnék, még kihúzhatnám a cápa fogak közül ékszereim. Szeretném legyőzni a pusztulást, de minden másodperccel erősebbé válik. Só marja szét a ruhákat, amiket viseltem, mikor veled találkoztam, teknősök lábára tekerednek a filmszalagok, az el nem lőtt képek mindegyikén te vagy. Ez épp a széthullás, és én akárhogy szeretnék, nem tehetek ellene semmit. Mindenből újat kell vennem, mindent el kell temetnem, ahogy a víz a rád emlékeztető dolgokat és ahogy a föld téged. Hallgatnom kellett volna rád, mikor azt mondtad, nem lesz így jó, de látod, homokos a part, még építhetek belőle várat, csak arra kell vigyáznom, kevés vizet használjak hozzá. Amennyitől összetapadnak a falak, de nem öntik el a szobát. Most már közelről ismerem a végső elvesztést, mégis meztelenül állok, mint akinek valóban semmi sincsen, pedig ez a legnagyobb tudás.

Horváth Florencia 2002-ben született Celldömölkön. Jelenleg Budapesten él. Az ELTE magyar szakos hallgatója, verseket, kritikákat, cikkeket ír.

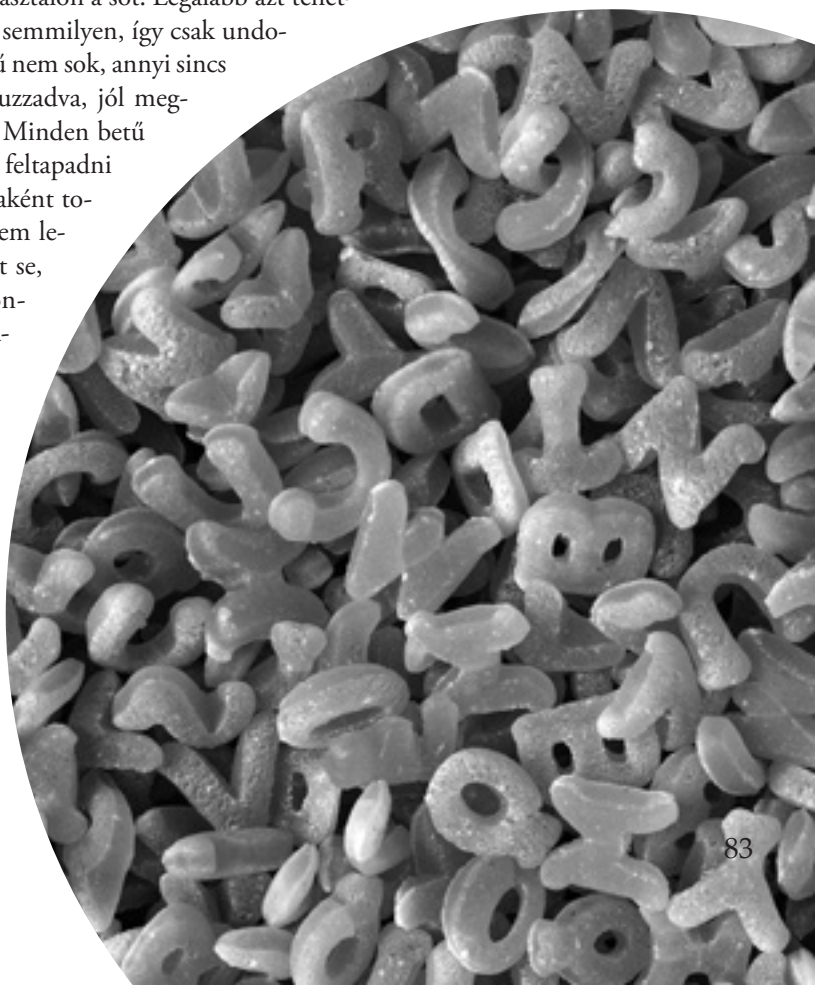

BETŰtészta

(a *Bábukák – kisvárosi mendemondák* c. ciklusból)

H onnan bújhat ez elő ilyen élénken? Iskolai étkezdék összetéveszthetetlen szaga! Felmosórongy és kelkáposzta, hússzag, izzadt konyhás néni és forró, szenes morzsákat rejtő sütszag, Maggi ételízesítő és égett olaj terjengése. Egyensúlyban a padló mocskok és klórszagával. Éhség és hányinger mérlege billeg. Sorban állás, soron kívül ebédet kapók, tolongás, tipegés, álmos déli óra, ólmos kopogású tányérkoccanások, alumínium evőeszközök elgörbülő csikorgása, halványszínű ételek, sótlanság, idegesítő moraj, iskola, iskola ki a csoda jár oda? Előkúszik és átver egy régi hullámhossz, amitől egy idő után begerjedek, magam se tudom, miért, de feszült és ideges leszek. Elmúlik az étvágyam, de harapni szeretnék, valamibe vagy valakibe, semmi mást nem akarok, csak jól beleharapni és a fogam közt tartva rázni egy ideig azt a másikat, míg ki nem szakad a harapásnyi hús belőle, arcomon pedig folyik valami meleg, nyál, vér, szaft. Ez vagyok én, ilyen vagyok! Csorbán nőtt fogaim félkaréjának nyomán serked ki ez a sok vér. Bosszúból. Mert olyan vagyok, amilyen. Vézna, cingár, szemüveges, nem focizok, gyenge vagyok matekból, magamnak való, titokzatoskodó, tudáلكos, de valódi tudáshoz, ötlethez sajnos már buta vagyok, olyan, aki elbújik olvasni a szertárajtó mögé. Mondom is magamnak: – Hát látod, milyen vacak vagy, egyik tantárgyból se vagy kitűnő, átlagos vagy, sőt inkább átlag alatti, mondjuk, legfeljebb ha közepesen jó, de az is csak olykor-olykor, nagy véletlenül. Ráadásul tornából is fel vagy mentve. Görbe a hátad, cingárok a lábaid, csirkeszárnynak megfelelő nagyságú a bicepszed. Szemüveges vagy, hosszúak a karjaid, bordáid kitapogathatók. Meg is néznek most. Alaposan. Eddig nem jártam ebédelni az iskolai étkezdébe. De máától. Lassan rám kerül a sor. Sustorognak. Ki ez a nem túl életrevaló, egyáltalán mit pusztítja ez itt az iskolai étkezde kosztját? Miért nem eszik otthon, vagy haljon éhen, vagy legyen vele akárm! Na, takarodj, na, te izé, mit csinálsz! Naponta ezt hallom majd? A csúfolódást. A kérdéseket. Ki ez a senki? Mit furakodik? Mars hátra! Kell tockos? Vágjátok nyakon a nyikhajt! Mindig a sor végére kerülök majd, nekem ez jut! Más már addigra régén jóllakot, mire én a leveshez érkezem. Abból már csak valami színtelen, ritkás lötty marad, mire odajutok, tetején dermedt zsírkarikákkal, roncsolt zöldségarabokkal, teljesen szétfőtt betűtésztával. Mint most is. Csontleves betűtésztával. Benne a teljes ABC. Amiből a lányok, a tanári asztal mellett ülő eminens lányok a tányérjuk szélén jósolnak. Azaz nevetek raknak ki, s úgy hiszik, kinek milyen betűsor jön ki elsőre, olyan nevű lesz a szeretője. Legalábbis ilyen babonásokkal etetik egymást, meg magukat is. Szó és betű szerint a tányér szélére is kirakott tésztával. Jani, Tomi, Sanyi, Gabi, Oti, Pali, Tibi. Úgy látszik,

sok az I betű a tésztaiban, sok az O betű a tésztaiban, bőven van A betű, meg néhány X és V is, szóval van választék, de úgy látszik, ezek a gyakori formák a legnépszerűbbek. Nem rakható ki az egész ABC, hiába mondják, aki ezt hiszi, téved, ez csak egy kereskedelmi reklámfogás. Azt állítani, hogy azért jó a betűtészta, hogy az iskolai étkezdében evés közben is tanulnak a gyerekek és a versenyszellemet is javítja! Hogy ettől lesz a példás szikra, meg kiből lehet jó pionír? Hát csak abból, aki jól tud olvasni. Ráadásul a cirill betűket is. Cirill betűtészta viszont eddig nem fordult elő az iskolai étkezdében. A kiadó pult felett a nagy felirat: Lenin élt, él és élni fog! Iskolai étkezdé ételkiadó, hetvenes évek, huszadik század, Tejút, Naprendszer, harmadik bolygó, északi félteke. Szocialista rendszer. Imperialisták, féltek-e? Ilyen oktatási eszközöktől, mint a betűtészta? Hej, te bunkócscsa, te drága! Sokszor elskandálták ezt évnnyitón. A lenini hármast is, ezzel a tanulni dologgal, ezt meg a szocializmus nagy ünnepein, februárban, novemberben, májusban, ki tudja, hányszor s miféle alkalmakkor tolták a fejembe. Mindig úgy hallottam ezt a gyorsan elszavalt pár szót, hogy leningvég lenin ég és égni fog. Mert a fogatlan részeges pionírvezető bácsi mondta ezt, rossz mikrofonba, rossz hangerősítőbe. Rosszul. Pöszén. Emiatt ezt nem értettem teljesen, miért kell valami lening végének most elégni, és még egyszer valamikor még a jövőben is miért kell neki égni? Csak nem talán boszorkány volt? Akkoriban éppen boszorkányokról olvastam, meg hogy milyen sötét volt. A középkor. Az imperializmus. A kapitalizmus. Na, kisokos véznaság! Te, aki olyan könyvet már olvastál a szertár ajtaja mögé bújva, ahol boszorkányok és bűbájos emberek máglyán elégetéséről volt szó, te így értetted a szocialista szlogeneket! Lelked rajta! Igaz, olvastam ilyenekről. Nem nagyon szerettem azt a részt olvasni, ahol éppen embereket égetnek. De hát a betűk mindent leírnak, azoktól minden kitelik, a világ betűkből áll, a betűk a világ. Még akkor is, ha amúgy meg nincs ki mind a tésztazacskóban. Ami a boltban negyedkilós, de hiába keresném, nincs ki az egész ábécé belőle, és csak valaki unatkozott a tésztagyárban. Nagy újtási javaslatként meg ez lett a vége. A jólnevelt kétcopfos kislányoknál a tányérszélre kirakott fiúnevek. Nekik már minden arról szól, nekik már mellük van, és néha megnézi őket a tornatanár. Jó alaposan. Főleg deréktájéktól lefelé. A domborulataikat. Ezek meg? Ezek a lányok, azt hiszik, létezik jóslat, és igen, sok a fiúnév, majd valaki megtalálja őket. Csak az enyém, az én nevem, az nincs közt, a kirakottak közt. Kikaptam a levest. Lassan kanalaztam a zsíros, kissé ízetlen lötytyöt. Sóvárogova nézi a tanári asztalon a sót! Legalább azt tehetnék bele, legalább sós lenne, de így semmilyen, így csak undorító, langyos és egy rohadt egész betű nem sok, annyi sincs benne. Csak a törmelék, jól megduzzadva, jól megszívva magát ezzel az ízetlenséggel. Minden betű ragacsossá válva, fogra, szájpadrásra feltapadni kíváltképpen alkalmassá vált masszaként toltul bele a számba. Ebből semmit nem lehet kirakni, semmit, egy lány nevét se, ezek csak fél betűlábszárak. Lecsonkolt B felek, elázott tört X, egyik szárának hiánya miatt orra bukó A betű, az univerzális L és I betűnek is behelyettesíthető pálcikák. Az egész szétfolyt formátlanság, a C egy például egy zsíros elkenődés. Semmilyen nevet nem tudok kirakni! Semmilyen! Úgy érzem, számomra elérhetetlen lett a világnak ez a betűtésztával kódolt része, soha nem érthetem meg. Soha nem fedezhetem fel, soha nem lesz más a jusom, mint elutasítás, undor, becsmélés, lenézés, megaláztatás.

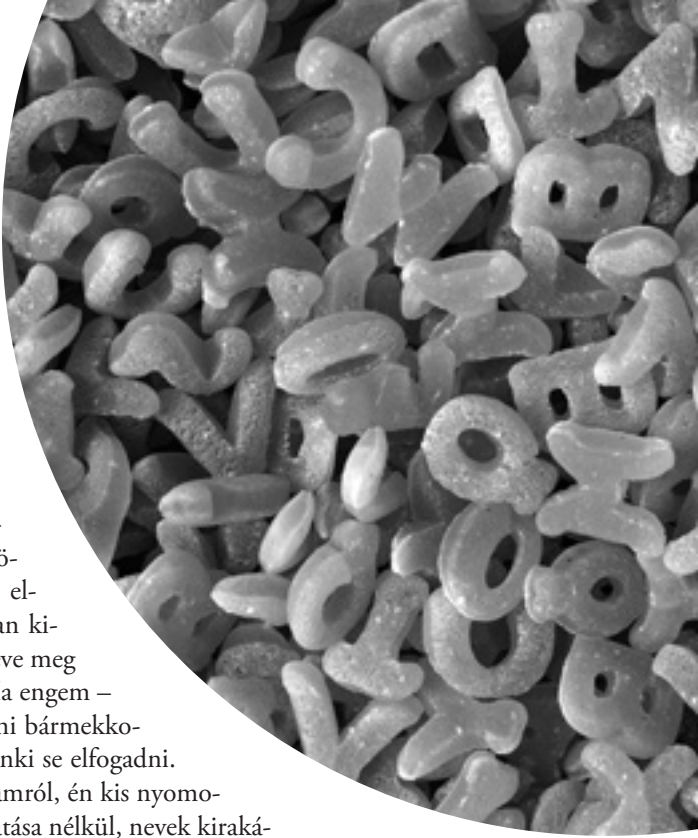

Egyre dühödtebben kanalizom az ízetlen semmit, sőt mikor már a tányér alján jár, hirtelen megfordul a fejemben, hogy még egyszer odamegyek a kiadópulthoz, és repetát kérek levesből. Igen, ebből a vacak lötyyből, hogy ezzel totális zavarba hozzam a szakácsnéniket, meg az étkezdevezetőt, akik egyébként száz százalékban mindig meg vannak arról győződve, hogy náluk jobban senki nem főz, s hogy az ő főztjük ízes, finom, egészséges. Mégse járt eddig repetázni soha senki, igaz, így a megmaradt adagokat – melyeket egyébként is spórolósan mérnek ki a gyerekek számára – azokat haza lehet vinni, otthon még megfűszerezve, kicsit feljávítva lehet azokkal családot etetni. Más fizeti ebédemet, más fizeti vacsorámat, nektek nem marad más, mint a sötét bánat – igen, ez valami nóta szövege lehetett, de ezek ugyan mitől lettek volna bánatosak, legfeljebb az lehet bánatos, aki ilyen vacak kaját eszik. Hazalopták a gyerekektől az ételt és még... Még vacak is volt, amit kimértetek nekünk, ez az igazság! Szóval kérek még egy adag levest. Ez most kérem, el van határozva! Csak azért is! Odamegyek, udvariasan leteszem a tányérom, legillegelmesebb hangomon kérek még egy szedőkanálnyi levest. Ebből az undorító lötyyből, amit igen finom, sőt fenséges ételnek titulálok Meg is lepődik a golyvás szemű idős szakácsnéni, a leveses. Majd, mint akit valami hirtelen áramütés ért elveszi a tányért, a majdnem méteres merőkanállal jó mélyen belekotor a hatalmas leveses fazék aljába, megmeri, és kimér még egy adagot. Ez viszont nem hideg. Érzem a tányéron át a melegét. Szinte gőzölög. Egész répák, karalábészeletek, istenuccse főtt hús cafatjai, a fazék aljára leszállt dolgok java, az ízek sűrűsödése kerülnek a tányérba. Meg rengeteg tészta, halomnyi, s bár duzzadt, meg kissé elázott, de egész darabok. Javarészt. Szinte remegve viszem az asztalhoz. Valahogy mindenki rám kezd el figyelni. Ez duplázni ment. Ebből! Ez megbolondult? Ki ez? Hallom a suttogást. Mosolygok magamban. Rájövök, nem a diákmenüből mert a leveses néni, hanem a tanárokéból. A lányok asztalánál már inkább csak a betűtésztaival játszó osztályelső és pártfogásos kislánykák, az ablaknál ülő iskolai junior focicsapat teljes létszámában, akik edzés után futottak be futballcipőben ebédelni, meg úgy mindenki engem néz. A gőzölgő leveses tányért nézik, az egymásra dőlt betűhalmazt. Leülök, beszippantom az illatot, s ezúttal nem érzek semmilyen felmosórongy és kelkáposzta, hússzagú gőz és forró sütőszag, Maggi ételízesítő és égett olaj szagot. Frissen készült zöldséges, betűtészta csontleves kellemes illatát érzem. Most lenne alkalmam neveket kirakni, most megtudhatnám,

ki fog szeretni, most annyi minden boszorkányos dologra fény derülhetne számomra. Most és ebben a pillanatban én, a nyápic vagyok a figyelem központjában, engem néznek, aki repetázni ment a diákoknak kimért zöldséglevesből. Ki ez a srác, aki egy korábbi tányér kötelezően elfogyasztandó leves után – amit nagy nehezen a torkán letuszkolt – még egy adag rosszízű és álagú levest megy el kikérni? Ki ez, aki a kirakhatatlan nevek, a szétfőtt betűk, a duzzadt, szájpadrásra tapadó ragacsok miatt magát kínozni akarja egy újabb adaggal? S erre a sors válasza mi lehet számomra? Egy adag pompás, ízes, forró, jóízű leves! Benne a sok lehetőség! Máris látom egy csomó lánynév kirakásának esélyét, ott van legalább két Ildi, legkevesebb másfélszer a Cili, négy Ili, egy Hajni, két Gerti, de Oli, azaz Olivia, Eva és Zsuzsa, meg Anni és Betti is simán kirakható lenne. Csak ezekkel mit kezdjek? Ilyen nevű lányok nincsenek az iskolában, vagy legalábbis egy ilyet sem ismerek. Az az igazság, hogy akiknek eddig a nevét tudtam, most hirtelen azokat is mind elfelejtettem. Lening, Lenin, Leninke, Lenke, él és élni fog.

Pont ezt a nevet nem tudom kirakni, ezt a Lenke nevet. Azok a rakoncátlan E betűk! Az E betű a kis száraival nagyon sérülékeny, egy sem maradt a tányérban egyben. Mi lesz már így elvtársak? A gyermek, aki a babonaságokon is hisz, akit nyápic-sága kisodort a többiek közül, aki csak a betűk birodalmában érzi jól magát, aki tornából felmentve sápadozik a szertárajtó mögött, ha boszorkányégetésről olvas, ez a gyermek hogyan fog szembenézni ezzel a hazug halmazsal? Én, a gyermek, benne ebben a halmazban. Ahol egy E betű sincs egészen! Leninget nem lehet kirakni! Mi lesz így a jövőmmel, ha egymást fedik a sánta, kicsorbult, elázott, kificamodott betűk, s a lánynevek ugyan kirakhatók, de más, például a világ hőséneke a neve meg nem? Szóval minek a lánynevek így, minek? Ha engem – bármikor bármennyi lánynevet is fogok kirakni bármekkora mennyiségű betűtészta-ból – akkor se fog senki se elfogadni. Szeretni? Ugyan, ne is álmodjak ilyesmit magamról, én kis nyomorult! Nem marad más választás! Betűk kiválogatása nélkül, nevek kirakását mellőzve egyszerűen be kell kanalaznom az ételt. Hadd lássák, csak nézzék, ahogy szenvtelenül betermelem azt a sok lehetőséget, ami most megadatott nekem. Csak azért sem rakok ki semmilyen nevet sem és nem foglalkozom a rám irányuló tekintetek összütésével. Direkt hanyagul és direkt csámcsogva elfogyasztom azt a rengeteg betűt! Az alumínium kanállal elegánsan eszegetve – annak tompa koccanásai, mint valami ütemhangszer, tempót adnak az evéshez – a még mindig jó meleg leves módszeresen elfogy. Hirtelen úgy éreztem, most megváltozott valami. Mintha ebben a pillanatban a testem elkezdett volna egy olyan folyamatot, amit nem lehet betűkkel, betűtészta jelekkel sem kirakni, leírni. Férfi leszek! Ez villant meg az agyamban. Olyan férfi, akit nem befolyásol a kinti közeg. Aki bátor és erős tud lenni! Független! Aki... Álmodni is mer! S ebben maradtam. Fogok merni álmodni is. Az üres leveses tányért gondosan tisztára kanalazom, úgy viszem vissza az edényleadó pulthoz, majd beállok a második fogásért. Sertésszelet, pesti módra, tarhonyatészta-val, savanyú uborkával. Tanári menü. Az éppen kiránduláson lévő pionírvezető bácsi meg a nevelő nénik adagja megmaradt. A másik golyvás konyhás néni pedig a leves duplázásért nekem adja a megmaradt tanári adagot. Amúgy a diákoknak grenadírmars az ebéd. Tudom, hogy most tényleg elkezdődött velem valami. Abban is biztos vagyok, a szerencse szót is ki tudtam volna rakni azokból a szétázott betűtészta-kból, ha akartam volna. Szerencsére nem akartam. Túl szép már ez is így! Túl szép. Rozsdamentes acél evőeszközöket kapok. Jó étvágyat kíván a konyhavezető! Lening ég valahol messze, kellemtelen a füstje, beszáll az ablakon. Eszem. Férfi vagyok. ■ ■ ■

Báró ORCZY EMMA

A Vörös Pimpernel sorozata

– kulturális hibriditás és a kettős identitású szuperhős létrejötte

Bevezetés

Báró Orczy Emma a kettős identitású hős prototípusának megteremtésével kitörölhetetlenül beírta magát a nyugati világ populáris kultúrájának történetébe. 1903-as létrejötte óta a Vörös Pimpernel ellentmondásokkal teli, egyszerre passzív és aktív, flegma és vakmerő alakja jelentős olvasóközönségre tett szert, színházi és filmes adaptációk sorát inspirálta, s excentrikus dandyszerű alakja az újmediális felületeken is rendületlenül hódít. A mintájára megalkotott szuperhős pedig számtalan karakteren – Zorro, Superman, Batman alakján – keresztül köszön vissza.¹

A Vörös Pimpernel először a színpadon ismerhette meg a közönség. Az első regényt (*The Scarlet Pimpernel*) 1905-ben jelentette meg Arthur Greening. Ezt a kötetet még további tizenhét folytatás követte. Ezek közül kettőnek, a *The Laughing Cavalier*nek (1914), és a *The First Sir Percy*nek (1921) a Vörös Pimpernel 17. századi németalföldi – a szintén Percy Blakney névre hallgató – elődje a főszereplője; a *Pimpernel and Rosemary* (1924) pedig az 1920-as évekbe visz bennünket, ahol a Peter Blakney, a Vörös Pimpernel késői lezármazottjának Erdélyben játszódó kalandjainak lehetünk részesei.² A francia forradalom idején élő – igazi – Vörös Pimpernel tettei pedig összesen tizenöt kötetet töltöttek meg.³

Bár Orczyt a Pimpernel-könyvek tették ismertté, e sorozaton kívül is szép számmal írt regényeket: az életmű egésze majd' hatvan angol nyelvű kötetből áll. Jelen írás nem tud e jelentős méretű életmű – akárcsak

egy szempontból való – elemző bemutatására vállalkozni, ám *A Vörös Pimpernel*-könyvek alaposabb megértéséhez talán hozzájárulhat azáltal, hogy egy eddig nem vizsgált perspektívából közelíti meg a regényfolyamot. E kutatás célja annak feltárása, hogy a Orczy Emma kulturális hibriditása hogyan jelenik meg *A Vörös Pimpernel* sorozat darabjaiban, s ebből kifolyólag annak megválaszolása, hogy a Vörös Pimpernel kettős identitása fakadhat-e kétkultúrájú szerző tapasztalataiból. Illetve, kissé provokatív módon úgy is megfogalmazhatnánk, hogy arra a sokat vitatott kérdésre kíván választ adni, hogy a szerző, báró Orczy Emma végül is magyar vagy angol szerzőnek számít-e.

E kérdések megválaszolása előtt azonban elengedhetetlen néhány, ebben az írásban gyakran használt fogalom definiálása és az Orczy életműre való vonatkoztatása. A legtöbb transzkulturális alkotóhoz hasonlóan Orczy Emma számára is az identifikációs folyamatok egyik alapvezető meghatározója s alakítója a többkultúrájúság élménye volt. Így a hibriditás Homi Bhabha-i definíciója, mely a szubjektum és identifikáció jelenségeit a kultúrák találkozásának határterületéről vizsgálja, az ő esetében is jól írja le a transzkulturális alkotó alapvető – egyszerre tudatos és ösztönös, egyéni és társadalmi szintű – dilemmáit.⁴ A privilegizált helyzetben lévő báró Orczy Emma esetében talán visszas lehet a rendszerint a szubalternt vizsgáló posztkoloniális elmélet alkalmazása, ám ha megnézzük a magyar és angol, a közép- és nyugat-európai kultúrában egyaránt otthonosan mozgó, s a kulturális határátlépéseket nagyon tudatosan megtévő szerző életművét, azt láthatjuk, hogy

az írói hang a hibrid szubjektum számára fönntartott Homi Bhabha-i Third Space (harmadik tér)⁵ perspektívájából szólal meg, s világát a folytonos, feloldhatatlan és tudatosan vállalt kívülállás jellemzi.

A hibrid egyén elidegenített pozícióját pontosan ragadja meg egy diszciplinárisan a posztkolonialitástól távol eső, ám jelen esetben jól alkalmazható elmélet, a kanadai szociológus Erving Goffman személyközi kommunikációt modellező színház-metáforája. Goffman társadalmi interakciókat leíró ikonikus elképzelésének központi eleme az a gondolat, hogy az egyén önkéntelenül és folytonosan szerepet játszik a külvilág előtt, s ilyenkor felkéri megfigyelőit, „hogy higgyék el: a jellem, melyet látnak, valóban azokkal a vonásokkal rendelkezik, melyek látszatra megvannak benne.”⁶ Migráns-tematikájú szövegek olvasásakor kirajzolódik az a tendencia, hogy a bevándorló háttérű egyénre különösen jellemző a saját homlokzat elemeinek a definícióval egybecsengő tudatos felépítése és a drámai alakítás tökéletes, hiba nélküli magvalósítása.⁷

Amikor e színházmetáforán keresztül tekintünk a hétköznapi kommunikációra, akkor a legfenyegetőbb, legrémisztőbb eshetőség a hibázás, és ezen keresztül a lebukás, a szerepből való kiesés veszélye. A Vörös Pimpernel esetében szembetűnő, hogy mennyire illenek rá ezek a jellemzők: minden szerepének homlokzati elemeit aprólékosan, kínos pontossággal állítja össze és jeleníti meg. S a lelepleződés számára végzetes: akár a teljes megsemmisüléshez vezethet.

Egy másik, a Vörös Pimpernelre is jól alkalmazható goffmani tétel az „igazi identitás” létének a megkérdőjelezése. Úgy, ahogy Goffman szerint „nem is szükséges eldönteni, hogy melyik a valóságosabb, a felkeltett benyomás vagy az, amelyet az előadó megpróbál elrejteni a közönség elől,”⁸ a Vörös Pimpernel esetében sem érdemes azon gondolkodni, hogy melyik lehet a valódi: a flegma arisztokrata vagy a vakmerő kalandor, esetleg az ez utóbbi által megjelenített rengeteg szerep valamelyike. Hiszen ezek összessége jelenti és jeleníti meg az itt most Sir Percy Blakneynek/Vörös Pimpernelnek nevezett alakot. S így „nincs értelme azt állítani, hogy a felkeltett benyomással ellentétes tények inkább jelentenék az igazi valóságot, mint az a benyomás, amelyet összezavarnak.”⁹

Talán nem véletlen, hogy ezt az elméletet egy szintén emigráns háttérű, s származását titkolni igyekvő tudós fogalmazta meg.¹⁰ A színház metafora tulajdonképpen a bevándorló háttérű hibrid egyén kommunikációs stratégiáit jeleníti meg, aki úgy érzi, az otthon és a külvilág normái összeférhetetlenek és kibékíthetetlenek, s kínosan ügyel rá, nehogy származására és eltérő értékrendjére fény derüljön.¹¹

Az Orczy család valódi és szimbolikus határátlépései alapjaiban határozták meg a fiatal Orczy Emma éle-

tét: Tarnaörs, Abádszalók, Budapest, Brüsszel és Párizs voltak a kezdeti életút fontos állomásai. Végül báró Orczy Bódog, felesége, Wass Emma grófnő és lányuk, a tizenöt éves Emma 1880-ban telepedtek le Londonban. Orczy Emma 1947-ben kiadott önéletrajza, a *Links in the Chain of Life* szerint az Angliába való költözés volt élete legmeghatározóbb eseménye, melyet sorsszerűnek, eleve elrendeltnek érzett, s új otthonát valódi, spirituális szülőházának tartotta.¹² Saját bevallása szerint Londonba költözésükig, tehát tizenöt éves koráig egy szót sem tudott angolul, s nyelvelsajátítását szinte misztikus színben tünteti fel. 1913-ban a *The Bookman* magazinnak adott interjújában így nyilatkozik erről:

[R]endkívül fogékony voltam az angol nyelvre. Alig múltam tizenöt éves, amikor Londonba érkeztünk (...) ám három hónappal később már szerepeltem az iskolai da-rabban. (...) Teozófiával foglalkozó barátaim azt mondták, egy korábbi életemben biztosan angol voltam.¹³

Orczy tehát azon kevés magyar anyanyelvű szerzők közé tartozik, akiknek esetében a nyelvváltás maradéktalanul sikeres volt. Angol nyelvű szövegeinek stílusa kifogástalan, szellemes, a mondatainak sora kellemesen folyik (sőt, özőnlik.) Ráadásul mindez a beszélt nyelvére is igaz: 1935-ben a BBC egyik rádióműsorában sugárzott megszólalása alapján angol nyelvű megnyilatkozása is választékos, kiejtése akcentustól mentes.¹⁴ Az identitásváltás, saját magának britként való újrahatározása tehát számára elért lehetőséggé vált. Orczy Emma tehát kétségtelenül sorolható a nyugati magyar irodalom transznyelvű írói közé.¹⁵

Az angol kultúráért való rajongásával párhuzamosan azonban nagy hangsúlyt fektetett magyar kötődésének hangsúlyozására is. Írói nevének választása, magyar nevének megőrzése is ezt tükrözi. Mivel művei megjelenésekor már házas asszony volt – Montagu Barstow felesége –, ha valóban angolnak, és csak angolnak akart volna látszani, publikálhatta volna írásait Emma Barstow néven is. Ám ő a Baroness Orczyt, és az Emmuska Orczyt választotta, mely nevek idegensége kikerülhetetlen „paratextusként irányítja és irányozza elő az olvasást.”¹⁶ A névválasztásnak számtalan oka lehet: a gyökerekhez való ragaszkodástól, az arisztokrata háttér hangsúlyozásán át, az egzotikusan csengő név marketingpotenciáljának felismeréséig bármi, s ezek együttese is. A pontos ok feltárása amellett, hogy lehetetlen, nem is fontos. Az viszont lényeges, hogy báró Orczy Emmát a neve kitörölhetetlenül a magyar transzkulturális irodalom részévé teszi. Az írói név által keltett konnotációra a művek témaválasztása is ráerősít: számos regénye játszódik magyar vagy közép-európai helyszínen (például: *A Son of the People*, *The Bride of the Plains*, *Pimernel and Rosemary*), vagy tartalmaz ezekre a lokációkra való utalásokat.

A Vörös Pimpernel

Orczy Emma legmaradandóbb öröksége egyértelműen Sir Percy Blakney/Vörös Pimpernel kettős alakjának a megteremtése. Ez a komplex karakter Sir Percy Blakneyként unott, affektált arisztokrata, akinek érdeklődése központjában a bálók, a divat és a kifogástalan öltözködés áll. Effeminizált karakter, aki irtózik a fizikai megerőltetés legcsekélyebb formáitól is. Viselkedése passzív, letargikus, álmatag. S a társaság is eképp tekint rá: míg a bátor hőst istenítik, alakja köré legendákat szőnek, addig Sir Percy közneveltség és némi megvetés tárgya. Ám ő ezt is sztoikus távolságtartással veszi tudomásul. Amikor ebben a szerepben jelenik meg, a piperkőc udvaronc minden külső és belső stílusjegyét magán viseli. A szó szoros értelmében:

Sir Percy ellenben maga volt az egykedvű, megtestesült nyugalom. Gonddal kötötte meg csipkés nyakkendőjét, monokliját az előírt szög alatt tartotta, kámszás köpenyét éppen csak annyira gombolta ki, hogy pompás szövetruhája kikandikáljon alóla s szembetűnjék nagyszerűen szegett mellénye is. Mintaképe volt az előkelő londoni dandy-nek.¹⁷

Ruházata mindig elegáns, kifinomult, a legnagyobb gonddal megtervezett álruha, mely arra szolgál, hogy a csipkével, szaténnal, bársonnyal elfedje viselőjének testi erejét. Ám ez sokszor éppenhogy csak sikerül:

[A] maga utánozhatatlan modorában Sir Percy lejtett feljűk a gyepen kezét finom szövetből szabott nadrágja zsebébe süllyesztve, széles válllaival, melyek mintha kizárólag arra termettek volna, hogy minél jobban érvényre juttassák ruhája nagyszerű szabását, szinte megfizethetetlenül drága csipkefodrokkal a csuklóin s a nyakán.¹⁸

Orczy – a női tekintet (female gaze) ritka példjaként – gyakran Blakneyt felelti szemét, és hosszasan részletezi annak testi adottságait és vonzó megjelenését, rendre kihangsúlyozva a férfi zavarbaejtően szűk nadrágját:

A szóban forgó szeptemberi délután, a hintón megtett hosszú utazás ellenére, az eső és a sár ellenére, kabátja kifogástalanul feszült széles vállán, a finom csipke kézelő fodrai közül kibukkanó keze szinte nőiesen fehér volt – különcködően kurta derekú selymekabátja, széles hajtókájú mellénye, testhezálló csikos térdnadrágja tökéletesen kiemelte szálfatermetét.¹⁹

Amikor mint Vörös Pimpernel lép színre, s nincs szükség fizikai erejének palástolására, testét a „pompás” és „fenséges” (magnificent) jelzőkkel írja le a szöveg, s hangsúlyossá válnak a „[h]osszu, izmos tagok, széles mellkas s karcsu és hosszú kezek,”²⁰ melyek alkalman-

ként szinte természetfeletti, „abnormális” erővel ruházódnak fel. A fizikai tulajdonságok hangsúlyozásán túl azonban legalább ennyire fontos a hős különleges mentális ereje is. Az *Eldorado* című regényben például tizenhét étlen, szomjan, álmatlanul börtönben töltött nap után is sikerül megőriznie mentális épségét, józan ítélőképességét: „Sápadt, meggyötört arca, karja, testtartása végtelen lelkiereőről erőről árulkodott [...], mely szilaj és megtörhetetlen volt.”²¹

Az, hogy a Pimpernel és csapata rendre győzedelmeskedik a francia titkosrendőrség és vezetőjük, Chauvelin felett, leginkább felkészültségüknek, vezetőjük gyors észjárásának és rendkívüli megfigyelő erejének köszönhető. A Vörös Pimpernel legkülönlegesebb tulajdonsága bámulatos kaméleon-szerűsége: könnyedén és tökéletesen bújik a legkülönfélébb karakterek bőrébe. Katoná, szénlapátoló, írnok, őr, parasztasszony, kereskedő, szolga és még sorolhatnánk hosszasan a megjelentetett alakok sorát. Legtöbbször már a kész végeredményt látjuk, s általában az olvasó is csak sejt, hogy az álruha Pimpernel-t látja. Módszerébe csupán az egyik *Sir Percy Explains (Sir Percy elmondja)* című novella avat be, amikor Marat inasának a bőrébe bújik: „Megismertem először az igazi Paul Melé-t, tanulmányozta, megfigyelte a személyiségét, amíg a sajátja is nem lett a szegény gazfickó pontos hasonmása.”²² A siker kulcsa tehát nemcsak a pontos, jól megtervezett álca, hanem a személyiség alapos megfigyelése, vagyis a homlokzati elemek jól felépített sorozatának reprodukálása.

A Vörös Pimpernel/Sir Percy Blakney karakter talán egyetlen állandó és konkrét tulajdonsága a fluiditás és a szerepjátszás. Ha úgy tetszik, valódi posztmodern figura ő: nem lehet megmondani, melyik énje az igazi és melyik az álca, hiszen mindegyik szerep csupán szituatív, s kizárólag a viselkedésen keresztül realizálódik. Talán hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy a Vörös Pimpernel az igazi, a központi, a többi a megtévesztő körítés. Ám, ha jobban megvizsgáljuk az identitás ezen részét, meglepően keveset kapunk. A Vörös Pimpernel ugyanis csak a szerepváltásokkor, tehát igen ritkán jelenik meg. Magukat a hőstetteket mindig valaki másnak, a szénbányásznak, a zsidó kereskedőnek, a szolgának, az írnoknak a bőrébe bújva hajtja végre, az ő személyiségjegyüket, beszédmódjukat megjelenítve. A karakter tehát teljes mértékben megfelel az Erving Goffman-i identitás leírásának: a személyiségének nincsen egy jól leírható, körülhatárolható középpontja, csupán ennek a szerepjátszás közbeni megjelenítése.

Nagyon érdekes egybeesés, hogy a *The Laughing Cavalier (A nevető lovag)* című regényben, a Diogenes álnevű Percy Blakney (a későbbi Sir Percy Blakney őse) maga is expliciten a színház metaforáján keresztül fogalmazza meg identitásának képlekenységét Pythagoras becenevű barátjának:

– Mi lenne, ha most eljátszanád a gentleman szerepét?
 – A darab rövid volt, ő bölcse Pythagoras – válaszolt Diogenes rendíthetetlen jókedvvel – az utolsó felvonás véget ért, a függöny lement. S én újra kalandor vagyok...²³

A *Vörös Pimpernel* sorozat összes darabját szemügyre véve az is észrevehető, hogy a szerepjátás, a másnak látszás szándéka nem csak Blakney/Pimpernel sajátja, hanem sok más szereplője is. Ezek közül van néhány az olvasó számára is meglepetéssel járó szerepváltás. A *Sir Percy Hits Back* (*Sir Percy visszatér*) című regényben például megismerkedünk egy jóságos középkorú úrral, aki egy vidéki francia faluban nagy szeretettel nevelgeti egyszem féltett lányát. A munkája miatt többször utazni kényszerül, s a lánya ilyenkor nagyon szomorú. Az olvasó is csak a regény egyharmadánál kezdi el sejteni, hogy Bibi, a kedves édesapa valójában a kegyetlen Chuvelin, Sir Percy Blakney főellensége.

Hasonlóan megdöbbentő Jasper Tarkington, aki *Pimpernel és Rosemary* (*Pimpernel Erdélyben*) című regényben a főszereplő, Rosemary Fowkes férje és támasza. Mind az olvasó, mind Rosemary csak a történet vége felé jön rá, hogy kifogástalan úriembernek gondolt Jasper kegyetlen gyilkos, aki a második világháborúban Number 10 fedőnéven volt kém, s kedvtelésből kegyetlenül nőket gyilkolt.

Számtalan más lehetséges példa mellett említhetjük még Pierre Adet karakterét, aki a *Lord Tony's Wife* (*Lord Tony felesége*) című könyv elején erőszakos lázadó parasztként jelenik meg, majd pár év múlva Martin-Roget bőrébe bújva kifogástalanul, mindenkit megtevesztve játssza az intelligens városi bankár szerepét.

Amiben tehát Sir Percy Blakney jobb és más, mint a többiek, az nem a több identitás párhuzamos fenntartása, hanem ezeknek a mesteri menedzselése. Számtalan szereplő, legyen pozitív vagy negatív, igyekszik több kontextusban is hitelesen megjelenni, azonban ez csak Blakneynek sikerül. A Vörös Pimpernel kiválósága, utolérhetetlensége tehát nem a törekvés, hogy másnak látsszon, mint ami, hanem ennek a sikeres megvalósítása és a lelepleződés elkerülése.

Az intelligencia és a rendkívüli megfigyelőképesség mellett a siker másik kulcsa Blakney kivételes nyelvtelensége. A Vörös Pimpernel elit alakulatának minden tagja legalább olyan bátor és leleményes, mint a vezetőjük. Egy terület van, ahol a nyomába sem érhetnek: a francia nyelv tökéletes, akcentus nélküli ismerete és használata. A regényfolyamban nincs is más olyan karakter, aki teljesen és tökéletesen kétnyelvű lenne. Úgy tűnik, hogy ebben a fiktív világban a kétnyelvűség a szuperhős privilégiuma: „Sir Percy, akinek franciatudása legalábbis rendkívüli volt, kizárólag veszélyes kalandjai során használta ezt a nyelvet.”²⁴

Orczy, az emigráns, maga is tisztában volt a nyelvelsajátítás buktatóival. S bár ő maga sikerrel megugrotta ezt az akadályt – ahogy láttuk fentebb a *The Bookman* magazinnak adott interjújában –, nagyon is büszke volt saját nyelvtelenségére.

Száma az is nyilvánvaló, hogy a kétnyelvűség nem csak verbális kétlakosság, s nem merül ki a nyelvek könnyed váltogatásában, hanem automatikusan együtt kell, hogy járjon a kultúraváltás képességével is. Ugyanis a bevándorló alapélménye az otthon és a külvilág szokásainak és normáinak különbözősége és összeütközése. S nincs ez máshogy a magyar arisztokrata létből az angol középosztálybeli létbe csöppent Orczy Emmával sem. Önéletírásában és egyéb műveiben is rendre megfogalmazódnak e különbségek – gyakran szarkasztikus éllel: „[e]gy olyan országból érkeztem, ahol [...] a lányoknak nem volt szabad sehová menni gardedám nélkül. Apámra még nem volt különösebb hatása a haladó szellemű Anglia: a női emancipáció mélysegesen fölháborította.”²⁵

Két kultúra párhuzamos belakása nem minden emigráns számára magától értetődő és elérhető létforma: a kultúrák viselkedésnormái és nyelvi kifejezőkészlete közötti könnyed váltás sokkal inkább a bevándorló háttérű egyén utópisztikus vágyálma. Hogy ha szükség van rá, tűnjön a befogadó kultúrából valónak, ám egy szempillantás alatt át tudjon váltani az anyakultúra szabályrendszerére. Mivel a Vörös Pimpernel teljes mértékben eleget tesz ezeknek a kíváncsagságnak, a kulturális hibrid egyén tökéletes megtestesítőjévé válik, hiszen nyelvek, kultúrák, társadalmi osztályok határait lépi át irigylésre méltó eleganciával és könnyedséggel. S nemcsak átlépi ezeket, de tartósan tartózkodik ezekben az egymástól merőben különböző kontextusokban, anélkül, hogy lelepleződne.

Ezen a ponton felmerül a kérdés, hogy a Vörös Pimpernel karaktere fakadhat-e Orczy bi-kulturális háttéréből, s hogy a főszereplő kettős identitása hogyan kapcsolódhat a transzkulturális szerző tapasztalataihoz?

E kérdés megválaszolásához vegyük még egyszer szemügyre a Vörös Pimpernel alakját a transzkulturalitás perspektívájából. Magában a szövegben sohasem explicitálódik Sir Percy Blakney múltja, így az sem, hogy honnan származik tökéletes, akcentus nélküli nyelvtudása: vannak esetleg francia családi kötelékei? Volt-e francia nevelőnője (mint a szerzőnek, Orczynak)? Vagy nyelvtudása valóban csak a kivételes intellektuális képességei számlájára írható? Ezekre a kérdésekre tehát nem kapunk választ a szövegből, az viszont egyértelműen látszik, hogy a Pimpernel-regényekben hangsúlyos az emigráció, és az országváltás jelensége, és így a többkultúrásúság is. Magának Sir Percy Blakneynek a felesége, Marguarite is francia, így születendő fiuk (melyre több utalás is van a szövegben) már biztosan kétkultúrájú lesz. Rajtuk kívül is több francia-angol

vegyesházasság köttetik, elég csak a Pimpernel Ligájának két oszlopos tagjára, Lord Tonyra és Sir Andrewra gondolni, akiknek szintén francia a feleségük.

Ha a Vörös Pimpernel feltételezett többkultúrújságáról szeretnénk többet megtudni, a sorozat előzményeit és folytatását bemutató regényeket, s azok főszereplőit kell megvizsgálni. A *The Laughing Cavalier*ben és a *First Sir Percy*ben megjelenő, az 1600-as években élő Percy Blake of Blakney, s az 1920-as években játszó *Pimpernel és Rosemary* címszereplője, Peter Blakney külseje, bátorsága, fizikai és szellemi képessége mind az „igazi” Sir Blakneyéhez hasonló. Az előzmény- és folytatásregények Blakneyjének külön karakterben való megjelenését tehát csupán a több évszázados történelmi távlat teszi szükségessé, egyébként jellemükben, megjelenésükben megegyeznek a prototípus Sir Percy Blakneyvel. Az előzményekben és a folytatásban viszont – az eredeti regényekkel ellentétben – konkrétan megjelenik a főhős többkultúrújság háttere: a *The Laughing Cavalier* Percy Blakneyje holland anyától és egy kalandor angol apától született, a *Pimpernel and Rosemary* főszereplője, Peter Blakney édesanyja magyar arisztokrata, édesapja pedig angol nemes. Peter portréját olvasva jól látszik, hogy nála a szerepváltások s az eltérő viselkedésnormák szerinti viselkedés angol-magyar kettős identitásából fakadnak: Peter Blakneyként kimért, udvarias angol, Pimpernelként pedig lobbánkony, vakmerő magyar.

Volt egy idő, amikor Péterből nagyon kiütött a magyar vonás, hangulatai hirtelen változtak, a legnagyobb nemtörődömségből a viharos tiltakozás haragjába lendült, máskor szertelen szerelmekbe esett; – mindez nagyon emlékeztette Rosemaryt Péter székely őseire, azokra a hatalmas és marcona vezérekre, akikről szeretett olvasni s akik halálukig verekedtek a törökkel, míg Európa többi országa a muzulmánok közeledtének már pusztá hírére megremegett. Péter most inkább az átlagos fiatal angol atlétákhoz hasonlított, aki nem tulságosan beszédes, nagyon nyugodt, nem árul el érzést vagy izgalmat, nadrágzsebre vágott kézzel negyedóráig gondolkodva el tudja nézni cipője hegyét s közben elszív rengeteg cigarettát.²⁶

Összefoglalás

Az eredeti Vörös Pimpernel többkultúrújság háttere ugyan nem jelenik meg expliciten a regényfolyamban, s természetesen azt sem sejthetjük, hogy milyen hatások összessége inspirálta a szerzőt, hogy létrehozza a későbbi szuperhősök e prototípusát.

Ám a szövegek alapján mégis kijelenthető, hogy a Vörös Pimpernel regények központi, meghatározó eleme a transzkulturalitás, s a Vörös Pimpernel maga is hordozza a hibrid identitás viselkedésjeleit. Jellem-

ző rá a két identitás hermetikus szétválasztása: a viselkedéstípusok, a normarendszerek esetében nem keverednek, vagy az egyiknek, vagy a másiknak felel meg maradéktalanul. Képes a gyors átkapcsolásra, a pillanat tört része alatt tud az egyik viselkedésmintáról a másikra váltani. Több nyelven tud egyenlő hatékonysággal kommunikálni, az eltérő nyelven való megszólalás mellett a különböző kontextusokban eltérő stratégiájú kommunikációt használ. Életeleme a titkolózás és a megtevesztés. Mindezek mellett pedig jellemző tulajdonsága, hogy az identitásszeletek együtt teszik ki a személyiségének egészét, s egyik szerep sem igazibb a többinél, mindegyik szituatív s performatív, s mindegyik a karakter inherens része. A Vörös Pimpernel egyik vonzereje éppen az a hallatlan magabiztosság, amivel saját sorsát irányítja, és saját identitását meghatározza. Mindenhol kívülálló, sehol nincs teljességgel otthon, ám valamelyest mindegyik kontextus az övé. Alapvető életeleme a határátlépés, a kultúrák változtatása, az örök aktivitás, az örökös szerepjátszás s ezzel együtt az örök elvagyódás a másik szféra és életforma felé. Ez azonban együtt jár a soha be nem teljesedő boldogság érzésével: az angliai nyugodt családi élet nem elégíti ki, franciaországi kalandjai során pedig a bűntudat gyötri, hogy feleségét hátrahagyta. Ám ez az állandó hiány adja neki a kívülálló, az örök határátlépő – a hibrid – kissé cinikus, mindent elidegenítő magatartását és tisztánlátását is.

Arra a kérdésre pedig, hogy Orczy Emma magyar vagy angol szerző, a válasz az, hogy mindkettő, de önmagában egyik sem. Csakúgy, ahogy Blakney is egyszerre unott angol nemes és vakmerő kalandor, úgy szóltatják meg az Orczy-szövegek is egyszerre a magyar vidéki nemes, a városi értelmiségi, s az angol középosztálybeli író nézőpontját. Kirajzolódik tehát egy kulturális hibrid képe, aki számára a kizárólagosság helyett a harmadik tér kínálja pluralitás a természetes közeg, hiszen ezáltal képes meghaladni az identitások közötti választás esszencialista kényszerét, s megkerülni a bináris logikát.²⁷ Orczy tehát saját identitáskeresésén keresztül feloldja a hibrid individuum dilemmáját: a Vörös Pimpernel megalkotásával legitimizálja – sőt hősies cselekedetként állítja elének – a kettős identitás párhuzamos fenntartását. ■ ■ ■

Strickland-Pajtók Ágnes, PhD az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Film- és Médiaelméleti Tanszékének adjunktusa. Főbb kutatási területe a populáris kultúra és a társadalmi nemek vizsgálata, a transzkulturalizmus megjelenése különböző irodalmi és médiatermékekben, illetve a fordítás kulturális aspektusainak elemzése. A 2021/22-es tanévben az Oxford Brookes University vendégkutatója.

- 1 Lásd Sally Dugan, *Baroness Orczy's The Scarlet Pimpernel: A Publishing History*, 2012, Routledge; Baroness Orczy: *The Scarlet Pimpernel*, 2018, Oxford University Press, Nicholas Daly előszava.
- 2 Magyarul *Pimpernel Erdélyben* címmel jelent meg 1927-ben
- 3 *The Scarlet Pimpernel*, 1905 (magyarul *A vörös Pimpernel* 1907); *I Will Repay* 1906 (magyarul *Megfizetek* 1908); *The Elusive Pimpernel*, 1908 (magyarul *Az okos Pimpernel* 1930); *El dorado* 1913; *Lord Tony's Wife* 1917; *The League of the Scarlet Pimpernel* 1919 – novelláskötet; *The Triumph of the Scarlet Pimpernel* 1922; *Sir Percy Hits Back*, 1927 (magyarul *Sir Percy visszaüt*, 1930); *Adventures of the Scarlet Pimpernel* 1929 – novelláskötet; *In the Rue Monge* 1931 – kisregény; *A Child of the Revolution* 1932; *The Scarlet Pimpernel Looks at the World* 1933 – esszé; *The Way of the Scarlet Pimpernel*, 1933; *Sir Percy Leads the Band* 1936; *Mam'zelle Guillotine* 1940.
- 4 Homi K Bhabha, *The Location of Culture*. London and New York: Routledge, 1994.
- 5 Uo. 35–37.
- 6 Erving Goffman, *Az én bemutatása a mindennapi életben*, fordította Berényi G., Budapest, Thalassa Alapítvány/Pólya Kiadó, 2000, 25.
- 7 Erről bővebben itt írtam: *Migráció és irodalom: magyar bevándorlók a kortárs brit prózában* – Charlotte Mendelson *Almost English* és Linda Grant *The Clothes on Their Backs* című regényének interkulturális olvasata, *Kalligram*, 2018. március.
- 8 Uo. 60.
- 9 Uo. 61.
- 10 Sherri Cavan, When Erving Goffman Was a Boy: The Formative Years of a Sociological Giant, *Symbolic Interaction*, Vol. 37, Issue 1, 41–70.
- 11 Erről bővebben itt írtam: *Migráció és irodalom: magyar bevándorlók a kortárs brit prózában* – Charlotte Mendelson *Almost English* és Linda Grant *The Clothes on Their Backs* című regényének interkulturális olvasata, *Kalligram*, 2018. március.
- 12 Orczy Emma, *Links in the Chain of Life*, London, Hutchinson & Co., 1947, 24.
- 13 "I must have been extraordinarily predisposed to the assimilation of the English tongue, for directly we arrived in London I, as a schoolgirl rising fifteen, was sent to a preparatory school for the purpose of learning the language, and within three months I was acting in the school play (. . .). My theosophist friends tell me," she adds whimsically, "that this fits so perfectly into the theory of reincarnation that in one of my previous existences I must certainly have been an Englishwoman!" Rutland, Arthur. "The Reader – Baroness Orczy." *The Bookman*, August 1913, 193–201.
- 14 British Library, copies from the BBC, Baroness Orczy talking about the *Scarlet Pimpernel*, recorded 1934. 10. 22.
- 15 Roguska Magdalena, Identitásnarratívák kortárs magyar származású írónők prózájában, *Hungarológiai Közlemények*, 2017/3, 25.
- 16 Németh Zoltán, A migráns irodalom lehetőségei a közép-európai irodalmakban, *Iskolakultúra*, 26. évfolyam, 2016/1. szám, 65.
- 17 Orczy Emma bárónő, *Az okos Pimpernel*, fordította Borbély Sándor, Budapest, Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018, 152. <https://mek.oszk.hu/17700/17780/pdf/17780.pdf>
- 18 Uo. 21.
- 19 Orczy Emma bárónő, *A Vörös Pimpernel*, fordította Borbás Mária, Budapest, Atlantic Press Kiadó, 2018, 59.
- 20 Orczy Emma bárónő, *Az okos Pimpernel*, fordította Borbély Sándor, Budapest, Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018, 148. <https://mek.oszk.hu/17700/17780/pdf/17780.pdf>
- 21 Saját fordítás. Az eredeti: „And in the pale, haggard face, in the whole pose of body and of arm, there was still the expression of that indomitable strength of will, (. . .) it was there untamed, uncrushed.” Orczy Emma, *Eldorado*, London, Hodder & Stoughton, 1913, 273–274.
- 22 Saját fordítás. Az eredeti: „He discovered the real Paul Molé first, studied him, learned his personality, until his own became a perfect replica of the miserable caitiff.” Emma Orczy, *Sir Percy Explains In: The League of the Scarlet Pimpernel*, London, Cassel and Co., 1919, 60.
- 23 Saját fordítás. Az eredeti: "Ugh! what about your playing the part of a gentleman now?" "The play was short, O wise Pythagoras," retorted Diogenes with imperturbable good humour, "the curtain has already come down upon the last act. I am once more a knave." Orczy Emma, *The Laughing Cavalier*, London, Hodder and Stroughton, 1914, 104.
- 24 Saját fordítás. Az eredeti: „Sir Percy, whose command of French was nothing short of phenomenal, never used the language save when engaged in his perilous undertakings.” Emma Orczy, *The Triumph of the Scarlet Pimpernel*, In: *The Collected Works of Baroness Emma Orczy, Delphi Classics*, 2016. (Kindle Edition)
- 25 Saját fordítás. Az eredeti: „I came from a country where (. . .) girls were not allowed to go anywhere unchaperoned, and my dear father was not yet under the influence of progressive England; what he called female emancipation was anathema him.” Orczy Emma, *Links in the Chain of Life*, London, Hutchinson & Co., 1947, 51.
- 26 Orczy Emma, *Pimpernel Erdélyben*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2011. xx.
- 27 Boris Buden, Kultúrák közti fordítás, *Lettre*, 51. sz. 2003, tél. https://epa.oszk.hu/00000/00012/00035/boris_buden.htm

A Levegőt! ügyészi értelmezése

A vers kognitív szerkezete – ellenfényben

József Attila nevezetes „alkalmi” verse, a *Levegőt!* 1935. december 3-án jelent meg a *8 Órai Újság*ban, a harmadik oldalon, kiemelő tipográfiával. A szöveg, amely középre van zárva, egy teljes, a szokásosnál szélesebb hasábot foglal el – a tördelő, nyilván szerkesztői utasításra, megadta a módját a közlésnek. Ha tudjuk, hogy aznap keddi nap volt, s hogy a *8 Órai Újság* nemigen közölt verset, a harmadik oldal pedig a fontos, elvi cikkek helyének számított, nyilvánvaló, a *Levegőt!* prezentálása megkülönböztetett figyelemmel történt. Mi indokolta ezt? Mi értékelte föl a költőt? A választ egyelőre hagyjuk nyitva. Csak annyit szögezzünk le, a vers *nem* az aktuális választási *eredményre* reagált, ahogy vélni szokás, még jóval a választás előtt született. (A tavaszi tarpai választás megismétlésére csak december 1-jén, vasárnap került sor – akkor már nem is lehetett volna megrendelni és megírni a keddi számra egy verset.)

Célszerű tehát, ha magánál a versnél maradunk.

Az első, amit észre kell vennünk, hogy a vers nem csak a szerkesztőség részéről kapott megkülönböztetett figyelmet. Az ügyészség is fölfigyelt rá. Murányi Gábor fedezte föl, hogy a vers ügyészi „érdeklődést” keltett. „A napilapnak [ti. a *8 Órai Újságnak*] nemrég került fel az Arcanum honlapjára a királyi ügyészségtől széljegyzetelt példánya, amelyből kiderül, az éber hivatal bizony fontolgatta a költemény kriminalizálását. A »Számon tarthatják, mit telefonoztam, / s mikor, miért, kinek« vagy a »nem sejthetem, / mikor lesz elég ok, / előkaparni azt a kartotékot« sorokat többször is aláhúzza, egy kéz azt is odaírta: »1921. III. tc.«. Ez pe-

dig az állami és társadalmi rend védelméről szóló törvénycikk volt, amelynek alapján a Horthy-korszakban számtalanszor per indult a »a veszedelmes felforgatók«, az írók, újságírók ellen.” (Murányi 2021: 43.) A vers ilyen inkriminációja természetesen nem volt egyedülálló, nagyon is sok hasonló esetet ismerünk. A Budapesti Királyi Ügyészség ugyanis a nyomdából kikerülő valamennyi napi- és hetilap, folyóirat minden számát azonnal ellenőrzés alá vonta. (Ez volt az úgynevezett sajtórendészeti ellenőrzés.)

A fennmaradt példányok alapján jól rekonstruálható az ilyen eljárások ügymenete is. A nyomdából kikerülő példányokkal először a soros ügyész találkozott; az „első olvasás” joga (s persze: kötelessége) az övé volt. Ő az adott szám problémás írásait megjelölte, kommentálta, majd az így kipreparált szövegek az ügyészség vezetőjéhez, a főügyészhez kerültek. (E posztot 1926-tól hosszabb ideig, 1943-ig, nyugdíjba vonulásáig Baróthy Pál [1872–1955] töltötte be.) S a főügyész döntött a szöveg sorsáról. Ha a politikai érdek is úgy kívánta, s ha a vádemeléshez a megjelölt szöveghelek elégséges alapot adtak, a közleményből – cikkből, versből, prózából – „ügy” lett, megtörtént a vádemelés, s az ügy bíróság elé került, ahol ítélet is született róla. Ha a főügyész, még „házon belül”, úgy ítélte meg, hogy az anyag nem elégséges egy pörhöz, vagy valami politikai szempont a vádemelés ellen szólt, „ejtette” az ügyet. A főügyész, bár magasan kvalifikált jogász volt, funkciója révén természetesen a politikusok közé tartozott. A „politika” meghosszabbított keze volt a jog területén. Az ügyész által átnézett példányok ilyenkor

mint „ügyészégi köteles-példányok” könyvtárba kerültek (ez a könyvtár az 1920-as évek elejétől 1938-ig a szegedi egyetemi könyvtár lett, amelynek állományát ez az anyag jelentősen gazdagította.) Azok a közlemények, amelyekből bírósági ügy lett, természetesen aktamellékletként folytatták útjukat, s nem kerültek könyvtárba.

A sajtórendészeti ellenőrzés folyamatának vizsgálatához, paradox módon, a könyvtárban elhelyezett példányok szolgáltatják az árulkodó anyagot; ezek már a *cenzúraküszöb* fölismerését is lehetővé teszik.

Magam, jó néhány évig a szegedi egyetemi könyvtár munkatársaként, elég sok ilyen anyaggal találkoztam. Egyes inkriminációkról írtam is, így például a *Népszava* 1929. évi megjelölt közleményeinek sorozatáról (Lengyel 2013). A teljes állomány módszeres átnézésére természetesen sem időm, sem alkalmam nem adott, így sok minden elkerülte figyelmemet. A lapok egy részének átpörgetéséből azonban annyi nyilvánvaló lett számomra, hogy ügyészi szempontból voltak fontos lapok (például a szociáldemokrata párt napilapja, a *Népszava*), amelyek a rendszer szempontjából veszélyeseknek számítottak, tehát fokozott figyelemben részesültek, s voltak indifferensebbek, amelyek alig vagy egyáltalán nem adtak okot a munkára, amelyek ellenőrzését lazábban lehetett végezni. Veszélytelennek, tehát érdektelennek számítottak.

A 8 Órai Újságot, sajnos annak idején sajtótörténeti szempontból nem vettem kézbe, így ez az 1935. december 3-i szám is elkerülte figyelmemet.

A csak József Attila versére korlátozódó elemzésnek azonban önmagában is megvan az értelme. Az ügyészi értelmezés *implicit szempontrendszere* ugyanis érzékelhetővé teszi azt a *szemantikai törésvonalat*, amely a vers érvelési stratégiájának és az ügyészi normarendszernek az ütközéséből fakad. Márpedig sem a költő, sem az ügyész nem magánember, nem egyéni álláspontot képvisel; az egyik a versalkotás médiumán belül, a másik pedig a tételes jogban foglalt állami kánon médiumán keresztül ugyanannak a társadalomnak az eltérő vélekedéseit fejezik ki. De amíg a jog a már rögzített, lényege szerint aszimmetrikus érdeket fejezi ki, amely, bár morális értelemben parciális, univerzális értékrendszerként jeleníti meg önmagát, a vers az általános érvényre törő *születő* princípium nyelvi artikulációja. És ebben az ütközésben a hallgatólagosan elfogadottnak, tudomásul vettnek és az intézményesen nehezményezett motívumoknak a szétválása kijelöli a mediális nyilvánosság határait és szerkezetét. És nem utolsó sorban láthatóvá válik az a zóna, amelyben ez az ütközés megtörtént. A jogi korlátozás tartalma pedig egyszerre mutatja meg a születő eszme elé állított korlátokat, és az önmagát veszélyeztetettként érzékelő „állami és társadalmi rend” gyöngé, s ezért erőszakos védelemre szoruló pontja-

it. Vagyis az erőszak-alkalmazás rendszerspecifikus szükségességét.

A rendszer gyöngeségét.

Ha e folyamatot föl akarjuk mérni, első lépésként szemügyre kell vennünk a rendelkezésünkre álló dokumentumot, a 8 Órai Újság inkriminált számát. Rögzítsük tehát a helyzetet!

Az első oldalon, a lapfej fölött az ellenőrzésre utaló bélyegzők és a hozzájuk kapcsolódó ceruzás bejegyzések sorakoznak. Az alaphelyzetet a bélyegzőlenyomat rögzíti. Ovális keretben ez olvasható: „Budapesti Kir. Ügyészség / 1935. dec. [olvashatatlan szám] / átvette.” E szerint a 8 Órai Újság mindjárt a megjelenéskor ügyész elé került (a szám ugyan olvashatatlan, de az általános gyakorlat szerint erre mindjárt hajnalban vagy legkésőbb reggel sor került). Egy fejjel lefelé a lapra ütött bélyegző szerint ez a példány: *Házi példány* volt; így még nyilván a nyomda jelölte meg a beküldött példányt. Hogy az ügyész mindjárt kézbe vette a lapot, nem tudjuk, de valószínű. Az átolvasás időzítése a periodika veszélyességi fokától függött – a *Népszavát* az ügyészi rájegyzésből tudható, általában már hajnalban, négy óra körül elkezdtek olvasni. Az átolvasás pontos időpontjánál fontosabb számunkra az ellenőrzést végző *ügyész neve*. A lapfej fölött, baloldalon, ott is van a ceruzás autográf aláírás: *Bary*. Ez az ügyész, bár az aláírás csak vezetéknév ad, az ügyészség állományának ismeretében azonosítható: a soros ügyész ekkor Bary Zoltán (1892–1986), ekkor (1930/36) beosztott ügyész, később főügyészhelyettes, majd kúriai bíró – a tiszaszlári vérvád-pör (1882) hírhedt lett vizsgálóbírójának, Bary Józsefnek (1858–1915) a fia. (Vö. pl. Címtár 1935: 396, Kozák Péter, Névpon; gyászjelentése: *Magyar Nemzet* 1986. ápr. 1.) A 8 Órai Újság e számának, s így a versnek mint soros ügyész lett az „olvasója”. Hogy a versre fölfigyelt, az jó szemre vall. Némi túlzással azt mondhatnánk, *Aquila non captat muscas*. Maga Bary, apja hírhedsége ellenére, nem tartozott a látványosan túlbuzgó ügyészek közé, az utócenzúrázásnál „csak” munkáját végezte.

A lapfej fölött van még egy ceruzás rájegyzés, de ez olvashatatlan. Mellette egy törvényi hivatkozás is olvasható: 1921. III. tc. Mindkét rájegyzés alá is van húzva, méghozzá mindkettő két vonallal. Ezek természetesen csak afféle emlékeztető, *pro domo* rájegyzések. A főügyésznek szóltak, hogy vegye észre az inkriminációt, külön lapozgatás nélkül is. Az elsődleges inkrimináció nyomai természetesen magán a versen fedezhetők föl.

A vers szövegét, bár közismert versről van szó, célszerű itt is reprodukálnunk. Az ügyész által aláhúzott részeket kurziválva, a két vonallal aláhúzott részeket pedig félkövér szedéssel adjuk.

Ki tiltja meg, hogy elmondjam, mi bántott
hazafelé menet?

A gyepe éppen langy sötétség szállott,
mint bársony-permeteg.

- 5 és lábom alatt álmatlan forogtak,
ütött gyermekként csendesen morogtak
a sovány levelek.

Fürkészve, körben gugultak a bokrok
a város peremén;

- 10 az őszi szél köztük vigyázva botlott;
a hűvös televény
a lámpák felé lesett gyanakvóan;
vadvácsa riadt hápogva a tóban,
amerre mentem én.

- 15 Épp azt gondoltam, rám törhet, ki érti,
e táj oly elhagyott –
s im váratlan előbukkant egy férfi,
de tovább bakratott.
Utána néztem. Kifoszthatna engem,
20 mert védekezni nincsen semmi kedvem,
míg nyomorult vagyok.

Számontarthatják, mit telefonoztam
s mikor, miért, kinek.

- Aktákba írják, miről álmodoztam
25 s azt is, ki érti meg.
*És nem sejthetem, mikor lesz elég ok
előkotorni azt a kartotékot,
mely jogom sérti meg.*

És az országban a törékeny falvak

- 30 (anyám ott született)
*az eleven jog fűjéről lehulltak,
mint itt e levelek
s ha rájuk hág a felnőtt balszerencse
mind megcsörren, hogy nyomorát jelentse*
35 *s elporlik, szétpereg.*

*Oh, én nem így képzeltem el a rendet,
lelkem nem ily honos,
nem hittem létet, hogy könnyebben tenghet,
aki alattomos,*

- 40 *sem népet, amely retteg, hogyha választ,
szemét lesütve fontol sanda választ,
és vidul, ha toroz.*

*Én nem ilyennek képzeltem a rendet,
pedig hát engemet,*

- 45 – sokszor nem is tudtam, hogy miért, – vertek
mint apró gyermeket.
ki ugrott volna egy jó szóra nyomban.
Én tudtam – messze anyám, rokonom van
ezek idegenek.

- 50 Felnöttem már: szaporodik fogamban
az idegen anyag,
mint szívemben a halál. *De jogom van
és lélek, vagy agyag
még nem vagyok s nem oly becses az irhám,*
55 *hogy érett fővel szótlantul kibírnám,
ha nem vagyok szabad.*

A mi vezérünk bensőmből vezérel;

emberek, nem vadak: –

elmék vagyunk, s szívünk míg vágyat érlel,

- 60 **nem kartotékadat.**

Jöjj el, szabadság, te szülj nekünk rendet.

jó szóval oktasd, játszani is engedd,
szép, komoly fiadat!

A vers címe és a szerző neve is meg van jelölve, s e jelölésből kiindulva a vers első sorai mellett van egy lefelé irányuló, függőleges vonal. Hogy ez a megjelölésből következő manuális automatizmus-e, nem lehet biztonsággal megállapítani. Az első sorok nincsenek aláhúzva, s ez arra vall, hogy a függőleges vonal alighanem csak a cím és a név utólagos megjelölésekor, valami pedantériának a szülötte. (Az első sorokat először olvasva Bary még nem tudhatta, hogy inkriminálódó szöveghelyekre bukkan.)

Ami viszont egyértelmű és jelentéssel bír: a vers mellett, a 26. sortól kezdve egy lefelé haladó, függőleges vonal húzódik; ezzel az ügyész a vers második felére összefüggően fölhívja a figyelmet. És e vonal mellé a lehetséges inkrimináció törvényi hivatkozását is odajegyezte: 1921. III. tc. 7.§. A hivatkozott törvény-cikk, mint arra bár Murányi Gábor is utalt, „az állami és társadalmi rend hatályos védelméről” intézkedett – a hajdani politikai szleng, nem minden alap nélkül, ezt a törvénycikket emlegette „kommunista-ellenes” törvényként. (A tárgyi igazsághoz tartozik, hogy mások, például a nyilasok ellen is éltek evvel a törvény-nyel.) Akárhogy is: nem súlytalan törvényi hivatkozás ez. A kiszabható büntetésektől függetlenül, e törvény antidemokratikus, autoriter karaktere elég nyilvánvaló. Erőszakalkalmazással igyekszik megakadályozni, blokkolni az emberi együttélés adott formájának, a „társadalmi rendnek” a megváltoztatását, sőt pusztá kritikáját is. Ezzel az adottat, implicite, „a lehető legjobb világ” státuszába emeli, s ilyenként fixálja, azaz nyilvánvaló társadalmi anomáliáknak, igazságtalanságoknak biztosít jogi védelmet.

A 7.§, amelyre Bary konkrétan is hivatkozik, ez: „Aki olyan valótlan tényt állít vagy terjeszt, amely alkalmas arra, hogy a magyar állam vagy a magyar nemzet megbecsülését csorbítsa vagy hitelét sértse, vétséget követ el és öt évig terjedő fogházzal büntethető. A büntetés tíz évre terjedhető fegyház, ha cselekményt abból a célból követték el, hogy valamely külföldi állam vagy szerve-

zet a magyar állam vagy a magyar nemzet ellen ellen-séges cselekményre indíttassék; ha pedig ennek követ-keztében valamely külföldi állam vagy szervezet [...] a büntetés életfogytig tartó fegyház.” Ez a paragrafus a törvénycikk enyhébb oldalát adja, hisz ez a felforgatás és megsemmisítés helyett „csupán” a „megbecsülés” elleni vádat fogalmazza meg.

Ha az ügyési jelöléseket áttekintjük, több, különböző természetű, de mégis összetartozó észrevételt tehetünk.

Mindenekelőtt észre kell vennünk és el kell ismer-nünk, Bary doktor intelligens ember volt, jól érzékel-te, hogy a vers rend-fölfogása a rendszer legitimációját semmisíti meg. Méghozzá az általános „emberin” belül, anélkül, hogy konvencionális értelemben „kommunis-ta” argumentumokat hozna elő. Osztályharcos, vörös retorika itt nincs, viszont a rendszer inherens alapel-lentmondása, szabadsághiányos karaktere, amely be-lülről nem védhető, összefüggő, koherens kritikát kap. Célszerű tehát e kritika hatását blokkolni, mert a vers a rendszert belülről, saját, nyilvánosan önmaga által sem védhető, „titkos” gyakorlatával szembesíti. Azaz, az ügyész teljes hivatali képmutatással ugyan, de jó ér-zékkel veszi észre a „támadást”.

A vers első, ügyési jelölés nélküli részében van há-rom olyan szövegrész, amely a vers értelmezése szem-pontjából fontos, de jelöletlenül maradt – nem érte el azt a küszöböt, amely már kiválthatta volna a bünte-tő posztcenzori reakciókat. (1) A 9. sorban egy önidé-zet érhető tetten: „a város peremén” – ez szociológia-ilag lehorgonyozza a beszélő pozícióját, ennek szere-pét és jelentőségét az ügyész nem érzékelte, (vagy jogi-lag nem talált fogást rajta). (2) A 21. sorban a metafo-ra egyszerre helyzet- és érzületkifejező metafora: „míg nyomorult vagyok”. Pedig ez megint a beszélő po-zíciójának meghatározásához ad hozzá lényeges jegye-ket, de ezt még könnyű semmitmondó, üres toposz-nak tekinteni (nem az!), ugyanakkor önmagában jo-gi fogódzót nem kínál föl. (3) A 21–24. sor ügyési szempontból már sokkal érdekesebb lehetne. „Számon tarthatják, mit telefonoztam, / s mikor, miért, kinek. / Aktákba írják, miről álmodoztam / s azt is, ki érti meg.” (Hogy ez mennyire tartalmas rész, mi sem mu-tatja jobban, mint hogy ezt Murányi inkrimináltként idézi – holott Bary nem jelölte meg.) E szövegrész je-löletlenül hagyása mai nézőpontból már-már érthe-tetlen; ez nem csak mai, „adatvédelmi” normák sze-rint anomália leleplezése. Ilyesmit már a kurzus apo-logetikától nem mentes, de tagadhatatlanul szenzibilis Kosztolányi is panaszként említett föl. Hogy erre Bary doktor nem figyelt föl, és nem jelölte meg e négy sort, az részéről vagy intellektuális baki (megítélésem sze-rint nem az!), – vagy a rendszer morális érzéketlenség-

gének indirekt dokumentuma. Ismeretes ugyanis, ilyen adatgyűjtések nagyon is folytak, ezt egyesek, a politikai establismenten belül is, főlhánytorgatták – a regnáló kormányzat azonban ezt részben „természetes” gyakor-latnak tekintette, részben úgy vélte, jobb erről nem be-szélni. Célszerűségi szempontból csakugyan praktikus eljárás az ilyesmi; ma is széles körben élnek vele. A po-litikai eszköztár „racionális” eleme, úgy, ahogy például a rendőrség/csendőrség, a kémkedés, a hóhéri mun-ka is. Bary „érzéketlensége” tehát hivatali, célszerűségi érzéketlenség – a rendszeren belül nem egyéni kog-nitív hiba, hanem tudatos opció. Mondhatnánk, kö-zönséges képmutatás.

Hogy erről volt szó, azt, paradox módon, éppen a vers aktamotívumának alakulása jelzi. Egy ponton túl ugyanis már megszólalt az ügyési vészcsengő. Az idézett rész folytatása már inkriminációt váltott ki: „És nem sejthetem, mikor lesz elég ok, / előkotorni azt a kartotékot, / amely jogom sérti.” (25–27. sor.) Mi az új e sorokban, mi az, ami már ügyési reakci-ót váltott ki? Az ügyész itt, hipokrataként, a *jogsértés vádjára* reagált, ezt nehezményezte. Maga az adatkeze-lés, egyáltalán: az adat előállításának módja, az ügyész szerint „természetes” (ha nem is teljesen jogszerű), az *államrezon része, eszköze, az „adatkezelést” jogsérelem-ként értelmezni* viszont maga az állam elleni támadás – *bűn*; amely megtorlást igényel. Itt, vegyük észre, egy klasszikus politikai inverzió veszi föl jogi alakját.

A következő versszak, egyetlen „indifferens” sor ki-vételével, tulajdonképpen meg van jelölve. A szem-pont, lényegét tekintve, itt is ugyanaz, mint az előb-biekben. A versolvasás – az egykori is, a mai is – a „tö-rékeny falvak” emlegetését szociális jelzésként olvassa. Ügyési szempontból azonban más a fontos. Ez a sor egy újabb *jogsértési vád* a rendszer ellen. Hisz a vers azt mondja: „törekeny falvak [...] az eleven jog fájáról le-hulltak”, ezt azonban az államrezonnak háritania kell, ez *vád*, rágalom az állam ellen. És az államrezont védő ügyész érzékenységet csak fokozta, hogy az ilyen váda-kat nem csak a vers, hanem, egyebek közt, a szocio-gráfusok is megfogalmaztak, Féjától Kovács Imréig és tovább, s a nyílt szavazások képviselőválasztások meg-annyi epizódja ugyanebbe az irányba mutatott. Például csendőri és közigazgatási segédlettel ütötték el a tarpai mandátumtól azt a Bajcsy-Zsilinszky Endrét is, aki pedig hajdan a miniszterelnök elv- és tiszt tár-sa volt, ellenforradalmár, a rendszer egyik létrehozója, stb. Akinek pedigréje, kurzusszempontból, tökéletes volt – igaz, ekkor már nem „parírozott” a miniszter-elnöknek. S a vád ilyen összefüggésben már-már túl-ment a közigazgatási anomáliák körén, ez már a rend-szer legitimációját kérdőjelezte meg.

Ennek az összefüggésnek a vers megjelenésekor köz-vetlen aktualitást adott a két nappal korábbi, decem-ber 1-i tarpai választás (amelyre egyébként a 8 Órai

Újság több cikke is utalt). S a versnek itt van egy „költői”, metaforikus azonosítása is, amely, értelemszerűen, ügyészi érzékenységet sértett. A falvak és a fáról lehulló levelek „megcsörrenése”, hogy nyomorukat jelentsék. Ez a nyomorjelentés ügyészi szempontból mint kommunikációs veszély volt értelmezhető – azaz, mint az előzetes delegitimáló vádaknak a propagandája. A vers ilyen értelmezése, esztétikai mérlegelésben akár szimplifikációnak is minősíthető; a vers jelentése e ponton nem több, mint metaforikus jelzés – de az ügyeletes ügyész akkor már szükségképpen túlértelmezett. A versszak utolsó sora („s elporlik és szétperreg”) viszont, bár a metafora homályába rejtve, csakugyan a falvak életének pusztulását vizionálja. És ez, azt kell mondanunk, joggal ébresztgette az ügyész gyanakvását: ez a vers a fönnálló „állami és társadalmi rend” megkérdőjelezője.

Ilyen szempontból a hatodik versszak (s inkriminációja) mondja ki a veszélyes ügy lényegét. A 43. sor szinte tételmondat: „Én nem így képzeltem el a rendet” (magyarán, ez a rendszer nem jó, elfogadhatatlan), mert a 45–49. sor szerint e rend társadalma moráljában, habitusában torz, itt „könnyebben tenget, aki alattomos”, s népe „retteg, hogyha választ”, válassza „sanda”, s értékrendje gyakorlatilag a visszájára fordul: a (halotti) toron „vidul”. Itt valami nagyon furcsa történik. Amit itt a vers tesz, az nem több, mint egy „társadalmi rend” morális kritikája, tartózkodik a szociológiai összefüggések megjelenítésétől, csak megállapítást tesz. De minden moralizáló jellegű rendképzet számára ez a kritika az „érthető”, ez háborít föl. Több mint árulkodó, hogy a rendszerspecifikus „alattomos tengés” sikere kapja a legerősebb ügyészi kritikát, a kettős aláhúzást. És az sem véletlen, hogy a másik ilyen kettős aláhúzás már a vers vége felé, a „kartotékadat” frazémáját emeli ki. A két, kettős aláhúzásos kiemelés mintegy az ügyészi értelmezés *kognitív tengelyét* alkotja.

Erre a kognitív tengelyre és szerepére még vissza kell térnünk. Nem szabad azonban átugornunk a két pillér közötti inkriminált szöveghelyeket. A két pillér között ugyanis a vers lényeges összefüggéseket mond ki, ír le. A hetedik versszak első sora, logikailag, csak ismétlés: „Én nem ilyennek képzeltem a rendet”, mondja a vers. Ez a logikai ismétlés azonban retorikailag megerősíti a korábbi állítást, és továbbviszi a gondolatmenetet – ezt az ügyész jól ismeri föl, jogos tehát e sor megjelölése is. A szakasz további sorai és a következő szakasz első két és fél sora nem kap jelölést. E sorokba olyan „privát” események és élmények vannak rögzítve (gyermekkor, öregedés), amelyek életrajzilag is, poétikailag is lényegesek, ám büntetőjogilag indifferensek. Mond-

hatnánk, a költő magánügyei. Ám a nyolcadik szakasz harmadik sorában, az új mondat újra ügyészi figyelmet kap: „De jogom van” – s innentől a szakasz végéig minden szó alá van húzva. S e szekvencia ezzel zárul: „nem vagyok szabad”. Ez a szabadsághiányt kimondó zárlat ügyészi szempontból önmagában is súlyos állítás, hisz azt mondja ki, hogy az ügyész által védelt rend *nem* a szabadság rendje, sőt megfoszt a szabadság lehetőségétől és élményétől, s ezt a vádat, ugye, már nem lehet tűrni... S a szekvencia egésze még ennél is súlyosabb gesztussal áll elő, hisz e szabadságtól való megfosztottság ellen érvel. (1) A vers beszélője deklarálja, hogy neki (valamilyen meg nem nevezett magasabb rendű instanciából kifolyólag) „joga van” – ergo szabadságától való megfosztása jogtiprás, s (2) kinyilvánítja, hogy a halál felé közeledve, a halál lehetőségével számolva sem képes „szótlanul” elviselni szabadága elvonását. Ezt pedig, vegyük észre (az ügyész észrevetel), egyszerre a „rend” igazságtalanságának kifejezése és a „rend” elleni tiltakozás erejének (indirekt, de így is erős) jelzése. Azaz akkor is tiltakozik a versben megszólaló „beszélő” a szabadságelvonó „rend” ellen, ha ez a tiltakozás az életébe kerül. És ez a „rend” szempontjából nagyon kihívás.

Az utolsó, kilencedik versszak első sora nem kap ügyészi jelölést, a 2–5. sorok azonban igen, s e négy sorban van az a részlet, amelyet az ügyészi értelmezés második pillérének mondtunk. Ezeknek a soroknak a jelentése világos: „emberek, nem vadak: – / elmék vagyunk s szívünk míg vágyat érlel, / nem kartoték-adat.” A *kartoték-adat* frazéma kettős aláhúzással való kiemelése, érvelésmagyarázó ponttá tétele teljesen indokolt ügyészi döntés. Szemantikai telitalálat. Itt ugyanis, egyrészt, a személy – személyiségéből következő – *joga* szembekerül a hatalmi érdekből kreált kartotékokkal, azaz a kartoték az illegitim hatalmi eszköz szimbólumává válik, másrészt, ezzel a „renddel” az emberi lény, a személy meg nem semmisíthető joga, emberi autonómiája kerül szembe. Ez a fönnálló „rend” legszélesebb körben érvényes, legalapvetőbb kritikája.

S a kilencedik szakasz ötödik sora egy (jogilag is, politikailag is jól értelmezhető) általánosítás: „Jöjj el, szabadság! Te szülj nekünk rendet!” Ez a felszólításba sűrített igény, mintegy általános érvényűvé emelt összefoglalása a „rend” kritikájának, s mint pozitív tézis, ellentétele annak.

Ismeretes, ez az ötödik sor („Jöjj el, szabadság” stb.) utóbb politikai szlogenné, nagyhatású ideológimává (is) vált. Fölmerül hát a kérdés: az ügyész hogy-hogy nem vette észre e sor politikai potenciáját? Magam úgy vélem, észrevette, azért is jelölte meg ezt is. De a vádemelés szempontjából nem ezt, hanem az emblematisz szerepű „kartoték”-motívumot ítélte jogilag megfogható, konkrétan inkriminálható pontnak. Neki mint ügyésznek ugyanis nem egy politikai koncepció

teoretikus bírálata volt a feladata; hanem a törvénybe ütköző verbális gesztusok fölismerése. Fénybe állítása.

S itt egy pillanatra vissza kell térnünk a *kognitív tengely* kérdésére. Az ügyész ugyanis a maga politikai érdekek szolgálatába állított, de *pro forma* jogi értelmezése csakugyan a lényegre, a veszélyes argumentációra figyelt föl. Az *alattomos tengés* és a *kartotékozás* között húzódik ugyanis az az érvrendszer, mely morálisan semmisíti meg az adott „rend” legitimálhatóságát, s amely ugyanakkor közvetlenül nem köthető egyetlen, akkori „fölforgató” párt politikai sztereotípiáihoz sem, ám utalásai jól értelmezhető konkrétumokra vonatkoznak. Olyan realitás-fragmentumok ezek, amelyek a kor politikai szótárában már száz-százötven éve jelentéssel bírtak, és éppen ezért fölismerhető veszélyforrást jelentettek. A vers a hatalom számára, tételes hivatkozások nélkül is kellemetlen, „érzékeny” folyó ügyekre utalt, s a potenciális olvasók figyelmét e politikai és erkölcsi anomáliákra irányította.

Itt, József Attila és ügyésze összeütközésének legfontosabb pontján érdemes egy kicsit tágítani az értelmezés perspektíváját. A „nagylátószögű optika” olyasmire hívja föl a figyelmet, ami a történeti kérdést érzékeny aktualitássá változtatja.

Az „akták” szóvátételének súlya egy mélyen paradox helyzetben rejlik. Az aktagyártás a modern kapitalizmus állandósult inherens jellegzetessége – a rendszer szabadságfokától függetlenül erre mindegyik rákényszerül, ám ezt legitimálni egyik sem igazán tudja. Így mindegyik, a „szabadabb” nyilvánosságszerkezetűek is, képmutatásra kényszerülnek, s ez aláássa hitelüket. Két, nagyon különböző időből való, de jellegzetes példa talán elegendő a folyamat illusztrálására.

1850. június 14-én a londoni *Spectator*-ban egy nyilatkozat jelent meg, három neves emigráns aláírásával. A nyilatkozat írója egy bizonyos Karl Marx volt, akit persze nemcsak Londonban figyeltek meg, de sógora, Ferdinand von Westphalen porosz belügyminiszter is ügynökökkel figyeltette. Marx e nyilatkozatban arról beszélt, hogy „nem tehetünk meg egyetlen lépést sem anélkül, hogy [ne] követnének bennünket, bárhová is menjünk. Nem léphetünk fel az omnibuszra, és nem léphetünk be egy kávéházba anélkül, hogy meg [ne] lennének tisztelve ezen ismeretlen barátok legalább egyikének a társaságával.” (Idézi Andrew 2021: 590.) Marxnak két kérdése is van megfigyelésük kapcsán. (1) „Vajh milyen hasznára lehet bárki számára is az a kevéske információ, amit ajtónk előtt összekapirgál az a sok nyomorult kém?” (2) Vajon ezek az információk „olyan értékesek, hogy az feljogosít bárkit is, hogy feláldozza ezek érdekében az angol emberek régóta tartó jogos kérkedését, miszerint országukban nincs

esélye a kémrendszer bevezetésének, amelytől a kontinens egyik országa sem mentes?” (Uo. 590.) A második kérdésben persze van némi diplomáciai ravaszság – Anglia és a kontinens ilyen szembeállításra, vélhetően, segítsége lehet a „kémrendszer” működtetőinek meghátráltatásában. De Marx nem volt naiv, s fölhasználta az egyetlen valódi eszközt is, amely, legalább részleges eredményt hozhatott: „ilyen körülmények között nem tudunk egyebet tenni, minthogy az egész ügyet a nyilvánosság elé tárjuk.” (Uo. 590.)

A nyilvánosság minden ilyen ügyben a leghatékonyabb eszköz; egyetlen „kémrendszer” sem szereti, ha lelepleződnék üzelmeik.

A másik példánk jóval későbbi, s csak a minap (2021. jún. 5.) lelepleződött le dokumentált formában: Friedrich Dürrenmatt (1921–1990) svájci író, 1941 és 1989 (!) között, tehát közel fél évszázadon át figyelte meg, hallgatta le, „kartotékozta” a svájci Szövetségi Rendőrség (vö. Gervai 2021: 10.). Az író ezt legalábbis sejtette; már 1966-ban, egy interjúban kifakadt: „Mindен seggfej, aki hatóságnak képzei magát, lehallgathat engem.” 1986-ban pedig egyik kisregényében (*A megbízás, avagy a megfigyelők megfigyelőjének megfigyeléséről*) így elmélkedett: „mindenki úgy érzi, hogy figyelik, korunk embere megfigyelt ember; egyre kifinomultabb módszerekkel figyeli az állam” (idézi Gervai 2021: 10.). Svájc persze messze nem a „legrosszabb”, legnyersebb rendszer, a szó hétköznapi értelmében *nem* diktatúra (ahogy Anglia sem volt az 1850-ben), de tény, ami tény: 1989-ig minden huszadik svájciról, s minden harmadik Svájcban élő külföldről nyilvántartást vezettek, jelenleg kilencszázezer kartonról tud a nyilvánosság. Ez a megfigyelési gyakorlat legjobb esetben is potenciális fenyegetettséget, kiszolgáltatottságot jelent. S egyáltalán nem indokolatlan Dürrenmatt élete végén mondott híres beszéde (Svájc – egy börtön), amelyben egyebek közt ezt mondta: „A svájciak szabadabbnak érzik magukat más embereknél, pedig foglyok a semlegességük börtönében. [...] Hiába bizonygatják, hogy ez nem börtön, hanem a szabadság védőbástyája, kívülről nézve a börtön az börtön, a fogvatartottak rabok, a foglyok pedig nem szabadok.” (idézi Gervai 2021: 10.)

S hogy az ilyen titkos fenyegetettségnek mi a „tartalma”, azt plasztikusan mutatja meg az ilyen-olyan előjelű diktatúrák gyakorlata; *a realizált lehetőség*. Ha a puszta az első fölvonásban ott függ a falon, a harmadikban elsül.

Az egyetlen valószínű védelem a „kartonok” ellen a nyilvánosság. Ezt, úgy látszik, már az ellenzékbe szoruló Bethlen is, a szerkesztő Nagy Samu is tudta. József Attila pedig ki is mondta a kimondandót, helyettük is.

S a vers ráadásul ezzel beleszólt a politikai elit belső harcainak alakulásába is. A *Levegőt!* a *8 Órai Újság*ban jelent meg, a választási küzdelem egyik érzékeny pillanatában, a megismételt tarpai választás után két nappal. A verset közlő lap a *volt* miniszterelnök, Bethlen István (1874–1946) gróf szócsövének számított, a választási visszaélések pedig ellenfelének, az aktuális miniszterelnöknek, Gömbös Gyulának (1886–1936) az apparátusához kötődtek. Gömbös és Bethlen személye és politikája a magyar politika belső, nagy alternatíváját képezte le. A *8 Órai Újság*on keresztül ugyanis a *volt* miniszterelnök bírálta az *aktuális* miniszterelnök politikáját. Bethlen pedig még mindig, évekkel „bukása” után is túlzottan nagy tekintélyű politikai aktor volt ahhoz, hogy szócsövét könnyen meg lehetett volna rendszabályozni – Bethlen még mindig bírta a kormányzó személyes bizalmát, támogatását. De ez a belső harc, értelemszerűen, nem volt veszélytelen a rendszer egészére nézve sem. A kommunikációs részen, melyet ez a harc jelentősen tágított, szükségképpen sok olyasmi is nyilvánosságra került, amely nem csak az aktuális kormánypolitikát, de magát a rendszer alapjait is veszélyeztette. És ezt Bary doktor, ismerjük el, jól ismerte föl. József Attila versének inkriminátlanul hagyása a rendszer anomáliáinak hallgatólagos elismerését jelentette volna. S mivel a *Levegőt!* olyan vers volt, amelyet közvetlenül nem lehetett a rendszerellenes nagy narratívákkal azonosítani, a közlő lap pedig a rendszer alapjait lerakó „konszolidátor” szócsövének számított, azaz politikai legitimitással is bírt – a vers inkriminációját csak fölöttébb óvatosan lehetett elvégezni.

Bary azonban, ismételjük meg, jó szemű „cenzor” volt; inkriminációja nyilvánvalóvá teszi, hogy fölismerre a vers rendszerveszélyeztető potenciálját, az egyes éveknek, motívumoknak versen belüli szerepét. (Nota bene: alighanem a vers esztétikai erejét, hatásmechanizmusát is érzékelte, de nem erre figyelt, hanem szerepének megfelelően, a rendszer jogi apologetikájának nyilvánult meg.) Az elsődleges inkriminációból azonban, az „erős” törvényi hivatkozás ellenére, mégsem lett pör; a vers nem került bíróság elé. Bary főnöke, Baróthy Pál főügyész (rutinos, „öreg motoros”) valamilyen – egyelőre ismeretlen megfontolásból – leállította az eljárást.

Az ügyészi értelmezés történetét e ponton akár le is zárhatnák. De a kontextuális értelmezés óhatatlanul fölvet egy további kérdést is: hogyan került a „kommunista” múltú költő a *volt* miniszterelnök lapjának hasábjaira? Az együttműködés, ha „csak” egy vers közléséről volt is szó, egyáltalán nem evidens, nem pusztán rutiny.

Annyi régóta ismeretes, hogy a vers a lap fölkerésére készült; József Attila – Ignotus Pál (1989: 3.) emlékezése szerint – csupán egy „aktuális bökverset” tervezett írni. A vers írás közben alakította ki a maga, immár klasszikus karakterét. (Ilyesmi egyébként máskor is megesett már a költővel; a *Születésnapomra* is írás közben ment át ezen a rejtélyes metamorfózison.) Hogy a költő egy bökvers erejéig a *8 Órai Újság*ban való szereplést is vállalta, természetesnek tekinthető; nincs benne semmi megmagyarázhatatlan inkongruencia. Az események azonban e ponton kétválnak, s két külön vonalon is megértést igényelnek. Mindenekelőtt: hogyan kerülhetett a lapnál képbe József Attila? A válasz bonyolult, ám végső soron abba a nagy szellemi átrendeződésben leli magyarázatát, amely 1933 után, a fasizálódás reakciójaként, ha részleges és felemás eredménnyel is, a magyar közéletben bekövetkezett. (Már Bethlen Gömbös ellen való fordulása is a folyamat része volt!) Ennek a folyamatnak az egyik ágán József Attila mozgása kísérhető figyelemmel. Egy súlyos válság után szembefordult Gömbös politikájával, Gömbös és az írók egyezkedési kísérletével, majd fölismerve a helyzet folyamatos romlását, szövetségesek után nézett: fölújította barátságát Ignotus Pállal a *Szép Szó* megteremtése érdekében (a lap első száma 1936 tavaszán jelent meg!), és Ignotus Pál révén a polgári szerveződésekkel is kapcsolatba került – így például 1935-ben szerepelt a Cobden ankétján is. Valószínűleg a költő és a *8 Órai Újság* szerkesztősege között is „Pali” lehetett a közvetítő, aki, mint ismeretes, az *Esti Kurír* egyik vezető munkatársa, publicistája volt. Az *Esti Kurír* és a *8 Órai Újság* között pedig nem emelkedett áthághatatlan „kínai fal”; az informális kapcsolat a két szerkesztőség tagjai közt eleven lehetett. A *Szép Szó* megindítására készülő Ignotus Pál, ha tehette, igyekezett helyzetbe hozni szerkesztőtársát. A másik oldalon pedig a *8 Órai Újság*ot irányítók körében is zajlott a kényszerű átalakulás. A kormányra került Gömbös ugyanis, részben az „új stílus” jegyében, részben Bethlen hatástalanítása érdekében a kormánypárt radikális átszervezésére, kül- és belpolitikája radikalizálására tett lépéseket, és ezzel nagyon közel került a Harmadik Birodalom politikájához. Ez nem csak a Bethlen nevéhez kötődő „konszolidáció” nyílt tagadását jelentette, de az ország sorsát is nagyon veszélyes pályára állította. Azok, akik a rendszer „régi vágású” hívei voltak, vagy más megfontolásból elleneztek Gömbös politikáját, új alkalmi szövetségesek felé tapogatóztak. Nagy Samu (1881–1940), aki a „nyolcórái” szerkesztőjeként József Attila versét is közölte, alighanem ennek a helyzetnek a fölismeréseként számolt Kurír-béli kollégájának a protezsztjával.

Az országgyűlési választások légköre, a „hideg terror” külön aktualitást adott József Attila versének, és

ez megmagyarázza a lap és a költő alkalmi koalíciójának létrejöttét.

Talán az sem véletlen, hogy a választási küzdelem szimbolikus „neve” ekkor a másodszeri tarpai megmérettetésére készülő Bajcsy-Zsilinszky Endre volt, aki mint a rendszer belső meghasonlásának személyi szimbóluma, nem volt idegen a költő számára sem. Korábban egy ideig ő is Zsilinszky munkatársa volt az Előőrsnél.

A történeti irodalmat és az egykori sajtóregálásokat áttekintő Murányi Gábor szemléjéből, az 1935/36-os atmoszféra jól érzékelhető, s ha a vers születési körülményeinek részletei egyelőre nem is rajzolódnak ki előttünk, ez az atmoszféra érthetővé teszi mind a vers irányultságát, mind az ügyészi fogadtatást.

A vers, pusztán létével, a Horthy-rendszer legitimációját alapjaiban semmisíti meg. Ezt, paradox módon, maga az ügyész teszi számunkra nyilvánvalóvá, aki inkriminációját olyan alapvető ember igényekre irányította, amelyek evidenciák, amelyeket kétségbe vonni az erkölcs kereteiben nem lehet, ám amelyek, mint az inkrimináció tényei mutatják, a rendszer számára *de facto* elfogadhatatlanok, sőt jogilag üldözendők voltak.

Mellesleg, aligha véletlen, hogy a versnek ez a horizontja, érvelési logikája az, amely, az akkori pártpolitika fölött mozogva, hatástörténetének is alapja lett.

JEGYZET: A vers szövegváltozatai a Stoll-féle kritikai kiadásban: ÖV 2005. II. 314–318. Az első változat tintával írott tisztazata a költő barátjának, Barta Istvánnak örökösétől került be az OSZK kéziratárába; kelte: 1935. XI. 21., és címe még: *Rend és szabadság*. (ÖV 2005. II. 318.). A címet kevéssel később, de még e kéziraton megváltoztatta a költő: *Levegőt!* (Hogy e változtatás nem úgynevezett azonnali javítás eredménye volt, hanem későbbi, jelzi az íróeszköz, az új címet már ceruzával írta a költő.) A vers a 8 *Órai Újság*ban már ezzel az új címmel jelent meg, s tartalmazott egy nagyobb változtatást is; a 15–21. sort átírta a költő. Azaz november 21-e és december 3-a között alakult ki az a szöveg, amellyel az ügyész szembesült. Az idevonatkozó jegyzetet ld. ÖV 2005. III. 218–219. Ignótus Pál (*Csipkerózsza*. Bp. 1989. 231.) úgy emlékezett, hogy a cím Nagy Samu javaslatára „egyszerűsödött” egyszavassá. Ez valószínűleg csakugyan így történhetett; és ez arra vall, József Attila előzetesen konzultált verséről a szerkesztősséggel, sőt magával a főszerkesztővel is. Azaz, mind a szerző, mind a lap tudatosan készült a közlésre, a megjelenést időzítették. A 15–21. sorok átírása azonban más jellegű; poetikai/kognitív szerzői megfontolás eredménye, s az „életrajzi” esetlegesség rögzítéséből a „logikai” tisztulás irányába vitt. A szubjektív élmény *érvvé* szerveződött. És ezzel lett a szöveg igazán ütőssé. A versről Szabolcsi Miklós monográfiája is szól: *Kész a leltár. József Attila élete és pályája 1930–1937*. Bp. 1998. 536. skk. A tarpai képviselőválasztást, amellyel a verset összefüggésbe szokás hozni, Stoll tévesen 25-ére teszi; a helyes dátum december 1. A vers már csak emiatt sem lehet egyetlen esemény lenyomata; hosszabb és általánosabb folyamatra reflektál. – A sajtórendészeti ellenőrzés gyakorlatáról egy nagyobb anyag alapján írtam: Lengyel András: A Népszava sajtórendészeti ellenőrzése (1929) = Uő: *A mindennapok szemüvegkészítői*. Sajtótörténeti tanulmányok. Bp. 2013. 321–353. Vö. Uő: *Hatalmi érdek és társadalmi nyilvánosság*. A két világháború közötti „cenzúratörténet” néhány kérdése. Jel-Kép, 1984. 2. sz. 155–161. – Bary Zoltánról ld. *Magyarország tiszti cím- és névtára 1930–1936*; 1935: 396, valamint Kozák Péter *Névpont* címen futó online portréja. (Köszönöm Tóth Tamás szíves segítségét; információit.) Murányi Gábor rövid összefoglalása: *Szaglószervek*. HVG, 2021. júl. 29. 42–44. és *Ihlető politika*. HVG, 2021. júl. 29. 43.–A „nagylátószög” kérdéséhez: Andrew, Cristopher 2021: *Titkos világ. I. A hírszerzés története*. Mózestől az orgyilkosok aranykoráig. II. *A hírszerzés története*. Az első világháborútól 9/11-ig. Ford. Mátics Róbert. Bp., Európa, 1284 p., Gervai András 2021: *A célszemély: Friedrich Dürrenmatt*. Az író és az ő Svájca. ÉS, szept. 10. 10.

Lengyel András (Békéscsaba, 1950) irodalomtörténész, ny. múzeumi főtanácsos; Déry-, Tömörkény-, Komlós Aladár- és Toldy Ferenc-díjas. Szegeden él, legutóbbi könyve: *Ignótus Hugó-tanulmányok* (Budapest, 2020).

Főnix születik – 1871, Párizs

150 év kerek évforduló. Balázs Gábor élt az adódó lehetőséggel, és *Párizs szabad város – 1871, a párizsi kommun* címmel egy terjedelmes, az eseményt megidéző és elemző 400 oldalas munkát tett le az asztalra. Szerzőnk tisztában volt vállalkozása nehézségeivel; ahogy könyve bevezetőjében írja: „talán ez az a fontos történelmi esemény, amelyről a legkevesebbet tudunk”. „[A] párizsi kommun története még hívei, tisztelői számára is legtöbbször elég homályos: ember legyen a talpán, aki a számtalan vitás kérdés között biztosan el tud igazodni.” (11) Ezért ahhoz, hogy a történetekről minél átfogóbb ismertetést adhasson, vizsgálódásának időhatárait a kommun elő- és utóéletére is kiterjeszti. Így viszont a kommun ominózus 72 napja könyve lapjain úgy jelenik meg, akár egy gyűjtőlencse, amely az 1789-től, a nagy francia forradalomtól eltelt száz év század szinte minden forradalmi rezdülésének a fényét magába gyűjti, hogy aztán az azt követő másfél évszázad számára szétszórja.

Avagy, s ebben a legtöbb elemző egyetért, a kommun egy korszakhatár. Egyesek a múlt lezárásának határpontjaként, míg mások inkább egy új korszak nyitányaként értelmezik. Balázs Gábor mindkét álláspont érveit áttekinti, érzékeltetve a konszenzusban rejlő igazság lehetőségét. Nagylélegzetű munkája épp ezért adhatja olvasói számára a sokrétű megközelítés élményét, s nem utolsósorban értelmét: a *Párizs szabad város* így végső soron egy olyan nyitott mű, amely a szimpatikus szerzői koncepció mellett az olvasati sokféleségek lehetőségét is felkínálja.

Jómagam úgy vélem, hogy a kommun titkát a létében összpontosuló progresszió logikájának a feltárással közelíthetjük meg. Míg azonban a logika önmagában mindenekelőtt a gondolkodás törvényszerűségeit magyarázó tudomány, addig a progresszió a történelmi események esetlegességein keresztül formálódó, aktualizált értékrend. Az értékrend az aktuálpolitika esetlegességeitől megtisztított, az általánosság szintjére emelt logika; ami egyben a praxis elengedhetetlen iránytűje is.

Balázs Gábor könyvét tíz fejezetre osztotta. Ezek tematikus felosztásban, a kronológiához igazodva követik a történeteket, s mivel a szerző rendre párhuzamot von a kommunt megelőző időszak s az utóélet eseményei között, az olvasót olykor a déjà vu érzése keríti hatalmába. Mindez persze mit sem von le a hatalmas ismeretanyagot görgető munka értékéből, hiszen a figyelmes olvasót az árnyalatok gazdagsága kárpótolja.

Balázs Gábor:

Párizs szabad város

– 1871, a párizsi kommun

Napvilág Kiadó, Budapest, 2020

A döntő napot idézve Balázs Gábor például így ír: „Mindenesetre március 18. igazsága talán az, hogy alighanem minden szereplő (a párizsi nép, a Nemzetőrség tagjai, a blaquista vagy neojakobinus forradalmárok, az Internacionálé tagjai, a Nemzetőrség Központi Bizottsága) többé-kevésbé spontánul cselekedett, egyszerűen az akaratok mutattak egy irányba. Estére aztán a város az egyetlen szervezett erő, a Nemzetőrség kezébe került.” (103) Balázs Gábor a kommun előzményeire utalva jegyzi meg, hogy miután Thiers miniszterelnök a Párizsból való menekülés mellett döntött, a nép a kivonuló katonaság két tábornokát elfogta, s egy rögtönítélő eljárás során mindkettőt halálra ítélte. Az egyiket azért, mert lövetni akart a népre, a másikat viszont azért, mert kiderült, hogy az 1848-as munkásfelkelés eltiprója volt (102). Máshol, ugyancsak a múlt kapcsán, összehasonlítja a történeteket az 1792-es eseményekkel, s fontos különbségként jegyzi meg, „hogy az 1871-es forradalmi kommun választott, demokratikus úton létrehozott testület volt” (120). Ennek a progresszió gyakorlata szempontjából az ad különös jelentőséget, hogy évszázadok óta eldöntetlen kérdés, hogy a forradalom toposzai (a szabadság, a testvériség, a demokrácia stb.) valóra váltásának lehetőségét a demokrácia közvetlen, népszavazásos vagy a közvetett, képviseleti modelljének az alkalmazása szolgálja-e jobban. A dilemmát érzékeltetendő, a kommun utóéletére vonatkoztatva Balázs Gábor az 1917-es oroszországi szocialista forradalom útkereséseit idézi: „A kommun jelentésváltozásai a bolsevikok számára pontosan kijelölik azt az utat, amely az állampárthoz vezetett. Ez volt hivatott arra, hogy hosszú távon megoldja azokat az alapvető problémákat, amelyeket a kommun függőben hagyott: a rendfenntartó és a katonai centralizáció kérdését, a burzsoázia gazdasági pozícióinak végleges lerombolását, a parasztság csatlakozását vagy alávetését a munkásosztály hegemóniájának, egy valódi hatalommal rendelkező Internacionálé létrehozatalát” (298). „A bolsevikok... hajlamosak voltak elfeledkezni arról – írja – hogy a »végre felfedezett politikai forma«, a »proletárdiktatúra modellje«, azaz a párizsi

kommün *demokratikus intézmény volt*, választásokkal hozták létre” (299).

Az összehasonlításból kiderül, hogy a hatalomért kibontakozó forradalmi küzdelem egyik esetben sem az intézményesült demokrácia strukturális változatainak kialakítási lehetőségeiről, hanem a hatalom megragadásáról szólt, hiszen a kommün el sem jutott állama konszolidációjához, merthogy véres megtorlás áldozatául esett, míg négy évtized múltán a bolsevikoknak a párizsi demokratikus állammodell tanulságait is figyelembe véve választ kellett adniuk a *végre felfedezett politikai forma* – tegyük hozzá, az adott körülmények között érvényes – mibenlétének kérdéseire. 1871-ben a kommün már nem csupán Párizs városának forradalmi önkormányzata, hanem egy új típusú s mint ilyen a bolsevikok számára is a szabadság, a testvériség, a demokrácia stb. elveit megtestesítő *állam* prototípusa.

Balázs Gábor értőn, kritikusan követi a forradalom és az utóélet eseményeit. „[A] korban a munkásosztály legfeljebb valamiféle kezdeti állapotában létezett, szervezett pártok, modern szakszervezetek nem voltak”, „[a] kor szocialista varázsszava inkább a kooperáció volt, azaz a munkások egyesülése” (220), olvashatjuk.

A progresszió ideológiájának formálódását, a problémahalmaz időtállóságát mutatja a kommün Cordeire Bizottságának üzenete „a német néphez, a német nemzet szocialista demokráciájához”: „Te csak a császár, egyáltalán nem a francia nemzet ellen viselsz háborút [...] A köztársasági Franciaország az igazság nevében arra szólít fel, vond vissza a hadaidat [...] 38 millió ember nevében, akiket a patrióta és a forradalmi lelkesedés fűt, azt ismétljük neked [...] a francia nép nem köt békét egyetlen ellenségével sem, amíg az francia földet foglal el. Jelszavunk legyen: Szabadság, Egyenlőség és a Népek Testvérisége. Szövetkezzünk és alapítsuk meg az EURÓPAI EGYESÜLT ÁLLAMOKAT. ÉLJEN A VILÁGKÖZTÁRSASÁG!” (81)

A kommünárok felszólítása a Franciaországot érő porosz ellentámadással szemben máig érvényes felhangokkal szól. A kommün előtörténetéhez tartozik tudniillik, hogy III. Napóleon a sorozatos társadalmi elégedetlenségek nyomán meggyengült hatalmát megszilárdítandó a Franciaország számára is biztonsági kockázatot jelentő friss Északnémet Szövetség ellen 1870 júliusában hadat üzent, ám szeptemberben Sedannál katasztrofális vereséget szenvedett; a második birodalom megbukott, helyét a harmadik köztársaság foglalta el. De a vagyonos, konzervatív városi polgárság uralma Párizs népet már nem elégítette ki, a munkásság egyre inkább maga kívánta kezébe venni sorsa irányítását. Eközben Bismarck csapatai bekerítették Párizst, s a versailles-i kormányral történő tárgyalások során a németek a békéért cserébe Elzász-Lotaringiát és Párizs városától 200 millió frank hadisarc megfizetését kérték. Az Adolphe Thiers vezette konzervatív francia kormány a feltéte-

leket elfogadta. Az a történelmi szituáció, amelyben a kommün üzenete megfogalmazódott, egyfelől hasonlított az első világháborút követő európai s a '17-'18-as oroszországi helyzethez, másfelől a kommünárok forradalomról és progresszióról alkotott nézetei egybees-tek a bolsevikoknak az igazságról vallott elképzeléseivel.

Ahogy Versailles kiegyezett a poroszokkal, s rendezte sorait, a kommün ellen vonult. Április végén, amikor a kormány csapatai elfoglalták a Párizs délnyugati pontját védő Issy erődjét, a kommün Központi Bizottsága plakátokon mozgósította a város népet: „Párizsiak, senki sem maradhat távol ettől a harctól: FEGYVERBE! FEGYVERBE!” Ám az erőviszonyok Versailles számára kedveztek (pl. Thiers kérésére Bismarck is elengedte a kormánycsapatokba besorozható hadifoglyokat, s így egy 1 200 000 fős reguláris haderővel hozzávetőleg tizedannyi népfőlkelő állt szemben), s csak idő kérdése volt a város elfoglalása. „[A] mészárlások már az ostrom első napján megkezdődtek” – írja Balázs Gábor. „Alighanem informális parancs volt arra, hogy mindenkiket, akit fegyverrel a kézben fognak el, agyon kell löni” (211). A megtorlás áldozatainak pontos száma máig ismeretlen. „Az 1880-as évekre a konszenzusos (azaz a kormány által is elismert) szám 30 000” fő lett, olvashatjuk. A forradalom közel 100 áldozatához képest ez aránytalanul nagy szám, ami a kommün utóéletében is visszhangot vert. Lenin és Szamuely is figyelmeztette a harcba indulókat, „mi vár ránk” vereség esetén.

A kommün egy XIX. századi kis szocializmus volt, állapította meg találóan Balázs Gábor. S ha a 72 nap történetét és ideológiai öntudatát összevetjük a későbbi másfél évszázad történéseivel, úgy fölfedezhetjük a főnixként újjászülető progresszió logikáját. De láthatjuk a zavarba ejtő szárnyacsapkódásokat, a hibákat is, mint ahogy a megválaszolatlan kérdések sorát is. A kommün Cordeire Bizottságának fent idézett, a német nemzet szocialista demokráciájához intézett üzenetéből kiolvas-

ható a progressziónak a patrióta és a forradalmi igények ellentétéből keletkező kérdésekre adandó, a teleologikus igazság értékeit is hordozó válasza. Az ellentétekre olyan, az adott körülményekből fakadó, a demokrácia ihlette (szocialista) állami megoldást kívántak találni, amely a közös (forradalmi) célt szolgálja, s amely a szabadság, az egyenlőség és a népek testvérisége elveinek jegyében akár már egy későbbi, az európai egyesült államokat is előlegezni képes államalakzatot modellezhet.

Ha ma az utóbbi reményével tekintünk a kommünre és utóéletére, láthatjuk, hogy a kommünt követő másfél évszázadban a progresszió elveiből fakadó autentikus megoldásra csupán a Szovjetunióban, később pedig Jugoszláviában született kísérlet. Merthogy mindkét esetben az uniós államalakzat volt az a politikai forma, amely a benne részt vevő népek számára potenciálisan biztosította mind a patrióta, mind a forradalmi igényeik összehangolhatóságát. Szemben az Európában az első világháborút követően kialakított ún. versailles-i békerendszerrel, amely a szuverén nemzet-államok egymással szembeni területszerző, ezért feloldhatatlan érdekeire épült, aminek következtében az európai és a világtörténelem végül a faszizmusba, a második világháborúba, majd az atomtámadásba torkollott. A második világháború tanulságainak figyelembevételével Nyugat-Európában a Marshall-segély révén, az USA kezdeményezésére és gazdasági-politikai igényeinek megfelelően szervezték meg a későbbi Európai Unió elődjét, a Szén- és Acélközösséget. Ha az Európai Unióra nem is tekinthetünk úgy, mint a kommün posztulátumának maradéktalan beteljesítőjére, minden hiátusa ellenére ez az alakzat az európai népek számára az egyetlen őket összefogó s a globális gazdasági és politikai térben a számukra versenyképes pozíció lehetőségét biztosító államforma.

A *Párizs szabad városa* egy okos és fontos könyv: az általa bemutatott kommün utóéletéhez már a Szovjet-

unió és Jugoszlávia mint két, a modernitás igényeinek megfelelő föderatív államalakzat felbomlása és kettejük viszonytörténete is hozzátartozik. Ahogy tehát annak az érzékeltetése is, hogy a '17-ben a kommün ihletésében létrejött Szovjetunió a '20-as évek végétől elfordul a kommün ethoszától, s a progresszió végre felfedezett uniós politikai formáját a valódi hatalommal rendelkező Internacionálé létrehozatala helyett a maga etatista érdekei számára sajátította ki. S hogy a második világháborút követően újjáalakuló Jugoszláviának ahhoz, hogy a kommün ethoszához visszatérő szabad föderációként definiálhassa magát, ezzel a diktatórikus államalakzattal kellett szembefordulnia.

A könyvben egyebek mellett olvashatunk a népek nemzeti, az osztályok szociális, a nők társadalmi emancipációjáról, a kommün vallásokhoz való viszonyáról, az oktatás, a művészetek kulturális demokratizálásáról, avagy a forradalom internacionalizmusáról. Ez utóbiban Frankel Leó révén, aki az Internacionálé delegáltjaként a kommün Munkaügyi és Kereskedelmi Bizottságának (minisztériumának) az élén állott, mi, magyarok is érdekelték voltunk.

S végül, ha jelen helyzetünkre gondolunk, megállapíthatjuk, hogy az Európai Unió nem a kommün, de nem is Versailles. A köztársasági eszme egy olyan formája, amelyben az igazság érvényesítése érdekében a progresszió, a „föderalisták” erőinek a regresszió különböző „szuverenista” áramlataival szemben kell megvívniuk a maguk küzdelmeit. S ebben a harcban benne van a kommün főnixként újra-újraéledő föderációs üzenete.

■ ■ ■

Bereti Gábor (Miskolc, 1948) író, költő, kritikus. Legutóbbi kötetei: *Titkolt múlt – tiltott jövő* (versek, 2015); *Szó-függő-híd* (kritikák, L'Harmattan Kiadó, 2018); *Szétszórt jelen* (kritikák, L'Harmattan Kiadó, 2020).

HOVÁNYI MÁRTON

Zsenge nász a vonalon

A *női test biztonsága* a KMTG Enumeráció sorozat taktilis borítójával, egy híján mind a hatvannégy vers ciklusokba foglalásával alkot karcsú egységeket. Szent Zágon borítóterve és a költő fényképe is Hegedüs Márton fotográfusi munkáját dicséri. A fotográfiák je-

Bánkövi Dorottya: *A női test biztonsága*.
Versek, Kárpát-medencei Tehetséggondozó
Nonprofit Kft., Budapest, 2020
(Előretolt Helyőrség Íróakadémia,
Enumeráció 12)

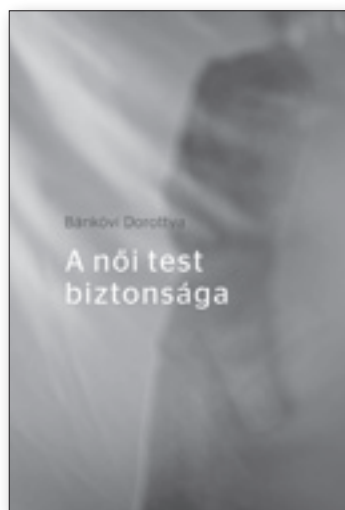
lenléte két okból is említésre méltó lehet Bánkövi Dorottya művészetének értékelésekor. A kötet egészét átjárja a kontúrok elmélyült tanulmányozása, ezért az a benyomása támadhat az olvasónak, mintha a látóképesség olykor a líra vokalitásánál is központibb helyet követelne magának. A borítón látható piros ruhás, női alak elmosódott sziluettjén mint egy lazúrréteg je-

lenik meg az a fátyol, amelyik éppen a könyvbeli kontúrok keresésével vagy a kötet cím szedésével alkot éles kontrasztot. A szedés mellett a címben szereplő *biztonság* szó is vizuális játékba kezd a könyvtárgy borítójával: amíg a lazúrhatás a fotón szereplő női alakot, addig a borító funkciója a könyvtestet hivatott biztonságosan körbevenni. A szerző világhálón elérhető autobiográfiája ezek mellett arról is tanúskodik, hogy maga is foglalkozik fényképezéssel, sőt mi több, egy romániai vendéghallgatói ösztöndíj kapcsán 2016-ben közös kiállítása is volt ugyanazzal a Hegedüs Mártonnal, aki a kötethez tartozó képek készítője. A két fotós kiállítása ráadásul ugyanahhoz a *Calea Turzii*-hoz, tehát Kolozsváron a Tordai út 4. alatt található Sapientia Magyar Egyetem Fotóművészeti Szaknak az épületéhez kötődik térben, mint amely, vélhetően, a kötet második cikluscímének a referenciája.

A férfi és női viszonyok osztinatója az egész kötetben, de különösen az első ciklusban hat intenzíven. Miután a kötetindító *Minden színben* vers előbb az anyaság, később a szakralitással szembeállított, bűnös elbukottság állapottrajaival felskiccelte a kötet nő-képeit (5), *Az ártatlanság kora* című ciklus versei határozott kontúrokkal veszik körbe a különböző lírai szubjektumok nemi tapasztalatait. Visszatérő az az epikus pozíció, amelyik a férfiak szexuális vágyának eltárgyasító aspektusát teszi gúny tárgyává. A jellemzően hatalmi pozícióból érkező groteszk vágykifejezések görbetükrét legérzékletesebben azzal feszíti fel Bánkóví lírája, hogy az azokban minden önreflexió nélkül megjelenő sematizmust nagyítja fel. A kéjsóvár férfi tehát a hatalom (16), a hírnév (25), a gazdagság (14, 19) vagy a pozíció (17) fitogtatásával akarja magáévá tenni a fiatal (12), kacér (11) nem egyszer beosztott pozícióban (26) feltűnő femme fatale-okat. A páváskodó férfiak, akik ajándékaikkal és érzelmeik kimutatásával lepleznék kizárólagos szexuális vágyukat a lírai szubjektumok előtt, akik annak ösztönszerű banalitását talán a görög szatír-toposz újraírásakor (*A kecskeláb kilógott I–II.*) figurázzák ki a legplasztikusabban. A nő döntésének alárendelt férfiosztón a neveltségessé tétel és az erotikus túlfűtöttség véglelei között artikulálódik. A könnyűnek ígérkező téma érzéki felmutatása a legtöbbször sikeres, azonban poétikai kudarcoktól sem mentes. A kötet első ciklusában az ígéretesen feszes jelzős szerkezetek (pl. „kiszámíthatatlan falánkságot” 10) mellett találkozhatunk erőltetett metaforizációval („Csalánba vetkőzve heversz” 23) és negédes megszemélyesítéssel („a sötétség csöpög a kihunyt égboltból” 12) is.

A kötet a továbbiakban is megtartja azt a rendet, hogy az egyes ciklusok címe visszaköszön a versek valamelyikénél, ez alól egyedül a harmadik ciklus jelent kivételt, amely éppen a kötet címéül is szolgáló *A női test biztonsága* címet viseli. Ez a harmadik ciklus nem annyira tematikájában, mint hangulatában közelít az

első, *Az ártatlanság kora* ciklushoz. Az első *Az erényeket mint összemert ruhákat* című vers erotikus témája talán az egyetlen, amelyik a hangulati kapcsolaton túl is hidat teremt *Az ártatlanság korával*. A vers címében szereplő ruha-hasonlat a második egység elején (54) a női testtel úgy lép interakcióba, hogy annak erotikus öltözeteként funkcionál. A vers legjobban sikerült része talán az utolsó előtti sor, amelyben az erény-ruha analógia a hűség kapcsán utoljára és a legtalálóbban

jelenik meg. A képkalkotás kevésbé sikeres az *Előjegyzés nélkül* második strófájában, ahol a „kondenzcsíkján hangjegyek” (56) sor végül az egész versszak modernizáló törekvéseit fordítja giccsbe. Mindezt már megelőzte az első versszak túlzottan gyors képváltásainak zaklatott, vizuális ritmusa, amihez a vers utolsó sorának közhelyeszerű lezárása illeszt banális keretet. Ebben a ciklusban is kitüntetett szerepet játszik a fotográfia, ahogy a később bemutatott *Calea Turzii*-ban is. A *Kivégzés* és *A szerkezet mintha leállna* egyaránt a fényképezés folyamatával és annak eredményével foglalkozik, ezért is lehet a körvonal és a fény említése szinte szószzerű tükröződés a két szövegben. A *Kivégzés* brutálisnak ható címét egy lágyabb hangulatú verstest el-lenpontozza, amely lágyságot a szóhasználat mellett az az elegánsan és szellemesen végigvitt megszemélyesítés hozza létre, amire az olvasó csak a vers utolsó, zárójeles egységében ismerhet rá. A megszemélyesített fényképalbum (55) saját megalkotottságának szövegszerű lenyomataként szólal meg a kötetben, ezzel is gazdagítva annak az autoreferencialitásnak a jelenlétét, amit a ciklust lezáró *Dünnýgő* (69) képvisel. A zeneiség itt nem a klasszikus zenéhez kötődő, egyébként a kötetre jellemző motívumokba illeszkedik, hanem a cím a vers hangzásvilágát a beszéd redukált megnyilvánulásával asszociálja. Ennek az akusztikai ígéretnek elsősorban a rímszerkezet eleinte intenzívebbnek tűnő, később pedig letisztult formája lesz a beteljesítője. Egyedül az

utolsó versszak „chartergép” sorvége az, ami megtöri a vers poétikai ívét. Nem az első olyan verse ez a kötetnek, ahol a képek halmozása végül szétfeszíti az értelemképzés határait, ami lehetne termékeny gesztusa is Bánkői lírájának, azonban ebben az esetben is azt látjuk, hogy a képhalmozást nem bírja el a szöveg teste. Ehhez képest a képek arányosan és természetesen hatóan követik egymást a *Ledér* szövegében. Különösen érzékletes és humoros metonímiát képez a szemekből a hónaljba helyeződő tavak ellentéte (66). A kötet címét adó verssort az *Elképzelni, hogy milyen* című vers foglalja magában. Ennek a versnek a címe mintha távoli rokonságot mutatna Krusovszky Dénes *Elromlani milyen* című, Telep-antológiában megjelent versével, azonban a két szöveg nemcsak a múlt és a jövő, hanem az objektivitás és szubjektivitás tengelye mentén is elválik egymástól. Bánkői versében központi jelentőségű marad a test érzéki tapasztalata, Krusovszky tárgyias, mondhatni embermentes környezetábrázolásával szemben. Az intimitást az egyes szám második személyű, hol dominanciát sugárzó, hol elégiusnak tűnő versbeszéd teremti meg Bánkői szövegében. Ez az eldöntetlenség pedig az „ismerős szeszélyek” szintagmát felerősítve, „a női test biztonsága” helyett éppen az abban rejlő kiszámíthatatlanságot és bizonytalanságot hivatottak kifejezni.

Közös a *Calea Turzii* és a kötetet lezáró, *Valahol fennakad* című ciklusokban, hogy tematikai szempontból is előtérbe kerül bennük a vizualitás. A *női test biztonsága* című ciklushoz hasonlóan tizenegy verset fognak össze ezek is, így a kötet utolsó három egysége felépítésükben egy triptichon arányosságára is emlékeztet. A két szélső képként is felfogható ciklusban a kontúr szó összeköti a *Reggeli felvétel* (33) és a *Kolostor Quixadában* (77) című verseket. Pontosabban a *Reggeli felvétel*ben a fény kontúrokat létrehozó természetéről, míg a *Kolostor Quixadában* a fény kontúrokat eltörölő tulajdonságáról olvashatunk. Így az éleslátás és annak hiánya – amely vizuális ellentét a könyvborító kapcsán már említést nyert – a körvonalak és a fény objektív természetének kérdőre vonásává lesz. Ehhez képest a fény a *Napóra* szövegében (82), a *Szigetenben* (84), a *Valahol fennakadban* (85) vagy például *Polaroid* (50) című versben konvencionálisabb szerepet kapott. Utóbbi versnek az utolsó soraiban az igazságnak egy olyan metafizikai vonása rajzolódik ki, ami egyszerre hozza mozgásba a *Calea Turzii* szakrális és a történelmi, magyar-román nacionalista szembenállásban a trianoni igazság-narratívát. Ebből a szempontból ez a ciklus az, ami tematikájában az *Előretolt Helyőrség Íróakadémia* debütsorozatának publikációs figyelmére a leginkább érdemessé válhatott. Ezen a téren, szerencsére, nem esett Bánkői Dorottya lírája ideológiai túlzásokba: a szakralitás markáns, mégis finom, a Trianon utáni

Kolozsvár etnikai feszültségében pedig hol pikírt, hol fájdalmas diskurzusa elevenedik meg. Az *Ima* című vers az Üdvözlégy sorait felcserélt sorrendben recitálja, ezzel mintegy visszajára fordított fohászként zilálja szét a keresztény nő archetípusaként értett Szűz Máriának, Istennek és az imádkozó személynek a kötött ima szövegébe szilárdult viszonyait. Az ilyen módon felbontott és újrakötött mintázat a vonaton találkozó, különböző életállapotban és korban lévő nők találkozását visszavezeti azok archetipikus, ha tetszik, teremtményi valóságába. A szofisztikált poétikai kezdeményezés ezért fűzi össze a vers végén a Mária legboldogabb és legfájdalmasabb életeseményeit megörökítő imák (*Stabat Mater*, *Ave Maria*) címeit is. Kevésbé tekinthető eredetinek Az *Út követése* című költemény, nemcsak a harmadik strófa Weöres-reminiscenciáinak köszönhetően, hanem elsősorban a negyedik versszakot nyitó klisés sorok miatt. A *Calea Turzii* legjobban sikerült részlete egyértelműen a *Csehov és a tenger* harmadik versszaka (31), amelyben talán a *Calea Turzii* legjobban sűrített poétikai megoldásaival találkozhat az olvasó. Poétikai szempontból hasonlóan jelentős a *Valahol fennakad* ciklus címadó versének harmadik strófája, amely egyúttal a kötet egyik záróakkordjaként is értékelhető. Egy olyan ekphrasztikus megszemélyesítést alkalmaz ezen a ponton Bánkői Dorottya, amelyik a süllyedő Velence ábrázolásában sikeresen kerüli el a giccsek kísértését, helyette a strófa utolsó két sorában időnek és térnek figyelemre méltóan innovatív metaforizációját alkotja meg.

Ennek a vegyesen sikerült kötetnek a sikerei éppen azokban a bátor, költői gesztusokban nyilvánulnak meg, amelyek máskor a képalkotások zavaros túlzásaiban buknak a legnagyobbat. A kötet ezzel együtt is ígéretes pályakezdést mutat, karakteres lírai hanggal, ami elsősorban a női test érzéki ábrázolásában és általában a vizualitás plasztikus megragadásában érhető tetten. Mivel poétikai irányjaiban a kötet viszonylag sokszínű, az életmű folytatásában kulcsfontosságú lehet, hogy ez a gazdagság részekre bontva kerül még alaposabb kidolgozásra vagy az alkotó mindenáron meg akarja őrizni a sokféleséget. Talán a következő állomás lehetne inkább egyetlen, biztos kézzel meghúzott vonal, mint a kontúrok kockázatos kavalkádja. ■ ■ ■

Hoványi Márton (1986, Budapest), irodalmár és teológus, az ELTE adjunktusa.